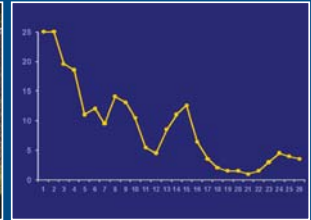
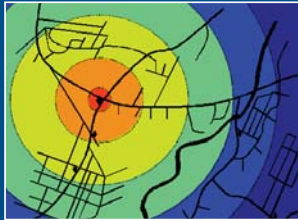

COPS

COMMUNITY ORIENTED POLICING SERVICES
U.S. DEPARTMENT OF JUSTICE

Priročnik za policijske (kriminalistične) analitike

v 60 korakih do rešitve problema

Ronald V. Clarke & John E. Eck

UNIVERZA V MARIBORU
FAKULTETA ZA VARNOSTNE VEDE

Ronald V. Clarke in John E. Eck

**PRIROČNIK ZA POLICIJSKE
(KRIMINALISTIČNE) ANALITIKE
- V 60 KORAKIH DO REŠITVE
PROBLEMA**

Prevod in priredba:
Gorazd Meško in Katja Eman

LJUBLJANA, 2008

Ronald V. Clarke in John E. Eck

**PRIROČNIK ZA POLICIJSKE (KRIMINALISTIČNE) ANALITIKE
– V 60 KORAKIH DO REŠITVE PROBLEMA**

- Naslov izvirnika:** Crime Analysis for Problem Solvers – In 60 Small Steps
- Avtorja:** Ronald V. Clarke in John E. Eck
- Založnik izvirnika:** Center for Problem Oriented Policing & U.S. Department of Justice, Office for Community Policing, 2005. Dovoljenje za prevod in tisk publikacije je izdal Michael S. Scott, Predsednik, Center for Problem Oriented Policing z dne 12.9.2007
- Naslov prevoda:** Priročnik za policijske (kriminalistične) analitike – v 60 korakih do rešitve problema
- Prevod in priredba:** Gorazd Meško in Katja Eman
- Izdajatelj:** Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru
- Recenzent:** Darko Maver
- Lektorica:** Marinka Milenković
- Oblikovanje in tisk:** TIPOGRAFIJA
- Naklada:** 300 izvodov
- Ljubljana 2008, 1 izdaja.**
- Disclaimer:** Neither the authors, the U.S. Department of Justice, nor the Center for Problem-Oriented Policing, Inc. Are responsible for the accuracy of the translation.
- Opomba:** Za kakovost prevoda izvirnika v slovenski jezik odgovorjata prevajalec in izdajatelj publikacije.

<http://www.popcenter.org>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

343.982(075.8)(0.034.2)

CLARKE, Ronald V.

Priročnik za policijske (kriminalistične) analitike - v 60 korakih do rešitve problema [Elektronski vir] / Ronald V. Clarke in John E. Eck ; prevod in priredba Gorazd Meško in Katja Eman. - 1. izd. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, 2008

Način dostopa (URL): <http://www.popcenter.org>. - Prevod dela: Crime analysis for problem solvers - in 60 small steps

ISBN 978-961-6230-84-1

1. Eck, John E.

242820608

KAZALO

PREGOVOR IN RECENZIJ K SLOVENSKEMU PREVODU IN PRIREDBI	5
PREGOVOR PREVAJALCA – Gorazd Meško	5
BESEDA RECENZENTA – Darko Maver.....	7
ZAHVALA AVTORJEV	9
RONALD V. CLARKE.....	9
JOHN E. ECK.....	9
PREGOVOR – Herman Goldstein	10
ZA ZAČETEK	12
PRIPRAVITE SE	
1. Ponovno premislite o svojem delu	14
2. Bodite lokalni kriminalistični analitik	16
3. Ugotovite, kaj je učinkovito (in kaj neučinkovito) pri policijskem delu	18
POUČITE SE O V PROBLEME USMERJENEM POLICIJSKEM DELU (POP-PROBLEM ORIENTED POLICING)	
4. Postanite strokovnjak za POP.....	20
5. Bodite zvesti POP-u	22
6. Bodite zelo natančni	25
7. Naj vas vodi SARA (in ne zavede).....	27
PREUČITE OKOLJSKO KRIMINOLOGIJO	
8. Uporabite trikotnik za analizo problema.....	29
9. Vedite, da priložnost dela tatu	31
10. Postavite se v kožo storilca	33
11. Pričakujte, da se bodo storilci odzvali	35
12. Naj vam napovedi premeščanja kriminalitete ne odvzamejo poguma	37
13. Pričakujte razpršenost koristi.....	39
OPREDELITE KRIMINALITETNE PROBLEME	
14. Pri opredelitvi problema uporabite test CHEERS.....	41
15. Prepoznajte vrsto problema	43
16. Preučite pot do kaznivega dejanja.....	46
17. Seznanite se z razvojem (kriminalnih) žarišč	48
18. Ugotovite, ali velja pravilo 80 : 20	50
POGLOBLJENA ANALIZA	
19. Raziščite ozadje problema.....	52
20. Oblikujte hipoteze.....	54
21. Sami zbirajte podatke	56
22. Preverite porazdelitev podatkov	58

23. Ugotovite, kje so kriminalna žarišča	60
24. Uporabljajte zemljevide visoke ločljivosti	62
25. Bodite pozorni na dnevni in tedenski ritem.....	64
26. Upošteвайте dolgoročne spremembe.....	66
27. Ugotovite, kako uporabiti kazalce in skupne imenovalce	68
28. Odkrijte kritična mesta in lokacije.....	70
29. Bodite pripravljeni na ponovno viktimizacijo.....	72
30. Razmislite o ponavljajočih se kaznivih dejanjih	74
31. Spoznajte predmete, ki storilce pritegnejo k storitvi kaznivega dejanja.....	76
32. Izvajajte eksperimente – študije primerov in kontrolne skupine (območja).....	78
33. Izmerite povezanost med dejavniki kriminalitete.....	80
34. Poiščite pospeševalce kriminalitete.....	82
35. Skušajte razumeti kaznivo dejanje od začetka do konca	84
36. Odgovorite na šest ključnih vprašanj	86
37. Vedite, da je motiti se, človeško	88

POIŠČITE PRAKTIČNI UKREP

38. Prevezmite ključno vlogo pri odzivanju na kriminaliteto	90
39. Povečajte tveganje izvršitve kaznivega dejanja	92
40. Povečajte tveganje izvršitve kaznivih dejanj.....	94
41. Zmanjšajte koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem.....	96
42. Zmanjšajte provokacije.....	98
43. Odpravite izgovore za izvrševanje kaznivih dejanj.....	100
44. Ugotovite, kdo je odgovoren za reševanje problema.....	102
45. Izberite ukrepe, ki jih je mogoče izvesti	104

OCENITE UČINKE ODZIVANJA

46. Ocenite proces odzivanja na kriminaliteto	106
47. Primerjajte podatke	108
48. Upošteвайте geografsko in časovno premeščanje (selitev) kriminalitete.....	110
49. Preverite premeščanje (selitev) kriminalitete k drugim žrtvam, uporabo drugih taktik storilcev in storitev drugih kaznivih dejanj.....	113
50. Bodite pozorni na nove storilce	115
51. Bodite pozorni na nepričakovane koristi	117
52. Pričakujte hitro zmanjšanje obsega kriminalitete	119
53. Preverite pomembnost odzivanja na kriminaliteto.....	121

SPOROČAJTE UČINKOVITO

54. Povejte razumljivo zgodbo	123
55. Izdelajte pregledne zemljevide	125
56. Uporabite preproste tabele	127
57. Uporabite preproste slike	129
58. Organizirajte učinkovite predstavitve	131
59. Postanite učinkovit govornik	133
60. Prispevajte k bazi znanja.....	135

POMEN IZRAZOV

PREDGOVOR PREVAJALCA – Gorazd Meško

Leta 2007 sem se na povabilo ECCA v Londonu udeležil posveta o situacijskem preprečevanju kriminalitete, ki sta ga organizirala Inštitut za znanost o kriminaliteti Jill Dando in britansko ministrstvo za notranje zadeve. Na posvetu smo med drugim razpravljali o sodobnih oblikah policijske dejavnosti. Ronald V. Clarke in John E. Eck sta predavala o situacijski prevenciji in policijski dejavnosti. Po predavanju smo se pogovarjali o njuni knjigi – 60 korakov pri reševanju (kriminalitetnih) problemov, ki je pisana za policiste, kriminaliste, predvsem pa kriminalistične analitike. Avtorja sta mi ponudila možnost, da njuno publikacijo prevedemo v slovenščino. To ponudbo sem vzel resno in publikacijo kmalu nato prebral. Bil sem navdušen nad tem, da sta znanstveni pristop odzivanja na kriminaliteto priredila tako, da je sprejemljiv za tiste, ki se s tem problemom ukvarjajo v praksi. Od srečanja z avtorjema je preteklo leto in pol in zdaj je prevod in priredba njenega dela pripravljena za slovenskega bralca. Izvirnik (v ameriški angleščini) je preveden v 15 jezikov, med katerimi je sedaj tudi slovenska priredba.

Ronald V. Clarke in John E. Eck sta ugledna kriminologa, zaposlena na dveh najbolj vplivnih kriminoloških šolah v ZDA. Ronald V. Clarke v pričujočem delu predstavlja svoje izkušnje z obvladovanjem kriminalitete, ki si jih je pridobil kot nekdanji šef Oddelka za raziskovanje in načrtovanje pri britanskem ministrstvu za notranje zadeve (Home Office) in kot raziskovalec situacijskega preprečevanja kriminalitete, izhaja pa iz predstave o razumnem, preračunljivem storilcu kaznivega dejanja, ki se ne odloča za kaznivo delovanje impulzivno in na podlagi dejavnikov zunaj svoje kontrole. To je le en pogled v kriminologiji, ki je pogosto deležen kritike, saj se vsi storilci za storitev kaznivega dejanja ne odločajo razumno in s tehtanjem vložka v dejanje in dobička od kaznivega dejanja. John E. Eck pa dodaja Clarkovim razmišljanjem o situacijski prevenciji svoj pogled na policijsko dejavnost, ki ji je posvetil velik del svoje akademske kariere. Njuna skupna prizadevanja so obrodila rezultat – publikacijo, ki sodi na področje policijskega dela, usmerjenega v reševanje problemov. Problemi so v tem okviru lahko vse, kar sodi na področje policijske dejavnosti - od nereda v skupnosti do kriminalitete. Kljub temu, da publikacija obravnava področje situacijskega preprečevanja oziroma

odziv na kriminaliteto, se avtorja zavedata, da reševanje varnostne problematike zahteva bistveno več od policijske dejavnosti in da včasih navidezno enostaven problem zahteva systemske rešitve. Značilnost našega prevoda in priredbe je v tem, da smo pri prevajanju pogosto naleteli na »kulturni konflikt« prenašanja idej iz drugih kultur. Policijsko delo je v Združenih državah Amerike in Veliki Britaniji drugače urejeno kot v kontinentalni Evropi, še posebej pa se razlike kažejo v razvijajočih se demokracijah, kjer se ideje, predstavljene v publikaciji, pokažejo kot zelo zanimive, potem pa se pri udejanjanju v praksi pokaže, da pomenijo »napad« na prevladujočo kulturo policijske dejavnosti, da postavljajo na glavo stare resnice o policijski dejavnosti in da uporaba sodobne opreme pogosto zahteva v določenih policijskih dejavnostih manj policistov, predvsem pa več »analitikov«. Publikacija naravnost kliče k reorganizaciji načrtovanja policijskega dela, saj dokazuje, da lahko en kriminalistični oziroma policijski analitik z uporabo sodobne tehnologije opravi več kakovostnih analiz, kot jih ponekod »peš« opravijo številni pomočniki komandirjev za kriminaliteto in javni red in mir.

Poudarjam, da je treba pričujočo publikacijo brati z veliko mero radovednosti in pri tem razmišljati, kako bi bilo mogoče predstavljene ideje prenesti v slovensko družbenonadzorsko teorijo in prakso. Na Fakulteti za varnostne vede smo že začeli s preverjanjem tez situacijske kriminalne prevencije in nekaterih oblik policijske dejavnosti in ugotovili, da modelov, ki jih uporabljajo v tujini, ni mogoče brez dobrega premisleka prenesti v našo prakso. Doživeli smo že izkušnje, ki jih imenujemo »izgubljeno v prevodu« ali napačno razumevanje tujih konceptov in njihovo cepljenje na stare prakse policijske dejavnosti (npr. izkušnje z nekdanjim sistemom splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite ter policijskim delom v skupnosti). Torej, berite pričujoče delo in razmišljajte, kako bi njegove ideje lahko uporabili v Sloveniji. Razmišljajte tudi o možnih stranskih učinkih predstavljenih modelov za reševanje problemov.

Želim vam obilo užitka pri branju o idejah, ki sta jih Clarke in Eck preučevala v zadnjih tridesetih letih in jih strnila v tej publikaciji. Če imate pripombe ali predloge, kako ideje iz publikacije izboljšati ali jih bolje uporabiti v slovenskem

prostoru, me o tem prosim obvestite po pošti ali pa se nam pridružite na razpravah o preprečevanju kriminalitete.

Pri prevodu in priredbi dela so sodelovali študenti doktorskega študija, ki so na Fakulteti za varnostne vede v š.l. 2007/08 sodelovali pri predmetu Primerjalna kriminologija, direktor kriminalistične policije mag. Aleksander Jevšek, in redni profesor za kriminalistiko, profesor dr. Darko Maver. Publikacijo sta mi po svojih najboljših močeh pomagali posloveniti mlada raziskovalka Katja Eman in lektorica Marinka Milenković. Vsem, ki ste sodelovali pri pripravi in zaključevanju publikacije, se iskreno zahvaljujem, še posebej študentkama doktorskega programa, Elizabeti Mičović in Sandri Ani Blagojević ter asistentki Katji Rančigaj.

Ljubljana, november 2008

Izr. prof.dr. Gorazd Meško
Dekan Fakultete za varnostne vede Univerze v
Mariboru

Knjiga Priročnik za policijske (kriminalistične) analitike – v 60 korakih do rešitve problema profesorjev kriminologije in kazenskoprvnih znanosti RONALDA V. CLARKA in JOHNA E. ECKA, ki je sedaj prvič prevedena tudi v slovenščino, me je pritegnila in navdušila. Je hkrati učbenik in praktični priročnik za analitične metode in njihovo uporabo pri oblikovanju učinkovitih ukrepov za situacijsko preprečevanje kriminalitete. Temelji na teoretičnih izhodiščih okoljske kriminologije in v probleme usmerjenega policijskega dela, pa tudi na rezultatih empiričnih ugotovitev o učinkovitosti različnih preventivnih ukrepov v ZDA in Veliki Britaniji. Namenjena je predvsem policijskim (kriminalističnim) analitikom v lokalnih policijskih enotah, prav tako pa tudi vsem drugim, ki se ukvarjajo z razumevanjem in preprečevanjem kriminalitete v lokalnih skupnostih.

V tem smislu je izraz „kriminalistična analitika“, ki se v prevodu vseskozi uporablja, morda nekoliko zavajajoč. Ne gre namreč za tipične oblike in tehnike operativne kriminalistične analize pri odkrivanju in preiskovanju kaznivih dejanj (analiza primera, primerjalna analiza primerov, analiza specifičnega ali geografskega profila, analiza kriminalnih skupin ipd.), prav tako tudi ne za oblike kriminalistične analitike, ki je namenjena učinkovitemu represivnemu zatiranju kriminalitete na strateški ravni, temveč je glavni poudarek knjige na preventivnih oblikah (policijskega) delovanja. Preventiva pa ni sestavni del kriminalistike kot tipične represivne vede, zato je običajno tudi ne vključujejo vanjo. Naslov bi torej lahko pri kriminalističnih analitikih vzbudil nekoliko drugačna pričakovanja od tistega, kar avtorja dejansko obravnavata. Toliko v pojasnilo bralcem.

Sicer pa je bistveno sporočilo, ki ga avtorja v svojem delu posreduje policijskim analitikom in njihovim šefom, naslednje: pripravite se, poučite se o ugotovitvah okoljske kriminologije in o bistvu v probleme usmerjenega policijskega dela, nato pa opredelite kriminalitetne probleme v vašem okolju, dobro analizirajte njihove vzroke, okoliščine in posledice, poiščite praktične ukrepe za izboljšanje stanja, preverite njihovo učinkovitost v praksi in o ugotovitvah ustrezno poročajte nadrejenim in javnosti. Uspešno reševanje varnostnih problemov na območju posamezne policijske enote je sicer odvisno od učinkovite represivne dejavnosti

policiстов, ki jo izvajajo ob že storjenih in zaznanih kaznivih dejanjih, dolgoročno pa vendarle predvsem od proaktivnega, preventivnega, v reševanje problemov usmerjenega policijskega delovanja. Za to pa je potrebno znanje in sposobnost to znanje uveljaviti v praksi. Prav to je na privlačen in sistematičen način podano in prikazano v tem priročniku.

Priročnik je razdeljen na osem tematskih poglavij (in poglavje z razlago pojmov), po katerih avtorja v 60-ih korakih vodita bralca (policijskega (kriminalističnega) analitika) od zaznave do rešitve varnostnega problema. Izhodišče je pravilno razumevanje vloge lokalnega analitika, ki mora biti v svoji policijski enoti gonilna sila pri zbiranju in analiziranju podatkov o kriminaliteti in kriminalnih žariščih ter pri pripravi predlogov za ustrezno preventivno in represivno ukrepanje tako policije kot drugih institucij v lokalni skupnosti. Za to vlogo mora biti policijski (kriminalistični) analitik ustrezno strokovno pripravljen in motiviran. Poznati mora temelje okoljske kriminologije in v probleme usmerjenega policijskega dela, prav tako pa tudi metode za uspešno preprečevanje kriminalitete. Razumeti mora pomen vseh treh dejavnikov v etiologiji kriminalnega vedenja: storilca, žrtve in okoliščin oziroma situacije, v kateri pride do dejanja. Živeti se mora v razmišljanje storilcev o motivih za dejanje ter razumeti okoliščine, ki bodisi olajšujejo bodisi otežujejo izvršitev kaznivega dejanja in izbiro žrtve. Podatke je treba zbirati iz različnih virov, zgolj policijske statistike niso dovolj. Zato se mora policijski (kriminalistični) analitik odpraviti na teren, pogovarjati se mora s policisti, žrtvami in lokalnimi prebivalci. Odgovoriti mora na t.i. zlata vprašanja kriminalistike: kaj, kje, kdaj, kako, zakaj in kdo. Natančno mora opredeliti problem in se osredotočiti na dovolj specifične in prepoznavne elemente. Le temeljito poznavanje situacije in vzrokov zanjo omogoča izbiro ustreznih preventivnih ukrepov. Ti ne dajejo vedno enoznačnih rezultatov, zato je treba biti pri njihovi interpretaciji previden. Učinki so lahko vidni tudi na drugih področjih in na drugih lokacijah ali s časovnim zamikom. Ugotovitev je treba ustrezno predstaviti nadrejenim in javnosti, za kar se je treba dobro pripraviti.

To so le nekateri povzetki iz učbenika. Vsako poglavje je dopolnjeno s tabelami, fotografijami

in opisi praktičnih izkušenj, na koncu poglavja pa je seznam literature za podrobnejši študij (ta je dostopna tudi prek interneta). Možnosti za samostojno nadaljnje proučevanje tematike je torej dovolj. Bralec dobi tako teoretične kot praktične napotke za analitično delo na področju kriminalne preventive, kar ga vzpodbuja k razmišljanju in dejavnosti. Morebiti se bodo bralcu zdeli nekateri primeri, ki jih navajata avtorja, ko opisujeta posamezne rešitve, nekoliko nenavadni in tuji za naše razmere, vendar si je prav lahko zamisliti situacije pri nas, pri katerih bi bili uporabni.

Kriminalistično analitiko smo pričeli pri nas razvijati šele v 90. letih prejšnjega stoletja. Tedaj je bil pri tedanji Upravi kriminalistične službe ustanovljen Urad za informatiko, analitiko in organizacijo znotraj katerega je deloval oddelek za analitiko. S tem je bil postavljen temeljni kamen analitični dejavnosti na področju kriminalitete pri nas. Razvila se je tako strateška kot operativna kriminalistična analitika, vendar si je le mukoma utirala pot v prakso in se soočala s številnimi odpori, nerazumevanji in težavami. Kljub temu je njena praktična uporabnost pri preiskovanju konkretnih kriminalističnih primerov privedla do večje samostojnosti analitične službe tako na državni ravni (Center za kriminalistično analitiko na Upravi kriminalistične policije) kot tudi na regionalni ravni v okviru sektorjev kriminalistične policije pri policijskih upravah. Število analitikov se je povzpelo že na več kot 30.

Kljub večji vlogi in prepoznavnosti pa je delo policijskih (kriminalističnih) analitikov pri nas še vedno preveč omejeno na rutinske naloge zbiranja in analiziranja statističnih podatkov in na pomoč pri operativnih akcijah, zato bi bilo treba njihovo dejavnost razširiti tudi na bolj samostojno zbiranje, analiziranje in uporabo podatkov o kriminaliteti in storilcih, kar bi bilo namenjeno učinkovitemu preventivnemu ukrepanju in v reševanje problemov usmerjenemu policijskemu delu, ki še ni zaživelo. Prav za to področje pa je priročnik imenitno učno gradivo, ki nudi številne možnosti za inventivno uporabo spoznanj v praksi policijskega dela na vseh ravneh; od lokalne, prek regionalne do državne. Hkrati spodbuja uveljavitev policijskih (kriminalističnih) analitikov in njihovega dela pri obravnavanju varnostne problematike v lokalnih skupnostih in pri oblikovanju in načrtovanju v probleme usmerjenega policijskega dela. Prevod

dela v slovenski jezik je dobrodošel, saj olajšuje razumevanje, hkrati pa izdaja knjige v Sloveniji povečuje njeno dostopnost vsem domačim uporabnikom.

Knjiga je napisana razumljivo, zanimivo in priročno, tistim, ki želijo bolj poglobljeno razmišljati o posameznih problemih, pa daje dovolj teoretičnega znanja in napotkov, kje iskati nadaljnje informacije. Glede na pomanjkanje tovrstne literature pri nas je priročnik prav gotovo zapolnil obstoječo vrzel, zato ga vsekakor priporočam v branje vsem, ki so že analitiki v policiji ali podobnih institucijah, ki se za takšno vlogo še pripravljajo ali ki jih tovrstna problematika zanima. Seveda pa je delo predvsem študijsko gradivo in kot takšno namenjeno zlasti študentom Fakultete za varnostne vede, ki so tako dobili nov in dragocen učbenik. Z veseljem in radovednostjo sem ga prebral tudi sam in izvedel marsikaj novega in uporabnega.

Ljubljana, november 2008

Dr. Darko Maver
redni profesor za kriminalistiko
Fakulteta za varnostne vede Univerza v Mariboru

ZAHVALA AVTORJEV

Pred vami je popravljena in razširjena izdaja priročnika *Become a Problem-solving Crime Analyst*, ki sva ga s finančno pomočjo Ministrstva za notranje zadeve Velike Britanije napisala za Inštitut za kazenskopravne znanosti Jill Dando pri Univerzitetnem kolidžu v Londonu. Inštitutu in Ministrstvu za notranje zadeve sva zelo hvaležna za podporo pri prireditvi te različice za Združene države. Zahvaljujemo se tudi Uradu za v skupnost usmerjeno policijsko delo (COPS), ki je ta priročnik naročil. V prejšnji izdaji sva se zahvalila veliko kolegom in prijateljem, katerih delo sva uporabila kot izhodišče. Pri dokončnem oblikovanju te različice so nama z gradivom, komentarji osnutkov ali kako drugače pomagali: Stacy Belledin, Rachel Boba, Barbie Brookover, Christopher Bruce, Andy Brumwell, Karen Bullock, Graham Farrell, Rob Guerette, Samantha Gwinn, Shane Johnson, Johannes Knutsson, Gloria Laycock, Nancy Leach, Deborah Loewen, Tamara Madensen, Mangai Natarajan, Cynthia Pappas, Ken Pease, Nanci Plouffe, Barry Poyner, Jerry Ratcliffe, George Rengert, Nick Ross, Kim Rossmo, Rana Sampson, Matthew Scheider, Karin Schmerler, Michael Scott, Nick Tilley, Susan Wernicke, Matt White in Deborah Lamm Weisel. Vsem se iskreno zahvaljujemo.

RONALD V. CLARKE

Ronald Clarke je univerzitetni profesor na Šoli za policijsko-varnostne vede na Univerzi Rutgers v New Jerseyju, in gostujoči profesor na Inštitutu za kazenskopravne znanosti Jill Dando pri Univerzitetnem kolidžu v Londonu. Več let je služboval v enoti Ministrstva za notranje zadeve Velike Britanije za raziskave in načrtovanje, kjer je sodeloval pri razvijanju situacijske kriminalne prevencije in britanskih raziskavah o kriminaliteti. Je direktor Centra za v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo in predsednik komisije za vsakoletno podelitev nagrade Hermana Goldsteina za odličnost pri v reševanje problemov usmerjenem policijskem delu. Dosegljiv je na naslovu rclarke@andromeda.rutgers.edu.

JOHN E. ECK

John Eck je profesor kazenskopravnih znanosti na Univerzi v Cincinnatiju. Z razvojem v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela se ukvarja že od leta 1984, ko je preučeval prvi popoln poskus uvajanja tega koncepta v ZDA v Newport Newsu v Virginiji. Pomagal je razviti več sodobnih standardnih tehnik v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela, vključno z modelom SARA in trikotnikom analize problema. Dr. Eck je pridružen član Centra za v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo. Je član komisije, ki podeljuje Tilleyjevo nagrado za odličnost pri v problem usmerjenem policijskem delu. Bil je tudi član odbora za preverjanje raziskav policijske politike in prakse (2002–2003) pri Nacionalni akademiji znanosti. Dosegljiv je na naslovu john.eck@uc.edu.

PREDGOVOR – Herman Goldstein

Ena izmed glavnih težav policijskega dela v ZDA danes – in v bližnji prihodnosti – je precejšnje omejevanje stroškov. Levji delež proračunskih sredstev za policijsko delo je namenjen vzdrževanju osebja. Zato veliko policijskih enot že zdaj deluje s precej manjšim številom ljudi, kot je določeno v sistemizaciji. Sredstva za zaposlitev novih policistov, potrebnih za izpolnjevanje vedno večjih zahtev, je težko pridobiti. Pri tem je še zlasti pomembno, da gre to predvsem v škodo tradicionalnim oblikam policijskega dela, ki so močno odvisne od zadostnega osebja. Policisti se ne morejo več odzivati na vse klice in tako hitro kot v preteklosti. Policistom ni več mogoče povečevati obsega dela, npr. zahtevati njihovo večjo navzočnost na ulicah v delovno intenzivnih taktikah, kot so represivni ukrepi, racije in posebne delovne skupine.

Stvarnost zahteva ponoven razmislek o načinu policijskega dela. Povezuje se s prizadevanji za spodbujanje večje učinkovitosti policije. Daje pa tudi svež zagon pri izpolnjevanju dolgoletno zapostavljene potrebe po tem, da se policiji zagotovi institucionalizirana zmožnost preverjanja učinkov svojega dela; zmožnost, da se vpraša, kaj se od policije pričakuje in kako lahko to učinkovito doseže.

Če želimo ponovno razmisliti o sedanjih metodah, moramo razumeti vlogo policije z vidika nje same in tudi z vidika javnosti, ki ji služi. Bistveno je spoznati, da vloga in naloge policije v sodobni družbi niso tako enostavne, kot se včasih prikazujejo. Pravzaprav gre za zelo zapleteno zadevo. Že dolgo ni res, da je edina naloga policije izvrševati zakon. Policija obravnava vrsto zelo različnih vedenjskih težav in se ne le odziva na nešteto dogodkov. Od policije se zdaj pričakuje, da bo nezaželene dogodke tudi preprečevala.

Nov vidik policijskega dela zahteva od policije, da poglobljeno preveri vsako težavo, ki omejuje kakovost njenega dela, da pri reševanju problemov preuči čim več strategij za prevencijo, da zmanjšuje ali odpravlja različne težave in da pretehta učinkovitost različnih strategij, preden se odloči za ukrepanje. To je bistvo v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela.

Od uvedbe tega koncepta 1979. leta je bil v okviru v reševanje problemov usmerjenega policijskega

dela dosežen velik napredek. Vendar pa napredne metode niso bile vključene v policijsko delo, njihova uveljavitev je bila neenakomerna, neenaka ter brez globokih in trdnih korenin. Napredek ostaja v senci prevladujoče, stalne predanosti tradicionalnemu policijskemu delu ter v senci močne odvisnosti od patruljiranja in aretiranja osumljencev kaznivih dejanj.

Nobene potrebe ni za ostro kritiko neučinkovitosti policije pri obravnavanju specifičnih oblik vedenja, ki so označena kot kazniva. Vsi skupaj vemo veliko o vedenju, ki zahteva ukrepanje v okviru policijskega dela in preprečevanja kriminalitete. Znanje o tem dobimo v obširni literaturi o kriminaliteti in preprečevanju kriminalitete ter zlasti v literaturi o situacijskem preprečevanju kriminalitete. Veliko se lahko naučimo iz praks policijskih enot in od izkušenih policistov, vendar pa je treba to strokovno znanje in izkušnje vključiti v lastno področje delovanja in ga natančno analizirati.

Center za v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo (Center for Problem Oriented Policing, v nadaljevanju Center POP) (<http://www.popcenter.org>) je kraj, kjer se zbira znanje o problemih, s katerimi se policija običajno ukvarja. Center posreduje gradivo na različne načine, predvsem pa z objavljanjem lastnih priročnikov o usmerjenosti v reševanje problemov. Vsak priročnik združuje znanje in ocenjene prakse v zvezi z določenim problemom ter spodbuja policijo, da razmislija o tem, kako najbolje obravnavati problem v lokalni skupnosti.

Center POP je obravnaval več sto uspešnih primerov v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela, velika ovira za napredovanje koncepta pa je bila premajhna analitična zmožnost znotraj policijskih enot. Veliko policijskih enot zaposluje enega ali več kriminalističnih analitikov, nekaj največjih in najnaprednejših policijskih organizacij pa ne. Kriminalistični analitik je pri svojem delu največkrat omejen na kategoriziranje odkritih kaznivih dejanj. Ponekod analitik določa vzorce zločinov, njegov prvi cilj pa je identifikacija verjetnega storilca, zato da bi bil prijat. V ambicioznejši obliki lahko delo kriminalističnega analitika vključuje ugotavljanje dejavnikov, ki prispevajo k vzorcu kaznivih dejanj, odločitev o tem, kako se odzvati na te dejavnike, pa je

ponavadi prepuščena operativnemu osebju, ki nato načeloma uporabi tradicionalna sredstva.

Kriminalistična analiza se je zelo izpopolnila. Na voljo je sofisticirana literatura o njenih zmogljivostih. Elektronski dostop, shranjevanje in priklic številnih podatkov, ki jih policija stalno zbira, vse je sedaj mnogo boljše kot v preteklem desetletju. Zmožnost geografske določitve kriminalitete je zelo visoka ter je pomembno in nepogrešljivo orožje pri kriminalistični analizi. Razvili pa so tudi standardne pristope za zbiranje, analiziranje in posredovanje podatkov pristojnim institucijam.

Ronald Clarke in John Eck v tem priročniku ponujata analitikom veliko bolj ambiciozno in potencialno učinkovito vsebino. Poudarjata vlogo kriminalističnih analitikov pri iskanju novih odzivov na prepoznane probleme in na njihovo neposredno sodelovanje pri prizadevanjih za preizkus in uvedbo analitičnega dela. Od analitika se pričakuje, da bo prispeval k novim, kreativnejšim in potencialno učinkovitejšim načinom opravljanja policijskega dela. Clarke in Eck opisujeta, kako lahko analitik, ki je primerno usposobljen in katerega sposobnosti so primerno uporabljene, zelo poveča storilnost in učinkovitost celo več sto policistov. V tem smislu je naložba v kriminalističnega analitika način za povečanje izkoristka večje naložbe, ki jo skupnosti namenijo zapriseženemu policijskemu osebju.

Clarke in Eck sta z združevanjem strokovnega znanja, ki ga imata kot raziskovalca, in s poznavanjem policijskega dela zbrala vse dostopno znanje ter metodologijo. Razdelila sta ju na 60 segmentov ali korakov, ki se logično nadgrajujejo. Gradivo sta predstavila na jedrnat in privlačen način. Priročnik je poln pomembnih, sofisticiranih in uporabnih informacij, zato je ena izmed najpomembnejših publikacij na področju policijskega dela v zadnjih nekaj desetletjih.

Najpomembnejši cilj priročnika je pomagati razmeroma majhnemu številu posameznikov, ki so zaposleni v policijskih agencijah kot kriminalistični analitiki, da razširijo svoje naloge in v večji meri prispevajo k učinkovitosti delovanja svoje agencije. Bolj ambiciozen cilj priročnika je prispevati k usposabljanju novih kriminalističnih analitikov oziroma tistih, ki rešujejo probleme, k povečanju

števila teh strokovnjakov ter k razvoju njihovega dela kot posebnega in pomembnega poklica. Vendar pa analiza problemov ni izrecna domena tehnikov. Upamo, da bodo vsi zaposleni v policijski enoti, od policistov na terenu do policijskih izvršilnih organov ter, širše gledano, tisti v javnem in zasebnem sektorju, ki se ukvarjajo s kaznivimi dejanji, vključili razmišljanje iz tega priročnika v svoje delo.

Herman Goldstein
Zaslužni profesor prava
Univerza Wisconsin-Madison, ZDA

Za začetek

Priročnik s 60 kratkimi koraki domneva, da ste izkušen analitik in da ste navajeni predstaviti informacije, potrebne za podporo policijskim operacijam. To pomeni, da:

1. uporabljate sodobne računalnike ter znate dostopati do obsežnih podatkovnih zbirk in da znate ravnati z njimi;
2. znate uporabljati programsko opremo za označevanje zemljevidov kaznivih dejanj in identificiranje nevarnih mest ter da znate to povezati z demografskimi in drugimi podatki;
3. rutinsko izdelujete tabele s tedenskimi ali mesečnimi gibanji kriminalitete za vaš oddelek ali območja, morda za podporo CompStatu¹ podobnih operacij;
4. ste večji analiziranjema tem, kot je razmerje med bivališči znanih storilcev ter tatvinami avtomobilov in vlomi v lokalni skupnosti;
5. ste morda že pripravljali prejšnje in dodatne ocene represivnih ukrepov, na primer v zvezi z vlomi v stanovanja ali tatvinami avtomobilov;
6. poznate temelje statistike in raziskovalne metodologije na ravni dodiplomskega študija družbenih ved.

Priročnik temelji na naštetih izkušnjah in vas pripravlja na drugačno analitično vlogo ključnega člana tima za v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela. Zadnji zapisi o

¹ CompStat je okrajšava za COMPuter STATistics ali COMPArative STATistics. Konec 20. stoletja so policijski oddelki v Združenih Državah Amerike in ponekod v Veliki Britaniji začeli sprejemati računalniški sistem, ki je omogočal uporabo grafičnega prikaza določenih kriminalnih incidentov glede na čas, dan in lokacijo. Program je razkril prej nezaznane vzorce kriminalnih aktivnosti in policistom omogočil identificiranje problemov ter njihovo reševanje. CompStat je filozofija upravljanja ali orodje organizacijskega managementa, ki je bil prvič uporabljen in potem tudi poimenovan po policijskem oddelku v New Yorku. Ponekod ga delno enačijo z orodji Six Sigma in TQM (Total Quality Management), ki sta strategiji poslovnega managementa, pri tem pa je potrebno opozoriti, da ne gre za računalniški sistem. CompStat je dinamični pristop do zmanjševanja kriminalitete, izboljševanja kvalitete življenja ter kadrovskih virov in upravljanja. CompStat uporablja tudi GIS (Geografsko informacijski sistem), s katerim identificirajo probleme na t.i. zemljevidih kriminalnih žarišč. Poleg New Yorka, so po uspehu newyorške policije (NYPD) pri zmanjšanju kriminalitete, sistem uvedli tudi v drugih metropolah, kot so Los Angeles, Filadelfija, Baltimore, Maryland, idr. (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1322878/Compstat>).

v reševanje problemov usmerjenem policijskem delu predstavljajo kriminalistične analitike kot glavne člene v verigi novih policijskih skupnosti. Avtorji teh zapisov navajajo, da veliko slabosti v sedanjih praksi izhaja iz nezadostne vključenosti dobro usposobljenih kriminalističnih analitikov v vse faze reševanja problemov.

Priročnik vas pripravlja na to novo vlogo, saj prinaša osnovno znanje o v reševanje problemov usmerjenem policijskem delu ter s tem povezanih področjih okoljske kriminologije in situacijske kriminalne prevencije. Če ne poznate teh področij, ne morete ustrezno delovati kot kriminalistični analitik, ki rešuje probleme. Te vloge tudi ne morete opravljati, če ne razmišljate o svojem delu; prva poglavja priročnika pojasnjujejo, kako proaktivno pristopiti k delu. Ne morete preprosto čakati, da vas policijski kolegi zaprosijo za informacije. V vsaki fazi projekta morate dati pobudo za opredelitev obsega prizadevanj pri reševanju problema, in sicer tako, da poskušate analizirati vzrok problema, pomagate najti učinkovit ukrep ter zastavite projekt tako, da ga je mogoče oceniti in da se lahko policija iz rezultatov česa nauči. To pomeni, da morate biti del tima za v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo, da morate raziskati nove vire informacij in podatkov, ki presegajo običajne vire pri vašem delu, da morate vztrajati pri nekem projektu precej dlje, kot bi sicer, in ne nazadnje, da si zasluže za uspeh ali razočaranje ob neuspehu enakopravno delite z drugimi člani tima.

Priročnik temelji na domnevi, da želijo analitiki s to novo vlogo prispevati k razvoju svojega poklica. Ob pomoči močno izboljšanih podatkovnih zbirk ter dobre strojne in programske opreme bo kriminalistična analiza kmalu postala nova vznemirljiva specializacija. Že zdaj privlači dobro usposobljene in močno motivirane profesionalce, zelo pomembne za razvoj policijskega dela v 21. stoletju. Svoj delež lahko prispevate s sporočanjem rezultatov svojega dela na strokovnih srečanjih in v strokovnih revijah. S tem ne boste le pomagali stroki in policijskemu delu na splošno, temveč boste tudi sami bolj obveščeni in boste delovali kot dragocen član policijske enote.

Priročnik je dovolj kratek, da ga osvojite v nekaj dneh. Ni pa namenjen temu, da ga preberete, nato pa odložite na polico. Upamo, da bo postal

nepogrešljiv pripomoček, ki ga boste imeli na svoji pisalni mizi, da se boste v njem iskali odgovore vedno, ko bo to potrebno pri reševanju problemov. Zato je tudi praktičen in omogoča stalno uporabo.

Poskrbeli smo, da si koraki sledijo smiselno, skladno z modelom SARA (*Scanning, Analysis, Response, Assessment* oziroma opazovanje, analiza, ukrepanje, ocena), čeprav je vsako poglavje samostojno in obravnava določeno temo. Zato vam ni treba prelistati celega priročnika in skakati z ene teme na drugo, ko se ukvarjate z določenim problemom. Če želite dobiti iz priročnika čim več, morate dobro poznati kazalo vsebine in preleteti poglavja, ki vas zanimajo. Tako boste dobili vtis o vsebini priročnika. Ko pa potrebujete posebne informacije, podrobneje preučite le posamezen korak. Vsekakor je to najboljši način učenja: poiskati in uporabiti informacijo, ko jo zares potrebujete.

V nekaterih primerih določeno temo obravnavamo na več kot enem mestu. Na primer, 12. korak vsebuje splošen uvod v premeščanje (selitev) kriminalitete, 48. in 49. korak pa pojasnjujeta, kako v fazi ocenjevanja preveriti različne oblike premeščanja in premikov kriminalitete. Združena razlaga izrazov in kazalo na koncu priročnika vam bosta pomagala najti večkrat omenjeno temo.

Uporabili smo primere iz ZDA in tudi iz nekaj drugih držav. Poiskali smo take primere, ki najboljše ponazarjajo bistvo. Torej, tudi če je način tuj, so načela univerzalna. Upamo, da raznolikost idej spodbuja kreativna misel: »Je ta pristop mogoče prilagoditi našemu problemu? Kako lahko to storimo?«

V priročnik smo vključili manj virov, kot bi jih navedli v akademski publikaciji, in sicer iz več razlogov. V vsakem koraku smo poskušali predstaviti bistveno literaturo, saj dvomimo, da bodo imeli zelo zaposleni kriminalistični analitiki čas prebirati akademske zapise. Poleg tega imate le nekateri dostop do specializiranih knjižnic s tovrstnim gradivom. Vendar pa boste tu in tam potrebovali več znanja o neki temi, zato smo pri vsakem koraku navedli članke ali knjige, ki problem podrobneje obravnavajo. Kjer je bilo to mogoče, smo izbrali tiste, ki so dostopni na spletu. Če boste potrebovali več virov, se oglasite na enega od navedenih e-naslovov.

Ministrstvo za notranje zadeve Velike Britanije in britanska policija

Kot je že navedeno v zahvali, je ta priročnik nadgradnja prejšnjega, ki smo ga pripravili za Inštitut za kazenskopravne znanosti Jill Dando pri Univerzitetnem kolidžu v Londonu. Pri branju boste večkrat naleteli tudi na Ministrstvo za notranje zadeve Velike Britanije, ki je enakovreden organ Ameriškega ministrstvu za pravosodje. Ministrstvo za notranje zadeve je pristojno za zadeve, povezane s kriminalom in pravosodjem v Angliji in Walesu, vključno s policijo. V Angliji in Walesu je le 43 policijskih enot (za okoli 50 milijonov prebivalcev), zato so enote številčneje od večine ameriških policijskih oddelkov. Britanske policijske enote so tudi veliko bolj usklajene, kar se tiče politik, kadrovske strukture, opreme in razporeditev. Delno je tako zaradi nadzora Ministrstva za notranje zadeve Velike Britanije (ki zagotavlja 51 odstotkov proračunskih sredstev vsaki enoti) in rednega nadzora policijskih inšpektorjev Njenega veličanstva. Ministrstvo za notranje zadeve Velike Britanije financira tudi številne raziskave o kaznivih dejanjih in kazenskem pravosodju ter ima velik raziskovalni oddelek za objavo študij, ki imajo neposreden in praktičen pomen za policijo. V zadnjem času je Ministrstvo finančno podprlo več projektov na področju v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela, tudi prvo različico tega priročnika.

1. Ponovno premislite o svojem delu

Kot večina kriminalističnih analitikov imate najbrž o svojem delu skromno mnenje. Kaznivih dejanj ne rešujete sami, prav tako na oddelku ne dajete pobude pri določanju prednostnih nalog odzivanja na kriminaliteto. Namesto tega zbirate podatke za tiste, ki opravljajo »pravo« delo, ko iščejo boljše načine za aretacijo storilcev kaznivih dejanj. Odzovete se na zahteve policistov na terenu in predstojnikov, ki želijo najnovejše statistične podatke o vlomih ali tatvinah avtomobilov. Na zemljevidu označujete kazniva dejanja za tedenske sestanke, tako da inšpektor ve, od koga zahtevati več truda. Zbirate tudi mesečne statistične podatke, ki jih drugi potrebujejo za svoja poročila. Z drugimi besedami, sedite na zadnjem sedežu, medtem ko drugi vodijo in vas prosijo za pomoč, ko jo potrebujejo.

Priročnik vam bo pomagal lažje razmisliti o svoji vlogi na tem področju. Tudi tisti, ki sedi na zadnjem sedežu, lahko izgubljenemu vozniku pomaga najti pravo pot. Nadzor nad informacijami je bistvenega pomena, sposobnost njihovega analiziranja pa nadvse pomembna. Tisti, ki se tega nauči, postane bistven del tima. Vendar pa ne govorimo o moči in statusu, temveč o izzivu, s čimer se ukvarjajo vse policijske sile: kako razrešiti vztrajno ponavljajoče se probleme s kriminaliteto. O sebi razmišljajte kot o članu tima, ki pomaga reševati probleme in ima v ekipi posebno vlogo. Priročnik vam bo v pomoč pri spoznanju, kako izpolnjevati to vlogo, spoznali pa boste tudi, kako pomembna je.

Da bi lahko izpolnjevali svojo vlogo, morate vedeti več. S tem ne mislimo na boljše računalniške spretnosti ali zmožnosti označevanja zemljevidov, čeprav je to tudi pomembno. Izvedeti morate več o sami kriminaliteti, da boste na svojem oddelku postali strokovnjak za kriminaliteto v svojem kraju. Če se začel nov val vlovov, morate biti prvi, ki to ve, in prvi, ki to pove. Analizirajte in vnesite na zemljevid statistične podatke ter pridobite temeljne podatke sami. Če boste čakali, bodo drugi brez utemeljene podlage govorili o dogajanju. Znova vas bodo poslali na zadnji sedež. Vi ste oseba, ki operira »z dejstvi«, zato morate z uporabo najboljših sredstev takoj poizvedeti, kaj se dogaja. To pogosto pomeni, da morate preseči policijske podatke, ta priročnik pa vam bo svetoval, kako uporabiti druge vire podatkov, vključno s pogovori z žrtvami in storilci ter zapisi o

kaznivih dejanjih, ki jih imajo podjetja. Prvi korak je postati vir informacij, dobro pa je biti tudi vir nasvetov. O tem, ali lahko to naredite, odloča vaš nadrejeni, vendar pa lahko vi predlagate ukrepe ali z informacijami in podatki podprete predloge drugih.

Zlasti morate vedeti, kaj v policijskem delu deluje in kaj ne. Kako učinkovito je naključno patroljiranje? Kako pogosto policija naleti na kaznivo dejanje med njegovim izvajanjem? Kako pogosto se kazniva dejanja rešijo pozneje s potrpežljivim kriminalističnim delom in forenzičnimi dokazi? Kako učinkovite so zasede in nadzori, kar se tiče aretacij? Koliko časa vzamejo policistom represivni ukrepi? Kolikšna je stopnja aretacij pri različnih vrstah kaznivih dejanj? Koliko različnih kaznivih dejanj je dejansko prijavljenih policiji? Odgovori na ta vprašanja vam bodo povedali, zakaj so celo najbolj delavni policisti precej neučinkoviti pri preprečevanju kriminalitete in zakaj se vedno več policijskih sil zateka k v reševanje problemov usmerjenem policijskem delu.

Glavni namen tega priročnika je podučiti o (v reševanje problemov) usmerjenem policijskem delu in pomembni vlogi, ki jo lahko imate pri njegovem izvajanju. Priročnik vam bo pomagal razločevati med usmerjenim policijskim delom in drugimi oblikami policijskega dela v skupnosti. Pove vam, kako lahko (v reševanje problemov) usmerjeno policijsko delo postane učinkovitejše z uporabo okoljske kriminologije in situacijske kriminalne prevencije. Opisuje vsako od štirih stopenj tega projekta – opazovanje kriminalitete, poglobljeno analizo posebnega problema, ukrepanje pri reševanju problema in oceno rezultatov projekta, podaja pa tudi podatke in informacije, ki jih lahko podate na vsaki stopnji. Nazadnje opisuje analize, ki jih lahko izvajate na vseh štirih stopnjah, da boste postali učinkovit član tima za v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo.

Te stopnje v probleme usmerjenega dela zahtevajo, da se s posameznim projektom ukvarjate precej dlje, kot to od vas zahteva tradicionalna analitična vloga. Pričakujete lahko, da se boste z reševanjem problema ukvarjali več tednov ali celo mesecev in ne le nekaj ur, potrebnih za določitev kriminalnih žarišč vloma ali za pripravo poročila. Kjer je potrebna podrobna ocena rezultatov, se lahko vaša udeležba podaljša

celo na več kot leto dni. To boste morda morali pojasniti policistom, ki se na vas obračajo po pomoč. Najprej bodo verjetno presenečeni, da pričakujete tako dolgo delo na projektu, kmalu pa bodo cenili vaše prizadevanje.

Če rezultatov dela ne znate posredovati, ste delali zaman. Posebna poglavja priložnika vsebujejo priporočila za učinkovitejše sporočanje, in sicer s pripovedovanjem, ki ga podpirajo preprosti zemljevidi in tabele. S svojimi predstavitvami morate poskušati spodbuditi ukrepe, vendar pa morate vedno pojasniti meje podatkov in policistom povedati, katera priporočila temeljijo na ugibanjih in katera na dejstvih.

Ta priložnik ne more vsebovati vsega, kar morate vedeti ali storiti, da bi postali kriminalistični analitik. Nenehno si morate prizadevati, da boste izboljšali strokovne in tehnične veščine ter se seznanjali z najnovejšimi razvojnimi dogodki. Prevezeti morate pobudo pri iskanju učinkovitejših načinov pridobivanja informacij in učinkovitejših načinov njihove obdelave, saj lahko čas, ki ga ne tratite za rutinske naloge, namenite novim analizam problema. Razširite svoj izbor branja in raziščite druge vire informacij. V priložniku priporočamo dodatno branje, vendar pa boste morali gradivo poiskati tudi sami. Dobra načina za doseganje tega cilja sta povezovanje z analitiki iz drugih oddelkov ter udeležba na sestankih analitikov, policistov in kriminalistov. Koristne in nove analize, ki ste jih že opravili, pa poskušajte predstaviti na teh sestankih.

Če povzamemo, sebe morate šteti za več kot le tehnika, ki je večč ravnanja s podatki in jih zna predstaviti. Postati morate nekakšen raziskovalec – čeprav le z zelo praktičnim ciljem; postanite oseba, ki prinaša najboljše, kar lahko znanost prispeva k večji učinkovitosti policijskega dela. Prav zato morate spoznati, da ste del nastajajočega poklica – kriminalističnega (policijskega) analitika – k čigar razvoju lahko prispevate.

Ponovno premislite o svojem delu:

- Postanite strokovnjak za analizo kriminalitete.
- Seznanite se z učinkovitimi policijskimi metodami.
- Spodbujajte reševanje problemov.
- Zasedite svoje mesto v projektne timu.

- Poučite se o okoljski kriminologiji.
- Izpopolnite svoje raziskovalne veščine.
- Učinkovito sporočajte.
- Prispevajte k razvoju svojega poklica.

Za nadaljnji študij:

Braga, A. (2002). *Problem-Oriented Policing in Crime Prevention*. Monsey, Criminal Justice Press.

2. Bodite lokalni kriminalistični analitik

Kako pogosto so vam pri delu zastavili naslednja vprašanja?

- Katera območja (kraji) so trenutno najbolj kritična za tatvino avtomobila?
- Katere trgovine z živili trenutno največkrat oropajo in zakaj?
- Kaj vlomilci najpogosteje odnašajo iz trgovin in kje skrivajo ukradeno blago?
- Je na bolje osvetljenih ulicah manj kaznivih dejanj?
- V katerih stanovanjskih naseljih je največ trgovine z mamili?

Na nekatera vprašanja morda sploh ne znate odgovoriti, na druga pa lahko odgovorite šele po opravljeni analizi. Predpostavljajte si, da bi imeli odgovore na zgornja vprašanja in še kakšno dodatno informacijo. Kaj če bi prav vi postali strokovnjak za kriminaliteto v vašem kraju? Pravzaprav tega položaja ne more zasesti nihče drug, kajti:

- nekateri policisti so preveč zaposleni z dvigovanjem telefonov;
- kriminalisti se ukvarjajo s posameznimi primeri;
- predstojniki nadzorujejo policiste;
- vodje operativnokomunikacijskih centrov (OKC) nadzorujejo odzive patrolj na večjih geografskih območjih;
- komandir in njegovi pomočniki so zaposleni z administrativnimi zadevami.

Skratka, nihče nima celotne slike o kriminaliteti. Toda, če postanete lokalni kriminalistični analitik, lahko pripomorete k temu, da bo vaš oddelek bolj obveščen, bolj učinkovit in bolj sposoben uporabljati vire za zmanjševanje obsega kriminalitete. Tako boste lažje posvarili občane, zaznavali storilce in učinkoviteje preventivno ukrepali. Skratka, z zbiranjem pravih informacij lahko pomagate velikemu številu ljudi.

Da bi postali lokalni kriminalistični analitik, posedajte s telefonisti v centrali in se pogovarjajte s policisti o tem, kaj opažajo. Zapomnite si, da policisti nočne izmene verjetno ne srečujejo policistov jutranje izmene in da policisti z enega konca mesta verjetno ne srečujejo policistov z drugega konca mesta. Pogosto govorijo o izjemah in ne pravilih, o tem, kaj jih je razjezilo, in ne o rutini. Vendar pa je rutina bistvo analize kriminalitete.

Pridružite se policistom na terenu, ko vam to čas dopušča. Ne le, da boste bolje spoznali policiste z oddelka, temveč boste dobili tudi boljši vpogled v njihovo delo in probleme, s katerimi se srečujejo na ulici. Matt White, kriminalistični analitik v šerifovem uradu v Jacksonvillu na Floridi, priporoča, da vzamete s seboj prenosnik, v katerem imate shranjene podatke GIS (geografski informacijski sistem). Nato lahko primerjate informacije o območju z opažanji policistov.

Kraji storitve kaznivih dejanj so v primerih hudih dejanj deležni velike pozornosti, ob običajnih premoženjskih kaznivih dejanjih pa ponavadi ne. Veliko se lahko naučite, če jih obiščete, zlasti če želite razumeti nek problem v zvezi s kaznivim dejanjem. Če primerjate poročila o dogodkih z lastnimi opažanji, lahko opazite tiste pomembne podrobnosti o kraju in okoliščinah dejanj, ki morda niso bile zapisane – morda zato, ker jih obrazec poročila ni posebej zahteval. Opremljeni s tem znanjem lahko predlagate, naj se spremenijo oblike zbiranja informacij, ki bodo pripomogle k odkrivanju storilcev in tudi k možnostim preprečevanja teh kaznivih dejanj v prihodnosti.

Poskusite slediti novim trendom kriminalitete. Vsak teden preberite čim več poročil o kaznivih dejanjih, da boste na tekočem, ali se je zgodilo kaj novega. Prav tako bodite pozorni na ponesrečene poskuse kaznivih dejanj (glejte tabelo 1). Nekateri storilci uporabljajo metodo poskusa in napake, ko iščejo nove načine, da bi za nič dobili nekaj. Tisti, ki poskušajo goljufati na prodajnih ali bančnih avtomatih, imajo morda težave pri iskanju metode, ki bi delovala. Ko pa jo najdejo, se to razve. Če poznate njihovo metodo, boste lahko opozorili policiste in druge.

Pogosto je nek, krajevno opredeljen problem kriminalitete, mogoče opaziti tudi drugje. Vaša enota se morda spopada z več tatvinami na gradbiščih, s čimer v preteklosti ni bilo težav. Lahko ste prepričani, da se je s tem že nekdo ukvarjal. Zato morate biti pozorni na spremembe tarč kriminalitete in načina delovanja. Internet je dober vir informacij o tem, s kakšno vrsto kriminalitete se ukvarjajo drugi. Povprašajte tudi analitike iz bližnjih enot. Morda se ti spopadajo z enakim problemom, morda je vpletena tudi ista skupina storilcev.

Pri zbiranju informacij se ne omejujte na policijo, saj tudi drugi veliko vedo o določenih kaznivih dejanjih:

- mestni redarji vidijo, da se pripravljajo težave, še preden to opazijo drugi;
- lastniki barov vedo, kje strežejo alkohol mladoletnikom, kje je slaba postrežba in površno vodenje (v drugih barih seveda);
- ravnatelji še predobro poznajo nasilništvo in vandalizem v šolskih prostorih;
- mali podjetniki so pozorni na probleme, ki vključujejo njihove prostore. Na primer, lekarnar ve, kaj so ukradli v njegovi lekarni in ali se v bližini zadržujejo ljudje, ki so zasvojeni z nedovoljenimi substancami;
- osebje na urgenci vidi veliko poškodb zaradi kaznivih dejanj, ki jih sicer zapišejo, a morda ne prijavijo policiji;
- varne hiše za ženske ali centri za žrtve posilstev vedo veliko več o vzorcih nasilja v družini kot večina policistov;
- zasebni varnostniki so pogosto prvi, ki izvedo za nek incident, imajo pa tudi informacije, ki lahko prispevajo k splošnemu razumevanju krajevnih vzorcev kriminalitete.

Tudi storilci sami so odlični vir informacij. Čeprav ne priznajo stvari, ki so jih zagrešili sami, pogosto radi govorijo o tem, kako »se po navadi dela«. Veliko storilcev je precej zgovornih o umetnosti kaznivih dejanj in radi natančno povedo, kako izbirajo tarče, skrivajo dragocene predmete, kaj je med storilci v tistem trenutku zaželeno in podobno. Včasih se izkaže za zelo koristno, če policiste zaprosite, naj pridobijo take informacije.

Ne nazadnje, o kaznivem dejanju lahko veliko povedo tudi žrtve. Za kazniva dejanja, kot so vlomi, vam morda ne bodo povedali natančnega časa kaznivega dejanja, vendar pa vam lahko povedo, kje je storilec vlomil, kaj je ukradel, katerih prostorov ni oropal itd.

Kako postati lokalni kriminalistični (policijski) analitik?

- Oddaljite se od računalnika!
- S policisti se pogovorite o tem, kaj opažajo.
- Pridružite se policistom na terenu in dežurnim policistom.
- Obiščite kraje kaznivih dejanj in preglejte poročila o kaznivih dejanjih.
- Preverite neuspešne poskuse kaznivih dejanj in se pozanimajte, kaj natanko se je zgodilo.
- Pogovorite se z mestnimi uradniki o posebnih oblikah kriminalitete.
- Izmenjajte informacije s podjetji in zasebnimi varnostniki.
- Analitike iz bližnjih mest povprašajte o spremembah tarč kriminalitete in metodah.
- Policiste prosite, naj storilce vprašajo o njihovih metodah.
- Od žrtev pridobite natančne informacije o času, kraju in načinu kaznivega dejanja.
- Pomagajte izboljšati obrazce za kazniva dejanja in zajemanje podatkov.

Tabela 1: Učite se iz neuspešnih poskusov

Kalifornijska policijska enota mesta Chula Vista se je zavedala, da se lahko zaradi povečane gradbene dejavnosti v mestu poveča tudi število vlomov v stanovanja. Nove hiše so bile namenjene premožnejšim parom, ki so čez dan, ko je tudi največja verjetnost, da se bodo vlomi zgodili, v službi. Zato se je policija odločila, da bo preverila učinkovitost varnostnih ukrepov, da bi videla, ali jih je mogoče uporabiti v novih zgradbah in jih predlagati novim lastnikom hiš. Cathy Burciaga, ena izmed kriminalističnih analitičark na oddelku, je primerjala uspele vlome z neuspešnimi poskusi, in sicer v 569 domovih v obdobju 18 mesecev. Ugotovila je, da je treba zapah namestiti na stranskih in vhodnih vratih novih hiš. Razgovori z 250 žrtvami in 50 vlomilci so razkrili, da niti eden izmed vlomilcev ni poskušal razbiti dvojno zastekljenih oken. Tako je nastalo priporočilo, naj bodo vsa okna na novih hišah dvojno zastekljena in naj izpolnjujejo stroge standarde za vstop z uporabo sile.

	Dokončani vlomi	Neuspešni poskusi	Učinkovito?*
Luč je prižgana ves čas	28 %	29 %	Ne.
Prižgana notranja luč	26 %	29 %	Ne.
Notranja luč z merilnikom časa	9 %	11 %	Ne.
Zapah na vhodnih vratih	28 %	25 %	Ne.
Zapah na vhodnih in stranskih vratih	15 %	29 %	Da.
Zunanji detektor gibanja	23 %	36 %	Da.
Prižgana televizor in radio	9 %	18 %	Da.
Oznaka, da hišo varuje podjetje za varovanje	19 %	36 %	Da.

* »Da« pomeni večje število neuspešnih poskusov kot uspešno izvedenih vlomov.

3. Ugotovite, kaj je učinkovito (in kaj neučinkovito) pri policijskem delu

Raziskovanja učinkovitosti policije kažejo na pomembno vlogo kriminalistične analize pri policijskem delu v 21. stoletju. Razumevanje tega raziskovanja lahko pomaga pri uporabi znanja, ki ga je policija pridobila v zadnji tretjini stoletja.

O učinkovitosti in neučinkovitosti policijskih praks pri zmanjševanju obsega kriminalitete je potekala obsežna raziskava. Pred kratkim je Nacionalna akademija znanosti ustanovila zbor sociologov, katerega naloga je bila preveriti vse policijske raziskave, vključno s tistimi o učinkovitosti policije. Številke so povzete iz tega poročila. Najmanj učinkoviti pristopi k zmanjševanju kriminalitete so v spodnjem levem delu prikaza v tabeli 2, najučinkovitejši pristopi pa v zgornjem desnem delu.

V spodnjem levem delu tabele 2 imamo »standardni model« policijskega dela. To je prevladujoča policijska strategija v Severni Ameriki. Za standardni model sta značilna zanašanje na izvajanje zakona in pomanjkanje usmerjenosti. V ta model sodijo patroljiranje, namenjeno odvrčanju storilcev, hitri odzivi na telefonske klice na pomoč, nadaljnja preiskovanja kaznivih dejanj in druge dejavnosti kazenskega pregona, ki ne razlikujejo med značilnostmi ljudi, krajev, časa ali okoliščin. Zaradi zahtev javnosti po zmanjšanju kriminalitete javni uslužbenci in mediji, ki prisegajo na standardni model, zahtevajo več policistov, krajši odzivni čas, večjo vidljivost policije, višjo stopnjo uspešnosti preiskav in več aretacij. Vendar pa je pomembno tudi tisto, česar mediji in javni uslužbenci ne zahtevajo: več natančnih podatkov v zvezi s storilcem, predmetom, časom, krajem, razlogom in načinom storitve kaznivega dejanja, preučevanje razlik med vrstami kriminalitete, udeležba drugih javnih in zasebnih ustanov pri obravnavi kriminalitete ali uporaba drugih možnosti nekazenskega pregona.

Nekaj raziskav učinkovitosti policije je obravnavalo vidike standardnega modela. Te raziskave niso uspeli ugotoviti, ali standardni model resnično pomembno vpliva na kriminaliteto, prekrške ali strah pred kriminaliteto. Naključno patroljiranje, hitri odzivi, nadaljnje preiskave in aretacije so lahko koristni za druge namene, vendar pa ne smemo pričakovati, da bodo vplivali na obseg

kriminalitete ali prekrškov. Prav tako ni trdnega dokaza, da bo navzočnost policije pri izvajanju teh praks vplivala na kriminaliteto.

Raziskava kaže, da morajo policijske strategije, če želimo vplivati na kriminaliteto, vključevati dva elementa. Predstavljena sta na oseh grafa v tabeli. Prvič, strategija mora razlikovati med obravnavanjem kriminalitete in prekrškov. To pomeni, da mora policija kriminaliteto in prekrške obravnavati z več orodji, ne le s kazenskim pregonom. Ta zamisel je izražena na navpični osi. Obstajajo dokazi, da lahko delo z javnostjo in prekoračitev kazenskega pregona le skromno učinkujeta na zmanjšanje obsega kriminalitete in prekrškov. Bolj ko so stiki med policijo in državljani osebni, večja je verjetnost, da bo to vplivalo na obseg kriminalitete.

Drugi element, pomemben za večjo učinkovitost policije, je točka osredotočenja. Ta element je prikazan na vodoravni osi slike. Obstajajo trdni dokazi, da je lahko geografsko osredotočeno izvajanje zakona na kriminalnih žariščih vsaj kratkoročno učinkovito. To pomeni, da osredotočeno patroljiranje na zelo majhnih območjih z veliko kriminalitete (npr. ulični vogali in temne ulice) malo vpliva na kriminaliteto in močno na prekrške. CompStat in druge podobne novosti iz poznih 90. let uporabljajo te ugotovitve. Urad za v skupnost usmerjeno policijsko delo je izdal priročnik o tem, kdaj so represivni ukrepi in podobne taktike učinkoviti in kdaj ne (glejte Preberite več na spletni strani Centra POP).

Če večino kaznivih dejanj in prekrškov zakrivi nekaj posameznikov, potem naj bi njihova odstranitev z ulice pomenila manj kriminalitete. Čeprav je to načeloma sprejemljiva zamisel, so raziskave na to temo pomanjkljive, tako da ne vemo, ali programi za povratnike v praksi delujejo ali pa so le obetajoča zamisel, ki je ni mogoče učinkovito izvesti.

Je reševanje problemov obetajoč pristop? Vsekakor! Pokazalo se je, da je policijsko delo v zvezi z reševanjem problemov, obetajoče, saj vsebuje širši pogled na vlogo policije v družbi in njeno poslanstvo. Veliko prizadevanj za reševanje težav se je pokazalo kot bolj primernih od strogega izvajanja zakonov, ki ni prineslo dolgotrajnih učinkov, zato je treba storiti nekaj drugega. Policija iz Newport

Newsa v Virginiji se je več kot desetletje ukvarjala z izjemno visoko stopnjo vlomov v stanovanjskem naselju New Briarfield. Nekaj kratkoročnih rezultatov so dosegli z različnimi metodami, na primer s policijskimi obhodi in programi mini lokalnih policijskih postaj. Toda vsakič, ko se je policija umaknila iz New Briarfileda, so se vlomi nadaljevali. Šele ko so uporabili usmerjen pristop – vključili so občane, stanovanjske skupnosti, gasilce, mestno redarsko službo, in Oddelek za stanovanjsko problematiko in razvoj mesta –, so uspeli močno zmanjšati število vlomov. Drugič, ko so reševanje problemov na kriminalnih žariščih za prekupčevanje z drogo primerjali s tradicionalnim izvajanjem zakonodaje na nevarnih mestih v Jersey Cityju v New Jerseyju, je naključni eksperiment Davida Weisburda in Lorraine Green pokazal, da ima reševanje problemov večji učinek. Torej, čeprav je ciljno izvajanje zakonodaje učinkovitejše od neusmerjenega, je ciljno reševanje problemov še učinkovitejše.

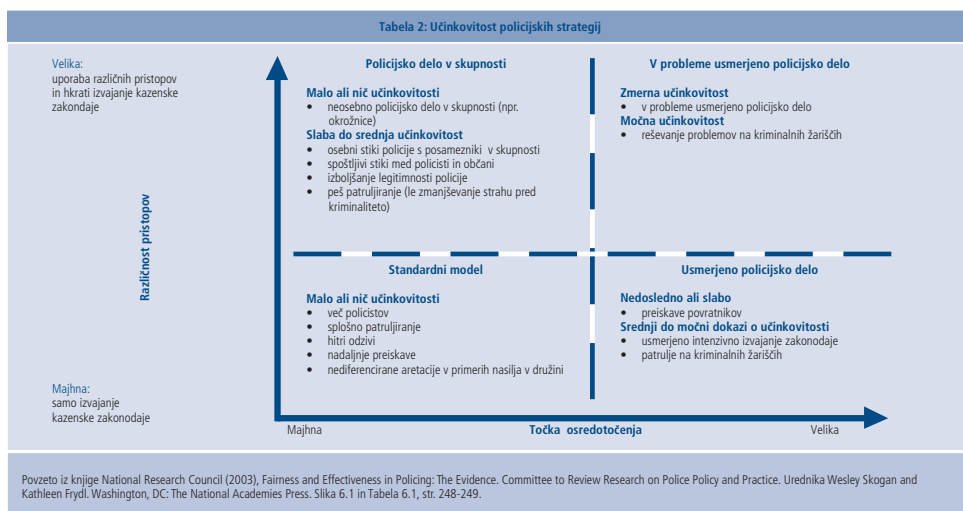
Rezultati raziskave, ki je potekala tretjino stoletja, so zdaj jasni. Učinkovito policijsko delo zahteva usmerjeno pozornost in različne pristope. Najmanj učinkovito je policijsko delo, ki ne uporablja nobenega elementa. Jasna je tudi razlaga za to. Če različne pristope uporabimo brez

usmeritve, je težko uporabiti primerne pristope na krajih in za ljudi, ki jih najbolj potrebujejo. Če se policija usmeri na kriminalna žarišča, a pri tem le izvaja zakone, omejuje učinkovitost. Učinkovita policijska enota mora izrabiti podrobnosti okoliščin kaznivega dejanja tako, da bo zmanjšala priložnosti za storitev kaznivega dejanja. Kriminalistični analitiki imajo pomembno vlogo pri uporabi obeh elementov – z analitičnimi metodami natančno usmerjajo, pomagajo pa tudi pri oblikovanju primernih policijskih taktik, ki ustrezajo podrobnostim odkritih kaznivih dejanj. Zato je 21. stoletje analize kriminalitete v policijskem delu.

Za nadaljnji študij:

Scott, M. (2003). The Benefits and Consequences of Police Crackdowns. *Problem-Oriented Policing Guides. Response Guides Series No. 1*. Washington, Office of Community Oriented Policing Services. (Dostopno na <http://www.popcenter.org> in <http://www.cops.usdoj.gov>.)

Weisburd, D., Eck, J. (2004). What Can Police Do to Reduce Crime, Disorder and Fear? Skogan, W.G. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 593, 42–65.

4. Postanite strokovnjak za POP

Ko se zgodi hudo kaznivo dejanje, se od policije pričakuje, da se bo nemudoma odzvala. Žrtvam mora ponuditi pomoč in zagotoviti ustrezno obravnavanje storilcev, storilce pa hitro aretirati. Vendar pa se velikokrat dogaja, da policija ne more aretirati storilcev, zato tudi ne more zagotoviti obsodbe. Videli smo tudi, da naključno patroljiranje, ki ga javnost pričakuje, ni učinkovit način za prijetje storilcev. To pomeni, da ima veliko policijskega dela, ki se izvaja zato, da bi zadostili pričakovanjem javnosti, omejen vpliv na nadzor kriminalitete.

Če bi ljudje ta dejstva tudi poznali, ne bi bili zadovoljni z opustitvijo patroljiranja ali z zmanjševanjem odvzava na hude oblike kriminalitete. Od policije bi pričakovali, da bo poiskala nove in boljše načine za nadzor nad kriminaliteto, hkrati pa nadaljevala običajno delo. Prav to je policijsko vodstvo poskušalo storiti pri eksperimentiranju s CompStatom, z ničelno toleranco, policijskim delom v skupnosti in v probleme usmerjenim policijskim delom (ali reševanjem problemov, kot se temu pogosto reče). Kriminalistični analitiki sodelujejo v vseh teh novih načinih policijske dejavnosti, v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo pa jim dodeljuje še posebej pomembno funkcijo znotraj tima. Ravno zato se morate o tem dobro poučiti.

Herman Goldstein je koncept v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela prvič omenil v članku leta 1979. Njegova zamisel je bila preprosta. Gre za to, da bi policisti s svojim delom spreminjali okoliščine, ki omogočajo težave s kriminaliteto, in se ne preprosto le odzivali na dogodke, ali jih preprečevali s preventivnimi patroljami. Z moralnega vidika je za policijo nespodbudno, da se vedno znova vrača na isti kraj kaznivega dejanja ali da se vedno znova ukvarja s problemi, ki jih povzročata ista majhna skupina storilcev. Policisti so zasuti s klici na pomoč in se lotevajo nemogočih poskusov, da bi obravnavali vse klice. Da bi se izvlekli iz te pasti, Goldstein pravi, da mora policija reševati probleme v naslednjih štirih fazah:

1. preverjati mora podatke za prepoznavanje vzorcev izgredev, ki jih običajno obravnavajo;
2. te vzorce (ali probleme) je potrebno analizirati s poglobljenimi analizami vzrokov;

3. najti je treba nove načine zgodnejšega posredovanja v verigi vzrokov in posledic, tako da se zmanjša verjetnost, da bodo ti problemi v prihodnosti nastajali. Te nove strategije niso omejene na prepoznavanje, aretacijo in kazenskopравни pregon storilcev. Ne da bi opustili uporabo kazenskega prava, kadar se to zdi najučinkovitejši odziv, si policisti, ki se usmerjajo v probleme, prizadevajo najti druge učinkovite ukrepe (za katere bodo morda potrebna partnerstva z drugimi), njihova prednostna naloga pa je preprečevanje;
4. oceniti učinek posredovanj in če ta niso bila uspešna, ponovno začeti cel postopek.

SARA – Scanning (opazovanje), Analysis (analiza), Response (ukrepanje) in Assessment (ocena) - je akronim, ki se uporablja za štiri zgoraj naštetih faze reševanja problemov. Poznejša poglavja tega priročnika jih podrobneje obravnavajo, vendar pa je že mogoče ugotoviti, zakaj imate kriminalistični analitiki osrednjo vlogo v policijskem delu s problemi. Vi ste oseba, ki je najboljše seznanjena s policijskimi podatki, poznate pa tudi najboljše način analiziranja in označevanja teh podatkov na zemljevidu zaradi prepoznavanja vzročnih vzorcev. Morda veste bolje od vseh drugih na oddelku, kako uporabiti podatke pri vrednotenju novih pobud. Če boste postali lokalni kriminalistični analitik, boste vedeli tudi, kje najti druge pomembne informacije o tovrstnih problemih; kje najti te informacije na internetu in v specializirani literaturi o uspešnih ukrepih, ki jih uporabljajo drugje; kako uporabiti znanja iz okoljske kriminologije pri analiziranju problema ter kako pričakovati in izmeriti morebitno premeščanje kriminalitete. Brez vaše vsakodnevne udeležbe v vseh štirih fazah projekt POP ne bo dosegel večjega in trajnega uspeha.

Reševanje problemov je lahko težavno. Največ težav nastaja pri analizi in oceni, prav tam, kjer bi vi lahko prispevali največ. Goldstein je že na začetku navajal, da je v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo v največji meri odvisno od dobrih analitičnih zmogljivosti oddelka, kar je v zadnjih publikacijah tudi večkrat poudaril. Pravzaprav je zelo podpiral pripravo tega priročnika, ki je namenjen neposredno vlogi kriminalističnega analitika v policijskem delu, usmerjenem v konkretne probleme.

Morda se strinjate, da imate pomembno vlogo v tovrstnih usmerjenih projektih, vendar pa vas bo zanimalo, kako glede na dejansko stanje uspeti pri tem delu. Kako najti čas, ki je potreben za tako temeljito analizo? Kako se dolgoročno zavezati projektu, če pa od vas nenehno zahtevajo, da pripravljate statistična poročila in zemljevide takoj, če ne že včeraj? Kako vas bodo sprejeli kot enakovrednega člana tima, zlasti če ste le civilist? Kako delovati kot enakovreden član tima, ko pa vaš predstojnik zahteva izboljšavo vsake analize, ki jo predlagate, in želi pregledati vsako pisni izdelek preden ga pošlje naprej drugim organom? Kako ustaviti nepotrpežljivost policistov, ki želijo rešitev, še preden je analiza končana? Kako jih prepričati, naj razmislijo o rešitvah, ki ne vključujejo le identifikacije in aretacije storilcev? Kako se boste odzvali na kritike, da vas bolj zanimajo raziskave kot praktični ukrepi? Skratka, morda se boste spraševali, na katerem planetu živimo, saj ta ni podoben tistemu, ki ga poznate vi.

To so dobra vprašanja, vendar pa verjamemo, da se policijsko delo spreminja in da lahko prav vi pospešite te spremembe. Policija je pod vedno večjim pritiskom po večji učinkovitosti, in časi, ko so vodilni trdili, da bi lahko zmanjšali obseg kriminalitete, če bi imeli več sredstev, so mimo. Zdaj morajo v večjih oddelkih pripraviti podrobne, na dokazih temelječe zahteve za sredstva, poleg tega morajo tudi podrobno razložiti, kako bodo ta sredstva uporabili. Njihova storilnost je vsak dan pod drobnogledom. Zmanjšanje obsega kriminalitete, ki ga je dosegla policija v veliko mestih, ovrže izgovore za neuspehe.

Povedano na kratko, policija bo brez dvoma vedno bolj odvisna od podatkov, s katerimi bo dobila sredstva in jih tudi učinkovito upravljala. Če si zagotovite te podatke, si lahko zagotovite bolj zadovoljivo kariero v policiji, čeprav boste morali trdo delati in dostavljati pravočasne informacije v obliki, ki bo koristna za vso organizacijo. Če vam bo to uspelo in če bo ostal vaš cilj zmanjševanje obsega kriminalitete, bosta vi in vaše delo dobila pomembnejšo vlogo v policiji – v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo vam daje popolno orodje za ta namen. Zavedamo se, da je v policijskem delu vedno veliko modnih muh, ki izginejo, takoj ko se pojavi nekaj novega. Vsega vajeni policisti sodelujejo in čakajo, da vodstvo preneha zanimati zanje in se lahko vrnejo

ki običajnemu delu. A v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo ni le modna muha. Prinaša rezultate in tako bo ostalo za vedno.

Za nadaljnji študij:

Goldstein, H. (1979). Improving Policing: A Problem-Oriented Approach. *Crime & Delinquency*, April, 234–258.

Goldstein, H. (1990). *Problem Oriented Policing*. New York, McGraw Hill.

Goldstein, H. (2003). On Further Developing Problem-Oriented Policing. In Problem-Oriented Policing. From Innovation to Mainstream. Johannes, K. *Crime Prevention Studies*, 15. Monsey, Criminal Justice Press.

5. Bodite zvesti POP-u

Nekateri vodilni v policiji, ki jih zanima v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo, uporabljajo tudi druge strategije, kot so policijsko delo v skupnosti, strategija »razbitih oken«, policijsko delo na podlagi obveščanja in CompStat. Od izvajanja teh strategij je odvisno, ali so združljive s POP. Tudi ko se izvajajo na združljiv način, niso enake policijskemu reševanju problemov. Zato je zelo pomembno, da razumemo, v čem se POP razlikuje od drugih strategij.

V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo je metoda, ki z analiziranjem in ustreznim odzivanjem rešuje probleme v zvezi s kriminaliteto. Policijsko delo v skupnosti pa je delo s širšo organizacijsko filozofijo. Policijsko delo v skupnosti vključuje reševanje problemov, kot ga pozna v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo, a hkrati vključuje partnerstva s člani in skupinami iz skupnosti. Poleg tega policijsko delo v skupnosti obravnava organizacijske spremembe, ki bi se morale zgoditi v policijski agenciji (na primer decentralizirano sprejemanje odločitev, stalna geografska odgovornost, usposabljanje cele enote, ocenjevanje osebja) in podpirajo skupno reševanje problemov, partnerstvo s skupnostjo in so splošno proaktivno usmerjene k problemom kriminalitete in splošnega družbenega nereda. Policijsko delo v skupnosti je torej bolj usmerjeno k sodelovanju med policijo in javnostjo kot v probleme usmerjeno policijsko delo ter pomeni širšo organizacijsko filozofijo, ki vključuje načela v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela. Če je uspešno, policijsko delo v skupnosti ustvarja močno filozofijo za angažiranje v POP, a policijsko delo v skupnosti, ki ne vključuje načel POP, nima bistvenega vpliva na zmanjševanje obsega kriminalitete.

V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo *opredeljuje partnerje, katerih pomoč je potrebna za obravnavo določenega problema*. V idealnem primeru to počne tudi policijsko delo v skupnosti. Če so problem napadi v okolici avtobusnih postajališč, je nujen partner policije lokalni prevoznik. Če so problem tatvine v trgovinah, je potrebno sodelovanje lokalnih podjetij. Člani skupnosti pogosto identificirajo problem. Določeni člani skupnosti (vključno s storilci) lahko poznajo pomembna dejstva, ki so koristna za analizo problema. Člani skupnosti lahko pomagajo (na primer z nameščanjem zapahov ali tako, da beračem ne dajejo denarja). Uspeh pri reševanju problema

je mogoče opredeliti tudi z odzivom skupnosti. Vendar lahko skupnost le redko pomaga pri posebnem tehničnem delu, potrebnem analiziranju problema, oblikovanju rešitev in vrednotenju. Poleg partnerstev za reševanje posebnih problemov policija v skupnosti sklepa partnerstva tudi v širši družbi (z vladnimi organizacijami), zato da bi zvišala raven zaupanja in splošnega sodelovanja. Tak način dela presega partnerstva, opisana v okviru v probleme usmerjenega policijskega dela. Enote, ki sprejmejo širšo splošno strategijo policijskega dela v skupnosti, morajo paziti, da ta partnerstva, nastala zaradi različnih namenov (krepitev zaupanja in sodelovanja), ne oslabijo bolj usmerjenih partnerstev in prizadevanj za reševanje problemov, ki jih strategija policijskega dela v skupnosti prav tako spodbuja.

Opredelevanje problema je lahko problem, ko se raznoliki problemi pojavljajo v celotni soseski in je težko enoznačno določiti problem. V tem primeru je treba opredeliti skupino posameznih problemov, ki tvorijo večji problem (glejte 14. korak). Namesto da bi si projekt prizadeval vzpostaviti odnos s celotno skupnostjo, se osredotoči na reševanje posebnih problemov, recimo osredotoči se na hiše, v katerih se preprodajajo mamila, vlome v poslovne prostore in pretepe v barih. Člani skupnosti se lahko koristno vključijo v reševanje teh posebnih problemov, v vsakem posameznem primeru pa bi se morda izkazala skupina drugačnih posameznikov. Širša partnerstva s skupnostjo je mogoče razviti za krepitev zaupanja med policijo in skupnostjo, kar lahko olajša reševanje problemov; vendar pa je treba obravnavati probleme sistematično, tudi če ni širše podpore skupnosti.

Treba je razumeti tudi razliko med v reševanje problemov usmerjenim policijskim delom in policijsko strategijo »razbitih oken«. V okviru prvega iz podrobne analize vzrokov izhajajo *posebne* rešitve za več problemov, s katerimi se ukvarja policija. Nasprotno pa strategija »razbitih oken« priporoča enako *splošno* rešitev – policijsko nevljudnost in ohranjanje reda –, vedno kadar kaže, da bo kriminaliteta ušla nadzoru. Ta pristop temelji na dveh načelih: prvo načelo je, da manjši prekrški uničujejo življenje v skupnosti. Na primer, če odvržemo košček papirja na tla, to sicer ni nič hudega, a če bodo to počeli vsi, bo soseska kmalu postala smetišče. Drugo načelo »razbitih oken« je, da manjši prekrški vodijo v večje. Na

primer, zapuščene in zapečatenе zgradbe pogosto postanejo prizorišča trgovanja z mamili, kar lahko pripelje do hudih kaznivih dejanj. Zato je veliko mest začelo namenjati pozornost policijskemu obravnavanju manjših prekrškov.

Vsako policijsko delo zahteva odločanje, policijska strategija »razbitih oken« pa zahteva, da se policisti kar na ulici na hitro odločajo. Te strategije ne smemo zamenjati z »ničelno toleranco«, ki je politični slogan, saj je policija ne more izvajati. To bi namreč kmalu povzročilo natrpanost sodišč in odtujeno populacijo. Treba je ugotoviti, kateri majhni prekrški vodijo v hujša kazniva dejanja in kateri ne. Poslovodje podzemne železnice v New Yorku so na primer ugotovili, da so mladi moški, ki preskakujejo vrtljive križe pri vhodu na perone, da bi se peljali zastonj, večkrat koga oropali.

Nadzorovanje manjših kaznivih dejanj je zmanjšalo število hujših kaznivih dejanj. Ti isti poslovodje so tudi ugotovili, da avtorji grafitov običajno niso storili hujših kaznivih dejanj. Čeprav so zelo učinkovito nadzorovali risanje grafitov (glejte 41. korak), niso zmanjšali števila ropov.

V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo obravnava tudi manj resne prekrške, čeprav ni pričakovati, da bodo vodili v hujše izgrede. Vandalizem v javnih parkih morda ne bo povečal števila ropov, vendar pa uničuje javne površine, zato je to problem, na katerega se je treba odzvati. Prebivalce soseske lahko zelo skrbijo prehitra vožnja, prometni zastoji ali hrup. Če ti pojavi izpolnjujejo merila za probleme (14. korak), jih POP obravnava, pa čeprav ni pričakovati, da bo opustitev obravnave poslabšala stanje v soseski.

Tabela 3: Razlike med v probleme usmerjenim policijskim delom in drugimi strategijami

	Točka osredotočenja	Cilj	Načelo	Metoda	Prvi koraki
V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo	Posebni, ponavljajoči se problemi kriminalitete	Odstraniti vzroke teh problemov	Preprečitev je učinkovitejša kot kazenski pregon	Opraviti usmerjen ukrep – raziskavo (SARA)	Prepoznavanje problemov, ki terjajo pozornost
Policijsko delo v skupnosti	Odnosi med javnostjo in policijo, organizacijske spremembe, reševanje problemov	Proaktivno preprečevanje kriminalitete in družbenih neredov ter okrepljeno zaupanje javnosti v policijo in podpora policiji	Podpora je ključna za učinkovitost policije. Organizacijske spremembe so bistvene za ohranjanje sprememb, reševanje problemov je osrednja metoda za obravnavo kriminalitete in vprašanj družbenega nereda	Graditi zaupanje s stiki s prebivalci in sestanki v skupnosti, pritegniti prebivalce k izvajanju organizacijskih sprememb in jih vključiti v proces reševanja problemov.	Določiti policista za delo v posamezni soseski oziroma skupnosti, prepoznati probleme, ki terjajo pozornost, prepoznati organizacijske spremembe, potrebne za podporo ukrepanju
»Razbita okna«	Težavne, problematične soseske	Omejiti huda kazniva dejanja v soseski	Zatreti težave na začetku	Policijska nevljudnost/ vzdrževanje reda	Prepoznati težavno-problematično sosesko
Obveščevalno policijsko delo	Proces zbiranja, analiziranja in posredovanja obveščevalnih podatkov	Policijske strategije in taktike, ki temeljijo na obveščevalnih podatkih	Ukrep je učinkovit samo, če temelji na obveščevalnih podatkih	Spodbujati obveščevalni krog: zbiranje, vrednotenje, primerjava, analiza in posredovanje	Razvoj zbiranja podatkov, obdelave podatkov in njihovega posredovanja
CompStat	Trdovratni, kratkoročni geografski vzorci kriminalitete	Zmanjšati število kriminalnih žarišč	Manj kriminalnih žarišč zmanjša splošno kriminaliteto	Računalniška prepoznavanja kriminalnih žarišč in pogostih patrolj ter izvajanje zakonov	Nadgraditi geografsko določanje kriminalitete in geografsko odgovornost

Kriminalistični analitiki imajo osrednjo vlogo v obveščevalnem policijskem delu, saj je potreba po preverljivih informacijah zelo pomembna za vodenje policijskih operacij. Vendar pa je obveščevalno policijsko delo predvsem metodologija za pripravo trdnih, uporabnih podatkov. To delo ne vodi policije skozi celoten postopek oblikovanja in izvajanja ukrepov za zmanjševanje obsega kriminalitete tako, kot naj bi to počel model SARA. Prav tako kriminalistični analitiki nimajo osrednje vloge v vsaki fazi pobude. Zato pa lahko v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo kriminalističnim analitikom ponudi veliko več in od njih tudi več pričakuje.

In ne nazadnje, v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo ni isto kot CompStat, čeprav imata nekaj podobnosti. Usmerjata pozornost policije, čeprav je CompStat navadno omejen na geografska kriminalna žarišča, medtem ko je POP mogoče uporabiti na širšem območju. Čeprav obe metodi pri policijskih akcijah uporabljata podatke, sta različnost podatkov in temeljitost analize pri POP večja kot pri hitri usmerjenosti v cilj pri CompStatu. CompStat uporablja skoraj izključno le taktiko izvajanja zakonov, medtem ko jo POP uporablja skupaj z drugimi ukrepi. CompStat morda kratkotrajno vpliva na geografska kriminalna žarišča. Njegov vpliv pa sčasoma izgine, zato je treba okrepiti izvajanje zakonov. V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo si prizadeva najti dolgoročne rešitve. Če se CompStat uporablja kot »prva pomoč«, POP pa kot dolgoročno zdravilo, potem lahko ta dva pristopa skupaj dobro delujeta.

Za nadaljnji študij:

Wilson, J.Q., Kelling, G. (1982). Broken Windows.
Wood, J.R.T. *The Atlantic Monthly*, March, 29–38.

6. Bodite zelo natančni

Vaš oddelek se bo morda pri kaznivih dejanjih v zvezi z avtomobili ali vlomi kdaj odločil za represivne ukrepe in prosili vas bodo, da ta kazniva dejanja označite na zemljevidu ali predložite druge potrebne podatke. Vendar pa so te kategorije preveč obsežne za v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo, saj vključujejo preveč različnih vrst kaznivih dejanj, ki jih je treba analizirati ločeno. Na primer, kazniva dejanja v zvezi z avtomobili lahko vključujejo:

- tatvine okrasnih pokrovov na kolesih ali značk za zbirke;
- vlome v avtomobile in tatvine predmetov iz notranjosti;
- vlome v avtomobile in tatvine radijskih sprejemnikov in druge opreme;
- nedovoljeno vožnjo mladoletnikov;
- jemanje avtomobila za začasen prevoz;
- tatvino avtomobila, ki se nato uporabi pri drugem kaznivem dejanju;
- tatvino avtomobila, ki ga storilec nato obdrži;
- tatvino avtomobila, ki ga nato razstavijo in prodajo po delih;
- tatvino avtomobilov za nadaljnjo preprodajo;
- tatvino avtomobilov za čezoceanski izvoz;
- nasilni odvzem avtomobila.

Te oblike kriminalitete nastanejo iz različnih motivov, storilci so različni in zanje so značilne različne stopnje organiziranosti, znanja in spretnosti. Tatvina okrasnih pokrovov je najmanj zahtevna in tvegana, lotijo pa se je mladoletni (ambiciozni) storilci. Nedovoljena vožnja zahteva več poguma ter nekaj osnovnega znanja o zagonu motorja in vožnji avtomobila. Tatvina avtomobilov za izvoz je veliko bolj zapleteno kaznivo dejanje, ki zahteva visoko raven organiziranosti, dejanje je izpeljano v več fazah, pri tem pa sodeluje več ljudi. Storilci so pogosto nepošteni poslovneži in profesionalni kriminalci. Nasilnega odvzema avtomobila se lotijo bolj brezvestni in izkušeni kriminalci.

Zgoraj naštetih razlike med kaznivimi dejanji pojasnijo, zakaj rešitve za ta kazniva dejanja ne morejo biti enake. Z vgrajevanjem boljših varnostnih naprav je število nedovoljenih voženj mogoče zmanjšati. Imobilizatorji zmanjšajo

število tatvin avtomobilov, vendar pa ne morejo preprečiti nasilnega odvzema avtomobila, saj lahko storilci žrtve prisilijo, da jim predajo ključe, če ti niso že v ključavnici. Nekateri poročevalci celo menijo, da se je število nasilnih odvzemov avtomobilov povečalo, saj je novejših avtomobile z imobilizatorji težje ukrasti na običajne načine. Poleg tega so storilci z zadostnim tehničnim znanjem zlahka kos imobilizatorjem, zato se število tatvin avtomobilov za izvoz morda ne bo bistveno zmanjšalo. Ta problem bi lahko rešili z učinkovitejšim nadzorom v pristaniščih in na mejnih kontrolah ter z dokumenti, ki jih je težje ponarediti.

Razčlenitev širšega problema v manjše kategorije je samo prvi korak v ostrejšem osredotočenju projekta POP. Na primer, nedavni projekt v Charlottu v Severni Karolini se je najprej osredotočil na tatvine iz avtomobilov v središču mesta, po analizi problema pa se je projekt razširil. Najprej je postalo jasno, da je problem omejen na parkirišča. Le 17 odstotkov okradenih avtomobilov je bilo parkiranih pred stanovanji ali na ulici. Po štetju parkirnih mest je postalo jasno, da so bili avtomobili na odprtih parkiriščih šestkrat bolj ogroženi od avtomobilov v parkirnih garažah (glejte 27. korak). To je pomenilo, da se projekt lahko usmeri na izboljšanje varovanja na odprtih parkiriščih - z boljšo razsvetlavo in višjimi ograjami ter učinkovitejšim nadzorom varnostnikov. To bi bilo veliko lažje, kot pa poskušati znižati že tako maloštevilne tatvine v parkirnih garažah. Taka ozka usmeritev projekta POP poveča verjetnost uspeha in učinkovito uporablja kakovostne podatke.

Nekaj pravil za natančno določitev ravni specifičnosti lahko poveča uspešnost projekta POP. Preveč ozka usmerjenost lahko povzroči, da se obravnava premalo oblik kriminalitete, da bi bilo mogoče upravičiti izdatke, čeprav je to odvisno od narave in stopnje kriminalitete. Če je ukradenih le nekaj okrasnih pokrovov, za ta problem ni potreben popoln projekt POP. Na drugi strani pa je vredno izpeljati projekt POP za zmanjšanje števila ropov v trgovinah, čeprav je takih ropov le nekaj na leto, vendar se lahko taki dogodki stopnjujejo v hujša kazniva dejanja, kot so umori, večajo pa tudi strah v javnosti.

Okvir 1: Postopno in progresivno reševanje kriminalnih pojavov

»Ker je bilo posameznim skupinam kaznivih dejanj, na primer vlomom, ropom in tatvinam avtomobilov, namenjenih toliko prizadevanj, je bilo dejansko nemogoče najti skupne značilnosti pogojev in okoliščin, ki vodijo do vsake posamezne skupine kaznivih dejanj. To pomeni, da moramo biti zelo potrpežljivi ter da moramo kriminalne pojave reševati postopoma in progresivno, korak za korakom.«

Vir: Poyner, B. (1986). *A Model for Action*. Layrock, G., Heal, K. *Situational Crime Prevention*. London, Her Majesty's Stationery Office.

Okvir 2: Več pozornosti vlomom v stanovanja

Barry Poyner in Barry Webb sta navedla, da preprečevanje vlomov v stanovanja, katerih cilj je odtujitev elektronske opreme, zahteva drugačne ukrepe kot preprečevanje vlomov, katerih tarča je gotovina ali nakit. Na kraju dogodkov sta namreč ugotovila razlike med tema dvema vrstama vlomilcev. Ko je bila tarča gotovina ali nakit, so se vlomi dogajali večinoma v starejših stanovanjih v bližini središča mesta, storilci pa so očitno prišli in odšli peš. Ko so bile tarča elektronske naprave, na primer televizorji ali videorekorderji, so se vlomi dogajali v novejših, bolj oddaljenih predmestjih, storilci pa so prišli z avtomobili. Avtomobile so potrebovali za prevoz ukradenega blaga in so jih morali parkirati neke v bližini hiše, vendar pa dovolj daleč, da niso zbujali pozornosti. Razporeditev hiš v novejših predmestjih je to omogočala. Poyner in Webb sta predlagala izboljšanje nadzora parkirnih mest in cest. Njuni predlogi za preprečevanje vlomov v središču mesta so bili usmerjeni k učinkovitejšemu varovanju in nadzoru na vhodih.

Vir: Poyner, B., Webb, B. (1991). *Crime Free Housing*. Oxford, Butterworth-Architecture.

Nekatere oblike kriminalitete, na primer streljanje na šoli, so tako redke, da jih z v reševanje problemov usmerjenim policijskim delom ni mogoče ustrezno obravnavati na lokalni ravni, ker je metodologija odvisna od določene stopnje ponavljanja, ki omogoča identificiranje vzrokov. Za preprečevanje te vrste kriminalitete mora policija zagotoviti rutinske varnostne ukrepe in dober načrt za obravnavo teh dogodkov.

Čprav se je treba izogibati temu, da se delo začne že z oblikovano rešitvijo, so nekatere rešitve za določena kazniva dejanja tako obetajoče, da lahko pomagajo opredeliti točko osredotočenja projekta POP. Če se vrnemo k ropom v trgovinah na vogalih, je raziskava pokazala, da lahko navzočnost vsaj

dveh zaposlenih v izmeni zmanjša nočne rope v teh trgovinah. Zato preverite, koliko ropov v trgovinah se na vašem območju zgodi ponoči. Če jih je veliko, lahko svoj oddelek prepričate, naj začne s projektom POP, usmerjenim na nočne rope, ker je ta problem mogoče učinkovito rešiti.

In končno, ko se z analiziranjem problema o njem dobro poučite, lahko ugotovite veliko povezav s podobnimi problemi in se odločite, da jih boste obravnavali skupaj. Na primer, ko obravnavate napade na taksiste, lahko ugotovite, da je veliko napadov povezanih s poskusi ropov in da je bolj smiselno, da projekt osredotočite na rope in na napade. Tako lahko oblikujete sklop ukrepov, ki bodo zmanjšali oba problema.

Tabela 4: Ločeni problemi – skupne rešitve

Določene probleme v težavnih, (problematičnih) soseskah ali stanovanjskih naseljih je treba analizirati ločeno, rešitve pa je treba zaradi ekonomičnosti obravnavati skupaj. V spodnjem hipotetičnem primeru je zadnja prepoznana rešitev - vratar in nadzorna kamera - najdražja izmed vseh navedenih rešitev, vendar pa je za vsak problem ocenjena tudi kot najučinkovitejša. Zato je lahko rešitev za vse tri probleme, četudi je bila kot ukrep zaradi ekonomičnosti izločena le za enega.

PREPOZNANE REŠITVE (od najcenejših do najdražjih)	VANDALIZEM V DVIGALIH	TATVINE AVTOMOBILOV/ PREDMETOV IZ NJIH	VLOMI V STANOVANJA
Obrezati grmičevje za boljši nadzor (\$)		**	**
Načrt nadzora bloka (\$)	***	*	*
Alarmi za dvigala (\$\$)	****		
Elektronski dostop do parkirišča (\$\$)		****	****
Namestitev telefonov na vходу (\$\$\$)	**		
Varnostno patroljiranje (\$\$\$\$)			
Ključavnice na oknih in ojačana vhodna vrata stanovanj (\$\$\$\$)	*	**	**
Vratar in video nadzor po vsem bloku (\$\$\$\$\$)	****	****	****
\$ Predvideni stroški.	* Predvidena učinkovitost.		

7. Naj vas vodi SARA (in ne zavede)

Policija mora pri delu, usmerjenem v probleme: 1. previdno opredeliti posebne probleme (glejte 14. korak za opredelitev pojma »problem«); 2. opraviti poglobljene analize za razumevanje vzrokov; 3. začeti s širšim iskanjem ukrepov za odpravljanje teh vzrokov ter doseči trajno zmanjšanje pojavljanja problemov ter 4. oceniti, kako učinkoviti so bili ti ukrepi. To je oblika akcijskega raziskovanja, uveljavljene metode družboslovnega raziskovanja, pri kateri raziskovalci sodelujejo s strokovnimi delavci ter pomagajo oblikovati in izboljšati ukrepe, dokler ni uspeh dosežen. Ta način je primerljiv z običajno vlogo raziskovalcev, v skladu s katero ne delajo s strokovnimi delavci, temveč zbirajo informacije o ozadju problemov in jih ocenjujejo. Pri akcijskem raziskovanju je raziskovalec član tima, ki se ukvarja z v reševanje problemov usmerjenim policijskim delom. To je vloga kriminalističnega analitika, katerega analize morajo obveščati in usmerjati policijsko dejavnost v vsaki fazi dela.

Ugotovili boste, da bo model SARA vam in vašemu timu pomagal, da boste vedno na tekočem s podatki. Angleški akronim (SARA) sta oblikovala John Eck in Bill Spelman in označuje štiri faze reševanja problema: opazovanje, analizo, ukrepanje in oceno. Ta proces je podoben mnogim analitičnim procesom, vključno s standardnim procesom analize kaznivega dejanja, in sicer: zbiranju, primerjavi, analizi, posredovanju in izmenjavi informacij. Model SARA z razčlenitvijo projekta v ločene faze zagotavlja, da se bodo posamezni koraki izvedli v pravilnem zaporedju – na primer, da se ne odloča za ukrepe, dokler se problem ne analizira. To je koristna varovalka za običajno prehitro sklepanje, ko se nezadostno ali slabo opredeli problem in je analiza slaba in se celo izpusti ocena učinka na problem.

Projekti za reševanje problemov so lahko zapleteni. Pri ustvarjalnem raziskovanju se od tima pričakuje, da bo vztrajal, dokler ne doseže uspeha, in da bo izboljševal posredovanje glede na prejšnje izkušnje. Proces ni nujno dokončan, ko je končana ocena. Če problem še vedno obstaja ali pa je le spremenil obliko, bo tim morda moral začeti znova z delom. To predstavlja slika 1, na kateri zunanje puščice prikazujejo povratne informacije med ocenjevanjem in opazovanjem.

Štiri faze reševanja problema si ne sledijo vedno v enakem zaporedju. Pravzaprav projekti le redko sledijo linearni poti faz od ocenjevanja do analize. Proces večkrat poteka v krivulji, tako da se analizira problem, ki je zelo zapleten, nejasni odgovori pa lahko pripeljejo do potrebe po novih analizah. Daljši in bolj zapleten je projekt, večja je verjetnost, da bo prišlo do takih krivulj. Sklop manjših notranjih puščic na sliki prikazuje ta dinamični proces. Na primer, od ocenjevanja je mogoče preskočiti na izvajanje kratkoročnih ukrepov za stabilizacijo problema, medtem ko se izvaja nadaljnja analiza. Ocena kratkoročnega ukrepa lahko pripomore k analizi in prispeva k oblikovanju novega ukrepa, ki se nato oceni. To lahko pripelje ponovno do ocenjevanja problema, saj nove informacije zahtevajo revizijo opredelitve ali celo odkrijejo nov problem. Pomembno je, da se analiza in ocena smiselno vključita v zaporedje dogodkov ter da ne preskočimo z ocenjevanja problema na ukrepanje (odziv) in nato takoj razglasimo uspeh.

Ronald Clarke je v zadnjem času sodeloval s Hermanom Goldsteinom pri projektu za zmanjšanje tatvin gospodinskih strojev iz hiš v gradnji v Charlottu v Severni Karolini. Gradbišča hiš so bila pogosto na precej oddaljenih urbanih območjih in jih ni bilo mogoče učinkovito nadzorovati. Težko jih je bilo zavarovati, saj so graditelji morebitne kupce vodili na ogled zvečer in ob koncu tedna. Ker je bilo prijetih le malo storilcev, nismo o njih veliko vedeli, ali o tem, kaj so storili z ukradenimi stroji. Razmišljali smo o več možnih rešitvah, vključno s shranjevanjem aparatov v zabojniku v hišah ter uporabo prenosnih alarmov in nadzornih kamer. Nato smo našli rešitev, ki so jo uporabljala manjša gradbena podjetja – gospodinske stroje so namestili šele, ko je kupec prevzel hišo.

Graditelji so najprej tej zamisli nasprotovali. Prodajalci so menili, da je hiša z nameščenimi aparati bolj mikavna za prodajo in da bi nenameščenost aparatov zaradi nevarnosti vlomov pri kupcih sprožila dvom glede varnosti območja, kamor se selijo. Nadzorniki gradbišč so menili, da bi bila dostava in nameščanje aparatov potem, ko je hiša že vseljena, težje izvedljivi kot v prazni hiši. Nekateri so napačno menili, da gradbeni inšpektorji hiši ne bi dodelili dovoljenja za bivanje, če aparati ne bi bili nameščeni. Drugi so spet mislili, da gre za zahteve hipoteke. In ne nazadnje, posamezne namestitve bi pomenile, da gradbeni inšpektorji ne bi mogli obiskati gradbišč in izdajati dovoljenj za bivanje za vse hiše hkrati.

Ker je imela rešitev toliko dobrih strani, smo se odločili, da se vrnemo k analizi in odgovorimo na pomisleke graditeljev. Na koncu je bila ta informacija koristna pri prepričevanju graditeljev, naj sprejmejo predlagano rešitev in tako zmanjšajo število tatvin aparatov.

To kaže, kakšen proces je v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo, v katerem postopno pridobivanje podatkov in informacij zagotavlja za projekt pomembno poročanje in izmenjavo informacij. To vodi do novih vprašanj, do ponovne opredelitve in celo do sprememb pri usmerjanju projekta. Takoj ko je opredeljen obetaven ukrep, je treba njegove stroške in koristi poglobljeno analizirati. Če temeljito ne raziščemo vseh možnosti odziva, tvegamo, da bo projekt izgubil zagon in podporo udeležencev.

Okvir 3: Pet ključnih pojmov SARA (5 I-jev)

Paul Ekblom z britanskega Ministrstva za notranje zadeve je pred kratkim predlagal razvoj modela SARA, sestavljenega iz Intelligence (obveščanja), Intervention (posredovanja), Implementation (izvajanja), Involvement (vključitve) in Impact (učinka) ter vrednotenja projekta. Pet ključnih pojmov podpira veliko praktičnih konceptov in orodij.

Povzetek najdete na <http://www.crimereduction.gov.uk> in <http://www.jdi.ucl.ac.uk>.

Za nadaljnji študij:

Clarke, R., Goldstein, H. (2002). Reducing Theft at Construction Sites: Lessons from a Problem-Oriented Project. Tolley, N. *Crime Prevention Studies*, 13. Monsey, Criminal Justice Press. (Dostopno na <http://www.popcenter.org/library.htm>.)

Eck, J. (2003). Why Don't Problems Get Solved?. Skogan, W. *Community Policing: Can it Work?* Belmont, Wadsworth.

8. Uporabite trikotnik za analizo problema

Večina kriminoloških teorij se osredinja na vprašanje, zakaj ljudje postanejo »kriminalci«. Vzroke vidijo v različnih dejavnikih, kot so vzgoja, genetska zasnova in psihološki ali družbeni procesi. Te teorije je zelo težko preveriti, imajo različno in neznano znanstveno vrednost in prinašajo dvoumne starteške ukrepe, ki presegajo policijsko prakso. Ugotoviti pa je mogoče, da so teorije in koncepti okoljske kriminologije (in nove discipline 'Crime Science' - *kriminalitetne znanosti*) zelo uporabni v vsakdanjem policijskem delu. To pa zato, ker se ukvarjajo z neposrednimi situacijskimi vzroki kaznivih dejanj, vključno s skušnjavami in priložnostmi ter neprimerno zaščito žrtev. Če poznamo te koncepte, bomo močnejši član tima za v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo.

Trikotnik za analiziranje problema (znan tudi kot *trikotnik kriminalitete*) izhaja iz ene izmed glavnih teorij okoljske kriminologije – iz teorije rutinske dejavnosti. Ta teorija, ki sta jo razvila Lawrence Cohen in Marcus Felson, pravi, da se kaznivo dejanje zgodi takrat, ko se srečata *verjeten storilec* in *primerna tarča* v času in na kraju brez navzočnosti primerne varnostnika. Obstoj verjetnega storilca je samoumeven, saj sta človeški pohlep in sebičnost navadno zadostna pogoja za večino kriminalnih nagnjenj. Teorija pa ne razlikuje med človeško žrtvijo in neživo tarčo, saj sta obe za storilca zanimivi. *Primeren varnostnik* je po tej teoriji lahko oseba ali varnostna naprava. Ta formulacija je temelj trikotnika za analizo problema, stranice pa predstavljajo storilca, tarčo in lokacijo oziroma kraj (glejte notranji trikotnik na sliki 2).

Z usmerjanjem pozornosti na tri najpomembnejše sestavne dele vsakega problema notranji trikotnik prispeva k temu, da analiza vključi vse tri. Policija navadno razmišlja le o vpletenih storilcih – običajni točki osredotočenja sta dejansko skoraj vedno identifikacija in aretacija storilcev. POP pa zahteva preiskavo širšega spektra dejavnikov, to pa vključuje informacije o žrtvah in lokaciji kaznivih dejanj.

Najnovejša oblika trikotnika za analizo problema dodaja zunanji trikotnik »nadzornikov« za vsakega izmed treh prvotnih elementov (glejte sliko 2):

- Za tarčo/žrtev je v skladu s teorijo običajne dejavnosti (Routine activity theory) to *primeren varnostnik* – po navadi so to ljudje, ki varujejo sebe, svojo lastnino ali lastnino družinskih članov, prijateljev in sodelavcev. Varnostniki so tudi iz vrst policistov in zasebnih varnostnih podjetij.
- Za storilca je to *skrbnik*, nekdo, ki storilca dobro pozna in ki lahko izvaja nadzor nad njegovimi ali njenimi dejanji. Skrbniki so starši, bratje in sestre, učitelji, prijatelji in zakonski partnerji. Organi za pogojni ali predčasni izpust pogosto zamenjajo običajne skrbnike.
- Za kraj (lokacijo) je nadzornik *upravljavec*, lastnik ali oseba, ki je odgovorna za nadzor ravnanja in vedenja na neki lokaciji, na primer vozniki avtobusov ali učitelji na šoli, lastniki barov, stanodajalci ali stevardese in stevardi na letalih.

Trikotnik za analizo problema je podlaga za drugo učinkovito analitično orodje – za razvrstitev treh glavnih vrst problemov, ki policijo in teorijo begajo. John Eck in William Spelman sta predlagala razvrstitev teh problemov v okviru treh vlog »volk«, »raca« in »brlog«.

1. Pri ponavljajočih se kaznivih dejanjih storilci napadajo različne tarče na različnih lokacijah. To so »lačni VOLKOVI«. Oborožen ropar, ki napade več različnih bank, je jasen primer »volka«. Take situacije so, ko storilec uspe najti začasno ranljive tarče in lokacije. Nadzorniki teh tarč in lokacij lahko preprečijo napade v prihodnosti, vendar si storilci izberejo nove tarče na drugih lokacijah. Pomanjkanje nadzora skrbnikov povzroča nastanek »volkov«.
2. Ponavljajoče se viktimizacije vključujejo žrtve, ki jih nenehno napadajo različni storilci. Žrtve so »čepeče RACE«. Vozniki taksijev, ki jih nenehno ropajo različni storilci na različnih lokacijah, so »race«. Žrtve so na različnih mestih nenehno v stiku z morebitnimi storilci. Žrtve ne poskrbijo za preventivne ukrepe, poleg tega nimajo varnostnikov ali pa so ti neučinkoviti.

3. Lokacije, kjer se ponavljajo kazniva dejanja, vključujejo različne storilce in različne tarče na istem mestu. Ta mesta so »BRLOGI«. Lokali, v katerih je veliko pretepev, a vedno med različnimi ljudmi, so primeri brlogov. Problemi nastanejo, ko se na kraju, kjer je upravljavec neučinkovit, srečata nov potencialni storilec in nova potencialna žrtev. Prizorišče še naprej spodbuja take pojave.

Vedite, da so »čisti« pojavi volka, race in brloga redki. Večinoma gre za mešanico problemov. Vprašanje pa je, kdo v nekem problemu prevladuje: volkovi, race ali brlogi?

Ko se kaznivo dejanje zgodi, imamo vse notranje elemente trikotnika, ni pa zunanjih elementov trikotnika ali pa so le-ti šibki. Če so potencialni storilci stalno navzoči, kaznivo dejanje pa se zgodi le, kadar ni varnostnikov, potem je rešitev sprememba urnika varovanja. Vprašajte se naslednje: »Kakšen je trikotnik za analizo problema pred pojavom kaznivih dejanj, med njimi in po njih?«.

Razumevanje, kako priložnosti oblikujejo dogodke, vam bo pomagalo pri razmišljanju o možnih ukrepih: storilec preprečiti kazniva dejanja z učinkovitejšim varovanjem; pomagati žrtvam, da zmanjšajo tveganje da bi postale tarče; in spremeniti lokacije kaznivih dejanj, pa naj gre za šole, lokale ali parkirišča. Že v začetku usmerjeno zbiranje podatkov o teh šestih vidikih vam bo najverjetneje pomagalo najti praktične rešitve.

Okvir 4: Kaj je znanost o kriminaliteti?

Tradicionalna kriminologija si prizadeva izboljšati razumevanje psiholoških in družbenih silnic, zaradi katerih ljudje postanejo storilci kaznivih dejanj, in išče načine, kako spremeniti te vzroke. Novejša kriminološka znanost pa sledi precej drugačnemu pristopu. Ukvarja se s kaznivimi dejanji in ne razlogi zanje. Išče načine, kako zmanjšati priložnosti za kriminaliteto ter skuša prepoznati dejavnike tveganja. Pri tem si pomaga z različnimi strokami, vključno s psihologijo, geografijo, medicino, urbanizmom in arhitekturo. Znanost o kriminaliteti se vrednoti glede na uspeh pri zmanjšanju kriminalitete na ulicah, v naših domovih in podjetjih.

Vir: Inštitut Jill Dando, (2004) (<http://www.jdi.ucl.ac.uk>).

9. Vedite, da priložnost dela tatu

Za okoljske kriminaliste stavek »Priložnost dela tatu.« ni le pogovor, temveč je temelj za pristop k delu. Menijo, da več priložnosti pomeni več kriminalitete. Da bi ugotovili, ali se strinjate s to trditvijo, se ogledite scenarij Glorie Laycock in Nicka Tilleyja z Inštituta za kazenskoppravne znanosti Jill Dando:

Predpostavljajmo, da bi opustili vse situacijske nadzorne ukrepe: nič ključavnic, nič carinskih pregledov, denar za parkirnino v odprtem loncu za rože, da ga po potrebi vzamemo, nič odjav v knjižnicah, nič pregledov prtljage na letališčih, nič preverjanj vozovnic na železniških postajah, nič semaforjev itd. Se količina kaznivih dejanj in prekrškov ne bi povečala?

Če menite, da bi se, potem se strinjate, da je priložnost vzrok za to, da pride do kaznivega dejanja. Neverjetno, toda večina kriminalistov se ne bi strinjala. Menijo namreč, da lahko priložnost določi le čas in kraj kaznivega dejanja, ni pa pogoj za nastanek kaznivega dejanja. Po njihovem mnenju je nastanek kaznivega dejanja v celoti odvisen od storilčevega nagnjenja, ta nagnjenja skupaj pa določajo število kriminalnih dejanj v družbi.

Pravzaprav stopnjo kriminalitete določajo tako priložnosti, fizična in družbena ureditev, kot tudi odnosi in nagnjenja ljudi. To je brez študije težko dokazati, ni pa etično ustvarjati priložnosti za vlome ali rope in čakati na razplet. Tovrstni poskusi so bili izvedeni na manjših prekrških. V 20. letih prejšnjega stoletja so raziskovalci otrokom dali možnost, da prepisujejo pri preizkusih znanja, da lažje glede prepisovanja in da krajeje kovance. Drugi raziskovalci so po ulicah raztrosili naslovljena pisma z znamkami (nekatera so vsebovala denar), da bi videli, ali jih bodo ljudje odposlali. V tretji skupini laboratorijskih preizkusov so udeležencem naročili, naj tiste, ki niso upoštevali navodil, »kaznujejo« z električnimi šoki z uporabo simulatorjev. (V resnici električnih šokov ni bilo.)

Rezultati teh poskusov potrjujejo vzročno vlogo priložnosti. Večina subjektov, tudi tistih, ki se na splošno uprejo skušnjavam, je izrabilo nekaj priložnosti za nepošteno ali agresivno vedenje – teh priložnosti ne bi imeli druge kot v okviru

sodelovanja v raziskavah. Vendar pa teh manjših prekrškov ni mogoče posploševati na rope ali tatvine avtomobilov. Zato se moramo glede pomena priložnosti za kazniva dejanja obrniti na druge vire dokazov.

Samomor in priložnost

Samomor ni kaznivo dejanje, vendar pa zanj, podobno kot za kaznivo dejanje velja, da je močno motiviran. Iz Velike Britanije prihajajo prepričljivi dokazi, da ima priložnost pri samomoru velik vpliv. V 50. letih prejšnjega stoletja je približno polovica vseh samomorilcev uporabila gospodinjski plin, ki je vseboval smrtonosne količine ogljikovega monoksida (CO). To dejanje je bilo znano kot »dajanje glave v plinsko pečico«. V 60. letih so začeli plin izdelovati iz nafte in ne več iz premoga. Novi plin je vseboval manj CO in število samomorov s plinom se je začelo zniževati. Leta 1968 je bilo le 20 odstotkov samomorov storjenih z uporabo plina. Nato je prišel čas druge spremembe: začel se je uporabljati zemeljski plin iz Severnega morja. Zemeljski plin ne vsebuje CO in je za izvedbo samomora neuporaben. Do sredine 70. let je to metodo uporabil manj kot odstotek samomorilcev v Veliki Britaniji.

Zelo pa je presenetljivo, da te vrste samomora niso zamenjali drugi načini storitve. Tabela 5 prikazuje, da se je število samomorov med letoma 1958 in 1976 zmanjšalo za skoraj 30 odstotkov, s 5298 na 3816. (To se je dogajalo med gospodarsko krizo, ko je bilo pričakovati, da se bo število samomorov povečalo, tako se je zgodilo v drugih evropskih državah.) Vendar ljudje niso poskušali drugačnih načinov, ker so imeli druge slabe strani. Preveliki odmerki zdravil niso tako učinkoviti kot ogljikov monoksid, obešanje zahteva več znanja in tudi poguma, do strelnega orožja nima vsak dostopa, njegova uporaba pa lahko namesto do smrti pripelje do težkih poškodb. Po drugi strani pa je bil gospodinjski plin na voljo v večini domov. Bil je zelo nevaren, njegova uporaba pa čista in neboleča. Ni presenetljivo, da je bila najpogosteje uporabljena metoda izvrševanja samomora. Ko priložnosti za njegovo uporabo ni bilo več, se je število samomorov zmanjšalo.

Tabela 5: Samomori v Angliji in Walesu			
Leto	Število samomorov	Samomori z uporabo gospodinjanskega plina	Delež v odstotkih
1958	5298	2637	49,8
1960	5112	2499	48,9
1962	5588	2469	44,2
1964	5566	2088	37,5
1966	4994	1593	31,9
1968	4584	988	21,6
1970	3940	511	13,0
1972	3770	197	5,2
1974	3899	50	1,3
1976	3816	14	0,4

Vir: *Mortality Statistics, England and Wales: Causes*. London, Her Majesty's Stationery Office.

Umor in priložnost

Priložnost ima pomembno vlogo tudi pri umorih, kar je pokazala primerjava, izvedena pred nekaj leti, in sicer med umori v Združenih državah in Veliki Britaniji. V raziskanem obdobju 1980–84 je bila stopnja umorov v ZDA 8,5-krat večja od stopnje umorov v Angliji in Walesu. Umori s puško in umori s pištolo so bili 63- oziroma 75-krat pogostejši. V Angliji in Walesu je bilo v tem obdobju (v populaciji 50 milijonov ljudi) le 57 umorov s pištolami. V ZDA, ki so imele takrat približno 230 milijonov prebivalcev (skoraj petkrat več), pa je bilo s pištolo umorjenih 46 553 ljudi.

Te ugotovitve so nameravali ovreči, saj je bila stopnja kriminalitete v ZDA v tem obdobju na splošno višja od stopnje kriminalitete v Angliji in Walesu. Vendar pa je bila 15 let pozneje stopnja kriminalitete v obeh državah zelo podobna, tako da med njima ni več velikih razlik, izjema so umori. V ZDA je še vedno veliko več umorov s pištolo, saj v primerjavi z Veliko Britanijo v ZDA veliko več ljudi poseduje ročno strelno orožje. V Veliki Britaniji celo policisti rutinsko ne nosijo pištol! Torej, ko se v ZDA ljudje prepirajo, obstaja tudi veliko večja verjetnost, da bo nekdo ustreljen. Podobne, a manj presenetljive ugotovitve izhajajo iz primerjave stopnje umorov med ZDA in Kanado (glejte okvir 5). Te primerjave kažejo, da dostopnost strelnega orožja (in s tem priložnost) pomembno vpliva na število umorov.

Razumevanje vzrokov, navedenih v tem poglavju in upoštevanje dejstva, da je priložnost lahko vzrok za kaznivno dejanje, ne pomenita, da gre zanikati pomen drugih vzrokov, kot so podedovane osebnostne lastnosti, razbite družine in nedosledna vzgoja. Vendar pa človekovih osebnostnih lastnosti, števila ločitev in nedosledne vzgoje ne moremo spremeniti, lahko pa spremenimo kriminogene situacije, v katerih se ti ljudje znajdejo. Razumevanje koncepta, da priložnost dela tatu, vam bo pomagalo usmeriti pozornost k praktičnim sredstvom za preprečevanje kriminalitete in ta sredstva braniti pred kritikami.

Okvir 5: Strelno orožje in umori v ZDA in Kanadi

V klasični študiji so primerjali stopnji umorov in napadov v Seattlu (ZDA) in Vancouvru (Kanada) v letih 1980–1986, da bi ugotovili vpliv dostopnosti orožja na stopnjo kriminalitete. Čeprav je Vancouver v marsičem podoben Seattlu, pa imajo v Kanadi strožja merila za posedovanje orožja. Študija je ugotovila, da širša dostopnost strelnega orožja poveča število umorov. Ključne ugotovitve so bile naslednje:

- mesti se nista bistveno razlikovali po številu napadov;
- v Seattlu je bila stopnja tveganja, da bo prišlo do umora, veliko večja kot v Vancouvru, stopnja nevarnosti, da bo oseba umrla zaradi strelnega orožja, je bila **petkrat višja**;
- Umorov, ki niso povezani s strelnim orožjem, je bilo v obeh mestih približno enako.

Vir: Sloan, J., et al. (1998). Handgun Regulations, Crime, Assault, and Homicide. Levitt, S. *The New England Journal of Medicine*, 319, 1256–1262.

Za nadaljnji študij:

Felson, M., Clarke, R. (1998). Opportunity Makes the Thief. Webb, B. *Police Research Series*, 98. London, Home Office.

10 Postavite se v kožo storilca

Vedno, ko analizirate nek kriminalni pojav in iz njega izhajajoč problem, poskusite kaznivo dejanje gledati z očmi storilca in razumeti, zakaj ga je storil – ne zaradi oddaljenih družbenih ali psiholoških vzrokov, temveč zaradi koristi, ki jih želi pridobiti. Pred 30 leti je radikalna kritika kriminologije izpostavila, da niso geni tisti, ki roparje potisnejo skozi vrata bank, temveč roparji banke ropajo, ker hočejo obogateti.

Pri večini tatvin in ropov so koristi očitne, ni pa tako tudi, ko se dogaja nasilje med tolpami ali če gre za tako imenovani nesmiselni vandalizem in pisanje grafitov. Grafiti lahko označujejo ozemlja tolp mladoletnikov, lahko obveščajo, kje kupiti drogo, ali pa so preprosto način izražanja. Če veste, kateri izmed teh razlogov prevladuje, lažje opredelite središčno točko v probleme usmerjenega projekta in pojasnite dejavnike, ki prispevajo k prekrškom. Če projektne skupine to vedo, je to že lahko velika pomoč pri odločanju za ukrepe. Vodstvu podzemne železnice v New Yorku je uspelo preprečiti pisanje grafitov šele, ko so ugotovili, da »umetniki« želijo samo postaviti svoje umetnine na ogled vsem, ki se vozijo z vlaki (glejte 41. korak).

Poznavanje načina storitve kaznivih dejanj je prav tako pomembno kot poznavanje razloga za njihov nastanek. Pri razmišljanju o teh vprašanih boste ugotovili, da je zelo koristna teorija razumne izbire. Ime je zavajajoče, saj teorija ne govori o tem, da storilci svoja dejanja skrbno načrtujejo, temveč, da s kaznivimi dejanji iščejo koristi zase, kar je dovolj razumno. Teorija niti ne predvideva, da storilci uspejo doseči zelene koristi. Tako je zato, ker imajo redko vse potrebne informacije, le redko namenijo načrtovanju svojih dejanj dovolj časa, tvegajo in delajo napake. Podobno ravnamo vsi pri vsakdanjem odločanju, teoretiki pa temu pravijo omejena racionalnost.

Storilci se morajo pogosto hitro odločiti, kako doseči cilje in kako se izmuzniti aretaciji. Razgovori s storilci vam bodo pomagali razumeti, kako se odločajo. (Priročnik COPS o zasliševanju storilcev vam bo pomagal pri razmišljanju o pravnih in tehničnih težavah izvajanja takih razgovorov. Glejte Preberite več.) Presenetljivo, storilcev pogosto ni treba dosti prepričevati, naj spregovorijo, zlasti če se omejite na splošno naravo problema, ki ga želite rešiti, in se izogibate

posebnim vprašanjem o kaznivih dejanjih, ki so jih storili. Tudi storilci radi govorijo o sebi in delu, ki ga opravljajo. Na drugi strani pa morate vedno nekoliko dvomiti, saj ljudje, ki kršijo zakon, verjetno že iz navade pretiravajo in lažejo.

Okvir 6: Primer razgovora z izkušenim zapornikom

Martin Gill z Univerze v Leicesteru v Angliji pripoveduje zgodbo o razgovoru z izkušenim storilcem v zaporu. Ko sta se pogovarjala o zločinu, ki ga je pripeljal v zapor, je Gill vprašal: »Ste menili, da vas bodo ujeli?« Zapornik se je naslonil nazaj in mu namenil dolg pogled preden je odvrnil: »Nikoli si ne bi mislil, da me bo nekdo z univerze vprašal nekaj tako neumnega. Mislite, da bi to storil, če bi menil, da me bodo ujeli?«

Če nimate priložnosti, da bi govorili z zaporniki, si poskušajte zamisliti potek kaznivega dejanja (35. korak). Kaj je treba storiti v vsaki fazi? Kako so tarče izbrane? Kako je žrtve mogoče obvladati ali jih prelisčiti? Kako ubežati policiji? Se znebiti ukradenega blaga? Čeprav ne znate odgovoriti na vsa ta vprašanja o poteku dejanja, vam lahko razumevanje storilčevega načina razmišljanja pomaga pri izbiri ukrepov. S tem nimamo v mislih psihoanalize. Namesto vrtanja v storilčevo podzavest poskusite razumeti oprijemljive koristi za storilca, ter kako naj kazniva dejanja čimbolj enostavno ali brez tveganj izvede. To ima v mislih Paul Ekblom z raziskovalnega oddelka Ministrstva za notranje zadeve Velike Britanije, ko analitikom svetuje, naj »razmišljajo kot tatovi«.

Okvir 7: Ravnanje tatov na londonski podzemni železnici

Paul Ekblom je opravil razgovore s tatovi na londonski podzemni železnici. Povedali so mu, da so stali blizu znakov, ki so opozarjali na dejavnost žeparjev. Ko so potniki opazili ta znak, so se začeli dotikati tistega dela obleke, v katerem so imeli denarnico, in tako preverjali, ali je ta še na svojem mestu. To pa je tatovom precej olajšalo delo.

Alternativa razgovoru s storilci je literatura o zaslišanjih podobnih skupin storilcev. Okoljski kriminologi so močno izboljšali znanje o metodah, ki jih uporabljajo pri zasliševanjih tatov avtomobilov, žeparjev, tatov v trgovinah in vlomilcev v stanovanja ter poslovne prostore. Storilci morda niso taki, kot so »vaši«, vendar pa lahko, če pazljivo berete rezultate teh razgovorov, izpeljete hipoteze, ki lahko koristijo vašemu primeru.

Za nadaljnji študij:

Decker, S. (2004). Using Offender Interviews to Inform Police Problem-Solving Guide No.3. *Problem-Oriented Guides for Police, Problem Solving Tool Series*. Washington, Office of Community Oriented Policing Services, U.S. Department of Justice. (Dostopno na <http://www.popcenter.org> in <http://www.cops.usdoj.gov>.)

Okvir 8: Oboroženi roparji so spregovorili

Motivi

»Tam sediš sam, žep je prazen, zamujaš z najemnino in položnicami za plin in elektriko, podjetja ti pošiljajo opomine in želiš si, da bi imel več denarja. Potrebuješ denar. To so tvoji duhovi. Misli se ti zapletajo, ker nimaš denarja in volkovi so pred vrati ... [Po zadnjem podvigu] sem stanodajalcu dal nekaj denarja, nekaj pa sem nakazal podjetju za elektriko, nekaj podjetju za plin. V žepu mi je ostalo 20 ali 30 dolarjev. Kupil sem si pivo, cigarete, nekaj sem zapravil za kokain; nekaj trenutkov sem užival.« (str. 43–44)

Prednosti ropa

»Rop je najhitreje pridobljen denar. Z ropom najhitreje dobiš toliko denarja ... Po vlomu moraš prodati ukradeno robo in tako dobiš denar. Pri drogi se moraš ukvarjati s preveč ljudmi, kupom ljudi. Vrečka za 50 ali 100 dolarjev enemu, vrečka za 50 do 100 dolarjev drugemu ... Predolgo traja. Če pa izveš, kje je gotovina, greš tja in jo vzameš. Vse dobiš v enem paketu.« (str. 51–52)

Izbira žrtve

»Veš, vem, kam moram iti (kje so tarče ropov). Ponavadi grem tja, kjer se zbirajo narkomani. Oropal pa sem že tudi tiste, ki so bili na bankomatu.« (str. 78)

»Vse, kar sem počel, je to, da sem ropal preprodajalce droge... oni ne bodo klicali policije. Kaj pa bodo povedali policiji? On mi je ukradel drogo? Oni so zame najlažja tarča. Nobenih nedolžnih ljudi ne želim poškodovati, ponavadi imam opravka s preprodajalci droge.« (str. 64)

Nasilje

»No, če [žrtev] okleva, je neodločna, postaneš nasilen in jo odrineš. Morda vzamem pištolo in jo udarim z njo po glavi. 'Daj denar in nehaj zafrkavati, drugače boš v hudih težavah!' Ponavadi, ko vidijo, da misliš resno, dajo denar.« (str. 109)

Vir: Wright, R. Scott, D. (1997). *Armed Robbers in Action*. Boston, Northeastern University Press.

11 Pričakujte, da se bodo storilci odzvali

Storilci se odločajo na podlagi zaznavanj priložnosti. Razumevanje tega, kako storilci vidijo situacijo, je pomembno za preprečevanje kriminalitete. Preprečevanje kriminalitete je potrebno graditi na storilčevem zaznavanju priložnosti za kaznivo dejanje in dejavnih odločanja za storitev kaznivega dejanja. Nekateri programi za preprečevanje kriminalitete se ukvarjajo neposredno z zaznavanjem storilca, kot na primer tedaj, ko policija storilce obvesti, da jih pozorno opazuje. Večina programov preprečevanja kriminalitete pa deluje prek enega ali več vmesnih korakov, podobno kot programi označevanja nepremičnin, ko stanovalci kot znak sodelovanja na okna prilepijo nalepke. Spremembe v okolju spremenijo zaznavanje storilcev. Zaznave vplivajo na ravnanje storilcev, ki spremenijo vzorce izvajanja kaznivih dejanj.

V veliko primerih preventivni ukrepi odvrnejo storilce od nadaljnjih kaznivih dejanj. Imajo lahko tudi pozitivne nenačrtovane učinke: 1. kriminaliteta se zmanjša bolj, kot je bilo načrtovano, kar imenujemo *razpršene koristi* (glejte 13. in 47. korak), in 2. kriminaliteta se zmanjša še pred izvajanjem ukrepov, kar imenujemo *vnaprejšnje koristi* (52. korak). Vendar pa preventivni ukrepi ne dosežejo vedno želenega učinka, včasih tudi zato, ker se storilci ne zavedajo teh posredovanj. Na primer, storilci bodo morda še naprej izvrševali kazniva dejanja, in to pred očmi prikritih organov pregona, saj se ne zavedajo, da se je tveganje, da bodo prijete, povečalo. V drugih primerih se storilci preventivnim ukrepom prilagodijo na negativen način. Te negativne prilagoditve vključujejo premike in dolgoročne prilagoditve kriminalitete.

- **Premeščanje kriminalitete** pomeni, da se storilci odločijo za izvrševanje kaznivih dejanj na drugem območju, ob drugačnem času, spremenijo način storitve kaznivega dejanja ipd. Premeščanje kriminalitete je nasprotno od razpršenosti koristi. Premeščanje je možen dejavnik tveganja, ni pa neizogiben. Opravljene analize situacijskih preventivnih programov ne ugotavljajo veliko premeščanja, če pa se ugotovi, ne odtehta koristi prevencije (12. korak).
- **Prilaganje** je dolgotrajen proces, v katerem storilci - potem ko so nekaj časa veljali preventivni ukrepi - odkrijejo nove možnosti

za izvrševanje kaznivih dejanj. Paul Ekblom, Ken Pease in drugi raziskovalci v razpravah o tem procesu pogosto uporabljajo izraz *tekma orožij* med preprečevalci in storilci. Zato lahko pričakujemo, da bodo kazniva dejanja, katerih število se je zaradi preventivnih ukrepov zmanjšalo, ponovno narasla, saj bodo kriminalci našli nove načine za njihovo izvajanje. Prilagoditev pomeni, da stari storilci poiščejo nove metode, ali pa novi storilci izrabijo spreminjajoče se priložnosti.

Dober primer prilagoditve je goljufija s kreditnimi karticami (glejte graf 1). Ena od prilagoditev vključuje npr. ključavnice na kolesih. Tatovi koles so ugotovili, da lahko pogosto uporabljane učinkovite ključavnice na kolesih odklenejo z običajnim, poceni pisalom s kroglico. Vendar pa vseh preventivnih ukrepov storilci s svojo iznajdljivostjo ne morejo »premagati«. Neal Shover je na primer navedel, da je tehnologija poskrbela, da so se skorajda prenehali vlomi v blagajne z razstrelivom, čeprav je bila to v preteklosti pogosta praksa.

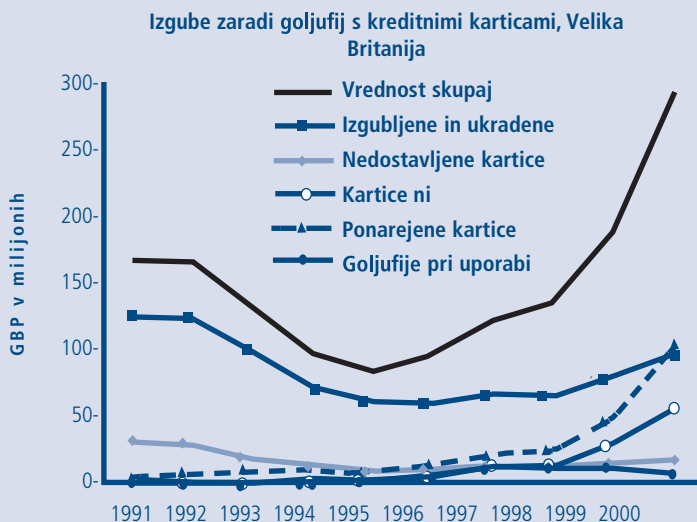
V nekaterih okoliščinah lahko preventivni ukrepi spodbudijo *kljubovanje*. To se zgodi, ko storilci izzivajo legitimna preventivna prizadevanja in namesto manj je naenkrat več kaznivih dejanj. Policijo upravičeno skrbi, na primer, da bo prehitro izkazovanje moči pred množico povzročilo uporniško vedenje, zato ne uporabi popolne opreme za miritev uporniških množic, dokler ni trdno prepričana, da se lahko stanje hudo poslabša. Rezultati raziskav kažejo, da je kljubovanje pogostejše, če ljudje policijo štejejo za nepošteno in močno, v večji meri pa spoštujejo zakon, ko je policija do njih poštena, pa čeprav izid ni v skladu z njihovimi željami. Na splošno kljubovanje ni pojav, ki bi bil najbolj dokumentiran, vendar pa ga ne moremo izključiti, zlasti ko policija kot edino orodje preventive uporabi izvajanje zakonov.

Za nadaljnji študij:

Ekblom, P. (1997). Gearing up Against Crime: a Dynamic Framework to help Designers Keep up with the Adaptive Criminal in a Changing World. Clarke, R.V. *International Journal of Risk, Security and Crime Prevention*, 2, 249–265. (Dostopno na www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/risk.pdf.)

Graf 1: Prilaganje storilcev in goljufija s kreditnimi karticami

Michael Levi in njegovi sodelavci so opisali, kako je sredi 90. let partnerstvo med policijo, britanskim notranjim ministrstvom (podobno ameriškemu ministrstvu za pravosodje) in izdajatelji kreditnih kartic z uspešno akcijo zmanjšalo število goljufij s kreditnimi karticami. Uvedeni ukrepi so vključevali: nižje limite za prodajalce na drobno, ki so želeli avtorizacijo za transakcije, in varnejše metode za dostavo novih kreditnih kartic po pošti. Kot prikazuje slika, je bilo zaradi goljufij izgubljenega precej manj denarja (vrednost skupaj, izgubljene in ukradene kartice, kartice, nedostavljene po pošti). V zadnjih letih pa se je stanje znova poslabšalo. Razlog je več »goljufij brez kartice« (zaradi vedno večjega obsega spletne trgovine) in pa ponarejanja kartic (odgovorne naj bi bile organizirane tolpe iz Vzhodne Azije).

12 Naj vam napovedi premeščanja kriminalitete ne odvzamejo poguma

V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo ima pogosto cilj zmanjšati priložnosti za kazniva dejanja. Na primer, na okna je mogoče namestiti zapahe in tako preprečevati vlome v stanovanja ali pa namestiti video nadzor za preprečevanje tatvin na parkiriščih. Ti preprečevalni ukrepi pogosto pripeljejo do tega, da se kriminaliteta le preseli drugam, preprečiti pa je ni mogoče. Teorija o premeščanju kriminalitete pravi, da se kriminaliteta seli v glavnem na pet načinov:

1. preseli se z enega kraja na drugega (*krajevno premeščanje*);
2. preseli se iz enega časovnega obdobja v drugo (*časovno premeščanje*);
3. z ene tarče se preseli na drugo (*spremeni se cilj napada*);
4. eno metodo izvrševanja kaznivega dejanja nadomesti druga (*sprememba taktike izvrševanja kaznivega dejanja*);
5. vrsto kaznivega dejanja nadomesti druga vrsta (*izvrševanje drugih kaznivih dejanj*).

V zvezi z naštetim pa teorija izhaja iz domneve, da storilci *želijo* storiti kaznivo dejanje ne glede na ovire, ki jih morajo pri tem premagati. Podlaga za to predvidevanje je, da se potreba po kaznivem dejanju stopnjuje in jo je treba izpolniti, podobno, kot je treba zadostiti spolnemu poželenju. Podobno je pri »profesionalnih« kriminalcih ali narkomanih, ki morajo dobiti določen prihodek s kaznivimi dejavnostmi, če želijo ohraniti svoj življenjski slog. Ni dokazano, da morajo storilci zadovoljiti globoke psihološke potrebe, da bi storili kaznivo dejanje. Pravzaprav obstaja veliko znamenj, da se ljudje odločajo o tem, ali bodo, kje bodo in kdaj bodo storili kaznivo dejanje. Ne glede na podlago pa domneva o premeščanju kriminalitete zanemarja pomembno vlogo skušnjave in priložnosti za kaznivo dejanje (9. korak).

Celo kadar teorija o premeščanju kriminalitete govori o odločnejših storilcih, ne namenja velikega pomena priložnosti. Tako je raziskava o zasvojenih z drogami pokazala, da se ti prilagajajo spremembam pri dostopnosti drog. Zloraba drog se ne stopnjuje vedno. Nasprotno, odvisniki bodo morda uporabili manjše količine drog ali drogo slabše kakovosti, kadar je dostopnost do teh snovi manjša.

Pri profesionalcih, kakršni so bančni roparji, ni razloga za domnevo, da vedno vedo, koliko denarja bodo dobili z ropom. Prav gotovo bi izvedli manj ropov, če bi ti postali bolj težavni in tvegani, bilo pa bi jih več, če bi bila njihova izvedba lažja. Tudi bančni roparji se morajo včasih prilagoditi slabšim okoliščinam in se zadovoljiti z manj denarja.

To pa ne pomeni, da lahko premeščanje kriminalitete prezremo. Teorija o razumni izbiri pravi, da bodo storilci premestili svojo dejavnost, če bodo koristi odtehtale slabe strani premeščanja. Na primer, v zgodnjih 90. letih je newyorška policija uvedla taktične skupine za narkotike in te so delovale v soseskah z visoko stopnjo preprodaje drog. Preprodajalci so se odzivali tako, da so prodajo drog z roba ulic preselili v avle stanovanjskih blokov. Druge študije pa so pokazale, da do premika sploh ni prišlo oziroma se je ta zgodil le v omejenem obsegu. Na primer:

- Redne patrolje za strelno orožje so v Kansas Cityju v Missouriju zmanjšale število kaznivih dejanj s strelnim orožjem v soseski z visoko stopnjo tovrstne kriminalitete, ne da bi se te ali druge oblike kriminalitete premaknile v bližnje skupnosti.
- Novi postopki identifikacije so na Švedskem močno zmanjšali število goljufij, ni pa dokazov o premeščanju na druga »možna« kazniva dejanja (nadomeščanju z drugimi kaznivimi dejanji).
- Obsežnejša zaščita tarč v avstralskih bankah je zmanjšala število ropov, zato pa ni bilo več ropov v manjših trgovinah, na bencinskih črpalkah, stavnicah, motelih ali ropov ljudi na ulici.
- Ko so v stanovanjskem naselju v Newport Newsu v Virginiji, kjer je bila stopnja kriminalitete visoka, z v probleme usmerjenim načinom dela zmanjšali število vlomov, se vlomi niso »preselili« v bližnja naselja.
- Ko so v londonski soseski Finsbury Park zaprli ulice in okrepiли policijsko delo, se je le malo prostitutk preselilo na bližnje lokacije. Po besedah raziskovalcev, veliko žensk, ki so delovale na ulicah Finsbury Parka, ni živelo

samo od prostitucije, temveč so v tem načinu dela videle le preprost način zaslužka. Ko so se spremenile okoliščine, se je spremenila tudi njihova vpletenost, in opazili so, da jih je veliko to dejavnost opustilo (50. korak).

- V San Diegu v Kaliforniji so s preoblikovanjem postajališč za tramvaj zmanjšali obseg nasilnih oblik kriminalitete, ne da bi se te preselile na druga postajališča.

V teh in več drugih primerih se je pokazalo, da so bili stroški premeščanja kriminalitete za storilce večji, kot bi bila korist od premeščene kriminalitete. Praksa potrjuje, da se kriminaliteta premešča v precej manjšem obsegu, kot si mislimo. To potrjujejo zaključki štirih različnih pregledov literature o premeščanju kriminalitete, izvedenih v Združenem kraljestvu, Kanadi, ZDA in na Nizozemskem. Nizozemska analiza poroča, da v 22 od 55 študij z vsega sveta, ki so obravnavale premeščanje, niso našli dokazov zanj. V preostalih 33 študijah, ki so ugotovile premeščanje kriminalitete, pa je do premeščanja prišlo le v zvezi z nekaterimi kaznivimi dejanji. V nobenem primeru premeščanje kriminalitete ni uspelo v obsegu, enakemu preprečenju kriminalitete. Prav tako v nobenem primeru premeščanje ni povečalo stopnje kriminalitete.

Premeščanje kriminalitete je po navadi omejeno, saj se storilci le s težavo prilagodijo. Če se odločijo za premeščanje, ga izvedejo tako, da izberejo kraj, čas, tarče, metode in vrste kriminalitete, podobne prvotnim. To pomeni, da je premeščanje kriminalitete mogoče napovedati s predvidevanjem najlažjih sprememb z vidika storilca. Če so lahke spremembe očitne, premislite o tem, kako jih vključiti v svoj načrt preprečevanja. Če jih ne morete vključiti, jih spremljajte zaradi zaznave možnega premeščanja.

Če povzamemo, je premeščanje kriminalitete večna grožnja, vendar pa lahko na podlagi trdnih teoretičnih razlogov verjamemo, da še zdaleč ni neizogibna. Poleg tega študije o premeščanju kriminalitete kažejo, da premeščanja še zdaleč niso popolna in da je mogoče pomembno zmanjšati kriminaliteto z zmanjševanjem priložnosti zanje.

Za nadaljnji študij:

Hesseling, R. (1994). Displacement: A Review of the Empirical Literature. Clarke, R.V. *Crime Prevention Studies*, 3. Monsey, Criminal Justice Press. (Dostopno na <http://www.popcenter.org>.)

Okvir 9: Trditve o premeščanju kriminalitete pogosto niso utemeljene

Sredi 80. let je John Eck opazoval razpravo o premeščanju kriminalitete v policijskem oddelku v Newsport Newsu v Virginiji. Z represivnimi ukrepi na uličnem vogalu so prekinili trgovanje z marihuano. Nekateri policisti so zagotavljali, da so se storilci samo preselili na bližnji vogal, vendar pa je pozorno opazovanje pokazalo nekatera pomembna dejstva:

- preprodajalci na bližnjem uličnem vogalu so prodajali heroin in ne marihuano;
- na trgu s heroinom niso našli nobenega preprodajalca s trga z marihuano;
- trg s heroinom je bil precej manj obsežen, kot so domnevali;
- ta trg je deloval že pred delovanjem trga z marihuano.

Trditve o premeščanju kriminalitete so verjetno izhajale iz selektivnega zaznavanja. Pred trgovanjem z marihuano je bila preprodaja drog na uličnih vogalih precej skrita in ni pritegnila veliko pozornosti javnosti. Zato trgi z drogo niso bili prednostna naloga policije. Ko so se stanovalci iz soselek pritožili, da se tod trguje z marihuano, so policisti namenili več pozornosti tudi drugim trgovim z drogo.

13. Pričakujte razpršenost koristi

Raziskovalci, ki so preučevali premeščanje kriminalitete, so včasih opazili nasproten pojav. Kriminaliteta se ni preselila na drug kraj ali v drug časovni okvir, temveč se je zmanjšala bolj, kot je bilo pričakovati. To je precej novo odkritje, a vendar obstaja veliko primerov.

- Po pričakovanjih se je z elektronskim označevanjem knjig v knjižnici Univerze v Wisconsinu zmanjšalo število tatvin knjig. Vendar pa se je zmanjšalo tudi število tatvin videokaset in drugega gradiva, ki ni bilo označeno.
- Ko je diskontni prodajalec elektronike v New Jerseyju začel dnevno šteti drago blago v skladišču, se je število tatvin tega blaga, za katero so bili odgovorni zaposleni, zmanjšalo, prav tako je bilo manj tatvin blaga, ki ga niso redno šteli.
- Ko so sisteme sledenja vozilom LoJack uvedli v šestih večjih mestih, se je zmanjšalo število tatvin v celem mestu in niso bila zavarovana le vozila lastnikov, ki so kupili to napravo.
- Simon Hakim in njegovi sodelavci z Univerze Temple so ugotovili, da je veliko število protivlomnih alarmov v premožni četrti blizu Filadelfije zmanjšalo število vlomov v celi skupnosti.
- Ko so v nekaterih križiščih v Strathclydu na Škotskem na semaforje namestili kamere, je v teh križiščih manj ljudi prevozilo rdečo luč, to pa se je zgodilo tudi v drugih, nenadzorovanih križiščih. (V manjšem mestu z več lokalnega

prometa je ta učinek kratkotrajen, saj si ljudje zapomnijo, na katerih križiščih so kamere.)

- Uvedba dodatnega varovanja hiš na območju javnih stanovanj v Kirkholthu v Veliki Britaniji je zmanjšala število vlomov na celotnem območju in ne le v hišah, ki so bile dodatno varovane.

Vse to so primeri »razpršenosti koristi«, ki je posledica ukrepov za preprečevanje kriminalitete. Očitno se morebitni storilci zavedajo novih preventivnih ukrepov, vendar pa ne poznajo njihovega natančnega obsega. Morda menijo, da so bili ukrepi vpeljani na širšem območju od dejanskega ter da sta se *prizadevanje*, potrebno za storitev kaznivega dejanja, in pa *tveganje* povečala na več krajih, v več terminih ali tarčah od dejanskih (glejte tabelo 6).

Razpršenost koristi je nepričakovan dobiček, ki močno poveča praktični vidik situacijske kriminalne preprečitve, vendar pa še ne vemo, kako jo lahko namenoma povzročimo. Ena izmed pomembnih metod bi lahko bila oglaševanje. Oglaševalska kampanja je povečala koristi videonadzornih kamer na vseh 80 avtobusih na severu Anglije, čeprav so kamere namestili le v nekaj avtobusov. Enega izmed avtobusov s kamerami so predstavili okoliškim šolarjem in jih opozorili, da jih lahko ujamejo pri nespodobnem vedenju ali vandalizmu. Prve aretacije s pomočjo kamer je spremljala velika medijska pozornost.

Pričakujemo lahko, da se razpršenost koristi zmanjša, ko storilci ugotovijo, da se tveganje in težavnost storitve kaznivih dejanj nista povečala

Tabela 6: Premeščanje kriminalitete in razpršenost koristi pri vlomih v stanovanja

Vrsta	Opredelitev	Premeščanje	Razpršenost
Geografsko – spreminjanje kraja storitve kaznivega dejanja	Geografska sprememba	Preselitev v drugo zgradbo	Manjše število vlomov v zadevni zgradbi in bližnjih zgradbah
Časovno – sprememba časa izvrševanja kaznivih dejanj	Premik časa (sprememba termina)	Premik z dneva na noč	Manjše število vlomov podnevi in ponoči
Premeščanje tarče – izbira drugega cilja ali žrtve	Sprememba predmeta kaznivega dejanja	Premik s stanovanj na hiše	Manjše število vlomov v stanovanja in hiše
Taktično premeščanje – spreminjanje taktike izvrševanja kaznivih dejanj	Sprememba metode kaznivega dejanja	Premik z nezaklenjenih vrat na vlamljanje ključavnic	Manjše število napadov na zaklenjena in nezaklenjena vrata
Vrsta kriminalitete – izvrševanje drugih kaznivih dejanj	Zamenjava vrste kriminalitete	Premik z vlomov na tatvine	Zmanjšano število vlomov in tatvin

toliko, kot so menili. Raziskava je pokazala, da se je to zgodilo na začetku uvedbe aparata za analizo izdiha v Veliki Britaniji, ki je imela veliko večji učinek na število vinjenih voznikov za volanom od pričakovane, glede na dejansko tveganje, da bo tak voznik ustavljen na cesti. Ko pa so vozniki čez čas ugotovili, da je tveganje precej majhno, se je število vinjenih voznikov za volanom znova povečalo. To pomeni, da je treba morebitne storilce vedno puščati v negotovosti glede dejanske stopnje tveganja ali glede tega, koliko več prizadevanja je potrebnega za nadaljevanje kaznivega dejanja.

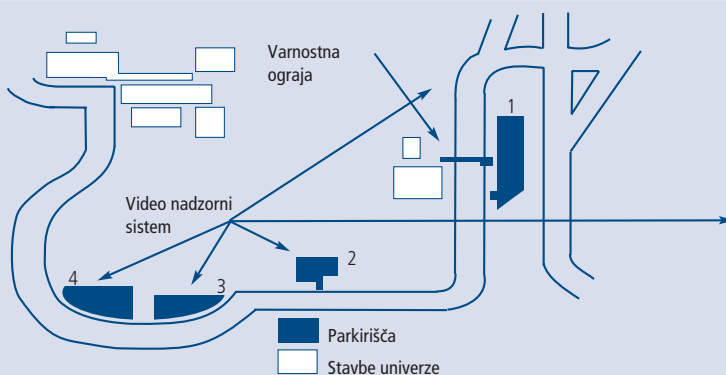
S praktičnega vidika je razpršenost pomemben protiargument za premeščanje kriminalitete, ki ga navajajo tisti, ki se upirajo uvedbi preventivnih ukrepov. Takšnih pa je veliko! Drugič, pomembno je, da vrednotenje načrtujete tako, da upoštevate razpršenost. Načini za to so obravnavani v 51. koraku, z uporabo dveh kontrolnih območij, bližnjega in oddaljenega. Ugotovili boste, da ljudje dvomijo v učinkovitost preventive na podlagi dejstva, da se je kriminaliteta zmanjšala na širšem območju, kot je bilo načrtovano.

Za nadaljnji študij:

Clarke, R., Weisburd, D. (1994). Diffusion of Crime Control Benefits: Observations on the Reverse of Displacement. Clarke, R. *Crime Prevention Studies*, 2. Monsey, Criminal Justice Press. (Dostopno na <http://www.popcenter.org>.)

Slika 3: Razpršenost koristi in videonadzor na parkirišču pred univerzo

Novi vodja varovanja na Univerzi v Surrey v Veliki Britaniji se je odločil, da bo odpravil tatvine na parkirišču pri univerzi, in sicer tako, da bo namestil videonadzor. Na drog je namestil kamero, ki je nadzorovala parkirišče. Kot kaže slika, kamera ni enakomerno snemala vseh štirih parkirišč, saj so pogled na prvo parkirišče zastirale stavbe.

Zato je bilo pričakovati, da bo kamera, če bo pripomogla k preprečevanju kriminalitete, uspešna le na parkiriščih, ki jih je primerno pokrivala. Morda bi lahko pričakovali tudi, da se bodo tatvine z ustrežno nadzorovanih parkirišč premaknile na parkirišča, ki niso bila primerno nadzorovana. Dejansko pa so se v letu uvedbe nadzora tatvine in vandalizem zmanjšali za polovico, s 138 v predhodnem letu na 65 v letu nadzorovanja. Število incidentov na prvem parkirišču se je zmanjšalo enako kot na drugih parkiriščih. Ta razpršenost koristi videonadzora je verjetno posledica dejstva, da so se morebitni storilci zavedali navzočnosti kamere, vendar pa niso poznali njenih omejitev. Veliko jih je ugotovilo, da ni vredno tvegati in storiti kaznivo dejanje.

Vir: Poyner, B. (1997). Situational Prevention in Two Parking Facilities«. Clark, R.V. *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. Monsey, Criminal Justice Press.

14. Pri opredelitvi problema uporabite test CHEERS

Kadar se sklop povezanih škodljivih dogodkov ponavlja, javnost pričakuje, da jih bo policija obravnavala. Ob tem je pomembnih šest elementov problema: skupnost, škoda, pričakovanje, dogodki, ponovitve in podobnost. Te elemente vključuje angleška kratica CHEERS (Community, Harm, Expectation, Events, Recurring, Similarity).

- **Skupnost.** Člani skupnosti doživljajo škodljive dogodke. Ti člani so lahko posamezniki, podjetja, vladne agencije in druge skupine. Le nekateri člani skupnosti – ne vsi ali večina – morajo izkusiti problem.
- **Škoda.** Ljudje ali ustanove utrpijo škodo. Škoda lahko vključuje izgubo ali poškodbo lastnine, poškodbo telesa ali celo smrt, hudo duševno trpljenje, pri tem pa so zmožnosti policije podcenjevane (na primer ob ponavljajočih se goljufivih klicih na pomoč). *Nezakonitost ni opredeljujoča značilnost problemov.* Nekateri dogodki vključujejo zakonito ravnanje, ki pa ga policija mora obravnavati. Tak primer so npr. pritožbe prebivalcev v soseski zaradi hrupa, ki ga ustvarja zakonito delujoča komercialna dejavnost. Nekateri problemi so najprej prijavljeni kot nezakonito dejanje, ob pozornejšem pregledu pa se ugotovi, da ne gre za nezakonitost. Če te prijave izpolnjujejo merila testa CHEERS, postanejo problem.
- **Pričakovanje.** Nekateri člani skupnosti pričakujejo, da bo policija obravnavala, kaj je vzrok škode (ni nujno, da je vzrokov veliko). Pričakovanj ne smete predvidevati, morajo pa biti razvidna iz klicev na pomoč, sestankov skupnosti, medijskih člankov in drugih načinov. Ta element ne zahteva od policije, da zazna problem in da upošteva mnenje prebivalcev o vzrokih oziroma predlagane rešitve. Javnost se morda moti glede vzrokov in značilnosti. Analiza je tista, ki pokaže vzroke.
- **Dogodki.** Znati morate opisati vrsto dogodka, ki pomeni problem. Probleme sestavljajo ločeni pojavi. Primeri problemov so: vlom v hišo, človek, ki pretepa drugega, dva človeka, ki izmenjujeta denar in spolne usluge, nenadzorovan hrup itd. Večina dogodkov je

kratkih, čeprav nekateri lahko trajajo tudi dlje časa – na primer nekatere goljufije.

- **Ponovitve.** Dogodki se ponavljajo. Ponavljanje je lahko znak akutnih težav ali kroničnega problema. *Akutne* težave nastopijo nenadoma, kot npr., da se v soseski, kjer je običajno malo vlomov v avtomobile, nenadoma zvrsti veliko število takih vlomov. Nekateri akutne težave hitro izginejo, čeprav nihče ne ukrepa. Druge se lahko, če jih ne obravnavamo, razvijejo v kronične probleme. Zato je treba akutne težave oceniti in ugotoviti, ali nakazujejo bolj trdovraten problem. *Kronični* problemi trajajo dolgo časa, kot na primer prostitucija, ki se je na neki ulici dogajala veliko let. Če ne ukrepamo, se bodo dogodki neprestano ponavljali.
- **Podobnost.** Ponavljajoči se dogodki imajo nekaj skupnega. Morda je zanje odgovorna ista oseba, morda se dogajajo isti vrsti žrtev, morda se dogajajo na podobnih lokacijah ali v podobnih okoliščinah, vključujejo isto vrsto orožja ali pa so jim skupni drugi dejavniki. Brez skupnih značilnosti imate zbirko različnih dogodkov in ne problema. Razvrščanje kaznivih dejanj v skupine – kot je to navada v enotnih poročilih o kriminaliteti – ni smotno. Tatvine vozil, na primer, lahko pomenijo tatvine za nedovoljeno vožnjo, za preprodajo vozila po delih, za izvoz v druge države, za uporabo vozila pri drugih kaznivih dejanjih ali množico drugih različnih dogodkov. Zato tatvine vozil niso nujno enoten problem. Potrebni je več informacij. Ko imate skupne značilnosti in vzorce dogodkov, lahko nakažete problem. Na primer, tatvine enoprostorcev v predmestnih soseskah, ki se nato uporabljajo kot taksiji v središču mesta; taksisti sami iščejo stranke, čeprav so registrirani le za vožnje na zahtevo.

Probleme je treba preverjati izjemno natančno (glejte 6. in 15. korak), saj lahko majhne podrobnosti razkrijejo razlike med sklopom okoliščin, ki povzročajo škodljive dogodke, in sklopom okoliščin, ki ustvarjajo škodljive dogodke. CHEERS predlaga šest osnovnih vprašanj, na katere morate odgovoriti v fazi ocenjevanja:

- Koga v skupnosti problem zadeva?
- Kakšno škodo je problem povzročil?
- Kakšna so pričakovanja glede odziva policije?
- Katere vrste dogodkov prispevajo k problemu?
- Kako pogosti so ti dogodki?
- Kako so si dogodki podobni?

Vsaka zadeva, za katero policija prejme klic na pomoč, ni problem. CHEERS vam pomaga določiti dogodke, ki niso problem. Izraz »problem« uporabljamo v tehničnem, POP smislu, in ne na način, kot bi ga uporabljali v vsakdanjem pogovoru. Torej, zadeve, ki niso problem, so lahko nadležne in lahko zahtevajo pozornost policije, npr.:

- **Posamezni dogodki.** Posamezni dogodek, ne glede na resnost, ni problem, razen če ni utemeljeno pričakovati, da se bo zgodilo nekaj podobnega, če nihče ne bo ukrepal. Posamezni dogodek morda zahteva preiskavo ali drug policijski ukrep, vendar pa reševanje problema ni mogoče, ker ni dejavnikov, ki bi jih bilo treba preprečiti.
- **Soseske.** Majhna območja, recimo mestna jedra ali nekatera stanovanjska naselja, včasih dobijo sloves, da so problematična, vendar pa so te soseske redko problem. Običajno so to območja, ki imajo več problemov. Posamezni pojavi so lahko povezani, a ne vedno. Obravnava celotnega območja kot enotnega pojava poveča zapletenost prizadevanja in zmanjša možnost učinkovitega odziva. Namesto tega je treba določiti posamezne probleme znotraj soseske in jih obravnavati posamično. Če so problemi povezani (npr. ulična mreža oziroma povezanost prispeva k več problemom), potem je koristno obravnavati povezavo. Ne mislite, da so problemi povezani samo zato, ker nastopajo drug ob drugem. V nekaterih primerih pa, seveda, lahko obstajajo skupne rešitve za različne pojave (glejte 6. korak).
- **Okoliščine statusa.** Šolarji, ki nočejo v šolo, z dolgočasni najstniki, klateži in obsojeni kriminalci niso problem samo zato, ker ne obiskujejo pouka, ker ne počnejo nič pametnega, niso zaposleni ali ker so bili obsojeni. Skupnost morda od policije

pričakuje, da bo v zvezi z njimi kaj storila, vendar pa status teh posameznikov nima značilnosti škode in kriminalnih dogodkov. Nekateri izmed teh ljudi so morda udeleženi v pojavih, in sicer kot tarče, storilci ali kako drugače, vendar pa zaradi tega še niso problem. Opredelitev problema na podlagi statusa je dokaz pomanjkanja natančnosti in zahteva natančnejšo preiskavo zadeve. Okoliščine statusa lahko nakazujejo delce večjega problema.

Vedno uporabite test CHEERS in se vprašajte, ali morebitni problem vsebuje vseh šest elementov? Če jih ne, potem verjetno ni primerna ciljna točka v reševanje problemov usmerjenega policijskega projekta.

15. Prepoznajte vrsto problema

Ker se lokalna policija ukvarja z vrsto problemov, ki ustrezajo opredelitvi testa CHEERS (14. korak), smo razvili razvrstitev teh problemov. S tem načrtom razvrstitve boste lažje opredelili problem. Pomaga vam razločevati med na prvi pogled podobnimi problemi, ki pa v resnici nimajo nič skupnega. Omogoča vam tudi, da primerjate svoj problem z že obravnavanimi problemi, prav tako vam pomaga opredeliti pomembne značilnosti za preverjanje. Na primer, na spletnih straneh Urada za v skupnost usmerjeno policijsko delo in Centra za v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo je na voljo vrsta priročnikov za obravnavo skupnih problemov (19. korak). Poznavanje vrste problema, ki ga preiskujete, vam bo pomagalo, da boste lažje našli potrebne priročnike, pa čeprav morda ne obravnavajo vašega problema. Klasifikacijska shema temelji na dveh merilih: na okolju, v katerem pride do problema, in na vedenju udeležencev. (Shema se razlikuje od razvrstitve »volk«, »raca«, »brlog« iz 8. koraka, ki pomeni razvrstitev trajnih problemov.)

Od okolja so odvisne možne tarče, dejavnosti, ki se jih ljudje lahko lotijo, in to, kdo nadzoruje lokacijo. Podrobna določitev okolja omogoča primerjavo okolij s problemi in okolij brez problemov. Okolja imajo lastnike, ki so lahko pomembni za reševanje problemov (44. korak). Obstaja 11 različnih okolij za najbolj običajne policijske probleme:

- **stanovanjsko okolje** – lokacije, na katerih ljudje prebivajo. To so hiše, stanovanja in hotelske sobe. Večina je stacionarnih lokacij, nekaj pa je mobilnih, na primer počitniška vozila;
- **rekreacijsko okolje** – so kraji, kamor se ljudje hodijo zabavat. Npr. bari, nočni klubi, restavracije, kinematografi, igrišča, marine in parki;
- **pisarne** – so lokacije, kjer delajo posamezniki z »belimi ovratniki«, kjer se zaposleni in širše javnosti ne družijo med seboj. Primer za to so vladni in poslovni prostori. Dostop do teh prostorov je pogosto omejen;
- **maloprodajne površine** – so kraji, do katerih potrošniki pridejo peš ali z

avtomobilom in vključujejo denarne transakcije. To so trgovine in banke;

- **industrijsko okolje** – so lokacije za pripravo izdelkov. V teh okoljih denarne transakcije niso pomembne dejavnosti, javnost pa sem nima dostopa. Primeri za to so tovarne, skladišča in prostori za pakiranje in razvrščanje;
- **kmetijsko okolje** – so lokacije, na katerih kmetje pridelujejo poljščine in vzrejajo živali;
- **izobraževalno okolje** – so kraji, namenjeni učenju ali študiju, vključno z vrtci, šolami, univerzami, knjižnicami in cerkvami;
- **okolje za socialne zadeve** – so lokacije, kamor se ljudje zatečejo, ko so v težavah. To so sodišča, zapori, policijske postaje, bolnišnice in centri za odvajanje od drog;
- **javne poti** – so ceste, ki povezujejo različne lokacije. To so ceste in avtoceste, pešpoti in kolesarske steze ter uvozi in parkirišča;
- **transportno okolje** – so lokacije za množični prevoz ljudi. Vključujejo avtobuse, avtobusne postaje in avtobusna postajališča, letala in letališča, vlake in železniške postaje, trajekte in terminale za trajekte in čezooceanke ter pristaniške pomole;
- **odprto/prehodno okolje** – so območja, ki nimajo stalne ali redno določene uporabe. Od parkov se taka okolja razlikujejo po tem, da niso namenjena rekreaciji, čeprav jih ljudje uporabljajo v ta namen. Prehodna območja vključujejo zapuščene nepremičnine in gradbišča.

Vedenje je druga razsežnost, pomambna za razvrstitev problema. Podrobna določitev vedenja pomaga določiti pomembne vidike škode, namena dejanja in razmerja med storilcem in tarčo. Ločimo šest vrst vedenja:

- **predatorsko** – storilec ni v nikakršni zvezi z žrtvijo in žrtev nasprotuje dejanjem storilca. Večina zločinov je te vrste. To so npr. ropi, zloraba otrok, vlomi, nasilništvo in tatvine;

- **soglasno** – vpletene strani sodelujejo zavedno in prostovoljno. Tipično tako obnašanje so nekatere vrste transakcij, npr. preprodaja drog, prostitucija in prodaja ukradenega blaga. Vendar pa je treba vedeti, da so napadi na prostitutke predatorsko vedenje;
- **konflikti** – nasilne interakcije med zelo podobnimi ljudmi, ki so v medsebojnem odnosu. V to skupino sodijo nekatere oblike nasilja v družini med odraslimi, čeprav se nasilje v družini, kjer so žrtve otroci in starejši, označuje kot predatorsko, saj udeležene strani niso enakovredne;
- **nevšečnosti** – storilci in žrtve nevšečnosti so različne osebe, žrtve so številni posamezniki, škoda pa ni velika. Sem sodi veliko zadev, ki so nadležne, nevšečne, hrupne ali moteče, vendar pa ne povzročajo hude škode na lastnini ali poškodb. Tak primer so npr. glasne družbe. Od podrobnosti pa je odvisno, ali v to kategorijo sodi vandalizem. Nekatere oblike vandalizma so predatorske. Nekatere nevljudnosti se doživljajo kot težavne ne glede na okolje, druge pa so težavne le v nekaterih okoljih;
- **ogrožanje** – storilec in žrtev sta lahko ena in ista oseba, ali pa storilec žrtve ni nameraval poškodovati. Primeri za to so poskusi samomora, preveliki odmerki drog in prometne nesreče;
- **zloraba policije/lažne prijave** – v to kategorijo štejemo neupravičene zahteve po posredovanju policije. To so lažne prijave kaznivih dejanj in ponavljajoči se klici v zvezi z zadevami, ki jih lahko državljani uredijo sami. Pri tem gre za uporabo skrajnih – gre za primere, v katerih je ključna škoda sprožanje formalnega družbenega nadzorstva za neobstoječa kazniva dejanja.

Tabela 7 prikazuje celotno razvrstitev. Problem se uvrsti tako, da ga vnesemo v okence, kjer se primerni stolpci prekrivajo s primerno vrstico. Na primer, dobitnik Tilleyjeve nagrade iz leta 2001 se je ukvarjal s poškodbami, povzročeni s steklenicami, v okolici pivnic, kar je konfliktno-rekreacijski problem (A). Policisti iz San Diega so se ukvarjali s ponavljajočimi se lažnimi klici glede groženj članov tolpe v lokalni trgovini (B). Pozorni bodite na razlike pri drugem dobitniku Goldsteinove nagrade iz leta 2003, ki se je ukvarjal s trgovinami v Planu v Teksasu, ki so mladoletnikom prodajale alkohol (C). Dobitnik Goldsteinove nagrade iz leta 2002 se je ukvarjal s prometnimi nesrečami z motornimi vozili, ki so jih doživeli kmetijski delavci migranti, kar je pojav ogrožanja in javnih poti (D). Dobitnik Goldsteinove nagrade iz leta 1999 se je ukvarjal z onesnaževanjem in potepuštvom, kar je problem javnih poti/nevljudnosti (E). Razmislite o razliki med prodajo drog na uličnem vogalu (F) in ropi (maščevalnimi streljanji), ki izhajajo iz sporov med

Tabela 7: Načrt razvrstitve za običajne probleme, s katerimi se ukvarja lokalna policija						
VEDENJE						
OKOLJE	Plenilsko	Soglasno	Konfliktno	Nevljudnosti	Ogrožanje	Lažne prijave
Stanovanjsko						
Rekreacijsko			A			
Pisarne						
Maloprodajne površine		C				B
Industrijsko						
Kmetijsko						
Izobraževalno						
Socialne zadeve						
Javne poti	G	F		E	D	
Prevozno (prometna okolja)						
Odpрто/prehodno				H	H	

preprodajalci drog (G). Ta dva pojava se prekrivata, vendar pa nista enaka.

Čeprav večina problemov sodi v isto okence, lahko kdaj pa kdaj pojav vključuje več različnih vedenj/ravnanj ali lokacij. Staffordshirska policija (Anglija) se je ukvarjala s problemom, ko so protestniki zasedli zapuščene stavbe ob gradbenem prehodu čez nepremičninsko lastnino. To so bila odprta/prehodna okolja. Protesti so vključevali nevljudnosti, a taktike za zasedbo teh zgradb so bile nevarne za protestnike. Zato je bilo ogrožanje drugo pomembno vedenje (H v tabeli 7). Čeprav je treba včasih primer uvrstiti v različne vrste vedenj ali lokacij, lahko pretirana uporaba več vrst pripelje do netočnosti.

Z razvrščanjem problemov lahko policijske agencije primerjajo ločena prizadevanja za reševanje problemov, ki nastanejo v enakih okoljih in vključujejo enake kategorije vedenja. Ali obstajajo skupna vprašanja analize ali učinkoviti odzivi na te pojave? Se analiza in odzivi na te probleme razlikujejo od drugih vrst problemov? Odgovori na taka vprašanja lahko izboljšajo reševanje problemov in tudi usposabljanje za njihovo reševanje, pomagajo pa tudi izboljšati razumevanje najustrežnejšega odziva za različne vrste problemov v različnih vrstah okolij.

Za nadaljnji študij:

John, E., Clarke, R. (2003). *Classifying Common Police Problems: A Routine Activity Approach*.
Smith, M., Cornish, D. *Crime Prevention Studies*, 16. Monsey, Criminal Justice Press.

16. Preučite pot do kaznivega dejanja

Trikotnik za analizo problema (8. korak) opredeljuje tri bistvene elemente kaznivega dejanja, vendar pa ne razloži, kako storilci poiščejo primerne tarče. Po besedah Marcusa Felsona jih iščejo v glavnem na tri načine:

1. prek osebnega poznanstva žrtve (sosedov sin lahko ve, kdaj vas ni doma);
2. prek dela (vlomilec, ki je delal kot delavec telefonskega podjetja, je morda slišal, da se naslednji teden odpravljate na počitnice);
3. z uporabo prekrivajočih se »območij dejavnosti«.

Koncept območij dejavnosti je osrednji del teorije o tem, da storilci kaznivih dejanj izvršujejo kazniva dejanja po specifičnem vzorcu (crime pattern theory). To teorijo sta razvila kanadska okoljska kriminologa Pat in Paul Brantingham (glejte sliko 4). V tej teoriji opisujeta, kako storilci najdejo tarče med svojimi dnevnimi opravki. Začneta s trikotnikom prikaza vozišča in razmišljata o storilcu, ki gre od doma v službo in nato na rekreacijo. Okoli vsakega izmed teh treh sečišč in vzdolž vsake izmed teh treh poti (razen tamponskega območja, kjer jih lahko kdo prepozna) storilci iščejo priložnosti za zločin. Te lahko najdejo malenkost odmaknjene s poti, vendar običajno ne skrenejo daleč z območja, ki ga poznajo. In to zato, ker je zločin lažje storiti v sklopu dnevnih opravil kot pa zaradi tega opraviti posebno pot.

Brantinghamova uporabljata tudi izraz *robovi*, s katerim označujeta meje območij, na katerih ljudje živijo, delajo, nakupujejo ali se zabavajo. Za nekatere oblike kriminalitete je verjetneje, da se bodo zgodile na teh robovih – na primer rasistični napadi, ropi ali tatvine v trgovinah – saj je tu stičišče ljudi iz različnih sosesk, ki se med seboj ne poznajo. V eni izmed prejšnjih študij sta Brantinghamova ugotovila, da je v Tallahasseeju na Floridi več vlomov v stanovanja tam, kjer premožnejša območja mejijo na revne predele. Njuna razlaga je bila naslednja: premožnejša območja so privlačne tarče za vlomilce z revnejših območij, ki pa ne želijo zaiti pregloboko na premožnejša območja, saj jih ne poznajo dobro, poleg tega pa bi jih tam lahko kdo prepoznal kot tujce v tem okolju. V teh predelih so tudi bolj ranljivi, saj bi morali z izplenom od kaznivih dejanj opraviti daljšo pot.

Poti, ki jih morajo ljudje opraviti v sklopu vsakdanjih dejavnosti, in vozišča, na katerih se

zadržujejo, pojasnjujejo tveganja viktimizacije in tudi vzorce kaznivih dejanj. Zato Brantinghamova in tudi drugi teoretiki vzorcev kaznivih dejanj namenjajo toliko pozornosti geografski porazdelitvi kriminalitete in dnevnemu ritmu dejavnosti. Na primer, ti raziskovalci sestavljajo zemljevide kaznivih dejanj za različne ure dneva in različne dneve v tednu. Posebne vrste kaznivih dejanj povezujejo z mobilnostjo potnikov, s prostim časom šolarjev, z zapiralnim časom trgovin in drugimi dejavniki, zaradi katerih se ljudje gibajo med vozišči in vzdolž različnih poti. Žeparji in nekateri tatovi v trgovinah iščejo množice, drugi storilci pa so pozorni na odsotnost ljudi. Npr., odhod ljudi v službo sproži nasprotni tok vlomilcev v stanovanjska naselja, kjer storilci izrabijo okoliščino, da ljudi ni doma. Odhajanje zaposlenih zvečer z delovnih mest in konci tedna, ko so zaposleni doma, sproži nasprotni tok storilcev v komercialne in industrijske prostore.

Veliko študij je pokazalo, da je pot do zločina zelo kratka – storilci svoje delo navadno opravijo v razdalji enega in pol do treh kilometrov od svojega doma. Andy Brumwell, kriminalistični analitik pri policiji West Midlands, eni izmed največjih policijskih enot v Veliki Britaniji, je pred kratkim končal analizo 258 074 kaznivih dejanj za dveletno obdobje. Ugotovil je naslednje:

- približno polovica poti do kraja kaznivega dejanja je bila krajša od poldruga kilometra. (V večini ameriških študij so poti nekoliko daljše, ker je gostota prebivalcev manjša, več ljudi pa ima dostop do vozil);
- prepotovana razdalja je bila odvisna od kaznivega dejanja. Tatovi v trgovinah so npr. prepotovali daljšo pot kot storilci drugih kaznivih dejanj;
- ženske so prepotovale daljšo pot kot moški, verjetno zato, ker jih je veliko kradlo po trgovinah;
- posamezni storilci so opravili do kraja kaznivega dejanja zelo različno pot. Nekateri so delovali v bližnjih soseskah. Drugi so prepotovali daljšo pot, zlasti če so delovali s sostorilci;
- najmlajši storilci so kazniva dejanja storili najbližje domu; storilci, stari več kot 20 let, so prepotovali najdaljšo pot.

Susan Wernicke, kriminalistična analitičarka iz mesta City of Overland Park v Kansasu, je

na nacionalni konferenci o določanju lokacij kaznivih dejanj Nacionalnega inštituta za pravosodje (potekala je leta 2000 v San Diego, Kalifornija), predstavila podrobnejše informacije o mladoletnikih. Ugotovila je, da so enajstletniki, aretirani v Overland Parku, izvrševali kazniva dejanja v povprečju 1,7 km od doma. Ta razdalja se je s starostjo postopoma povečevala, pri 17. letu starosti je znašala 4,3 km. Po njenem naj bi bila večja razdalja delno povezana z lažjim dostopom do avtomobilov.

Okvir 10: Pot do kraja kaznivega dejanja in indeks samoobvladavanja

Andy Brumwell je razvil »indeks samoobvladovanja«, ki obravnava odstotek kaznivih dejanj, storjenih na območju, kjer storilci tudi živijo. Vrednost 100 pomeni, da so lokalni storilci odgovorni za vsa kazniva dejanja, vrednost nič pa pomeni, da lokalni storilci niso odgovorni za nobeno kaznivo dejanje. To vrednost je treba izračunati, ko analiziramo lokalni problem, saj to, ali so storilci iz okolice ali pa so prišli od drugod, vpliva na vrste ukrepov za uspešno situacijsko kriminalno prevencijo. Na primer, zaprtje ulic in cest v neki soseski bo uspešno samo, če se v sosesko pripelje veliko storilcev.

Koncepte teorije o vzorcih kriminalitete lahko uporabite za razumevanje kriminalitete na območju, za katero ste pristojni. Poskusiti morate sestaviti vzorce storilcev in kaznivih dejanj, tako da poiščete vozlišča, poti in robove. Razlikujete lahko med tem, kako storilci iščejo priložnosti za kazniva dejanja, in tem, kako nanje naletijo po naključju. Ugotovite lahko, kje storilcev ni in kje se zbirajo,

ter razmislite o razlogih za to (17. korak). Ugotovili boste, da lokalni vzorci kriminalitete pripovedujejo svojo zgodbo. V okolišju z zelo visoko stopnjo kriminalitete bodo ulice, kjer kriminalitete ni, in pa točke, na katerih se pojavlja večina problemov. Prebivalci bodo vedeli, da je neka ulica precej varna, druga pa nikakor ne. Morda celo izberejo eno stran ulice, medtem ko po drugi strani iste ulice nikakor ne bi hodili. Če stanovalci tako zelo dobro poznajo lokalni teren, kaj vam potem preprečuje, da o tem ne izveste več tudi vi? Teorija o vzorcih kriminalitete vam pomaga, da boste pri tem uspešni, pomagala pa vam bo tudi opredeliti poseben problem v fazi ocenjevanja in razumeti vzroke v fazi analize.

Za nadaljnji študij:

Brantingham, P., Brantingham, P. (1993). *Environment, Routine and Situation: Toward a Pattern Theory of Crime*. Clarke, R., Felson, M. *Routine Activity and Rational Choice, Advances in Criminological Theory*, 5. New Brunswick, Transaction Publishers.

Felson, M. (2002). *Crime and Everyday Life*. Thousand Oaks, Sage.

Wiles, P., Costello, A. (2000). *The Road to Nowhere: The Evidence for Travelling Criminals*. Home Office Research Study 207. London, Home Office. (Dostopno na <http://www.homeoffice.gov.uk>.)

Slika 4: Teorija Brantinghamovih o vzorcu kriminalitete

Kim Rossmo je s tem diagramom predstavil teorijo Brantinghamovih. Prikazuje območje dejavnosti storilca (stanovanje, služba, rekreacija in poti med njimi), tamponsko območje v bližini doma, na katerem storilci po navadi ne storijo kaznivih dejanj, in pa pet potencialnih ciljnih območij (na primer parkirišča). Kjer se storilčevo območje dejavnosti prekriva s ciljnim območjem, se zgodi kaznivo dejanje (križci). Bodite pozorni na to, da ni prišlo do kaznivih dejanj v bližini delovnega mesta storilca, saj ni ustreznih ciljnih območij. Prav tako sta dve ciljni območji brez kaznivih dejanj, ker storilec ne ve zanju.

Vir: Rossmo, K. (2000). *Geographic Profiling*. Boca Raton, CRC Press.

17. Seznanite se z razvojem (kriminalnih) žarišč

Analitiki pogosto raziskujejo kriminalna žarišča samo z uporabo geografije. To je lahko koristno izhodišče, a če želite zmanjšati ali uničiti kriminalna žarišča, morate razumeti, zakaj je neka lokacija kriminalno žarišče. Osredotočamo se na razumevanje procesa, ki ustvari kriminalna žarišča. V 23. in 55. koraku obravnavamo, kako analizirati in določiti lokacijo kriminalnih žarišč, ne da bi vaše delo vodila programska oprema za določanje lokacij. Kot smo videli v prejšnjih korakih, so majhna območja – kraji – bistveni za razumevanje veliko problemov in razvoj učinkovitih ukrepov. V tem koraku se zato osredotočamo na kriminalna žarišča. V poznejših korakih bomo te ugotovitve nadgrajevali ter preverili ulice in območja, kot obliko kriminalnih žarišč.

Poznamo tri vrste kriminalnih žarišč, vsaka pa ima svoje vzročne mehanizme:

- **generatorji kriminalitete** so lokacije, ki privlačijo veliko število ljudi iz razlogov, ki niso povezani z motivi za kriminaliteto. To, da se storilci in tarče znajdejo na istem kraju ob istem času, pripelje do kaznivih dejanj in prekrškov. Generatorji kriminalitete so npr. nakupovalni centri, lokacije, na katerih se srečujejo potniki, potekajo festivali in športne prireditve. Veliko število kaznivih dejanj ali prekrškov je posledica predvsem uporaba lokacij s strani uporabnikov in tarč;
- **mesta, ki privabljajo kriminaliteto**, so lokacije, kjer je veliko priložnosti za kriminaliteto in ki jih storilci zelo dobro poznajo. Na teh lokacijah se zelo radi zadržujejo ljudje, motivirani za kazniva dejanja. Storilci lahko za kratek čas prihajajo z drugih območij, pod nekaterimi pogoji pa se na ta območja lahko preselijo. Taka primera sta prostitucija in preprodaja drog. Nekatera zabavišča so prav tako znana kot lokacije, ki omogočajo nezakonite dejavnosti. Take lokacije so sprva morda znane le lokalnemu prebivalstvu, ko pa se njihov sloves širi, jih preplavi veliko storilcev, kar poveča tudi število kaznivih dejanj;
- **prostori, ki omogočajo kriminaliteto**, so kraji, kjer se ne spoštuje vedenjskih pravil: pravil obnašanja ni ali pa se ne izvajajo. Če na parkirišču ni redarja, lahko ljudje tam prosto postopajo. Posledica je več

tatvin iz avtomobilov; to je primer nenadne spremembe upravljanja prostora. Včasih upravljanje prostora postane neučinkovito, kar povzroči večje probleme. Lokacije, ki omogočajo kazniva dejanja, nastanejo tudi zaradi neustreznega varovanja in skrbništva. Če starši npr. spremljajo otroke na igrišču, hkrati varujejo otroke (varuhi) in pazijo, da se otroci ne obnašajo neustrezno (skrbniki). Če se način ravnanja staršev spremeni in so otroci prepuščeni sami sebi, se tveganje, da otrok postane žrtev ali storilec, povečata.

Patricia in Paul Brantingham navajata, da so območja lahko kriminalno nevtralna, tj. ne privlačijo niti storilcev niti tarč, nadzor vedenja pa je primeren in tudi zadosten. Na teh območjih je razmeroma malo kaznivih dejanj in ta nimajo enakih vzorcev. Območja, ki so kriminalno nevtralna, le redko pritegnejo pozornost policije. Čeprav le redko zahtevajo kriminalistično analizo, so pomembna, ker jih lahko primerjamo z drugimi vrstami območij. Primerjava kriminalno nevtralnih območij in kriminalnih žarišč lahko pomaga določiti razlike, ki ustvarjajo težave v generatorjih kriminalitete, na lokacijah, ki privlačijo kriminaliteto in jo tudi omogočajo. Zato so koristne študije primerov in kontrol (32. korak).

Če povzamemo, če kriminalno žarišče postane večji problem, je to predvsem zato, ker se je povečalo število tarč in storilcev, ki kriminalno žarišče izkoriščajo, ali pa se je raven nadzora, ki se tam izvaja, znižala. Pogosto gre za kombinacije vseh treh dejavnikov. Število nakupovalcev se morda poveča zaradi novih cest. To lahko pripelje do večjega števila tatvin, saj storilci začnejo izrabljati nove priložnosti. Uspešna kriminalna dejavnost lahko privabi nove storilce. Če je število kaznivih dejanj veliko, se bo morda zmanjšalo število nakupovalcev. Znan pa je še en učinek. Poslabša se lahko upravljanje prostora, saj se viri poslovanja zmanjšajo. Torej, problem, ki je bil na začetku generator kriminalitete, se razvije v lokacijo, privlačno za kriminaliteto, nato pa v lokacijo, ki omogoča kriminaliteto.

Da bi ugotovili, kateri izmed mehanizmov deluje, lahko primerjamo številke in stopnje. Če delimo določena kazniva dejanja s številom možnih tarč, dobimo stopnje (27. korak), kar se pogosto izraža s številom kaznivih dejanj na 100 razpoložljivih

tarč. Na primer, če na parkirišču pride do 15 vlomov v avtomobile, na njem pa je 150 parkirnih mest, ki so skoraj popolnoma zasedena, je stopnja vlomov 15/150 ali 0,1. To pomeni 10 vlomov na parkirno mesto na leto. Vendar pa je ta analiza koristna samo, če je parkirišče polno zasedeno. Če je večino časa zasedenih le 50 parkirnih mest, je stopnja trikrat večja (15/50 je 0,3 ali 30 vlomov na vozilo na leto).

V tabeli 8 prikazujemo razlike pri razvrščanju pomembnosti kriminalnih žarišč glede na to, ali se uporabijo številke ali stopnje. Kraj A je glede na številke »najnevarnejše« kriminalno žarišče, glede na stopnje pa drugo najnevarnejše. Ko namesto številke uporabimo stopnje, pa se kraj C premakne s tretjega mesta na prvo.

Poglejmo, kako mehanizmi kriminalnih žarišč ustvarjajo indikativne kombinacije številke in stopenj. Na generatorjih kriminalitete je veliko kaznivih dejanj, toda ker je število tarč visoko, je stopnja kriminalitete nizka (mesto B v tabeli 8). Na lokacijah, privlačnih za kriminaliteto, je prav tako veliko kaznivih dejanj, toda ker imajo razmeroma malo tarč, so stopnje kriminalitete visoke (mesto A). Lokacije, ki omogočajo kriminaliteto, na katerih je nadzor ravnanja šibek, privabljajo malo tarč.

Mesto	Kazniva dejanja	Tarče	Stopnja	Na 100 tarč
A	341	898	0,350	35
B	148	1795	0,082	8
C	117	243	0,481	48
D	28	638	0,044	4

Vendar pa so tarče zelo ogrožene. Torej, lokacija z razmeroma majhnim številom kaznivih dejanj, a visoko stopnjo kriminalitete pomeni lokacijo, ki omogoča kriminaliteto (kraj C). In končno, število kaznivih dejanj na kriminalno nevtralnih lokacijah je nizko. Tudi če število tarč ni posebej veliko, bo stopnja kriminalitete nizka (kraj D). V tabeli 9 povzemamo ta razmerja.

Razvrstitve številke in stopenj so relativne, zato je ta proces koristen za primerjave. Morda je na delu več mehanizmov. Na primer, slab nadzor (lokacija, ki omogoča) lahko privablja storilce (lokacija, ki privlači). Kljub temu pa so take primerjave zgodnji kazalnik za nadaljnje ravnanje in določitev hipotez za poznejše preverjanje (glejte 20. korak). Taka analiza bo pomagala poiskati predloge za vrste odzivov, ki bi lahko bili učinkoviti. To je povzeto v tabeli 10.

Za nadaljnji študij:

Brantingham, P., Brantingham, P. (1995). *Criminality of Place: Crime Generators and Crime Attractors*.
Hough, M., Marshal, J. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 3 (3), 1–26.

Tabela 9: Določanje mehanizmov kriminalnih žarišč

	Število	Stopnja
Lokacije, privlačne za kriminaliteto	Visoko	Visoka
Generatorji kriminalitete	Visoko	Nizka
Lokacije, ki omogočajo kriminaliteto	Nizko (visoko)	Visoka
Kriminalno nevtralna mesta	Nizko	Nizka

Vrsta kriminalnega žarišča	Vzrok	Vrsta odziva	Vprašanje, ki zahteva odgovor
Generator kriminalitete	Veliko nezaščitenih tarč	Povečati zaščito	V katerih okoliščinah so tarče ranljive? Kako je ranljivost mogoče spremeniti?
Lokacija, privlačna za kriminaliteto	Privablja storilce	Odvrniti storilce	Kaj privablja storilce? Kako lahko to spremenimo?
Lokacija, ki omogoča kriminaliteto	Oslabljen nadzor	Obnoviti varovanje, skrbništvo ali upravljanje prostora	Kdo bi lahko nadzoroval ravnanje? Kako jih je mogoče spodbuditi k izvajanju nadzora?

18. Ugotovite, ali velja pravilo 80 : 20

Zelo pomembno načelo pri preprečevanju kriminalitete je, da je kriminaliteta usmerjena predvsem na nekatere ljudi, kraje in stvari. To pomeni, da bo usmerjanje sredstev tja, kjer je koncentracija kriminalitete velika, prineslo najbolj koristne preventivne ukrepe. Te koncentracije (ki jih podrobneje obravnavamo v poznejših poglavjih) so pridobile oznake, ki jih večina kriminalističnih analitikov dobro pozna:

- **storilci-povratniki** - v znani Wolfgangovi filadelfijski kohorti je bilo približno pet odstotkov vseh storilcev iz študije odgovornih za več kot 50 odstotkov kaznivih dejanj;
- **ponovne žrtve** - glede na rezultate britanske raziskave o ponovni viktimizaciji (malo več kot štirje odstotki vseh žrtev) utrpijo 40 odstotkov vse viktimizacije zaznane v študiji (glejte 29. korak);
- **kriminalna žarišča** - v raziskavi, ki je pomenila mejnik in uveljavila ta koncept, so Lawrence Sherman in njegovi sodelavci ugotovili, da je policija s šestih odstotkov naslovov v Minneapolisu prejela 60 odstotkov vseh klicev na pomoč;
- **najprivlačnejši predmeti kaznivih dejanj** - letni podatki, ki jih je zbral Highway Loss Data Institute, kažejo, da imajo tatovi avtomobilov nekatere modele tudi do 30-krat raje kot druge (glejte 31. korak);
- **nevarni prostori** - v Danveru v Massachusettsu se je v treh od 78 trgovin (5 odstotkov) zgodilo do 55 odstotkov prijavljenih tatvin v trgovinah (glejte 28. korak).

Ta vrsta koncentracije ni nenavadna za kriminaliteto in je skoraj že splošno pravilo. Na majhnem delu Zemljine površine prebiva večina prebivalstva. Le majhen del potresov povzroči večino potresne škode. Majhen del populacije ima večino premoženja. Majhen delež policistov izvede večino aretacij.

Temu pojavu pravimo pravilo 80 : 20, kar pomeni, da je po teoriji 20 odstotkov stvari odgovornih za 80 odstotkov izidov. V praksi je razmerje redkokdaj 80 : 20, vendar pa je vedno manjši odstotek nečesa ali neke skupine odgovoren za velik del nekega pojava. V tabeli je to pravilo prikazano, kakor je videti v praksi. Prikazana je analiza, ki jo je opravila Stacy Belledin za tatvine in vlome na 55 gradbiščih stanovanj v Jacksonvillu na

Floridi. Enajst graditeljev (20 odstotkov skupine) je bilo tarč 85 odstotkov vseh tatvin in vlomov na gradbiščih, prijavljenih policiji v Jacksonvillu med januarjem in septembrom 2004.

Pri preiskovanju kateregakoli problema se morate zato vprašati, ali velja pravilo 80 : 20. Odgovor na to vprašanje dobite s preprostim postopkom, ki ga sestavlja šest korakov.

1. Sestavite seznam ljudi, krajev ali izdelkov in mu dodajte število dogodkov, povezanih z vsakim izmed njih.
2. Razvrstite jih glede na število dogodkov, povezanih z njimi, in sicer od največjega števila do najmanjšega.
3. Izračunajte odstotek dogodkov, ki se navezujejo na vsako osebo, kraj ali izdelek. V tabeli je navedenih 386 primerov tatvin in vlomov. Šest od teh primerov (15,5 odstotkov) se je zgodilo na gradbiščih graditelja 1.
4. Zberite odstotke dogodkov, pri čemer začnete z največkrat vpletenimi ljudmi, kraji in izdelki (ali v tem primeru z domačimi graditelji).
5. Zberite odstotke ljudi, krajev ali izdelkov (v tem primeru skupni odstotek graditeljev v stolpcu 5).
6. Primerjajte skupni odstotek ljudi, krajev ali izdelkov (stolpec 5) s skupnim odstotkom rezultatov (stolpec 4). Dobite podatek, koliko najbolj vpleteni ljudje ali kraji prispevajo k problemu.

Te vrste izračunov so lahko zelo koristne in v fazi ocenjevanja, ko smo usmerjeni v preventivne ukrepe. Pri Jacksonvillu je bilo pet graditeljev žrtev več kot polovice kaznivih dejanj. Teoretično bi bilo lahko usmerjanje preventivnih ukrepov na teh pet graditeljev, in ne na vseh 55, zelo učinkovita strategija za zmanjšanje števila tatvin in vlomov na gradbiščih.

Pri analizi lahko take tabele pomagajo določiti, ali obstajajo pomembne razlike med ljudmi, kraji in izdelki na vrhu seznama ter tistimi na dnu seznama. Stacy Belledin je ugotovila, da je velikost hiš v naselju eden izmed dejavnikov tveganja. Večje kot so bile hiše v naselju, več je bilo tveganj. Drugi možni pomembni viri teh razlik bi lahko bile soseške, v katerih so ti graditelji delali, njihove prakse prijavljanja kaznivih dejanj policiji in njihovi standardni varnostni ukrepi pri gradnji sosešk.

Tabela 11: Prijavljene tatvine in vlomi na gradbiščih na Floridi Gradbišča 55 graditeljev, Jacksonville, Florida, od januarja do septembra 2004				
1	2	3	4	5
Graditelj	Kazniva dejanja	Odstotek KD	Skupni odstotek KD	Skupni odstotek graditeljev
1	60	15,5 %	15,5 %	1,8 %
2	39	10,1 %	25,7 %	3,6 %
3	38	9,8 %	35,5 %	5,5 %
4	34	8,8 %	44,3 %	7,3 %
5	34	8,8 %	53,1 %	9,1 %
6	31	8,0 %	61,1 %	10,9 %
7	29	7,5 %	68,7 %	12,7 %
8	26	6,7 %	75,4 %	14,6 %
9	19	4,9 %	80,3 %	16,4 %
10	11	2,9 %	83,2 %	18,2 %
11	8	2,1 %	85,2 %	20,0 %
12	7	1,8 %	87,1 %	21,8 %
13	7	1,8 %	88,9 %	23,7 %
14	6	1,6 %	90,4 %	25,5 %
15	5	1,3 %	91,7 %	27,3 %
3 graditelji, 4 KD	12	3,0 %	94,8 %	32,7 %
3 graditelji, 3 KD	9	2,4 %	97,2 %	38,2 %
1 graditelj, 2 KD	2	0,5 %	97,7 %	40,0 %
9 graditeljev, 1 KD	9	2,3 %	100,0	56,4 %
24 graditeljev, 0 KD	0	0,0 %	100,0	100,00
55 graditeljev	386	100 %	100 %	100 %

19. Raziščite ozadje problema

Morda so podoben problem, s katerim se ukvarjate, obravnavale že druge policijske enote ali pa so ga preučevali raziskovalci. Veliko časa lahko prihranite s tem, da se pozanimate, kako so ga analizirali in kaj so storili, zlasti kako so učinkovito ali neučinkovito ukrepali. Preučevanje dela drugih vam lahko pomaga s koristnimi hipotezami, ki jih lahko preizkusite na svojem problemu (20. korak).

Začnite s priročniki za policijsko reševanje problemov (priročniki POP), ki so dostopni na spletu na naslovih <http://www.cops.usdoj.gov> in <http://www.popcenter.org>. Vsak priročnik povzema raziskave nekega problema in obravnava vrste odzivov nanj. (Spletne različice priročnikov vključujejo povezave na referenčna gradiva, ki pa niso na voljo v tiskanih verzijah.) Ves čas se pripravljajo novi priročniki, a če priročnika za vaš problem ni, poiščite povezave z referenčnimi priročniki. Na primer, trenutno ni na voljo priročnika o preprodaji drog v naseljih z družbenimi stanovanji, s čimer se morda ravno ukvarjate, na voljo pa sta priročnika o »Preprodaji drog v naseljih lastniških stanovanj« in o »Trgih drogah na prostem«, s katerima si lahko veliko pomagata.

Koristne spletne strani

Da bi razširili poizvedovanje, obiščite spodaj navedene spletne strani. Ne preskočite avstralskih in britanskih spletnih strani, saj v teh dveh državah izvajajo v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo, problemi s kriminaliteto pa so zelo podobni. Dejansko je lahko kriminaliteta v San Franciscu precej bolj podobna kriminaliteti v Sydneyju v Avstraliji kot pa kriminaliteti v manjšem mestu v Luisiani ali Tennesseeju.

- **Center za v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo** (<http://www.popcenter.org>) Poleg priročnikov POP ta stran vsebuje tudi več sto poročil o v reševanje problemov usmerjenih projektih, ki so bili v zadnjih letih predloženi za Goldsteinovo in Tilleyjevo nagrado. Z iskalnikom na spletni strani lahko iščete po temah, preberete o projektih, in kar vas zanima, prenesete na svoj računalnik.
- **Baza podatkov s povzetki NCJRS** (<http://abstractsbd.ncjrs.gov>) Le manjši del povzetkov iz te ogromne baze podatkov je neposredno povezan s policijskim delom, toda tukaj boste morda našli kaj koristnega zase.

Nekateri povzetki imajo včasih povezave na celotna besedila člankov ali poročil, ki jih lahko prenesete na svoj računalnik. V nekaterih primerih lahko zaprosite za izposojajo kopij. Ta storitev je brezplačna in učinkovita – na splošno vam gradivo pošljejo v dveh do treh tednih.

- **Ministrstvo za notranje zadeve, Velika Britanija** (<http://www.homeoffice.org>) Ministrstvo za notranje zadeve, ki je približek ameriškemu ministrstvu za pravosodje, izvaja in finančno podpira izvrstne raziskave s policijskimi temami. Začnite s »hitrim iskanjem« prek iskalnika na domači strani. Za vsak vnos vam iskalnik postreže s povzetkom. Ko kliknete nanj, se prikaže celotno besedilo.
- **Spletna stran o zmanjševanju kriminalitete, Ministrstvo za notranje zadeve Velike Britanije** (<http://www.crimereduction.gov.uk>) Pobrskejte po »orodjih« in »mini spletnih straneh«, ki vsebujejo praktično vodenje pri obravnavi veliko kaznivih dejanj, vključno z ropi, vlomi v stanovanja, nasiljem v družini, nasiljem na ulici in viktimizacijo študentov.
- **Avstralski inštitut za kriminologijo** (<http://www.aic.gov.au>) Iskanje začnite na začetni strani. Vsak vnos vam prinese kratek opis. Obsežnejši opis dobite s klikom na naslov. Veliko teh dokumentov si lahko v celoti prenesete na svoj računalnik.

Drugi koristni viri

- **Google.** Če vam spletne strani ne zadostujejo, poskusite problem »poguglati«. Google velja za najboljše iskalno orodje na internetu. V vrstico za iskanje vtipkajte nekaj opisnih besed, kliknite gumb za iskanje in dobili boste seznam ustreznih spletnih strani. Te so razvrščene po pomembnosti na podlagi izračuna števila povezav na spletno stran. Iskanje zožite tako, da v vrstici za iskanje k že vtipkanim opisnim besedam dodate nekaj besed. Novo iskanje bo postreglo z manjšim številom zadetkov, ki jih s prejšnjim, preširoko zastavljenim iskanjem, niste dobili.
- **Drugi policijski oddelki.** Če ugotovite, da so se s problemom, ki je podoben vašemu, ukvarjali drugi policijski oddelki, jih pokličite. Poskusite govoriti s kriminalističnim analitikom ali policistom, ki je bil odgovoren za projekt. Če

- pisnega poročila ni, se ne zanašajte preveč na ustna poročila, saj je spomin precej nezanesljiv.
- **Lokalna fakulteta.** Če ima vaša bližnja univerza program varnostnih študij, policijske dejavnosti ali kriminologije vam lahko s koristnimi nasveti postržejejo zaposleni na fakulteti. Preden navežete stik s komer koli, se najprej na spletni strani šolske ustanove poučite o interesih fakultete. Lahko se zgodi, da bo fakultetno osebje za posvetovanje, ki traja več kot uro, pričakovalo nadomestilo, čeprav nekatere državne univerze štejejo pomoč vladnim agencijam za del rednih storitev fakultete.
  - **Nacionalni strokovnjaki.** Če med poizvedovanjem večkrat naletite na ime nekega strokovnjaka, ga v elektronskem pismu prosite za nasvet. Zaproste le za specifične informacije, ki vam jih lahko hitro pošlje. Ko prosite za reference, predložite seznam tistih, ki jih že imate, strokovnjak pa bo lahko takoj videl, ali ste izpustili kakšno pomembno referenco.
  - **Medknjižnična izposoja.** Večina javnih in univerzitetnih knjižnic ponuja to storitev, ki omogoča izposoja knjig in člankov iz drugih knjižnic. Izpolniti boste morali obrazec, ki ga dobite v knjižnici, pričakujte pa, da boste na gradivo čakali približno dva tedna.
  - **Povzetki kazenskega pravosodja (CJA).** Spletni dostop do CJA je zelo pomemben vir, ki je navadno na voljo le na fakultetah s programom policijsko-varnostnih ved. Poskusite svoje nadrejene prepričati, da se naročijo nanj. Vsebuje pomembnejše časopise, knjige in poročila s tega področja. Vključuje več akademske literature kot povzetki NCJRS, po drugi strani pa povzetki NCJRS predstavljajo več vladnih raziskav in strokovnih revij.

- večino kriminologov bolj zanimajo kriminaliteta in prestopki na splošno kot pa posebne oblike kriminalitete. Prav tako jih bolj zanimajo vzroki za kriminaliteto, kot so socialna prikrajšanost in razbite družine, in ne toliko bližnji vzroki, kot so slabo varovanje ali pomanjkanje nadzora. Torej, čeprav boste našli akademske članke, ki obravnavajo vaš problem, boste morda ugotovili, da vam opredeljeni vzroki ne pomagajo razvijati učinkovitega ukrepa;
- če vaš problem ni običajen, ne pričakujte, da boste našli veliko policijskih projektov na to temo. Ne verjemite trditvam o uspehu, če ne vidite podatkov o vrednotenju. Celo projekti, ki so prejeli Goldsteinovo ali Tilleyjevo nagrado, morda niso bili dobro ocenjeni. Zavedati se morate tudi, da ukrep, ki je deloval v določenem mestu ali soseski, pri vas zaradi posebnih okoliščin morda ne bo učinkovit. Kljub temu pa so pretekle policijske izkušnje z obravnavo problemov vedno pomemben vir zamisli o tem, kaj je v vašem položaju lahko koristno.

Okvir 11: Pregled akademskih člankov

Večina akademskih člankov se začne s kratkim izvlečkom. Če je ta obetajoč, preberite povzetek, razpravo in/ali sklep. Če se vam zdi koristno, preberite pregled literature na koncu članka. Po navadi lahko preskočite poglavja o metodah, ki opisujejo podatke, analizo in rezultate. Čeprav se članek ne nanaša neposredno na obravnavani primer, boste morda v referencah vseeno našli uporabna gradiva.

Če za odziv (npr. na nadzor s televizijo zaprtega kroga) potrebujete podrobnejše informacije, se vrnite k svojemu računalniku in v knjižnico in našli boste dejstva, ki vam bodo pomagala čim bolj uporabiti izkušnje drugih.

Za nadaljnji študij:

Clarke, R., Schultze, P. (2004). *Researching a Problem. Problem-Oriented Guides for Police, Problem Solving Tool Series No. 2.* Washington, Office for Community Oriented Policing Services. (Dostopno na <http://www.popcenter.org> in <http://www.cops.usdoj.gov>)

Omejitve informacij

Najboljši viri informacij bodo najverjetneje: 1. članki raziskovalcev, ki so problem, s katerim se ukvarjate, preučevali, in 2. poročila policijskih projektov, ki so se ukvarjali s problemom. Vendar pa imajo vsi ti viri omejitve, in sicer:

Tabela 12: Opredelitev ukrepov

Povzemite ukrepe, ki ste jih opredelili, v tabeli, podobno tisti iz priročnikov POP, in sicer z eno vrstico za vsak ukrep in petimi stolpci, kot je prikazano spodaj:

	Odziv	Vir	Kako deluje	Deluje najbolje, če ...	Pomisleki
1					
2					

20. Oblikujte hipoteze

Vedno, ko naletimo na nov ali zapleten kriminalni pojav, oblikujemo hipoteze o vzrokih, ki pa pogosto temeljijo na nepopolnih informacijah. Izkušnje in teorija so dobra osnova za hipoteze. Pri tem morate: 1. svojo hipotezo jasno navesti, 2. nanjo ne smete biti preveč navezani in 3. uporabiti podatke, s katerimi jo objektivno preizkusite. Pričakujte, da se bodo hipoteze spremenile ali bodo celo ovržene, ko bodo določeni podatki preverjeni, saj nobena hipoteza ni popolnoma pravilna. Zato je pogosto najbolje, da preizkusite več nasprotujočih si hipotez.

Sklop hipotez je zemljevid za analizo. Hipoteze nas vodijo do podatkov, ki jih je treba zbirati, do načina analize teh podatkov in do načina ocenjevanja rezultatov analize. Pri preiskovanju napadov v barih pod vplivom alkohola lahko začnete z vprašanjem, koliko barov predstavlja problematične lokacije. Na podlagi pravila 80 : 20 (18. korak) boste prišli do hipoteze, da je v nekaterih barih veliko preteпов, v večini pa le nekaj ali jih sploh ni. Nato boste to hipotezo preizkusili s seznamom barov, ki imajo dovoljenje za točenje alkohola in s številom prijav preteпов v vsakem izmed teh barov v zadnjih 12 mesecih.

Če ste potrdili hipotezo, se vprašajte, po čem se bari, v katerih je veliko preteпов, razlikujejo od barov, v katerih je preteпов malo. S konceptom tveganih prostorov (28. korak) boste oblikovali tri hipoteze:

1. nevarni bari imajo več obiskovalcev,
2. nevarni bari imajo lastnosti, ki privlačijo napadalce,
3. osebe v teh barih ne nadzoruje (obvladuje) vedenja ali pa izziva pretepe.

Te hipoteze lahko preizkusite z zbiranjem podatkov o številu obiskovalcev v barih z večjim in manjšim tveganjem, z analizo števila in stopnje napadov na obiskovalca, z opazovanjem interakcij ljudi v nevarnih in nenevarnih barih ter z razgovori z osebjem in obiskovalci.

Če podatki nasprotujejo vaši prvi hipotezi in če ugotovite, da ni razlik med številom preteпов v vseh barih, si lahko zastavite vprašanje, zakaj je toliko barov nevarnih. To vas pripelje do druge

hipoteze: gre za problem zaznavanja. Mesto ima približno toliko preteпов v barih kot druga primerljiva mesta. Ta hipoteza nakazuje, da boste potrebovali podatke s primerljivih mest.

Če po končanem zbiranju podatkov ugotovite, da je v vašem mestu nenavadno veliko problematičnih barov, si lahko zastavite vprašanje, kaj je skupno večini barov v mestu in kaj je vzrok za veliko število preteпов. Ena hipoteza govori o načinu dodeljevanja dovoljenj za točenje alkohola in ureditev barov. Druga hipoteza govori o naravi obiskovalcev barov v vašem mestu. Preizkus vsake od teh hipotez bo pomenil zbiranje določenih podatkov in oceno verjetnosti hipoteze.

Vprašanja in hipoteze sestavljajo analizo. Rezultati preizkusov – pozitivni ali negativni – odkrivajo nova, bolj specifična vprašanja. Začeti je treba s širše zastavljenimi vprašanji in hipotezami ter prek postopka odstranjevanja nepotrebnega oblikovati sklop močno usmerjenih vprašanj, ki nakazujejo možne odzive.

Hipoteze kažejo na vrsto podatkov, ki jih je treba zbrati. Pri preučevanju preteпов v barih zahteva preizkus vsake hipoteze posebne podatke. Včasih lahko z istimi podatki preizkusite več hipotez (npr. ko izbirate med tremi možnimi razlagami za nevarne bare). Pogosto so za izbiro možnih hipotez potrebni različni podatki (npr. v zadnjem sklopu hipotez). Bolj specifične so hipoteze, bolj usmerjeno bo vaše zbiranje podatkov. Zato je bolje, da imate hipotezo, ki vam osebno ni všeč, kot pa, da imate hipotezo, ki ji pritrjujete, ali huje, da hipoteze sploh nimate.

Okvir 12: Paraliza zaradi analize

Pomanjkanje jasnih hipotez lahko pripelje do »paralize zaradi analize«, kar pomeni, da zberete preveč podatkov, izvajate preveč analiz in ne pridete do koristnih ugotovitev.

Hipoteze lahko pomagajo pri usmerjanju analize podatkov. Vsaka jasna hipoteza vodi do vzorca podatkov, ki jih morate preveriti, če je hipoteza pravilna. Hipoteze, ki izhajajo iz koncepta nevarnih prostorov, je mogoče preizkusiti s preprostim analitičnim postopkom. Če je gostinski lokal generator kriminalitete, boste imeli veliko število preteпов ne glede na število obiskovalcev (17. korak). Če tega vzorca ne najdete, je hipoteza napačna. Zato je pomembno, da imate jasno

predstavo o tem, kaj morate opazovati, če je hipoteza pravilna, in kaj morate opazovati, če je hipoteza napačna (glejte tretji stolpec v tabeli 13). Če vam to ne uspe, morda pomeni, da je vaša hipoteza preveč ohlapna.

Hipoteze vam pomagajo pri razlagi rezultatov. Recimo, da je analiza pretepev v barih pokazala, da se večina pretepev dogaja v nekaj barih, opazovanje nevarnih in nenevarnih barov pa je pokazalo, da je v nevarnih barih pretepe izzivalo varnostno osebje. To nemudoma nakaže možne intervencije. Na kratko povedano, verjetnost hipoteze mora izzvati spremembo. To pomeni, da se boste, če je hipoteza pravilna, drugače odločili, kot če je hipoteza napačna. Če se boste enako odločali ne glede na rezultate preizkusa, sta hipoteza in preizkus nepomembna.

Na kratko, hipoteze so pomembne za vodenje analize. Ko oblikujete hipoteze, si morate zastavljati pomembna vprašanja ter nato nanje odgovoriti s preprostimi in neposrednimi domnevnimi odgovori. Ti odgovori so vaše hipoteze. Domneve morajo biti tako drzne, da so lahko napačne, obstajati pa mora tudi način za dokazovanje, ali so pravilne ali napačne. Če je mogoče, oblikujte nasprotujoče si hipoteze.

Oblikovanje hipotez je dobra skupinska vaja, saj lahko udeleženci z nasprotujočimi si mnenji svoja videnja razkrijejo, in sicer na način, ki omogoča jasne in objektivne preizkuse. Udeleženci z nerealnimi (nesprejemljivimi) hipotezami veliko prispevajo k analizi problema. Če je vsaka hipoteza povezana z možno rešitvijo, preizkus teh hipotez usmeri pozornost k mogočim odzivom in izključuje neučinkovite pristope.

Tabela 13: Vprašanja, hipoteze in preizkusi

Vprašanje	Primer hipoteze	Možni preizkus
Zakaj je ta prostor tvegan?	Zaradi velikega števila možnih tarč.	Preštejte tarče in izračunajte stopnjo kriminalitete. To stopnjo primerjajte s stopnjami za okoliška območja. Če ima tvegan prostor višjo stopnjo, je hipoteza napačna, če je stopnja enaka ali nižja, je hipoteza pravilna.
Zakaj je na tem območju več tatvin avtomobilov kot na bližnjih območjih?	Stanovalci avtomobile parkirajo na ulici, stanovalci drugih območij pa ne.	Če ima problematično območje podobno ali nižje število avtomobilov, parkiranih na ulici, hipotezo zavrnite. Če je število višje, jo sprejmite.
Zakaj se je število tatvin bakrenih cevi na novih gradbiščih nenadoma povečalo?	Bližnje odlagališče odpadnih kovin ima novega lastnika.	Primerjajte število tatvin cevi pred spremembo lastništva in po njej. Če je število tatvin enako pred spremembo in po njej ali če se je število kraj povečevalo že pred spremembo lastništva, je hipoteza verjetno napačna. Če podatki kažejo drugačno gibanje, pa je hipoteza verjetna.

21. Sami zbirajte podatke

Med rutinskim analitičnim delom verjetno uporabljate predvsem podatke o kaznivih dejanjih in aretacijah, za probleme usmerjene projekte pa boste morali uporabljati precej širši izbor podatkov. Na primer, klici na pomoč vam bodo dali boljši vpogled v obseg preprodaje mamil na problematični lokaciji kot pa podatki o aretacijah. Podatki o mestu in podjetjih so lahko koristni pri analizi vandalizma ali tatvin v trgovinah, česar pa policijska poročila ne vsebujejo v zadostni meri. Vendar pa boste za večino v probleme usmerjenih projektov morali sami oditi na teren – da uporabimo raziskovalno terminologijo – in zbrati podatke. S projektno ekipo boste npr. morali sistematično opazovati okoljske lastnosti prizorišč zločinov; morda boste morali preiskati žrtve in se celo pogovoriti s storilci oziroma za to zaprositi policiste. Kot kažejo naslednji primeri, lahko potreba po lastnem zbiranju podatkov nastopi v kateri koli fazi SARE:

1. Ronald Clarke se je ukvarjal s projektom o tatvinah vozil na parkiriščih v središču mesta Charlotte v Severni Karolini. Izkazalo se je, da mesto nima najnovejših zemljevidov parkirišč, saj so na območjih porušenih zgradb nenehno nastajala nova parkirišča, tam, kjer so bila nekoč parkirišča, pa so rasle nove zgradbe. Tako so morali policisti, ki so delali na tem projektu, pregledati celotno območje središča mesta in popisati parkirišča. Prešteli so parkirna mesta na parkiriščih, kar je omogočilo izračun tveganja tatvine na parkirno mesto. Tako so lahko parkirišča razvrstili glede na verjetnost tatvine, od tistih z največjim tveganjem do tistih z najmanjšim. Nato so, da bi pojasnili razlike v tveganjih, zbrali podatke o varovanju na vsakem parkirišču, ugotavljali primernost razsvetljave in ograj ter nastavitve redarjev ali varnostnih patrulj.
2. V drugem projektu v mestu Charlotte, ki je preučeval tatvine z gradbišč, sta policista Dan Cunius in Eric Rost redno preverjala vsako hišo, da bi se prepričala, ali graditelji izvajajo dogovorjene preventivne ukrepe. Do konca študije sta izvedla 8050 preverjanj na posameznih hišah, kar je res neverjetno obsežno zbiranje podatkov, izvajano pa je bilo ob vsakem vremenu.
3. V poročilu za National Law Enforcement & Corrections Technology Center je Karin

Schmerler, državna varnostna analitičarka v Chula Visti v Kaliforniji, obravnavala nekaj drugih primerov primarnega zbiranja podatkov v projektih v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela, predloženih za Goldsteinovo nagrado za odličnost, in sicer vključno z naslednjim:

- v okviru projekta, ki je zmanjšal število klicev na pomoč v zvezi s prostitucijo v Buffalu v New Yorku, je policija opravila 15 poglobljenih razgovorov s prostitutkami in obravnavala 116 njihovih strank. S pridobljenimi informacijami so pridobili podporo skupnosti za strožje izvajanje zakona nad strankami prostitutk ter za zdravljenje odvisnosti od drog in možnost sojenja za prostitutke;
- v okviru projekta kalifornijske prometne policije, ki je število smrtnih žrtev na nevarnem odseku podeželskih cest zmanjšal za 35 odstotkov, je 30-članska delovna skupina pet ur z avtobusom preverjala 30 kilometrov cest. Ključno priporočilo delovne skupine je bilo, da je treba sprejeti določilo o stalno prižganih žarometih;
- v okviru projekta, namenjenega zmanjšanju nasilništva v South Euclidu v Ohiju, je policija opravila razgovore s ciljnim skupinami šolarjev, da bi ugotovila, kje in kdaj se ti počutijo ogrožene. Šolarji so menili, da so nevarni hodniki in čas med odmori, ko se selijo iz ene učilnice v drugo, za kar pa je policija našla dokaz v šolskih dokumentih o izgredih. Na podlagi teh ugotovitev so razpored odmorov spremenili, učitelji pa so v skupinah nadzirali hodnike, kar je prispevalo k temu, da je nasilništvo na hodnikih upadlo za 60 odstotkov.

Karin Schmerler je v svojem članku poudarila, da je lahko koristno tudi priložnostno zbiranje podatkov – navaja primer hitrega obiska bančnega avtomata, ki je bil pogosta tarča zaradi značilnosti lokacije (slaba osvetlitev in bližina problematičnega okolja). V številnih primerih je za zbiranje podatkov potrebna pomoč lokalne univerze pri oblikovanju študije, zbiranju podatkov in interpretaciji ugotovitev.

Okvir 13: Bodite previdni pri zbiranju podatkov

V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo od vas veliko pričakuje, vendar pa ne zahteva, da se izpostavite nevarnosti in postanete žrtev ropa ali napada.

Čeprav se zbiranju podatkov upirate, ker je zamudno in težavno, je včasih bistveno za projekt, ki se ukvarja s konkretnim problemom, vedno pa prinese tudi koristi.

1. Pregled terena vam lahko pomaga razumeti problem, česar nikoli ne morete doseči samo z delom na računalniku, ne glede na obseg podatkov, s katerimi delate.
2. Če oblikujete instrument za zbiranje podatkov, vas to lahko prisili v razmišljanje o naravi problema, o vrsti možnih učinkovitih odzivov in najboljšem načinu vrednotenja prizadevanj.
3. Vključitev policistov v zbiranje podatkov (in v načrtovanje izvajanja zbiranja) pomeni

dragoceno možnost za njihovo usposabljanje za natančen, sistematičen pristop v okviru problem usmerjenega projekta.

4. Če se sami lotite zbiranja podatkov, dobite priložnost za izboljšanje raziskovalnih veščin in pristno ustvarjalnost.

Za nadaljnji študij:

Schmerler, K., Velasco, M. (2002). Primary Data Collection: A Problem-Solving Necessity. Bruce, W.C., Cooper, J.P., Hick, R.S. *Advanced Crime Mapping Topics*. Denver, National Law Enforcement & Corrections Technology Center, University of Denver.

Slika 5: Kategoriziranje začasne registrske tablice

Matt White in Charles Dean, zaposlena v policijskem oddelku v Charlotte-Mecklenburgu, sta se pripravila, da veliko storilcev uporablja na svojih vozilih začasne registrske tablice. Zaradi teh začasnih tablic so storilci lahko vozili neobdavčene in nezavarovane avtomobile več mesecev ali celo let, vozila pa so lahko uporabljali tudi pri drugih kaznivih dejanjih. Zato da bi pripravila reformo sistema začasnih registrskih tablic, sta se White in Dean lotila večerne neformalne raziskave enako velikih sosednjih sosesk v Charlottu – ene z visoko stopnjo kriminalitete in ene z majhno stopnjo kriminalitete. Na območju z večjo stopnjo kriminalitete (Belmont na levi strani zemljevida) je bilo v 12 mesecih pred raziskavo 6,4-krat več prijavljenih nasilnih dejanj in 5,6-krat več aretacij stanovalcev kot na območju z manjšo stopnjo kriminalitete (Plaza-Millwood). Po pričakovanjih so v Belmontu opazili 12 avtomobilov (črne pike na zemljevidu) z začasnimi registrskimi tablicami, na območju Plaza-Millwooda pa nobenega. V obeh soseskah je bilo parkiranje na ulici podobno. V Belmontu je več voznikov skrilo avtomobile na dovoz do hiše tako, da patrulje niso opazile registrskih tablic.

Vir: White, M., Dean, C. (2004). Abuse of Temporary License Tags in North Carolina. Maxfield, M., Clarke, R. *Understanding and Preventing Car Theft, Crime Prevention Studies*, 17. Monsey, Criminal Justice Press.

22. Preverite porazdelitev podatkov

Potem ko boste zbrali podatke, morate razumeti, kaj vam ti sporočajo. Recimo, da ste zbirali podatke o napadih na taksiste. So tarče napadov le nekateri taksisti? Se napadi zgodijo ob istih dnevih v tednu ali ob istem času dneva?

Da bi odgovorili na to vprašanje, preglejte *porazdelitev* podatkov. Na spodnji sliki je prikazana porazdelitev umorov v 53 soseskah Cincinnatija v obdobju 36 mesecev. Vodoravna os pa, v koliko soseskah se je zgodilo koliko umorov (v prvem stolpcu v 13 soseskah ni bilo primerov umorov). V večini sosesk je bilo le nekaj umorov, razvidno pa je tudi, da je bilo v nekaj sosesk veliko umorov.

Pogosto morate povzeti porazdelitev. Obstajata dva osnovna opisa porazdelitve: tipična ali povprečna in različna ali razpotegnjena.

Povprečje je mogoče izračunati na tri načine:

- **aritmetična sredina** je najpogostejše merilo povprečnosti. Povprečno število umorov v soseskah Cincinnatija je 3,7 umora na sosesko – povprečje izračunamo tako, da 198 umorov delimo s številom sosesk (53);
- **mediana** je vrednost, ki primere deli v dve enaki skupini. V polovici sosesk v Cincinnatiju sta bila dva ali več umorov in v polovici dva ali manj umorov.

- **modus** je vrednost, ki jo ima največ primerov. V tem primeru je modus nič umorov, ker v največji skupini sosesk ni bilo umorov.

Porazdelitev primerov. Obstajajo tri običajne metode za merjenje razpršenosti:

- **razpon** - je najosnovnejša meritev porazdelitve. Gre za najnižjo in najvišjo vrednost. V tem primeru je razpon 0 do 27 umorov;
- **interkvartilni razmik (IQR)** upošteva spodnjo in zgornjo mejo srednjih 50 odstotkov primerov. V primeru Cincinnatija je IQR en do pet umorov. V to skupino sodi polovica sosesk. V 25 odstotkov sosesk se je zgodil en umor ali nobeden, v drugih 25 odstotkih pa se je zgodilo pet ali več umorov. Da bi ugotovili interkvartilni razmik, primere razvrstite in jih razdelite v štiri enake skupine. Dve srednji skupini sta interkvartila. Interkvartilni razmik je najnižja in najvišja vrednost teh dveh srednjih skupin;
- **standardni odklon.** Ta meritev porazdelitve prikazuje povprečno razliko od povprečja porazdelitve. Manjši je standardni odklon, manjša je povprečna porazdelitev okoli povprečja. Formula je precej zahtevna, vendar pa jo lahko izračunate v vsaki preglednici in s programsko opremo za statistiko. Dve tretjini primerov sodita v en standardni odklon na obeh straneh povprečja. Pri Cincinnatiju je standardni odklon 5,2 umora.

Graf 2: Frekvenčna porazdelitev umorov v soseskah Cincinnatija

Meritve tipičnosti in porazdelitve so odvisne od dveh lastnosti podatkov. Prva je simetrija porazdelitve. Pri simetrični porazdelitvi je oblika na eni strani povprečja zrcalna slika druge strani. Povprečje je enako mediani v simetričnih porazdelitvah. Če je vrednost z največ primeri v sredini, je modus enak drugima dvema meritvama povprečja. Vendar pa ni nujno, da je modus enak mediani ali povprečju. Porazdelitev ima lahko dva modusa, po enega na vsaki strani mediane. Če je porazdelitev grobo simetrična, sta lahko povprečje in standardni odklon primerna.

Če je porazdelitev nesimetrična, se povprečje in standardni odklon ne uporabljata. Uporabite mediano ali modus ter interkvartil ali polni razpon. Pri analizi problema je asimetrija zelo pogosta.

Druga lastnost, ki se uporablja za izbiro merjenja tipičnosti in razpršenosti, je merilna lestvica za podatke. Obstajajo tri vrste lestvic:

- **nominalne lestvice** uporabljajo le imena spremenljivk. Spol (moški – 1, ženski – 2) se meri z nominalno lestvico, saj so številke nadomestilo za besedne oznake, kategorije pa je mogoče brez težav preimenovati (moški – 2, ženske – 1). Če imate nominalne podatke, je primeren le modus;

- **ordinalne lestvice** razvrščajo in poimenujejo primere. Urejen seznam sosesk od največ do najmanj umorov ustvarja ordinalno lestvico (prva, druga, tretja, vse do 53.) Ordinalnih podatkov ne morete seštevati in odšteti, množiti in deliti. Določite lahko le, ali je nek primer višje, nižje ali enako uvrščen v primerjavi z drugim. Če so podatki ordinalni, ne morete uporabiti niti povprečja niti standardnega odklona. Uporabite pa lahko mediano in interkvartilni razmik;
- **intervalne lestvice** omogočajo seštevanje, odštevanje, množenje in deljenje, saj je vrednost med njimi enaka in obstaja tudi ničla, ki ima svoj pomen. Število umorov v soseski se meri s količinsko lestvico: razlika med nič umori in enim umorom je enaka razliki med 26 umori in 27 umori, nič umorov pa ima pomen. Pri tej vrsti podatkov lahko uporabite povprečje in standardni odklon.

Za nadaljnji študij:

Pomoč za osnovno do napredno statistiko z veliko uporabnimi povezavami http://www.prndata.com/statistics_sites.htm – Hyperstat.

Hyperstatov spletni učbenik <http://davidmlane.com/hyperstat/index.html>.

Tabela 14: Vrste podatkov, njihova uporaba in omejitve VRSTE PODATKOV

	Nominalna	Ordinalna	Intervalna
Opis	Kategorije imen	Uvrstitve in kategorije imen	Ima enake intervale med številkami, ničla ima pomen
Primer	0 = ni žrtev 1 = žrtev je enako vredno kot 0 = žrtev 1 = ni žrtev	0 = ni zločina 1 = en zločin 2 = več kot en zločin	Število zločinov: 0, 1, 2, 0 (0 = ni zločina)
Lestvice na desni imajo vse lastnosti lestvic na levi in še svoje značilnosti (npr. vse, kar lahko počnete z nominalnimi in ordinalnimi podatki, lahko počnete tudi s količinskimi podatki plus še več).			
Dopustna matematika	Enak ali neenak	Večji, manjši ali enak	Seštevanje, odštevanje, množenje in deljenje
Dopustno povprečje	Modus	Mediana in modus	Povprečje, mediana in modus
Dopustna porazdelitev	Razpon	Interkvartilni razmik in razpon	Standardni odklon in drugo
Pripombe	Uporablja se pri kategorijah (npr. spolu) in skupinah (npr. trgovska veriga, ni trgovska veriga)	Uporablja se pri naravnem razvrščanju ali redu kategorij (npr. policijski službeni rang), a razlike med rangi niso vedno enake ali nejasne.	Uporablja se za odstotke, štetja in več drugih meritiv

23. Ugotovite, kje so kriminalna žarišča

Ko kriminaliteto označujete na zemljevidu, je koristno, da razlikujete med akutnimi in kroničnimi kriminalnimi žarišči (17. korak). Za akutna kriminalna žarišča so značilne nenavadne konice kriminalitete, ki lahko izginejo same od sebe, pri kroničnih kriminalnih žariščih pa so ravni kriminalitete stalno visoke v primerjavi z drugimi območji in ni verjetno, da se bodo znižale brez ukrepanja. Poznamo tri osnovne oblike *kroničnih* kriminalnih žarišč, vsaka pa je povezana z določenimi teorijami in vrstami odzivov.

- **Nevarne pike** so lokacije z visokimi stopnjami kriminalitete. Pomenijo koncentrirano kriminaliteto pri določenih zgradbah ali v njih ali na naslovih ponovnih žrtv (glejte 28. in 29. korak). Pike označujejo kraje, v katerih se zgodi več kaznivih dejanj.
- **Nevarne črte** so ulice, v katerih je kriminaliteta koncentrirana. Nevarne črte so na primer nekatere ulice, v katerih je veliko vlomov v parkirana vozila. Črte označujejo torej ulične segmente z velikim številom kaznivih dejanj.
- **Nevarna območja** so soseske, v katerih je kriminaliteta koncentrirana. Območja postanejo nevarna iz različnih razlogov, k čemur lahko prispevajo značilnosti območja. Nevarno območje lahko vsebuje veliko ločenih in nepovezanih problemov. Na zemljevidih so nevarna območja prikazana osenčeno, z obrisi ali nakloni, ki prikazujejo ravni kriminalitete. Tipologija kriminalnih žarišč Jerryja Ratcliffa (glejte tabelo 15) razlikuje med dvema vrstama kriminalnih žarišč:

1. kraji, ki imajo tesno združene vzorce dogodkov, in
2. kraji, na katerih so dogodki precej enakomerno porazdeljeni po vsem območju.

Na sliki 6 so prikazane oblike kriminalnih žarišč. Nevarne razvedrilne lokacije so prikazane kot pike, ker se pretepi dogajajo na določenih naslovih. Vlomi v vozila se dogajajo vzdolž ulic, zato je koncentracija prikazana z dvema sekajočima se črtama. Postopni obrisi stanovanjskega nevarnega mesta pomenijo, da je tveganje za vlome največje na manjšem območju, vendar pa se tveganje zmanjša zunaj središča. Pike znotraj tega območja pa pomenijo lokacije, na katerih se vlomi ponavljajo.

Ko pojasnite naravo kriminalnega žarišča, dobite namig za ukrep:

- nevarne pike označujejo spremembo fizičnega okolja določenih krajev ali spremembo njihovega upravljanja. Pomenijo tudi posredovanje pri žrtvah z visoko stopnjo tveganja;
- nevarne črte zaznamujejo spremembo ulic in drugih poti ali pa njihovega okolja;
- nevarna območja pomenijo širša partnerstva za spreminjanje sosesk.

Tabela 15 prikazuje povezavo med koncentracijo kriminalitete z načinom njenega označevanja na zemljevidu in pa usmeritev odziva.

Tabela 15: Koncentracija kriminalitete, označevanje na zemljevidu in ukrepi

Koncentracija kriminalitete	Nevarna mesta prikazana kot:	Raven ukrepov	Primeri ukrepov
Kraji – na določenih naslovih, vogalih ali v zgradbah	Pike	Zgradba, vogal, naslov	Video nadzor v parkirni garaži, sprememba načina strežbe alkohola v barih*
Žrtve	Pike	Naslovi žrtv	Pomoč žrtvam pri preprečevanju novih kaznivih dejanj z oteževanjem tarče
Ulice – vzdolž cest ali zidov zgradb	Črte	Vzdolž poti, ulic in cest	Ustvarjanje slepih ulic, sprememba prometnih vzorcev, sprememba ureditve parkiranja
Območje – soseske	zasenčena območja	Soseske, regije in druga območja	Partnerstva s skupnostjo, ponovni razvoj soseske

Slika 6: Vrste kriminalnih žarišč

Ratcliffova tipologija kriminalnih žarišč

Jerry Ratcliffe razlikuje med tremi vrstami kriminalnih žarišč. Začne z nevarnim območjem in preveri vzorec. Če se vsi dogodki zgodijo na isti lokaciji, je to mesto »kritična točka«. Kritične točke opisujejo enak pojav kot nevarne pike. Če so dogodki tesno združeni znotraj območja, Ratcliffe to imenuje »zgoščeno« kriminalno žarišče. Če pa so dogodki po območju razpršeni precej enakomerno, to kriminalno žarišče imenuje »razpršeno«. Zgoščena in razpršena kriminalna žarišča so podkategorije naše kategorije »nevarnega območja«. Ratcliffov usmerja pozornost na koncentracijo dogodkov in od analitika zahteva, da opredeli obseg območja kriminalnih žarišč še pred razvrstitvijo kriminalnega žarišča.

Vir: Ratcliffe, J. (2004). *The Hotspot Matrix: A Framework for the Spatio-Temporal Targeting of Crime Reduction*. Dilip, K. *Police Practice and Research* 5, 5–23.

Analizo kriminalnih žarišč začnete z mesti, nadaljujete pa z ulicami in na koncu z območji. Razmislite na primer o problemu zažganih avtomobilov. Se vedno pojavljajo na določenih točkah? Če se, razmislite, zakaj storilci izberejo te kraje in ne katerih drugih. Če ne, preverite ulice. Če naletite na koncentracijo na ravni ulic, primerjajte ulice, da bi ugotovili, zakaj na nekaterih ulicah zgori več avtomobilov kot na drugih. Če je koncentracija na ravni ulic majhna (tj. kriminaliteta je porazdeljena precej enakomerno po več ulicah), razmislite o koncentraciji v skupnosti ter primerjajte soseske z nizko in visoko koncentracijo. Ta pristop zagotavlja zelo usmerjene ukrepe.

Na sliki 6 prikazujejo nevarne pike za vlome ponovne žrtve znotraj celotnega problema soseske. Samo eno območno kriminalno žarišče tega ne bi razkrilo. Preden nadaljujete, določite, ali je območno kriminalno žarišče večinoma posledica nekaj krajev, na katerih se vlomi ponavljajo. To storite tako, da vsako lokacijo kaznivega dejanja obravnavate kot lokacijo z le enim dogodkom, nato pa pregledate območje. Če le-to ni nevarno, so vzroki problema samo nekatera kriminalna žarišča. Če je območje še vedno nevarno, so pike,

ki označujejo žarišča s ponavljajočimi se vlomi, le delci območne koncentracije vlomov.

Analiza kriminalnih žarišč je pri reševanju problema dragoceno orodje, ko pa kriminalna žarišča odkrijete, se vprašajte, zakaj so nekatera kriminalna žarišča nevarna, druga pa ne. Če z analizo prenehate takoj po odkritju kriminalnih žarišč, bo lahko analiza površna, pride pa tudi do neučinkovitega odziva. Če problem ne vsebuje geografskih sestavin, označevanje kriminalnih žarišč na zemljevidu ni uporabno in na vrsto pridejo drugi analitični pristopi.

Za nadaljnji študij:

Eck, J., Chainey, S., Cameron, J. (2005). *Mapping Crime: Understanding Hot Spots*. Washington, U.S. Department of Justice, National Institute of Justice.

24. Uporabljajte zemljevide visoke ločljivosti

O bičajna programska oprema pri geografskem označevanju kriminalitete - središče mesta, študentsko naselje, naselje javnih stanovanj ali katero koli območje z veliko zgradbami - ne pomaga veliko. Razlog za to je dejstvo, da ima večina zgradb, ne glede na velikost, en sam naslov, kazniva dejanja, ki se zgodijo v eni zgradbi, pa se vsa pripišejo temu naslovu. Oznaka na zemljevidu lahko zato vodi v domnevo, da ima neka zgradba ali prostor problem s kriminaliteto, vendar pa je to tako samo zaradi velikosti prostora. Če se upošteva veliko število ljudi, ki delajo v tej zgradbi ali prostoru, se lahko izkaže, da je zgradba razmeroma varna. George Rengert je na primer ugotovil, da ima parkirna garaža v središču Filadelfije, ki je opredeljena kot nevarno mesto za kazniva dejanja, povezana z avtomobili, dejansko nižjo stopnjo tovrstne kriminalitete od okoliških ulic, in sicer je to predstavil tako, da je upošteval možnost parkiranja velikega števila avtomobilov v tej garaži.

Dejansko mnogo velikih zgradb ni varnih. Oscar Newman je v hudi kritiki ameriških javnih stanovanj iz šestdesetih let opozoril na višjo stopnjo kriminalitete na 100 stanovalcev v višjih stanovanjskih blokih. Navedel je, da zelo veliki bloki kriminalce privabljajo zato, ker stanovalci ne poznajo svojih sosedov, zaradi oblike in postavitve zgradb pa je otežen nadzor nad javnimi površinami, vključno s hodniki, dvigali in igrišči. Ta spoznanja so razvili v sklop načel – preprečevanje kriminalitete z okoljskim oblikovanjem (CPTED) – za oblikovanje in postavitve varnih zgradb in javnih prostorov.

Da bi razumeli, zakaj neka zgradba ni varna, je treba kazniva dejanja razdeliti v posebne kategorije, lokacije kaznivih dejanj znotraj zgradbe pa je treba skicirati. Za to uporabljamo označevanje na zemljevidu visoke ločljivosti ali 3D-kartiranje. Na žalost je tovrstno označevanje težko in zamudno. V zvezi z njim obstajata dva velika problema.

1. V policijskih poročilih o kriminaliteti so le redko navedene natančne lokacije kriminalnih dogodkov v zgradbi, čeprav je te informacije mogoče dobiti od upravljavcev zgradb ali varnostnih služb. Če ni tako, je treba za določeno obdobje uvesti posebne postopke zapisovanja kaznivih dejanj, da take informacije pridobimo (21. korak).
2. Za novejša zgradbe je mogoče za označevanje na zemljevidu dobiti načrte v digitalni obliki,

zaradi česar je delo veliko lažje. Če je zgradba stara, je najnovejše načrte težko dobiti, zato jih bo morda treba narisati.

Marsikdaj bodo ti problemi onemogočili 3D-označevanje, vendar pa je te težave mogoče odpraviti, kot so to pokazali George Rengert in njegovi sodelavci v študiji kriminalitete v naselju univerze Temple v Filadelfiji. Razvili so visoko ločljiv GIS (geografski informacijski sistem), in sicer z združevanjem programske opreme za kartiranje z AutoCAD-ovimi skicami naselja. Dodatke, kot sta vodovod in električna napeljava, so odstranili, zemljevide pa so spremenili, tako da so ulice predstavljale črte (črte na vsaki strani so zaznamovale pločnike), poligoni pa so označevali obrise zgradb ter oblike športnih igrišč in parkirišč. Na zemljevide so vključili tudi ozelenitev, ograje, osvetljava in druge fizične strukture. Kazniva dejanja, ki jih je policija opazila v naselju, so nato umestili na natančna prizorišča, s čimer so omogočili povezavo z okoljskimi značilnostmi, kot je slaba razsvetljava ali slepi vogal, v katerem se lahko storilec potuhne in čaka.

Kazniva dejanja so na zemljevidu označili na nadstropju vsake zgradbe, sliko horizontalne ureditve kaznivih dejanj v zgradbah pa so projektirali na načrt pritličja. Na sliki 7 prikazujemo rezultate za eno izmed zgradb, Gladfelter Hall. Kazniva dejanja so razporejena po vseh nadstropjih, razen v 10. nadstropju. Zemljevid prikazuje jasen grozd kriminalitete, ki je skupen večini nadstropij, in sicer v bližini štirih dvigal v središču zgradbe. Tukaj so pisarne posameznih akademskih oddelkov, v katerih delajo tajniško osebje in receptorji. Te pisarne imajo velika steklena okna, skozi katera lahko tatovi preverijo navzočnost osebja v pisarni in tudi, ali je v pisarnah kaj vrednih predmetov. Oddelek za kazensko pravosodje – Rengertov oddelek – je poskrbel za žaluzije, ki so jih zvečer lahko spustili, da so storilec onemogočili pogled v pisarne.

Na voljo je že komercialna programska oprema za izdelavo fotorealističnih modelov mest, tehnološki razvoj, kakršno je 3D-lasersko slikanje, pa bo poenostavil izdelavo računalniških zemljevidov, podobnih zemljevidu Gladfelter Halla. Medtem pa bodo, pri majhnem številu incidentov, jasne skice z lokacijami kaznivih dejanj prav tako koristne. Spodnja slika 8 je načrt javnega naselja Lisson

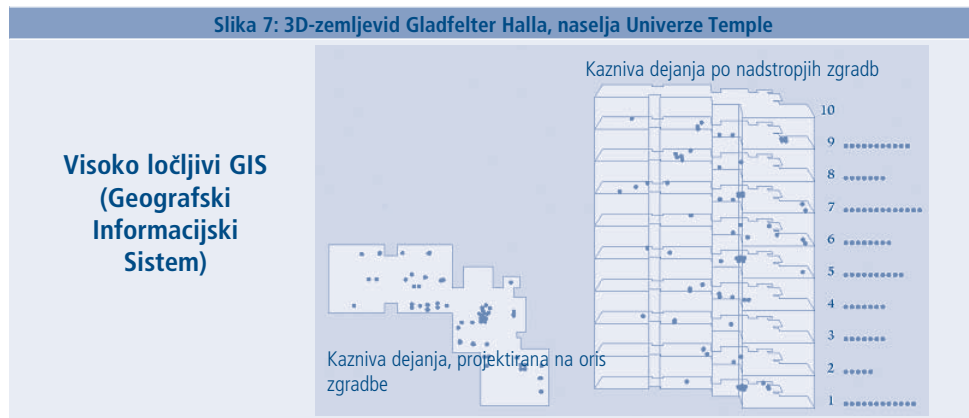
Green v Londonu, ki ga je narisal Barry Poyner. Prikazuje lokacije ropov in tatvin torbic v dveh šestmesečnih obdobjih na poteh, ki povezujejo zgradbe: *pred* uveljavitvijo preventivnih ukrepov in *potem*, ko so v štirih stavbah vgradili domofone. Domofoni so zaprli dostop do povezovalnih poti z glavnega vhoda v naselje. V tem primeru je označevanje na zemljevidu visoke ločljivosti pripomoglo k oceni preventivnih ukrepov. Vendar pa je bilo mogoče s sliko 8 tudi diagnosticirati problem, saj se na njej vidi, da se ropi in tatvine torbic zgodijo na tistih delih poti, kjer je bil nadzor s sosednjih zgradb ali površin pomanjkljiv.

Za nadaljnji študij:

Crowe, T. (1991). *Crime Prevention Through Environmental Design. Applications of Architectural Design and Space Management Concepts*. Boston, Butterworth-Heinemann.

Rengert, G., Mattson, M., Henderson, K. (2001). *Campus Security. Situational Crime Prevention in High-Density Environments*. Monsey, Criminal Justice Press.

Slika 7: 3D-zemljevid Gladfelter Halla, naselja Univerze Temple

Slika 8: Lokacije ropov in tatvin torbic na povezovalnih poteh v naselju Lisson Green

25. Bodite pozorni na dnevni in tedenski ritem

Ritem dejavnosti izjemno močno vpliva na varnostne probleme. Zgoščenost prometa zaradi prevoza na delo ali v nakupovalna središča, spremeni število tarč in varuhov na parkiriščih. To pa vpliva na pogostnost tatvin vozil in vlomov v vozila. Ropi pijanih ponočnjakov so najverjetnejši v času, ko se zapirajo bari, in sicer ob petkih in sobotah, ko je tarč več. Problematične pojave zgoščata dva pomembna ritma: prvi je ritem delovnega tedna in konca tedna, ko so petkovi in sobotni večeri priljubljen čas za zabavo, drugi pa vključuje dnevni cikel odpiranja in zapiranja barov. V tem koraku obravnavamo kratkoročno valovanje po urah in dnevih, v 26. koraku pa bomo obravnavali daljša obdobja, ki vključujejo mesece in leta.

Različni prostori imajo različne ritme dejavnosti, ki lahko prispevajo k določenim pojavom. Šolski ritmi so podobni, a se razlikujejo od službenih. Avtobusna postajališča so povezana z ritmom javnega prevoza in nakupovanja, nanje pa vpliva tudi pogostost prihodov in odhodov avtobusov.

Skica ritma kriminalitete ali prekrškov nam pomaga ugotavljati pomembne cikle dejavnosti, ki lahko prispevajo k nastajanju varnostnih problemov. Kot je prikazano na spodnjih grafih A, B in C, izračunajte povprečno število dogodkov na uro (ali v kakšnem drugem časovnem intervalu) v več dneh (podatkovna matrica na vrhu), nato pa grafično prikažite rezultate (graf A). Na grafu B je prikazan odstotek tedenskih dogodkov, ki so se zgodili vsak dan. Ker se ritmi dejavnosti v nekaterih dnevih zelo razlikujejo od drugih dni, Rachel Boba priporoča, da dneve in ure skicirate skupaj (graf C). Rezultat kaže nevarna časovna obdobja ves teden. Take grafe ustvarite preprosto; vsi trije grafi so bili narejeni z razpredelnico, z uporabo standardnih grafičnih načinov.

Časovna analiza je najlažja, ko so problematični dogodki pogosti. Je pa bolj koristna, če gre za manj hude dogodke, kot so pritožbe zaradi hrupa ali lažje prometne nesreče, in manj, kadar gre za

redke resne dogodke, kot so npr. umori. Če se ukvarjate z manjšim številom dogodkov, zbirajte podatke o dogodkih v daljšem časovnem obdobju. Če pa se pojav med tem časom spremeni, je rezultat lahko izkrivljen ali zastarel.

Pri časovni analizi je koristno imeti precej natančen podatek o času dogodka. Oblike kriminalitete, pri katerih pride do osebnega stika, kot so rop, posilstvo in napadi, je mogoče natančno časovno uvrstiti, saj žrtve pogosto navedejo čas kaznivega dejanja. Pri kaznivih dejanjih v zvezi z lastnino, kot so tatvine avtomobilov, vlomi in vandalizem, je težje določiti čas dogodka, saj žrtve po navadi navedejo le časovni okvir, znotraj katerega se je kaznivo dejanje zgodilo. Navadno se v takih primerih uporabi srednja vrednost časovnega razpona, a to lahko pripelje do izkrivljanja, zato se je treba temu pri daljših časovnih obdobjih izogibati (npr. pri časovnem obdobju več kot osmih ur).

Jerry Ratcliffe je opredelil tudi tri oblike časovnega združevanja. Prvič, dogodki so lahko precej enakomerno razporejeni čez cel dan. Temu pravi *razpršeni* vzorec. Drugič, usmerjeni vzorci kažejo združevanje znotraj določenih časovnih okvirov. Dogodki v času prometnih konic sledijo *usmerjenim* vzorcem. Tretjič, *akutni* vzorci so zgoščeni v kratkih časovnih obdobjih. Primer za to so nemiri takoj po zaprtju barov. Usmerjeni in akutni vzorci takoj pokažejo na časovne cikle, ki jih je treba preveriti.

Čeprav je Ratcliffe razvil svojo tipologijo dnevnih vzorcev, lahko to idejo uporabimo tudi za tedenske cikle. Če noben dan v tednu ni rutinsko težaven, gre za razpršen tedenski vzorec. Sklop dni, v katerih se vidno poveča število nevarnih dogodkov, nakazuje usmerjeni vzorec. In končno, če pri enem dnevu ali dveh dnevih opazimo precejšnjo koncentracijo dogodkov, to nakazuje akutni vzorec.

Za nadaljnji študij:

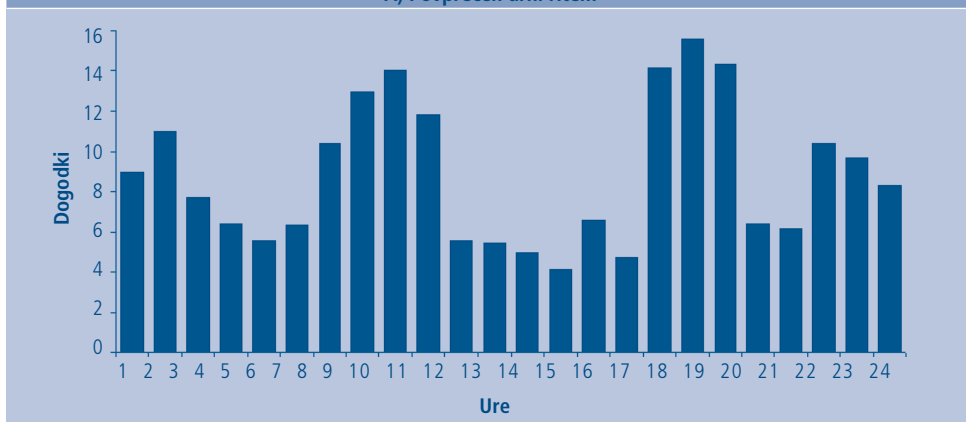
Boba, R. (2005). *Crime Analysis and Crime Mapping: An Introduction*. Thousand Oaks, Sage Publications.

Tabela 16: Primer števila dogodkov po urah in dnevih v tednu

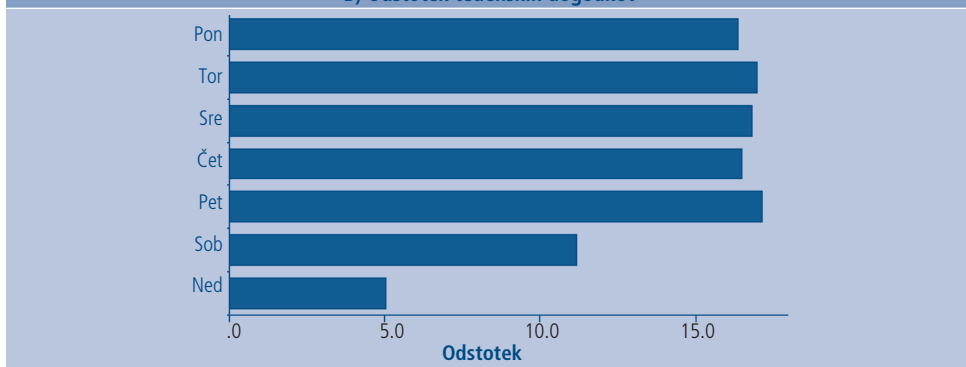
Dnevi	Ure																								Povprečje
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Pon	7	3	6	9	9	11	10	17	16	17	5	6	12	7	9	5	20	18	16	8	7	10	8	7	10,1
Tor	10	9	10	11	7	6	13	15	15	18	6	12	7	7	8	5	16	18	17	12	5	11	10	4	10,5
Sre	4	11	12	6	8	3	18	17	24	14	10	7	4	2	4	9	23	24	24	7	5	10	3	4	10,5
Čet	8	8	7	9	4	10	17	21	20	11	10	5	4	3	9	6	17	24	18	4	5	5	10	6	10,0
Pet	3	12	6	7	9	12	13	19	20	19	3	4	3	4	9	3	15	16	17	8	10	18	12	13	10,6
Sob	10	12	3	1	1	1	1	1	2	3	4	3	4	5	6	4	7	8	7	5	10	21	24	23	6,9
Ned	21	22	10	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3,1
Povprečje	9,0	11,0	7,7	6,4	5,6	6,3	10,4	13,0	14,0	11,9	5,6	5,4	5,0	4,1	6,6	4,7	14,1	15,6	14,3	6,4	6,1	10,9	9,7	8,3	

Graf 3: Preverjanje časovnih ritmov

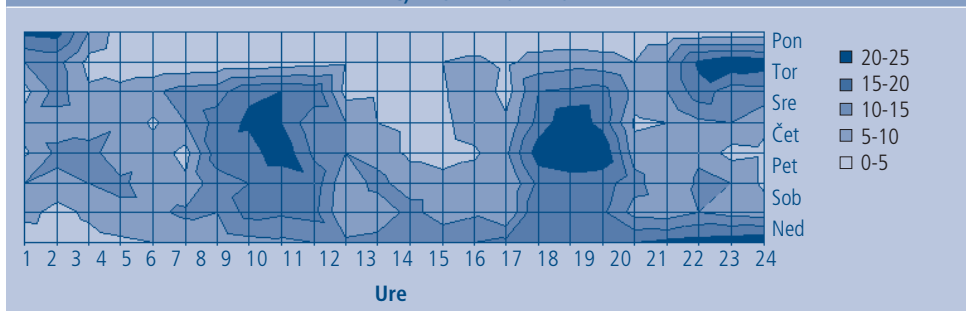
A) Povprečen urni ritem

B) Odstotek tedenskih dogodkov

C) Dnevni in urni ritmi

26. Upoštevajte dolgoročne spremembe

Ali se problem, ki ga raziskujete, slabša ali izboljšuje? So te spremembe redne ali naključne? Da bi odgovorili na to vprašanje, morate problem preučiti tako, da grafično prikazete ali število dogodkov ali pa stopnja v primerjavi s časom. Stopnja je število kaznivih dejanj ali prekrškov, deljeno s številom tarč (27. korak).

Časovni potek nekega problema je mogoče razdeliti v tri osnovne sestavne dele:

- **splošni trend**, ki je razviden iz pregleda in ki prikazuje, ali se problem zaostri, izboljšuje ali pa ostaja enak v daljšem obdobju;
- sezonski, dnevni in tedenski **ciklusi**;
- **naključna nihanja**, ki jih povzročata veliko število manjših vplivov.

Sistematična študija časovnega poteka kaznivega dejanja se imenuje »analiza časovne vrste«.

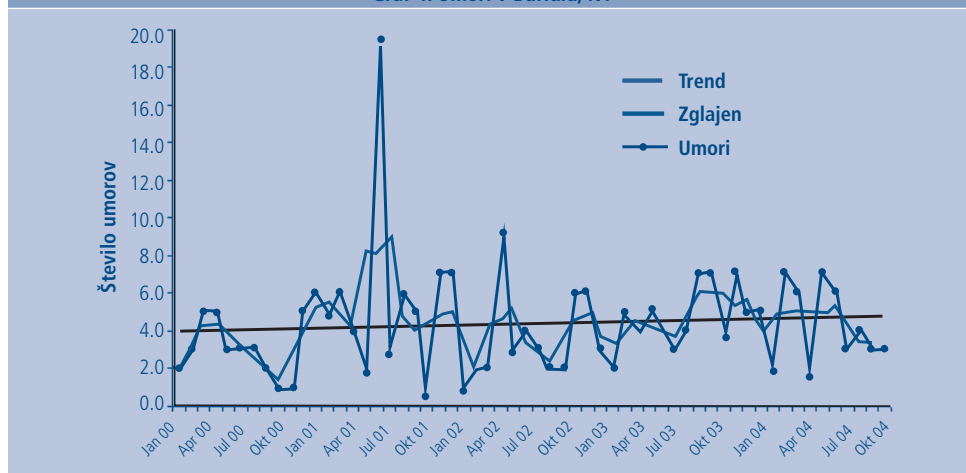
Na grafu 4 so prikazani umori v Buffalu v New Yorku. Ravna črta v sredini grafa prikazuje splošni trend. Je skoraj ravna, kar pomeni zelo nizek trend navzgor (čeprav se nekoliko dviga pri enem umoru na 100 mesecev). Maj 2001 je bil zlasti slab mesec, oktober in november 2000 pa sta bila meseca z nizkim številom umorov.

V 58 mesecih je opazno močnejše nihanje po mesecih, kar kaže ostro naraščanje in padanje krivulje. To je značilno za probleme, ki se ne zgodijo pogosto, problemi z več dogodki, ki se v

nekem obdobju zgodijo pogosteje, pa izkazujejo bolj gladke spremembe. Ta naključna nihanja lahko zakrijejo sistematične variacije. Metoda, s katero lahko razkrijemo gibanje, ki ga prekrije naključna variacija, je metoda drsečega povprečja. Temu pravimo »glajenje«. V tem primeru smo uporabili trimesečno drseče povprečje. Julijska vrednost je povprečje junija, julija in avgusta, avgustovska vrednost pa je povprečje julija, avgusta in septembra. Za prvi in zadnji mesec časovne vrste ni podatkov, ker za ta meseca ni trimesečnih podatkov. Drseča povprečja zapolnijo upade in zmanjšajo povečanja. Daljša drseča povprečja ustvarijo bolj gladke grafe kot krajša, vendar pa s tem, ko graf napravijo bolj gladek, skrijejo tudi koristne informacije.

Ritme je mogoče zaznati s primerjavo istih mesecev v več letih (ali istih tednov v več mesecih ali istih dni v tednu ali istih ur dneva, odvisno od časovnih obdobj, s katerimi se ukvarjate). Pomembno je opozoriti, da so meseci različno dolgi (in ne pozabite na februar v prestopnih letih), saj to lahko vpliva na število problematičnih dogodkov. Nekateri analitiki pri obravnavi takih zadev uporabljajo štiritedenska obdobja in ne mesecev.

Graf 4: Umori v Buffalu, NY

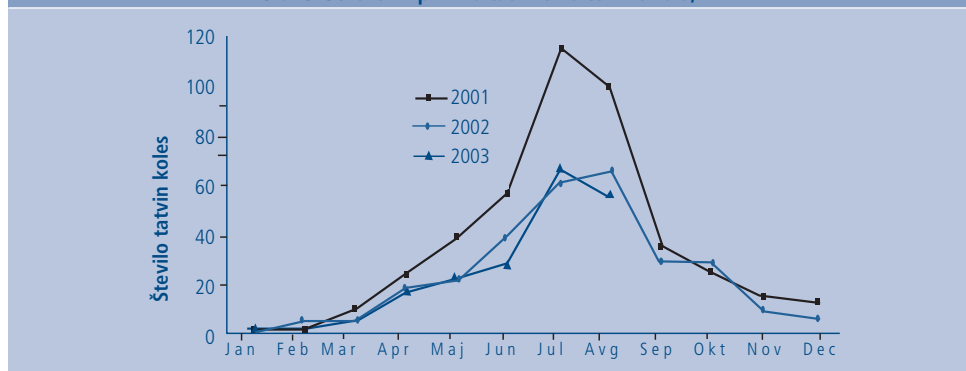
Na grafu 5 so prikazani očitni sezonski ciklusi. Prikazano je mesečno število tatvin koles v obdobju 32 mesecev. Tatvin je stalno največ julija in avgusta ter najmanj januarja in februarja. Vidimo lahko tudi, da je bilo leto 2001 z vidika mesecev slabše kot leto 2002 in slabše kot meseci v letu 2003, za katere imamo podatke. To je logično, saj je poleti tatovom na voljo več koles, pozimi pa se skorajda ne uporabljajo (še zlasti v Buffalu).

Ločitev časovne vrste na sestavne dele je zelo koristna, saj lahko razkrije morebitne vzroke problema. Trend umorov, na primer, je mogoče razčleniti na dva grafa, prikazujeta pa umore v družini in umore zunaj družine (ali pa umore s strelnim orožjem oziroma brez njega). Torej, če bi trend umorov zunaj družine naraščal, trend umorov v družini pa upadal, bi to pomenilo, da se je treba ukvarjati z umori zunaj družine.

Časovna vrsta je močno orodje za vrednotenje učinkovitosti odziva. Osnovni namen je z obravnavanimi tehnikami pridobiti dobro sliko o naravnih trendih problema, ciklih in variacijah, preden se začne izvajati ukrep. Slika bo povedala, kaj lahko od problema pričakujete v prihodnosti, če v zvezi z njim še niste nič ukrepali. To je tudi podlaga za preverjanje časovnih okvirov po ukrepu. Spremembe trenda, ciklov ali celo naključnega nihanja povedo, da je odziv imel učinek. Daljši so časovni okviri pred odzivom in po njem, bolj ste lahko prepričani o svojih ugotovitvah.

Analiza časovne vrste je lahko tudi zelo zapletena. Če je veliko odvisno od natančnega odgovora, ki ga da analiza časovne vrste, raje prosite za pomoč strokovnjaka za statistiko s tega področja.

Graf 5: Sezonski vplivi na tatvine koles v Buffalu, NY

27. Ugotovite, kako uporabiti kazalce in skupne imenovalce

Ko se na nekem kraju zgodi več kaznivih dejanj kot na drugem, je eden od razlogov lahko ta, da je na prvem kraju več tarč kot drugod. Če boste preverjali stopnje, boste lažje razumeli, ali število tarč vpliva na problem (17. korak).

Stopnja nam pove število kaznivih dejanj na ogroženo tarčo v nekem časovnem obdobju: na primer, en vlom na 1000 gospodinjstev v letu 2002. Stopnje tarč prikazujejo tveganje, da bo povprečna tarča žrtev kaznivega dejanja v določenem časovnem obdobju.

Za izračun stopenj tarč boste morali:

1. opredeliti vrsto dogodka, ki vas zanima (npr. tatvine iz vozil);
2. opredeliti ogroženo populacijo (npr. vozila);
3. opredeliti lokacije in časovno obdobje (npr. parkirišča v središču mesta v letu 2004);
4. najti podatkovne vire, iz katerih bodo razvidni zadevni dogodki in tarče za vsako lokacijo, ki jo preverjate (npr. iz policijskih podatkov o prijavljenih kaznivih dejanjih lahko razberete informacije o krajah, ki jih lahko povežete z določenimi parkirišči, rezultati opažanja parkirišč v središču mesta pa lahko dajo ocene števila vozil na vsakem parkirišču);
5. za vsako lokacijo delite število dogodkov (števce) s številom tarč (imenovalce) in dobili boste stopnje ogroženosti tarč.

Ko opredeljujete ogrožene tarče, dobro premislite. Ali so pri analizi vlomov vaše tarče ljudje ali njihova domovanja? Razumnejši odgovor so »domovanja«. Če bi populacija 1000 ljudi živila v

500 enotah, bi bilo po pričakovanjih več vlomov, kot če bi ta populacija živila v 250 enotah. Če analizirate rope na ulicah, so ogrožena populacija pešci na območju, ki ga preverjate.

Policijska poročila o kriminaliteti po navadi vsebujejo podatke, ki opisujejo zadevne dogodke, vključno z informacijami o naslovih, zato je iz njih mogoče pridobiti število dogodkov na določenih krajih. Vendar pa je pogosto težko pridobiti informacije o številu ogroženih tarč na krajih dejanja. Na primer, prijavljene tatvine iz vozil so povezane z naslovi parkirišč, a število vozil, ki uporabljajo ta parkirišča, morda ni na voljo (glejte tabelo 17).

Da bi to težavo odpravili, boste morda morali določiti nadomestno merilo za tarče. Na primer, število vozil, ki uporabljajo parkirišča, je morda sorazmerno z velikostjo parkirišča. Zato je lahko nadomestno merilo za ogrožena vozila kvadratura parkirišča ali število parkirnih mest. V tabeli je navedenih nekaj primerov ocene stopenj ogroženih tarč.

Nadomestna merila za tarče morajo imeti dve značilnosti. Prvič, morajo biti smiselno povezana s tarčami. Pričakovali bi, da so parkirna mesta povezana s količino vozil, ne pa tudi, da bo število metrov uličnega pročelja parkirišča povezano s količino vozil, saj lahko parkirišča, ki imajo majhno ulično pročelje, segajo po površini globoko v notranjost in imajo zato veliko parkirnih mest. Drugič, povezava med nadomestnim merilom in ogroženimi tarčami se med različnimi lokacijami ne sme preveč razlikovati. Če so vsa parkirišča v

Tabela 17: Primer stopenj za različna kazniva dejanja

Vrsta	Lokacija	Stopnja	Pripombe
Vlomi v stanovanja	Stanovanjski blok	Število vlomov na stanovanje ali gospodinjstvo	Število vlomov na stanovalca ni realno pri velikih družinah.
Tatvine v trgovinah	Maloprodajne trgovine	Število tatvin posameznega izdelka na policah ali m ² trgovine	Število tatvin na potrošnika je stopnja določene vrste kriminalitete.
Tatvine motornih koles	Soseska	Število tatvin motornih koles na registriran motocikel	Problematično za območja, ki jih motoristi uporabljajo, a ne živijo na njih.
Grafiti	Komercialni prostori	Grafiti na km ²	Težko izmerljivo
Ropi taksistov	Podjetje	Število ropov na taksi ali taksista ali na uro vožnje	Zaželeno so ure izpostavljenosti, a podatki morda niso na voljo.
Klici o nemirih iz motelov	Moteli	Klici o nemirih na gosta ali na sobo	Lahko se nanaša tudi na število obiskovalcev, ki niso gostje.

središču mesta med tednom zapolnjena do dveh tretjin, je število parkirnih mest dobro nadomestno merilo. Če so pa nekatera popolnoma zapolnjena, druga pa le manj, število parkirnih mest ni dober kazalec tarč.

Podatke o tarčah je težko pridobiti celo z nadomestnimi merili. Nekaj informacij imajo morda vladne agencije. Na primer, v Hamilton Countyju v Ohio ima nadzornik informacije o vsaki zemljiški parceli v okrožju, vključno s kvadraturu in lokacijo. Podjetja in podjetniška združenja vam včasih lahko dajo podatke o prodanih količinah. Informacije o prometnem davku, s katerimi razpolaga država, so lahko zelo koristne kot nadomestno merilo za število potrošnikov (pri primerjavi trgovin, ki prodajajo podobno blago).

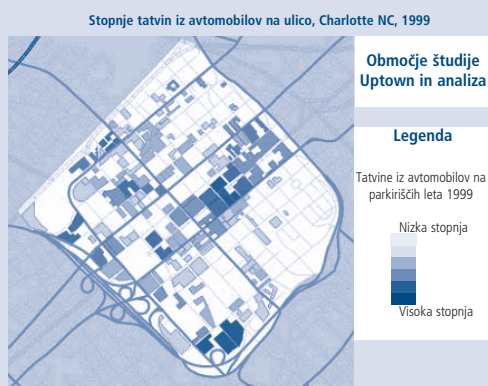
Z izračunom stopenj si lahko pomagata pri iskanju tveganih prostorov (28. korak). Karin Schmerler

je s sodelavci v policijskem oddelku v Chula Visti, Kalifornija, preiskovala klice iz motelov v mestu. Iz 10 motelov, vključenih v nacionalno verigo motelov, in 16 lokalnih samostojnih motelov je prišlo približno enako število klicev, a verižni hoteli so imeli več sob. Ko je ekipa seštelala vse klice iz lokalnih samostojnih motelov, so ugotovili, da je povprečna stopnja klicev za samostojne motele 1,8 klica na sobo. Pri izračunu za verižne motele je bil rezultat 0,5 klica na sobo. Jasno je, da iz lokalnih samostojnih motelov prišlo več klicev na sobo.

Morate zato večjo pozornost nameniti visokim številkam ali visokim stopnjam? Če je vaš cilj zmanjšati obseg kriminalitete, so najboljša izbira številke. Če pa je vaš cilj zmanjšati možnosti za škodo, se osredotočite na stopnje.

Slika 9: Uporaba stopenj pri določanju tveganih parkirišč

Vrednost izračuna stopenj je prikazana s projektom v mestu Charlotte v Severni Karolini, kjer je Ronald Clarke delal s Hermanom Goldsteinom. Ob pomoči lokalnih analitikov in policistov so preverili tatvine iz avtomobilov na parkiriščih v središču mesta (lokalno mu pravijo Uptown). Analiza nevarnega mesta je pokazala nediferenciran grozd teh tatvin v osrčju območja, a veliko več je razkril zemljevid, izdelan na podlagi stopenj tatvin. Zemljevid je izdelal kriminalistični analitik Matt White, ki je za pomoč pri številu parkirnih mest na vsakem parkirišču zaprosil lokalne policiste. Nato je izračunal stopnje tatvin za vsako parkirišče in vsako parkirno hišo. Zemljevid je pokazal precej podrobnejšo sliko tveganja. Nadaljnja analiza je pokazala, da so avtomobili, parkirani na parkiriščih, šestkrat bolj ogroženi od avtomobilov, parkiranih v parkirnih hišah, in da so nekatera parkirišča zaradi pomanjkljivega varovanja lokacije, ki omogočajo kazniva dejanja, bolj ogrožena.

Za nadaljnji študij:

Clarke, R., Goldstein, H. (2003). Thefts from Cars in Center City Parking Facilities. From Innovation to Mainstream. *Crime Prevention Studies*, 15. Monsey, Criminal Justice Press. (Dostopno na <http://www.popcenter.org>.)

28. Odkrijte kritična mesta in lokacije

Lokacije so okolja s posebnim namenom (15. korak). Izobraževalne lokacije so tiste, na katerih potekata učenje in študij, v industrijskih lokacijah se izdeluje in predeluje material, v pisarniškimi lokacijah zaposleni obdelujejo informacije, maloprodajni prostori pa vključujejo prodajo in denarne transakcije. Nekateri prostori so pogosta prizorišča kaznivih in neprimernih dejanj. To so npr. gostilne, parki, železniške postaje, javne telefonske govornice, trgovine z živili in javna stanovanjska naselja. Na teh lokacijah prihaja do nesorazmerno večjega števila kaznivih dejanj in prekrškov – to so »tvegani prostori« ali tvegane lokacije.

Vendar ima ta izraz natančnejši pomen. Navezuje se na dejstvo, da je v okviru vsake vrste prostorov nekaj takih, ki so še posebej tvegani. Ko smo v 18. koraku obravnavali pravilo 80 : 20, smo omenili, da se v petih odstotkih trgovin v Danversu v Massachusettsu zgodi 50 odstotkov vseh prijavljenih tatvin v trgovinah (glejte tabelo Christopherja Brucea, kriminalističnega analitika pri policiji v Denverju). Našteli bomo še nekaj drugih dokumentiranih primerov tveganih lokacij.

- **Trgovine z živili.** Nacionalna raziskava je pokazala, da se v 6,5 odstotka trgovin z živili zgodi 65 odstotkov vseh ropov.
- **Bencinske črpalke.** Med letoma 1998 in 1999 je 10 odstotkov bencinskih črpal v Austinu v Teksasu prijavilo več kot 50 odstotkov vseh odhodov strank ne da bi plačale gorivo in kaznivih dejanj povezanih z drogo.
- **Banke.** V štirih odstotkih britanskih bank je štiri do šest odstotkov višja stopnja ropov kot v drugih bankah.
- **Šole.** Osem odstotkov šol v Stockholmu je prijavilo 50 odstotkov nasilnih kaznivih dejanj v šolskem letu 1993/1994.
- **Avtobusna postajališča.** Andrew Newton je v svoji doktorski disertaciji navedel, da se je na devetih odstotkih postajališč v britanskem mestu Liverpool zgodilo več kot 40 odstotkov vsega vandalizma.
- **Parkirišča.** V britanskem mestu Nottingham se je samo na enem parkirišču (The Royal Moat House) leta 2001 zgodilo 25 odstotkov (103) od 415 kaznivih dejanj, prijavljenih za vseh 19 parkirišč v središču mesta.

Za večjo »tveganost« lokacij obstaja vsaj osem razlogov, različni analitični postopki pa vam lahko pomagajo določiti, katere razloge je mogoče upoštevati v določenih okoliščinah.

1. **Naključna variacija.** Možno je, da se kriminaliteta zgošča na le nekaj določenih krajih zaradi spleta okoliščin. Verjetnost za to je večja, če obravnavate le nekaj lokacij z malo kaznivimi dejanji. Isto lokacijo preverite za drugo časovno obdobje. Če je stanje kaznivih dejanj približno enako v obeh obdobjih, to ni naključje.
2. **Prakse poročanja.** Nekatero lokacije vedno prijavljajo kazniva dejanja, medtem ko druge, ki se srečujejo z enakim številom tovrstnih dogodkov, tega ne počnejo tako pogosto. To je težko preveriti, vendar pa povprašajte policiste, ki lokacije poznajo, ali se dokumentirane stopnje kriminalitete ujemajo z njihovim zaznavanjem kriminalitete na tej lokaciji.
3. **Veliko tarč.** V nekaterih prostorih je veliko tarč. Trgovina v Danversu, v kateri je bilo največ tatvin, je bila ena izmed največjih v mestu. To pa še ni vse. Ko upoštevamo velikost trgovine in izračunamo tatvine v trgovini na 90 kvadratnih metrov (glejte zadnjo vrstico v tabeli 18), je še vedno med najbolj tveganimi prostori za tatvine (glejte 27. korak).
4. **Zaželeni proizvodi.** Tvegana lokacija morda nima velikega števila tarč, ima pa tarče, ki so še posebej »zaželene«. Trgovina št. 15 na seznamu Danversa je imela najvišjo stopnjo tatvin v trgovinah na 900 kvadratnih metrov. V tej trgovini prodajajo manjše, drage elektronske naprave, ki izpolnjujejo merila za izdelke, ki posebej privlačijo storilce (opisano v 31. koraku).
5. **Lokacija.** Kraji, ki so na območjih z veliko kriminalitete, morda tam, kjer živi veliko stalnih storilcev, bodo najverjetneje postali tvegani. Razlog za to je spoznanje, da storilci načeloma ne potujejo daleč, da bi storili kaznivo dejanje (16. korak).
6. **Ponovna viktimizacija.** Nekatero kraji privlačijo ljudi, ki so dovzetni za kriminaliteto. Primerjajte ljudi, ki so žrtve viktimizacije na tveganih in netveganih lokacijah. Če so stopnje ponovne viktimizacije različne, je vzrok za povečano tveganje ponovna viktimizacija (29. korak).
7. **Lokacije, privlačne za kriminaliteto.** Lokacije, ki privabljajo veliko storilcev, so kraji, ki privlačijo kriminaliteto (15. korak). Na lokacijah, ki privlačijo kriminaliteto, se zgodi veliko kaznivih dejanj, ki jih policija odkrije. Dodatni diagnostični pregledi vsebujejo analizo podatkov o aretacijah in druge informacije, ki vključujejo imena storilcev.

Tabela 18: Prijavljene tatvine po trgovinah, Dancers, MA
Tatvine po trgovinah od 1. oktobra 2003 do 30. septembra 2004

Trgovina*	Tatvine v trgovini	Odstotek tatvin	Skupni odstotek tatvin	Skupni odstotek trgovin	Tatvine v trgovinah na 900 m ²
1	78	26,2	26,2	1,3	1,54
2	42	14,1	40,3	2,6	0,70
3	28	9,4	49,7	3,8	0,22
4	16	5,4	55,0	5,1	0,24
5	15	5,0	60,1	6,4	0,28
6	12	4,0	64,1	7,7	0,31
7	11	3,7	67,8	9,0	0,09
8	11	3,7	71,5	10,3	0,16
9	9	3,0	74,5	11,5	0,28
10	7	2,3	76,8	12,8	2,82
11	5	1,7	78,5	14,1	0,16
12	5	1,7	80,2	15,4	0,10
13	4	1,3	81,5	16,7	0,35
14	4	1,3	82,9	17,9	0,12
15	3	1,0	83,9	19,2	3,32
16	3	1,0	84,9	20,5	0,90
17	3	1,0	85,9	21,8	0,02
7 trgovin z dvema incidentoma	14	4,7	90,6	30,8	0,08
28 trgovin z enim incidentom	28	9,4	100,00	66,7	0,06
28 trgovin brez incidentov	0	0,0	100,0	100,0	0,00
Število vseh trgovin = 78	298	100,0	100,0	100,0	0,15

* 17 najvišje uvrščenih trgovin (po abecednem redu): Best Buy, Boater's World, Circuit City, Costco, CVS Pharmacy, Galyan's, Home Depot, Kohl's, Linens&Things, Lowe's, Marshall's, Old Navy, Radio Shack, Stop&Shop, Target, Wal-Mart.

Tabela 19: Neustrezni stanodajalci, kriminaliteta in poceni stanovanja ter propad soseske

Zgradba	Leto nakupa	Število enot	Povprečje aretacij na leto		V vsakem večjem mestu je nekaj poceni zgradb z najemniškimi stanovanji, ki zahtevajo veliko pozornosti policije. Lastniki teh »tveganih prostorov« so pogosto oderuški stanodajalci – brezobzirni lastniki hiš, ki v revnih soseskah kupijo nepremičnine ter nato zelo malo sredstev namenjajo upravljanju in vzdrževanju. Storitve v stavbah so vedno slabše, ugledni stanovalci se izselijo, njihovo mesto pa zasedejo manj ugledni – preprodajalci drog, zvodniki in prostitutke, ki si najemino lahko privoščijo, a pri katerih stanodajalci ne uspejo uspešno preveriti njihovega življenja, kar odgovornejši upravljavci podatkov počnejo. Policista Kim Frylsie in Mike Apsland sta v okviru v probleme usmerjenega projekta v Santa Barbari v Kaliforniji analizirala aretacije v 14 zgradbah z najemniškimi stanovanji, katerih lastniki so slabi stanodajalci, in sicer za čas pred nakupom zgradb in po njem. Tabela jasno prikazuje velik porast aretacij v teh zgradbah, potem ko so jih kupili nevestni stanodajalci. Obstajajo tudi dokazi za to, da so se povečana kriminaliteta in prestopki v teh zgradbah razširili na bližnje stanovanjske zgradbe – ta ugotovitev podpira razširjeno mnenje, da slabi stanodajalci prispevajo k propadu soseske.
			Pred nakupom	Po nakupu	
1	1977	15	0	1,6	
2	1982	8	0	16,9	
3	1983	8	0	2,3	
4	1985	10	0	4,5	
5	1985	16	0,1	6	
6	1986	6/8	0,2	27,9	
7	1986	5	0	3,4	
8	1987	12	0	8,3	
9	1987	6	0	11,3	
10	1988	10	0,4	8,1	
11	1991	10+	0,2	9,3	
12	1991	4+	2,3	21,8	
13	1992	4	1,1	0,7	
14	1992		0,2	10,7	

Vir: Clarke, R., Bichler-Robertson, G. (1998). Place Managers, Slumlords and Crime in Low Rent Apartment Buildings. *Security Journal*, 11, 11–19.

8. **Slabo upravljanje.** Lokacija lahko postane tvegana, če jo lastniki ali upravljavci primerno ne nadzorujejo ali upravljajo. Tabela 19 zgoraj prikazuje, kako je lastnik neke zgradbe s slabim upravljanjem spremenil kupljeno nepremičnino v tvegan prostor (44. korak).

Za nadaljnji študij:

Eck, J., Clarke, R., Guerette, R. Risky (2007) Facilities: Crime Concentration in Homogeneous Sets of Facilities. *Crime Prevention Studies*, 21. Monsey, Criminal Justice Press. (Dostopno na <http://www.popcenter.org>.)

29. Bodite pripravljeni na ponovno viktimizacijo

Nekateri ljudje so večkrat viktimizirani in v skladu s pravilom 80 : 20 (18. korak) se manjši del žrtev sooča z večjim delom celotne viktimizacije. Ken Pease in Graham Farrell sta to dejstvo pozorno dokumentirala v publikaciji Ministrstva za notranje zadeve z naslovom »Once bitten, twice bitten«². Z uporabo podatkov iz britanske raziskave o kriminaliteti (glejte spodnjo tabelo 20) sta prikazala, da so na letni ravni okoli štiri odstotki ljudi žrtve okoli 40 odstotkov celotne viktimizacije. Ugotovila sta, da je ponovna viktimizacija možna pri različnih kaznivih dejanjih, vključno z nasiljem v družini, spolnimi napadi, vlomi in tatvinami v zvezi z avtomobili. Pokazalo se je tudi, da ponovitve nastopijo precej hitro, pogosto v roku enega tedna po prvi viktimizaciji, čeprav je to odvisno od kaznivega dejanja.

Tabela 20: Okoli 4 odstotki ljudi so žrtve okoli 40 odstotkov vseh kaznivih dejanj

Število kaznivih dejanj	Odstotek respondentov	Odstotek incidentov
0	59,5	0,0
1	20,3	18,7
2	9,0	16,5
3	4,5	12,4
4	2,4	8,8
5+	4,3	43,5

Vir: Britanska raziskava o kriminaliteti, 1992, vsa kazniva dejanja.

Raziskava je pokazala, da je mogoče obseg ponovne viktimizacije precej preprosto spregledati iz več razlogov.

- Veliko žrtev kaznivih dejanj ne prijavi kaznivih dejanj policiji, kar pomeni, da je število primerov ponovne viktimizacije v policijskih podatkih prenizko. Zato so raziskovalci poskušali uporabiti raziskave, v katerih sprašujejo ljudi o kaznivih dejanjih, ki niso bila prijavljena policiji. Na žalost pa nacionalna raziskava o kriminalni viktimizaciji,

ki je ameriška različica britanske raziskave o kriminaliteti, ne zbere celotnega števila primerov viktimizacije, saj uporablja le šestmesečno preteklo obdobje in ne upošteva vseh kaznivih dejanj, v katerih je bila določena oseba žrtev kaznivega dejanja.

- Kriminalistični analitiki pogosto povzemajo viktimizacijo tako, da štejejo število kaznivih dejanj na nekem naslovu, toda policijski zapiski največkrat ne vsebujejo popolnih naslovov, zlasti stanovanjskih enot. To vodi do višjih ocen enkratne viktimizacije od dejanskih. Težavo se odpravlja z boljšo uporabo sistemov GIS in uporabo primerjav naslovov v programski opremi za označevanje na zemljevidu (tj. geokodiranje).
- Ocena ponovne viktimizacije je lahko prenizka zaradi »učinka časovnega okna«. Če se preštevajo le primeri viktimizacije v nekem časovnem obdobju – na primer časovni okvir od januarja 2002 do junija 2002 –, se nekdo, ki je bil žrtev decembra 2001 in nato še v časovnem oknu šestih mesecev, ne obravnava kot ponovna žrtev. Če je ta oseba viktimizirana še v juliju 2002, ne vemo, da je bila ta oseba kar trikrat žrtev kaznivega dejanja. V idealnih razmerah bi morali uporabiti pomično okno za vsako novo žrtev, pri čemer bi jo spremljali še eno leto po prvem prijavljenem kaznivem dejanju.

Pri pojasnjevanju ponovne viktimizacije Ken Pease razlikuje med dvema vrstama razlogov:

1. **pospeševalni razlogi** pojasnjujejo ponovitve zaradi pozitivnih izkušenj storilca ob prvem kaznivem dejanju. Na primer, vlomilec se med prvimi vlomom o stanovanje veliko nauči. To ga lahko spodbudi, da v to stanovanje znova vlomi. Vlomilec lahko drugim tudi pove, česa ni ukradel, nakar v to isto stanovanje vlomijo še drugi storilci.
2. **opozorilni razlogi** pojasnjujejo ponovitve zaradi nenavadne privlačnosti ali ranljivosti nekaterih tarč. Nekateri poklici so precej bolj izpostavljeni viktimizaciji kot drugi (npr. taksisti), enako pa velja tudi za ljudi, ki več časa preživijo v tveganih prostorih (npr. blagajniki v trgovini z živili). In ne nazadnje, razlog za verjetnost ponovne viktimizacije je lahko tudi lastništvo zaželenih proizvodov, na primer avtomobilov, privlačnih za nedovoljeno vožnjo (31. korak).

² Naslov *Once Bitten, Twice Bitten* je izpeljanka iz angleškega frazema *once bitten twice shy*, ki bi ga lahko s slovensko ustreznico grobo prevedli *Osel gre le enkrat na led*. Slovenska ustreznica se bolj navezuje na povzročitelja, angleški frazem pa na žrtev nekega slabega dejanja. Naslov publikacije *Once Bitten Twice Bitten* bi lahko torej v grobem prevedli *Osel gre dvakrat na led*, s čimer sta se avtorja želela navezati na žrtve ponovne viktimizacije.

Okvir 14: Strela nikoli ne udari dvakrat na isto mesto

Prav to dobronamerni policisti včasih zatrjujejo žrtvam vlomov, da bi pregnali njihov strah pred ponovno viktimizacijo. Na žalost pa rezultati raziskave pravijo ravno nasprotno.

»Virtualne« ali »bližnje« ponovitve vključujejo žrtve s podobnimi lastnostmi, kot jih imajo prvotne žrtve ali tarče. Po uspešnem napadu na prvo tarčo se storilci premaknejo na tarče s podobnimi lastnostmi. Na primer, hiše z enako zasnovo in v isti soseki, v kateri stoji tarča prvega vloma, so bolj ogrožene, saj se je storilec nekaj o njih naučil že ob prvem dejanju.

Znanje o ponovnih viktimizacijah je koristno za predvidevanje, kdo in kdaj je najbolj ogrožen. To pomeni, da se viri preprečevanja kriminalitete usmerijo na ljudi, ki so že bili žrtve, in ne na večje število drugih.

Veliko policijskih enot pri ponovno viktimiziranih žrtvah prav tako uporablja »postopen odziv«.

To pomeni, da se stopnja preventivnih policijskih ukrepov stopnjuje s pogostostjo viktimizacije žrtve. Poznavanje časovnega obdobja med ponovitvami omogočačasno izvajanje preprečevanja kriminalitete v času, ko je tveganje največje. Na primer, nekatere policijske enote v času, ko je tveganje za ponovni vlom veliko, namestijo začasne protivlomne alarme.

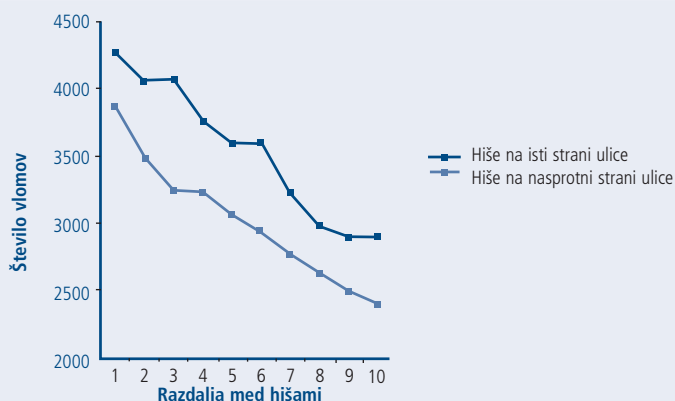
Za nadaljnji študij:

Weisel, D. (2004). *Analyzing Repeat Victimization, Problem Solving Tool Series, No. 2*. Washington, Office of Community Oriented Policing Services, U.S. Department of justice. (Dostopno na <http://www.popcenter.org> in <http://www.cops.usdoj.gov>.)

Johnson, S., Bowers, K. (2004). The Burglary as Clue to the Future: The Beginnings of Prospective Hot-Spotting. Hirschfield, A. *European Journal of Criminology*, 1(2), 237–255.

Graf 6: Sosed, pozor!

Ponovna viktimizacija nas opozori na povečano tveganje, da znova postanemo žrtev kaznivega dejanja, najpogosteje že takoj v nekaj dneh ali tednih po prvi viktimizaciji. Toda opozorilo o tveganju na bližnjih mestih je mogoče sporočiti. Kate Bowers in Shane Johnson z Inštituta za kazenskopravne znanosti Jill Dando sta prikazala, kako se o nevarnosti vloma obveščajo po ulici. To prikazuje spodnji graf 6. V neko stanovanje vlomijo, kar bomo imenovali referenčni vlom. Številke na dnu grafa so merilo razdalje od referenčnega vloma. Razdalja 1 pomeni hišo poleg tarče vloma na isti strani ulice ali pa prvo hišo na drugi strani ulice. Razdalja 2 pomeni hiši, ki sta drugi po vrsti od referenčnega stanovanja na isti strani ulice, ali pa hiši, ki stojita diagonalno nasproti referenčnega vloma, in tako naprej. Ordinata prikazuje število vlomov po referenčnih vlomih. Podatke je zbrala policija Merseyside v Veliki Britaniji. Vidite lahko, da se tveganja za vlom manjša z oddaljenostjo od referenčnega vloma. Ne glede na razdaljo pa so bolj ogrožene hiše na isti strani ulice. To nakazuje, katere hiše je treba zaščititi pred vlemi. Prednost imajo domovanja v bližini vlomljene hiše in zlasti tista na isti strani ulice.

30. Razmislite o ponavljajočih se kaznivih dejanjih

Ena izmed temeljnih ugotovitev kriminologije je, da majhen del posameznikov stori velik del kaznivih dejanj. Podatki iz znane študije o filadelfijski kohorti avtorja Marvina Wolfganga govorijo, da je okoli 5 odstotkov storilcev odgovornih za 40 odstotkov kaznivih dejanj. Za ponovitev kaznivih dejanj obstajata dve razlagi. Prva je, da impulzivni posamezniki, ki so na druge ljudi manj socialno navezani, večkrat povzročajo težave kot manj impulzivni posamezniki, ki so bolj navezani na druge ljudi. Druga razlaga pa je, da ljudje, ki imajo več priložnosti za kazniva dejanja in prekrške, to izrabijo in se primerno prilagajajo (9. korak). Pravilni sta lahko obe teoriji. Impulzivni posamezniki, ki so na druge manj socialno navezani, morajo za to, da postanejo storilci povratniki, stalno imeti dobre priložnosti za kazniva dejanja.

Ponovljena kazniva dejanja je mogoče zaznavati s preizkusom pravila 80 : 20 (18. korak). To je v praksi težko izvedljivo, saj storilci želijo ostati anonimni, zato so podatki le redko izčrpní ali pa jih sploh ni. Obveščevalne informacije lahko dokazujejo ponavljanje kaznivih dejanjih, vendar pa je kakovost teh informacij zelo različna in le redko vključuje populacijo storilcev. Velikokrat vemo precej več, in sicer z veliko gotovostjo, o krajih in žrtvah kot o storilcih. Kljub temu pa lahko sistematični razgovori s storilci in njihovimi sosterilci dajo zelo koristne informacije, potrebne za razumevanje in obravnavo problemov (10. korak).

Če razumemo cilje in motive storilcev povratnikov, nam lahko to znanje pomaga pri ustvarjanju preventivnih strategij. Lahko nam npr. pomaga pri iskanju rešitve za tatvine vozil v primerih, ko se storilci želijo le zabavati in se voziti z dobrim avtomobilom, ko želijo dobiti le prevoz domov po nočni zabavi ali pa avto prodati za gotovino, ker potrebujejo denar za droge. Pripomre lahko pri iskanju rešitve za problem z grafiti v primerih, ko tolpe na ta način označujejo svoje ozemlje, ali storilci ustvarjajo »javno umetnost«, izražajo svoja čustva ali pa skrajneži poskušajo ustrahovati lokalne prebivalce z drugačnim verskim prepričanjem, prebivalce druge rase ali etnične pripadnosti.

Uspešno opravljena kazniva dejanja lahko vodijo v še več kaznivih dejanj. To se zgodi na tri načine:

- storilci se, tako kot vsi drugi, učijo iz preteklih izkušenj. Uspešno opravljeno kaznivo dejanje jim da pomemben nauk. To lahko povzroči, da storilec ponovno napade isto tarčo (glejte okvir 15), kajti storilci, tako kot drugi, posplošujejo. Naučijo se, da so lahko uspešni, če napadajo podobne tarče (glejte 29. korak);
- storilci se učijo drug od drugega. Informacije se lahko širijo prek posameznikov, ki delajo v majhni skupini, prek članov razpadle skupine in z oblikovanjem novih skupin. Ti procesi poudarjajo potrebo po razumevanju mrež storilcev. Policija lahko mreže storilcev uporabi za to, da razširi informacije, ki krepijo zaznavanje tveganja s strani storilcev ali zaznavanje nezaželenosti določene tarče ali kraja. Del prizadevanj za zmanjšanje števila umorov mladoletnikov v Bostonu v Massachussetsu je na primer vključeval usmerjena sporočila članom tolpe;
- uspešno izvršena kazniva dejanja lahko oslabijo preprečevanje, zato je nadaljnje izvrševanje kaznivih dejanj lažje. Majhna razpoka v ograji bo po večkratni uporabi postala večja. Če je pritok storilcev in kaznivega ravnanja hitrejši od odzivov varuhov in upravljavcev prostorov, bo majhen problem prerasel v velikega.

Okvir 15: Ujemite storilce določenega profila, tako da se osredotočite na ponovno viktimizacijo

Ken Pease je pred kratkim pisal o koristih za odkrivanje storilcev, da bi preprečili ponovno viktimizacijo. Kopicijo se dokazi o tem, da so za ponovno viktimizacijo odgovorni najbolj zagnani storilci. Avtor poudarja zanimivo možnost iskanja storilcev, tako da poiščemo ponovna kazniva dejanja, storjena istim gospodinjstvom ali osebam, saj ta kazniva dejanja storijo posamezniki, ki jih tako ali tako želimo prijeti. S tem načinom iskanja storilcev se izognemo obtožbam v zvezi s kršitvami državljanskih svoboščin, saj se osredotočamo na najbolj težavni podsklop dejanj, ki jih storijo storilci z določenim profilom.

Veliko tehnik za preprečevanje kriminalitete sloni na domnevi verjetne grožnje (40. korak). Video nadzor je odvračilna grožnja, če potencialni storilci menijo, da jih nekdo opazuje in da bo ta oseba ukrepala, če bodo storili nekaj neprimerne, ali pa, da jih bo policija lahko identificirala in aretirala na podlagi posnetkov, pridobljenih z video nadzorom. To pa ne pomeni, da je potrebnih veliko

aretacij, saj že nekaj medijsko odmevnih aretacij lahko prinese pomembno sporočilo. Sporočilo je lahko močno, če se širi po mrežah storilcev.

Ko imamo informacije o tem, da je nekaj ljudi odgovornih za večino problemov, je lahko zelo koristno, da se osredotočimo na te posameznike. Bostonska policija je zmanjšala število umorov med mladimi moškimi tako, da je spremljala majhno število članov tolpe. Francis Cullen in njegovi sodelavci predlagajo, naj organi za pogojni izpust spoznajo posebne okoliščine, v katerih storilec zaide v težave, nato naj storilec pomagajo pri načrtih za izogibanje tem okoliščinam, na koncu pa naj spremljajo izpolnjevanje teh načrtov.

Obravnavo ponovnih kaznivih dejanj z odstranitvijo pospeševalnih okolij je lahko zelo učinkovita. Na primer, v angleški vasi Staining je odlagališče odpadkov delovalo kot sprejemno mesto za ukradena vozila, avtomobilske dele in drug ukraden plen. Veliko storilcev je bilo znanih. Vendar pa policija kljub prizadevanjem tega problema ni uspela rešiti. Lokalni stražnik je ta kraj zaprl na podlagi zakonov, ki urejajo onesnaževanje in druge nevarnosti za okolje, in kriminaliteta v vasi se je zmanjšala. Podobno policija v ZDA pogosto na podlagi civilnih zakonov zapre prostore, v katerih poteka preprodaja drog, prostitucija ter druga kazniva dejanja in prekrški.

Nasprotno pa lahko ustvarjanje priložnosti za kriminaliteto z namenom, da bi ujeli storilce, stvari poslabša. Konec 70. let in na začetku 80. let je nekaj ameriških policijskih oddelkov eksperimentiralo s »spodbudnimi« operacijami, v okviru katerih so ustvarjali lažne trge za ukradeno blago. Popisali so vse prodajalce ukradenega blaga, nato pa aretirali veliko tatov. Ocenili so več teh operacij. Niso ugotovili, da so te operacije zmanjšale kriminaliteto, temveč ravno nasprotno, še povečale so jo, saj so ustvarile donosne in udobne načine za prodajo ukradenega blaga. V celotnem priložniku opozarjamo, da lahko pospeševalna okolja močno vplivajo na spodbujanje kriminalitete. Zato je treba biti previden pri ustvarjanju umetnih priložnosti za kriminaliteto, da bi bili prijete neznani storilci.

Informacije od storilcev povratnikov in njihovih zaveznikov je mogoče uporabiti za identifikacijo

značilnosti okolja, ki pospešuje kriminaliteto. Veliko preventivnih ukrepov, ki so jih izvajali v trgovinah z živili, so razvili na podlagi razgovorov s storilci (9. korak). V zgodnjih 70. letih je koloradska policija v Lakewoodu zaslišala obsojene vlomilce ter se s tem veliko naučila o načinu iskanja tarč kaznivih dejanj in o ravnanju z ukradenim blagom. Virginijska policija iz Newport Newsa je po razgovorih s storilci analizirala tatvine iz vozil. Pomembna informacija, ki so jo pridobili, je bila, da so tatovi ropali vozila, za katera so menili, da so v njih droge. Ko je kalifornijska policija iz Chula Viste pred kratkim zaslišala tatove avtomobilov, so policisti izvedeli, da so tatovi uporabljali precej bolj preprosto metodo tatvine vozil, kot so sumili. To je preiskovalce opozorilo na neznano ranljivost starejših avtomobilov določene znamke. Takih informacij ni mogoče dobiti nikjer drugje.

Za nadaljnji študij:

Cullen, F., et al. (2002). *Environmental Corrections: A New Framework for Effective Probation and Parole Supervision*. Cadigan, P.T., Wilson, F.E. *Federal Probation*, 66 (2), 28–37.

Kennedy, D., et al. (2001). *Reducing Gun Violence: The Boston Gun Project's Operation Ceasefire. Research Report*. Washington, National Institute of Justice.

31. Spoznajte predmete, ki storilce pritegnejo k storitvi kaznivega dejanja

Skladno z načelom 80 : 20 (18. korak) niso vsi predmeti enako ogroženi, saj so tatovi zelo izbirčni glede tarč. Zanima jih precej majhno število »zaželenih izdelkov«, kot so avtomobili, prenosni računalniki, predvajalniki DVD-jev in mobilni telefoni. Najbolj zaželena je gotovina, ki jo Marcus Felson opisuje kot »materino mleko kriminala«. Gotovina je najpogostejša tarča tatvin, vlomov in ropov. Je gonilo bančnih ropov in ropov stavnic, napadov na telefonske govornice in rope v bližini bančnih avtomatov.

Lastnina ljudi lahko pove veliko o njihovem tveganju, da bodo viktimizirani. Lastništvo avtomobila na primer podvoji tveganje viktimizacije, celo ob upoštevanju ustreznih demografskih in socialnih spremenljivk. Posebna znamka avtomobila lahko tveganje dodatno poveča za kar nekajkrat. Da bi ljudi obvestili o zelo ogroženih avtomobilih in proizvajalce prisilili k boljšemu varovanju vozil, Highway Loss Data Institute iz Washingtona, D.C. objavlja letne podatke o številu zahtevkov za zavarovalnino, povezanih s tatvinami, in sicer za vsak model avtomobila. V tabeli 21 je navedenih pet modelov z največ in najmanj zahtevki, povezanimi s tatvino (na 1000 vozil na cesti), izbranimi med 305 novimi modeli v obdobju 2001–2003. Lastniki modela cadillac escalade in nissan maxima podajo okoli 30-krat pogostejše zahtevke za zavarovalnino kot lastniki petih modelov z najnižjim številom zahtevkov. Modeli escalade so bili iskani zaradi posebnih koles, modeli maxima pa zaradi zelo

močnih žarometov, ki ustrezajo tudi prejšnjim modelom, ki jim takih žarometov niso vgrajevali.

Čeprav so ti podatki koristni, pa ne povedo, kateri avtomobili so najbolj ogroženi zaradi *posebnih oblik tatvin*. Raziskava iz 80. let je pokazala, da storilci, ki kradejo avtomobile za nedovoljeno vožnjo, najraje izberejo »močne« avtomobile z močnimi pospeški, npr. chevrolet camaro. Avtomobili, ki so bili največkrat ukradeni in nikoli najdeni, so bili dragi avtomobili, kot sta lincoln in mercedes. Avtomobili, ki so bili najpogostejše razstavljani na sestavne dele, so evropski modeli, npr. volkswagen, ki so imeli dobre radijske sprejemnike, primerne za več modelov. Domači enoprostorci, glavna oblika družinskega prevoza, sploh niso bili ogroženi. Ti avtomobili so poceni, imajo slabe radijske sprejemnike, zaradi česar se tisti, ki avtomobile kradejo za nedovoljene vožnje, vanje nikoli ne bi usedli.

Raziskave, ki jih je izvedel Loss Prevention Research Council, kažejo, da tatovi v trgovinah najpogostejše izberejo zgoščenke, cigarete, žgane pijače in modne izdelke, kot so jeans hlače Hilfinger in športne copate Nike. Veliko teh izdelkov je ponekod mogoče prodajati kar na ulici ali pa od vrat do vrat. Policija ni namenjala posebne pozornosti skrivanju ukradenega blaga, saj je to dejanje težko dokazati, kazni so precej mile, veliko oddelkov pa zdaj prejema redna elektronska poročila o transakcijah v zastavljalnica. Če boste ta poročila pregledovali, boste bolj obveščeni o stvareh, ki jih vlomilci in drugi storilci kradejo na vašem območju. Pomagalo pa vam bo tudi pri premisleku o tem, kako se ukradeno blago prodaja in kako poseči na ta trg.

Tabela 21: Seznam najbolj in najmanj pogostih zahtevkov zaradi tatvine, 2001-2003

		Pogostnost zahtevkov
Cadillac escalade EXT (2002–03)	Velik luksuzni poltovornjak	20,2
Nissan maxima (2002–03)	Srednje velik avto s štirimi vrati	17,0
Cadillac escalade (2002–03)	Velik luksuzni terenec	10,2
Dodge stratus/chrysler sebring	Srednje velik avto s štirimi vrati	8,3
Dodge intrepid	Velik avto s štirimi vrati	7,9
Seznam najmanj pogostih zahtevkov zaradi tatvine, 2001–2003		
Buick leSabre	Velik avto s štirimi vrati	0,5
Buick park avenue	Velik avto s štirimi vrati	0,5
Ford taurus	Velik enoprostorec	0,5
Buick rendezvous 4WD (2002–03)	Srednje velik terenec	0,7
Saturn LW	Srednje velik enoprostorec	0,7
POVPREČJE, VSI AVTOMOBILI		2,5

Vir: Highway Loss Data Institute (<http://www.hldi.org>).

CRAVED (sl. HREPENEČI) je dejansko akronim, s katerim si boste zapomnili največkrat ukradene izdelke. Akronim je sestavljen iz besed Concealable (kar je mogoče skriti), Removable (kar je mogoče odstraniti), Available (kar je na voljo), Valuable (kar ima neko vrednost), Enjoyable (v čemer je mogoče uživati) in Disposable (česar se je mogoče znebiti).

- **Concealable** (kar je mogoče skriti). Izdelki, ki jih je mogoče skriti v žep ali torbo, so za tatove najbolj privlačni. Bolj ogroženi so tudi izdelki, ki jih je po tatvini težko identificirati ali zlahka skriti. Včasih se zgodi, da tatovi ukradeno skrijejo tudi pred lastnikom izdelkov, na primer, kadar ukradejo stavbni les ali opeko na gradbiščih.
- **Removable** (kar je mogoče odstraniti). Ker so avtomobili in kolesa mobilni predmeti, so tudi tako pogosto tarče tatvin. Ni presenetljivo, da storilci pogosto kradejo tudi prenosne računalnike, saj so ti ne le iskani, temveč tudi preprosti za prenašanje. To, kar je lahko nositi, je odvisno od oblike storitve dejanja. Vlomilci in tudi tatovi v trgovinah kradejo cigarete, žgano pijačo, zdravila in lepotilne izdelke, toda vlomilci odnesejo veliko večje količine.
- **Available** (kar je na voljo). Najbolj ogroženi so zaželeni predmeti, ki so preprosto na voljo in jih je lahko najti. To pojasnjuje, zakaj si gosposinjstva pred vlomilci prizadevajo skriti nakit in gotovino, pojasnjuje pa tudi, zakaj so avtomobili bolj ogroženi, ko so starejši. Obstaja velika verjetnost, da so njihovi lastniki ljudje, ki živijo v revnih soseskah, kjer vozila parkirajo kar na ulici, v bližini pa živi več storilcev. Povečanje tatvin je posledica

razpoložljivosti novih, iskanih izdelkov, na primer mobilnih telefonov, in tako se zelo hitro vzpostavi lasten nezakonit trg (glejte graf 7).

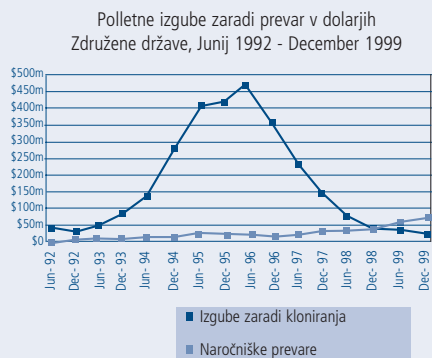
- **Valuable** (kar ima neko vrednost). Tatovi na splošno izbirajo dražje predmete, zlasti če kradejo za nadaljnjo prodajo. Toda vrednost predmeta ni odvisna samo od prodajne prednosti. Ko mladoletni tatovi kradejo za lastno uporabo, izberejo stvari, ki jim bodo med vrstniki dodelile nek status. Podobno tatove avtomobilov, katerih namen je nedovoljena vožnja, bolj zanima zmogljivost vozila kot pa njegova vrednost.
- **Enjoyable** (v čemer je mogoče uživati). Iskani izdelki so stvari, katerih lastništvo in uživanje sprožata užitek. Primer so žgane pijače, cigareti in DVD-ji. Zaradi tega vlomilci v stanovanja raje ukradejo predvajalnike DVD-jev in televizijske sprejemnike kot pa enako vredno elektronsko blago, na primer mikrovalovne pečice. To lahko odseva uživaški življenjski slog tatov (in njihovih strank).
- **Disposable** (česar se je mogoče znebiti). Šele pred kratkim se je začela izvajati sistematična raziskava o razmerju med iskanimi izdelki in trgi ukradenih stvari, vendar pa je jasno, da tatovi izberejo stvari, ki jih lahko brez težav prodajo. To pojasnjuje, zakaj so baterije in britvice za enkratno uporabo med najpogostejše ukradenimi predmeti v ameriških drogerijah.

Za nadaljnji študij:

Clarke, R. (1999). Hot Products. *Police Research Series*, 112. London, Home Office. (Dostopno na <http://www.popcenter.org>.)

Graf 7: Vzpon in padec kloniranega telefona

Ko so mobilni telefoni postali razširjeni, so kriminalci našli načine za njihovo uporabo, ne da bi ob tem plačevali račune. S čitalniki so v bližini letališč in hotelov zajemali številke, ki jih mobilni telefoni oddajajo za klicanje in sprejemanje klicev. Nato so ustvarili »klone« originalnih telefonov, in sicer so te številke reprogramirali v ukradene telefone. Klici kloniranega telefona so se pripisali originalnemu telefonu. To je hitro postal velik posel. Zgornja črta v grafu prikazuje, da so izgube zaradi kloniranja za vse mobilne operaterje od junija 1992 do junija 1996 hitro naraščale in so za šest mesecev znašale skoraj 450 mio dolarjev. (Izgube so stroški, ki so jih mobilni operaterji odšteli vsem zakonitim naročnikom, katerih telefoni so bili klonirani.) Tedaj so mobilni operaterji začeli uporabljati različne tehnologije, ki so zelo otežile krajo telefonskih števil in njihovo kloniranje. Kloniranje se je močno zmanjšalo, tako da so ga do decembra 1999 uspeli skoraj v celoti odpraviti. Mimogrede, druga najpogostejša oblika prevare, »naročniška prevara« (odprtje računa z lažnim imenom in naslovom), se ob uničenju kloniranja ni razširila, kot so predvidevali napovedovalci premeščanja kriminalitete. Razlog za to je lahko, da so organizirani kriminalci kloniranje preprosto izvajali v velikem številu, medtem ko naročniške prevare niso mogli.

Vir: Clarke, R., Kemper, R., Wyckoff, L. (2001). Controlling Cell Phone Fraud in the U.S. *Clark, R. Security Journal*, 14, 7–22.

32. Izvajajte eksperimente – študije primerov in kontrolne skupine (območja)

Ko analizirate problem, vam bo vedno koristilo vprašanje: »Zakaj so te osebe, kraji ali dogodki težavni, ko pa so druge podobne stvari precej manj težavne?« Če želite odgovoriti na to vprašanje, morate problematične zadeve primerjati z neproblematičnimi.

Tej primerjavi pravimo »študija primerov in kontrolne skupine«. V taki študiji primerjamo težavne osebe, kraje, čase ali dogodke z netežavnimi osebami, kraji, časi ali dogodki. Težavne primere imenujemo »primeri«. Primeri, s katerimi jih primerjamo, so »kontrolni primeri«.

Primer so npr. podatki kriminalistične analitičarke Susan Wernike, ki dela pri policiji v Shawneeju v Kansasu. Za vsak bar v Shawneeju je izračunala stopnjo klicev, tako da je število klicev razdelila na 100 oseb. To je prilagojeno za bare različnih velikosti (27. korak). Graf 8 prikazuje bare, razvrščene od najvišje do najnižje stopnje klicev. Tukaj je mogoče uporabiti osnovno študijo primerov s kontrolno skupino. Bare z najvišjimi stopnjami klicev lahko primerjamo z bari z najnižjimi stopnjami, da tako ugotovimo, ali obstajajo sistematične razlike v njihovem delovanju, obnašanju v barih in vrstah obiskovalcev. Študije primerov s kontrolnimi skupinami so zelo koristne, ko se težavni primeri zelo razlikujejo od netežavnih.

Če želite izpeljati študijo primerov s kontrolno skupino, morate narediti naslednje:

- natančno opredelite svoje primere;
- izberite reprezentativni vzorec teh primerov;
- opredelite kontrolne skupine, ki bi lahko postale težavne, a niso, kljub podobnim okoliščinam (npr. v isti soseski ali istem mestu, enaka vrsta strank itd.);
- izberite reprezentativen vzorec teh kontrol;
- primerjajte značilnosti teh primerov z značilnostmi kontrol.

Precejšnje razlike lahko nakazujejo značilnosti, ki morda prispevajo k problemu, podobnosti pa opozarjajo na lastnosti, ki verjetno ne prispevajo k problemu. Poglejmo si te korake na primeru.

Preučevanje barov v Shawneeju prikazuje prve štiri korake za zelo majhno število lokacij. Pogledamo si lahko tudi bolj zapleten primer, da bi predstavili nekatere podrobnosti študij primerov s kontrolnimi skupinami.

Natančno opredelite primere. Na začetku 90. let je Johna Ecka zanimalo, zakaj se na nekaterih krajih preprodaja droga, na drugih bližnjih krajih pa ne. S pomočjo policije v San Diegu v Kaliforniji je v eni izmed sosesk identificiral več kot 300 krajev, kjer stalno poteka preprodaja drog. Te kraje so opredelili na podlagi klicev državljanov, z izvršilnimi ukrepi za droge, zapiski zaslišanj na terenu, podatki o aretacijah in opažanji patrolj. Na vsakem kraju se je morala zgoditi vsaj ena aretacija zaradi drog, dobili so vsaj en klic ali opravili zaslišanje na terenu v različnih dneh, da so ga obravnavali kot stalnega; veljal je tudi nalog za racijo ali pa identifikacija, ki jo je opravil patroljni policist. Ker so pri lociranju teh krajev uporabili več kazalcev, so menili, da so opredelili večino krajev s stalno preprodajo drog.

Izberite reprezentativni vzorec primerov, ki so bili težavni. Na vsaki ulici v soseski z eno samo lokacijo preprodaje drog so to lokacijo izbrali za študijo. Če sta bili v eni ulici dve taki lokaciji, so izbrali obe. Če jih je bilo več, so dve izbrali naključno. Tako so dobili reprezentativni vzorec s 189 lokacijami. Izbrali bi lahko vse primere, vendar bi to povečalo stroške študije. Lahko bi uporabili tudi preprosto naključno izbiro vzorcev, vendar pa to ne bi zagotavljalo zajetja vseh prizadetih ulic.

Opredelite skupino kontrol, ki bi lahko bile težavne. Kontrole so tisti kraji v soseski, na katerih ni bilo preprodaje drog. Koristni so bili bližnji kraji, saj jih poznajo preprodajalci drog, vendar pa jih niso izbrali za preprodajanje. Kontrole morajo biti entitete, ki bi lahko bile problematične, vendar pa iz neznanega razloga niso. Namen študije je bil rešiti to uganko.

Izberite reprezentativni vzorec kontrolne skupine. Na vsaki ulici so izbrali enako število krajev, kjer ni potekala preprodaja in krajev, kjer se je dogajala. Te kraje so izbrali naključno (kot na primer pri loteriji), in sicer s seznama krajev v vsaki ulici, kjer se ni dogajala preprodaja drog. Izbira vseh lokacij, kjer ni bilo preprodaje drog, bi bila nepraktična za preprodajalce, saj je bilo takih več

tisoč lokacij. Z naključno izbiro so zagotovili, da so bila kontrolna območja na lokacijah, kjer ni bilo preprodaje drog.

Primerjajte primere s kontrolnimi skupinami. K primerom in kontrolam so poslali opazovalce, ki so zapisovali informacije o lokacijah. Informacije so vključevale podatke o vrstah struktur (podjetja, stanovanjske zgradbe, enodružinske hiše, prazni prostori itd.), vrstah ulic (število voznih pasov, enosmerne in dvosmerne ulice itd.), o razdalji od najbližje meddržavne avtoceste, o vrstah okoliških zgradb, bližini razsvetljave, številu stanovanjskih enot, ograjah in drugem varovanju, bližini prehodov in poti ter še o več drugih dejavnikih. Namen je bil ugotoviti, ali se lokacije, kjer preprodajajo droge po teh lastnostih močno razlikujejo od lokacij, kjer te preprodaje ni. Ugotovili so dva vzorca - enega za kraje, na katerih so preprodajali krek, in enega za kraje, na katerih so preprodajali metamfetamin. V primerjavi s kontrolnimi skupinami so bile lokacije, kjer se je prodajal krek, v majhnih stanovanjskih zgradbah z vrati v ograji, ki jih je bilo mogoče zakleniti. V primerjavi s kontrolnimi skupinami pa so bile lokacije, na katerih se je trgovalo z metamfetaminom, večkrat v enodružinskih hišah

in v bližini poti. Zdelo se je, da so preprodajalci drog raje poiskali stanovanja v manjših zgradbah (zgradbe z malo stanovanji ali enodružinske hiše), kar pomeni, da so želeli stanovanja s slabim upravljanjem. V poznejšem eksperimentu je John Eck ugotovil, da je posredovanje pri stanodajalcih zmanjšalo z drogami povezano kriminaliteto.

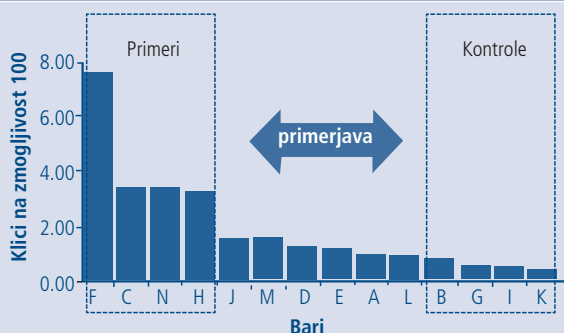
Študije primerov s kontrolnimi skupinami se od večine drugih študij razlikujejo in za analizo podatkov zahtevajo posebne tehnike. 33. korak opisuje tehniko, ki je še posebej koristna.

Študije primerov s kontrolnimi skupinami so pri analizi problema zelo koristne. Pristop je dovolj prilagodljiv za manjše število krajev (kot v primeru Shawnee) ali pa za večje število (kot v primeru San Diega). Čeprav se primeri nanašajo na kraje, je enak postopek mogoče uporabiti pri ljudeh, časih in dogodkih.

Za nadaljnji študij:

Loftin, C., McDowall, D. (1988). The Analysis of Case-Control Studies in Criminology. Clarke, R. *Journal of Quantitative Criminology* 4, 85–98.

Graf 8: Primerjava barov z visoko in nizko stopnjo klicev, Shawnee, KS

Okvir 16: Ne izvajajte študije primerov brez kontrolnih skupin

Običajna napaka je, da zbiramo le podatke v zvezi z osebami, kraji, časi ali dogodki, ki so težavni. Tako dobimo zavajajoče rezultate, saj s tem spoznamo le značilnosti težavnih primerov, ne pa, ali se ti razlikujejo od preprostih primerov. Primer tega je študija, ki jo je FBI izvedel na začetku 90. let, in sicer zato, da bi razumeli uboje policistov. Raziskovalci so zbrali informacije o policistih, ki so bili ubiti med opravljanjem dolžnosti, niso pa zbrali informacij o tistih policistih, ki so bili v podobnih okoliščinah, a niso umrli. Posledica tega je, da ne vemo, katere, če sploh, značilnosti umrlih policistov so prispevale k temu, da so bili ubiti. Preživeli policisti, ki so delovali v enakih okoliščinah, imajo morda veliko podobnih značilnosti.

33. Izmerite povezanost med dejavniki kriminalitete

Ali je na parkiriščih z redarji manj tatvin iz vozil kot na parkiriščih, kjer teh redarjev ni? Ali je v stanovanjskih zgradbah z upravljavci, ki tu živijo, manj tveganj za preprodajo drog kot v zgradbah, kjer takih upravljavcev nimajo? Da bi odgovorili na ta vprašanja, boste morali ugotoviti, ali obstaja statistična povezava med nekaterimi značilnostmi oseb, krajev ali dogodkov in problemom (kriminaliteta, poškodba itd.).

Povezanost lahko izračunamo na veliko načinov. Pogosto se uporablja *koeficient korelacije*. Koeficienti korelacije se gibljejo med -1 in 1 . Negativna korelacija pomeni, da je povečanje ene značilnosti povezano z zmanjšanjem druge (zmanjšanje značilnosti pa je povezano z zvečanjem druge). Pozitivna korelacija je povečanje ene značilnosti, povezana s povečanjem druge značilnosti (in zmanjšanje ene značilnosti je povezana z zmanjšanjem druge). Veliki koeficienti pomenijo močno povezanost (pozitivno ali negativno). Če je koeficient korelacije blizu ničle, povezanosti ni – sprememba ene značilnosti ni povezana s spremembo druge. Izračun lahko izvede vsak program z razpredelnicami ali za statistično analizo.

Enota za kriminalistično analizo policije v Jacksonville-Duval Countyju na Floridi je preverila stanovanjske komplekse z več kot 50 enotami. Ugotovili so, da je bila za 269 stanovanjskih kompleksov korelacija med številom enot in številom kaznivih dejanj $0,57$, kar je skromna pozitivna korelacija. Korelacija med številom kaznivih dejanj v zvezi z lastnino in številom nasilnih oblik kriminalitete v teh stanovanjskih kompleksih pa je zelo visoka, in sicer $0,91$.

Koeficienta korelacije ne morete uporabljati za merjenje povezanosti v študijah primerov s kontrolami (32. korak), namesto tega uporabite *razmerje obetov*.

Razmerje obetov je lahko katerikoli število, večje od ničle. Ko je razmerje obetov enako 1 , ni povezanosti (korelacije) med značilnostmi in rezultatom. To pomeni, da je tveganje rezultata enako ne glede na prisotnost ali odsotnost značilnosti. Če je razmerje obetov med 0 in 1 , je tveganje večje, ko je značilnost odsotna, kot ko je prisotna (negativna povezava). Razmerje obetov $0,1$ nakazuje, da je tveganje rezultata, ko

je značilnost prisotna, desetodstotno v primerjavi s stanjem, ko je značilnost odsotna. Če je razmerje obetov večje od 1 , je tveganje večje, ko je značilnost prisotna, kot ko je odsotna (pozitivna povezava). Razmerje obetov 3 pomeni, da je tveganje rezultata trikrat večje, ko je značilnost prisotna.

Da lahko uporabite razmerje obetov, morata imeti rezultat in tudi značilnost dve vrednosti.

Na primer, za rezultat vrednost 1 pomeni, da je v baru visoka stopnja kriminalitete, 0 pa pomeni, da je nizka. Za značilnost vrednosti 1 pomeni, da je osebe usposobljeno za preprečevanje napadov, vrednost 0 pa pomeni, da osebe ni usposobljeno za to. Razmerje obetov vam pove, ali je povezava med bari, katerih osebe je usposobljeno za preprečevanje napadov, in barom, v katerem je veliko kriminalitete. Tukaj bi pričakovali negativno povezavo, zato mora biti razmerje obetov manjše od 1 , da so pričakovanja izpolnjena.

Tabela 22 prikazuje, kako izračunati razmerje obetov. Rezultat je v vrstici, značilnost pa v stolpcu. Vsako okence vsebuje število primerov s primerno vrednostjo za rezultat in tudi za značilnost. Okence A vsebuje število primerov, ki imajo zadevno značilnost. Okence C vsebuje število primerov brez zadevne značilnosti. Okence B vsebuje število kontrol z zadevno značilnostjo. Okence D vsebuje število kontrol brez zadevne značilnosti. Razmerje obetov lahko izračunamo s kalkulatorjem po formuli na dnu tabele, izračunajo pa ga tudi računalniški programi za statistiko.

V tabeli 23 je prikazana uporaba razmerja obetov v študiji primerov in kontrol za kraje s preprodajo drog v San Diegu (glejte 32. korak). Rezultat je stalna preprodaja kokaina ali heroina. V študijo je zajetih 58 stanovanjskih zgradb, ki kažejo znake, da v njih poteka stalna preprodaja drog (primeri). V študiji je tudi 47 stanovanjskih zgradb, ki ne kažejo teh znakov (kontrole). Ali zaklenjena oziroma nezaklenjena vrata in upravljavci na kraju samem vplivajo na to, ali bo preprodajalec drog izbral določeno lokacijo? Ko so stanovanja z nezaklenjenimi vrati primerjali s stanovanji z zaklenjenimi vrati ali tistimi brez vrat, je bilo razmerje obetov večje kot 1 , vendar pa ne veliko večje (glejte 53. korak), zato ne moremo izključiti možnosti, da ni povezave med nezaklenjenimi vrati in preprodajo drog

(ponovimo, ko je razmerje obetov 1, ni povezave). Povezava med zaklenjenimi vrati in preprodajo drog je zelo pozitivna. V zgradbah z zaklenjenimi vrati je obstajala skoraj 3,5-krat večja verjetnost preprodaje kokaina ali heroina kot v drugih stanovanjskih zgradbah. Stanovanjske zgradbe z upravljalcem na kraju samem so v primerjavi

z zgradbami brez takega upravljanja imele 0,3-kratno možnost, da bodo postale lokacije za preprodajo drog. To je statistično pomembna negativna povezava. A pozor, korelacija ni enako kot vzrok. Korelacija pomeni, da je zadevna značilnost lahko prispevek, korelacija sama po sebi pa ni zadostna za prikaz povzročitve.

Tabela 22: Izračun razmerja obetov			
Značilnost			
Rezultat	Da (1)	Ne (0)	Skupaj
Da (1) – primeri	A	C	A + C
Ne (0) – kontrole	B	D	B + D
Razmerje obetov = (A/B)/(C/D) = (A*B)/(C*B)			

Tabela 23: Varovanje stanovanjske zgradbe in preprodaja drog			
	Nezaklenjena vrata	Zaklenjena vrata ali brez vrat	Razmerje obetov
Preprodaja	16	42	1,857
Ni preprodaje	8	39	
	Zaklenjena vrata	Nezaklenjena vrata ali brez vrat	Razmerje obetov
Preprodaja	33	25	3,452
Ni preprodaje	13	34	
	Upravljanje na kraju samem	Ni upravljanja na kraju samem	Razmerje obetov
Preprodaja	14	44	0,305
Ni preprodaje	24	23	

34. Poiščite pospeševalce kriminalitete

Pospesovalci kriminalitete pomagajo prestopnikom storiti kazniva dejanja in prekrške. Poznamo tri vrste pospeševalcev:

- **fizični** pospeševalci povečujejo zmožnosti storilcev ali jim pomagajo premostiti preventivne ukrepe. Če imajo storilci tovornjake, se poveča zmožnost prevoza ukradenega blaga, telefoni ljudem omogočajo obscene telefonske klice, s strelnim orožjem pa storilci lažje zlomijo odpor žrtev. Nekateri fizični pospeševalci so orodja, drugi pa so del fizičnega okolja. Felson in njegovi sodelavci opisujejo, kako je stara zasnova avtobusnega terminala v New Yorku prispevala k različnim kaznivim dejanjem. Vrste kaznivih dejanj so imele posebne ekološke niše, ki so jih ustvarile različne oblikovne značilnosti stare postaje;
- **socialni** pospeševalci pospešujejo kazniva dejanja in prestopke s tem, da večajo dobičke, ki izhajajo iz kriminalitete, legitimne izgovore za kazniva dejanja ali pa te spodbujajo. Skupine mladih moških lahko ustvarjajo družbeno ozračje, ki sproža razgrajško obnašanje na športni tekmi. Tolpe in mreže organiziranega kriminala spodbujajo kriminalne dejavnosti svojih članov;
- **kemični** pospeševalci povečujejo zmožnosti storilcev, da ne upoštevajo tveganj ali da nimajo moralnih zadržkov. Nekateri storilci pijejo veliko alkohola ali zaužijejo drogo preden storijo kaznivo dejanje, zato da bi zmanjšali živčnost.

Vsaka vrsta pospeševalca deluje proti neki obliki situacijske kriminalne prevencije (39. do 43. korak). To je prikazano v tabeli 24. Vsak pospeševalec (v stolpcih) nasprotuje določeni preventivni metodi (označeno s pikami). Fizični pospeševalci pomagajo storilcem premagati preventivne ukrepe, ki povečajo tveganje ali prizadevanje. Delujejo lahko tudi kot provokacije za deviantno vedenje. Socialni pospeševalci lahko nadomestijo vsako od preventivnih metod. Podkupnine na primer nadomestijo tveganje. Nekatere oblike kriminalitete za nadomestitev prizadevanja zahtevajo več storilcev. Na zaznavanje zaželenosti tarče pogosto vpliva, kar želijo drugi. Kaj pa je sprejemljiv izgovor, je pogosto odvisno od tega, kaj bodo drugi sprejeli.

Znanci lahko izzovejo kazniva dejanja in prekrške s spodbujanjem. Kemični pospeševalci povzročijo, da storilci prezrejo tveganje in prizadevanje, potrebno za kazniva dejanja, omogočajo pa tudi nesprejemljive izgovore.

Ker lahko pospeševalci vplivajo na preprečevanje kriminalitete, je pomembno, da opredelimo njihovo vlogo. Dokaze o pospeševalcih najdete v poročilih o preiskavah in jih dobite od samih preiskovalcev, v razgovorih z žrtvami in storilci ter z opazovanjem družbenega stanja. Z analizo poročila o kriminaliteti lahko določite povezavo med kaznivimi dejanji in različnimi pospeševalci.

Če ugotovite, da v problemu delujejo pospeševalci, morate najti njihove vire. Viri bodo seveda različni glede na vrsto pospeševalca. Fizični pospeševalci so morda takoj na voljo, na primer kamni, ki jih uporabijo izgrezniki ali javni telefoni, ki jih uporabljajo preprodajalci drog. Mogoče jih je tudi popolnoma zakonito kupiti, npr. orodje, ki ga uporabljajo vlomilci. To so lahko tudi ukradeni predmeti, recimo ukradena vozila, uporabljena pri hujših oblikah kriminalitete. Ko najdete vir, lahko v zvezi z njim ukrepate. Kvadrat prikazuje ukrepe za obravnavo uporabe javnih telefonov pri preprodaji drog in pospeševalnega okolja v bližini bančnih avtomatov.

Tabela 24: Pospeševalci, ki so jih storilci uporabili za premagovanje metod preprečevanja kriminalitete

Metode za preprečevanje kriminalitete	Vrsta uporabljenih pospeševalcev		
	Fizični	Socialni	Kemični
Povečanje tveganja	•	•	•
Povečanje prizadevanj	•	•	•
Zmanjšanje nagrad		•	
Odstranitev izgovorov		•	•
Zmanjšanje provokacij	•	•	

Okvir 17: Ukrepi za preprečitev uporabe javnih telefonov s strani preprodajalcev drog v ameriških mestih

Pred izumom mobilnih telefonov so preprodajalci drog pogosto uporabljali javne telefone za stike z dobavitelji in strankami. Policija jih je poskušala ustaviti na veliko načinov, vključno z/s:

- mestnimi odloki za licenciranje javnih telefonov in njihovo prepoved uporabe ali omejitev njihovih števil na posebnih lokacijah ali kategorijah lokacij;
- namestitvijo vrtljivih številčnic, ki ne omogočajo izhodnih klicev na pozivnike;
- blokado vhodnih klicev z modifikacijo telefonov;
- pritiski skupnosti na lokalna telefonska podjetja ali upravo mesta, da bi javne telefone odstranili ali jih preselili na boljše osvetljena ali nadzorovana območja;
- blokado delovanja telefonov na kovance, kar ponoči omogoča le klice prek operaterjev ali klice v sili;
- odstranitvijo ali modifikacijo javnih telefonov v trgovinah z živili ali na bencinskih črpalkah;
- drugimi vrstami posredovanj, kot so pogostejše policijske patrulje, opozorilne nalepke na telefonih in »vroče linije« za prijavo kaznivih dejanj.

Vir: Natarajan, M., et al. (1996). Drug Dealing and Pay Phones: The Scope for Intervention. Clarke, R.V. *Security Journal* 7, 245–251.

Socialni pospeševalci so močno odvisni od kroga, v katerem se storilci družijo, in od ozadja povezave. Tvegani prostori (28. korak) so lahko ozadje za socialno pospeševanje, tolpe pa dajejo družbeno podporo kriminaliteti. A celo zakonita dejavnost je lahko včasih socialni pospeševalec kriminalitete – kot pri politično motiviranem nasilju ali pa študentskih nemirih, ki sledijo tekmam z večnimi tekmeci.

Kemičnih pospeševalcev je veliko ter so pogosto povezani s kriminaliteto in prekrški. Pogost pospeševalec je alkohol. Pogoste so tudi različne mešanice pospeševalcev, zlasti socialnih in kemičnih v razvedrilnih prostorih. Več od 25 tehnik situacijske kriminalne prevencije je oblikovanih tako, da zmanjšujejo učinke vseh treh vrst pospeševalcev kriminalitete (39. do 43. korak).

Tabela 25: Varnostne določbe za bančne avtomate v New Yourku in Los Angelesu

	New York City	Los Angeles
Zaprti bančni avtomati znotraj varovanega prostora	✓	
Boljša razsvetljava	✓	✓
Prosojna okna v zaprtem prostoru		
Dvignjena ogledala za uporabnike	✓	
Manj rastlinja v bližini bančnega avtomata		✓
Videonadzor	✓	✓✓
Varnostna opozorila za uporabnike	✓	✓
Varnostna opozorila za potencialne storilce	✓	✓
Ocena kriminalitete pred montažo bančnega avtomata		✓
Varnostniki	✓*	
Skrajšan čas delovanja bančnega avtomata zaradi časovnih vzorcev kriminalitete na določenem območju		✓✓
✓– Zahtevano z zakoni.		
✓✓– Ni zahtevano z zakoni, a se na splošno izvaja na željo banke.		
* Zahtevano le zunaj delovnega časa banke za bančne avtomate, ki so v stavbi banke in so na voljo uporabnikom.		

Vir: Guerette, R., Clarke, R. (2003). Product Life Cycles and Crime Automated Teller Machines and Robbery. Clarke, R. *Security Journal* 16, 7–18.

35. Skušajte razumeti kaznivo dejanje od začetka do konca

Menimo, da se kazniva dejanja zgodijo hitro. Le nekaj trenutkov je potrebnih, da storilec na ulici izmakne ogrlico, pobrska po žrtvinem žepu ali vlomi v avtomobil. In le malo je vlomilcev, ki preiščejo vsako mogoče skrivališče. Raje odidejo, kakor hitro najdejo nekaj, kar je vredno ukrasti – po navadi že po nekaj minutah po vstopu v hišo. Ukrasti ogrlico ali vlomiti v hišo je dejansko le en korak na poti, potrebni za dokončanje teh kaznivih dejanj.

Razumeti morate zaporedje korakov, potrebnih za kaznivo dejanje ali prekršek. Uporabite lahko več pristopov.

- Leslie Kennedy z univerze Rutgers in njegov sodelavec Vincent Sacco delita korake v znanilce, transakcije in učinek. Napisala sta tudi učbenik za kriminologijo, *The Criminal Event*, ki se osredotoča na te tri faze.
- William Haddon navaja podobno razvrstitev za razmišljanje o preprečevanju prometnih nesreč. Preventivne ukrepe deli na ukrepe pred nesrečo, med nesrečo in na ukrepe po nesreči.
- Derek Cornish uporablja za vodenje analize koncept »scenarijev« kriminalitete. Njegova osnovna zamisel je, da vsaka kategorija kriminalitete zahteva sklop standardnih ukrepov, ki morajo biti izvedeni v določenem redu tako kot pri scenariju igre. Te scene so zaporedne faze zločina; igralsko zasedbo sestavljajo kriminalci, žrtve in opazovalci, orodje, ki ga uporabljajo pri tem, pa so gledališki rekviziti.

Ne glede na pristop, poskusite zapisati zaporedje korakov, ki jih mora storilec narediti, da dokonča kaznivo dejanje. Spodnja tabela je Cornisheva

poenostavljena predstavitev veliko korakov, ki jih morajo opraviti tatovi avtomobilov za nedovoljeno vožnjo z njimi, a tabela tudi prikazuje, da je dejanje, ki ga obravnavamo kot kaznivo dejanje (v tem primeru tatvina avtomobila), sestavljeno iz priprave, pobega in uživanja v rezultatu dejanja. To nas vodi do razloga za analizo kaznivih dejanj na ta postopen način: če boste jasno razumeli zaporedne korake, potrebne za uspešno izvedbo kaznivega dejanja, boste odkrili tudi več načinov posredovanja. Z drugimi besedami, s tem boste dobili širšo izbiro ukrepov, ki jih boste v okviru projekta lahko obravnavali. Zadnji stolpec v tabeli navaja možne odzive policije na vsako fazo nedovoljene vožnje.

Nedovoljena vožnja je eno izmed bolj preprostih kaznivih dejanj, a enak postopek razčlenitve kaznivega dejanja v sestavne dele lahko uporabite tudi za bolj zapletena kazniva dejanja. Tak primer so množični izgredi. Clark McPhail, vodilni strokovnjak za ravnanje z množicami, je ustvaril postopek za analiziranje vseh vrst zbiranj v treh korakih: postopek zbiranja, združeno zbiranje in postopek razhajanja. Tamara Madensen, študentka na univerzi v Cincinnatiju, je dodala dva zgodnejša koraka: začetno načrtovanje in priprave pred zbiranjem. Policija lahko opozori na gostitev večjih pivskih skupin, da bi tako preprečila začetno načrtovanje. Da bi preprečili zažiganje predmetov, je treba pred zbiranjem množice odstraniti vse lahko gorljive odpadke. Policija lahko za spodbujanje zakonitega vedenja pozdravi prihajajoče študente v času, ko se zbirajo. Ko je množica zbrana, lahko policija spremlja vedenje in posreduje, če nastanejo težave. Med postopkom razhajanja policija poskrbi, da se množica razide hitro in mirno.

Tabela 26: Koraki storilcev pri nedovoljeni vožnji in ukrepi

Faze	Koraki	Ukrepi
Priprave	- pridobivanje orodja (npr. izvijačev, dvojnikle ključev, drsnega kladiva, kratke jeklene cevi) - izbira sosterilcev	- nadzor prodaje opreme, npr. ročnih čitalnikov in dvojnikov ključev
Vstop v prostor	- vstop na parkirišče	- ograde okoli parkirišč, redarji, malo vhodov
Omogočanje pogojev	- neovirano postopanje	- videonadzor in/ali redni obhodi, ki odženejo postopače
Izbiranje tarče	- zavrnitev avtomobilov z alarmi - izbor primernih avtomobilov	- vidna zaščita mikavnih vozil
Dokončanje tatvine	- vstop v avtomobil (z dvojnikli ključev, uporaba izvijačev) - vlom v ključavnico za vžig (cev ali drseče kladivo) - zagon motorja z uporabo žic	- videonadzor za spremljanje sumljivega vedenja - boljši nadzor parkirišča - protivlomni alarmi, ki opozorijo varnostnike - imobilizator za vozila
Izhod iz prostora	- zapustitev parkirišča	- redarji ali druge ovire za izhod
Učinek	- uporaba avtomobila za nedovoljeno vožnjo - zapustitev avtomobila na odlagalnem območju - zažig avtomobila	- aktiviran sistem za sledenje vozilom - program policijske ure za vozila - nadzor krajev za odlaganje

Vir: Cornish, D. (1994). *The Procedural Analysis of Offending and its Relevance for Situational Prevention*. *Crime Prevention Studies*, 3. Monsey, Criminal Justice Press.

Preprečevanje smrti ilegalnih migrantov

V okviru nenavadne situacijske prevencije je Rob Guarette s floriidske mednarodne univerze za ameriško obmejno policijo izvedel študijo o okoliščinah, v katerih nezakoniti migranti izgubijo življenje med prečkanjem ameriško-mehiške meje. Vsako leto umre v tragičnih okoliščinah okoli 300 migrantov, ker se utopijo v kanalih in rekah, ker so izpostavljeni vročini v puščavah ali v prometnih nesrečah itd. Sledil je korakom, ki jih nezakoniti migranti naredijo, ko prečkajo mejo, in poskušal razumeti okoliščine, ki pripeljejo do tragičnega izida. S tem je razvil več predlogov za reševanje življenj. Te predloge je razvrstil na naslednji način:

- upošteval je metodo Williama Haddona ter ukrepe za preventivo razvrstil v tiste, ki se uporabijo pred življenjsko nevarnim dogodkom, med njim in po njem.
- upošteval je tudi trikotnik kriminalitete in ukrepe razvrstil glede na to, ali so namenjeni (1) migrantu ali »žrtvi«, (2) »kojotu«, ki ga migranti najamejo za varni prehod prek meje (»storilec«), in (3) »kraju« ali okolju, tj. puščava, reke, urbana območja itd.

Nekateri predlogi so bili nadgradnja ali izboljšava že uvedenih ukrepov, drugi pa so bili novi, kar nakazuje vrednost njegovega pristopa. Nekaterih predlogov ni treba pojasnjevati, pri drugih pa za razumevanje potrebujemo ozadje (razvrstitev je skladna s tabelo 27).

1. Raziskava je pokazala, da zaradi izpostavljenosti vročini umre več žensk (glede na število moških in žensk).
3. Migranti se ponavadi zberejo v mestih v bližini mehiške meje, kjer se dobijo s »kojoti«.
4. Guarette je ugotovil, da imajo migranti večjo možnost preživetja, če so v reševanje odposlani dobro usposobljeni agenti za iskanje in reševanje ter ne navadni agenti.
5. Da bi preprečili takojšnje poskuse ponovnega prečkanja puščave v zelo vročih mesecih, so leta 2003 migrante, prijete v tem času v arizonski puščavi, vrnili v mehiška mesta blizu teksaške meje. Ta eksperiment je rešil veliko življenj.
6. Leta 2004 so mehiške oblasti privolile in sprejele nazaj migrante, ki so jih vrnili v domovino iz Arizone.
14. Motoristi v Arizoni pogosto vidijo majhne skupine nezakonitih migrantov, ki želijo v vročih mesecih prečkati puščavo. V posebnih gibanjih prosijo motoriste za pomoč pri reševanju življenj, in sicer tako, da ti pokličejo na določeno telefonsko številko in prijavijo, da so videli migrante.
15. Agenti obmejne policije v Arizoni so Guarettu povedali, da imajo pogosto težave pri iskanju migranta, za katerega drugi prijeti migranti povedo, da je v težavah. Velika puščavska področja namreč nimajo posebnih oznak, navedbe smeri, ki jih dajo prijeti migranti, pa so pogosto nedoločne. To težavo bi lahko izboljšali s sistematičnim programom začasnega označevanja puščave z barvnim kodiranjem ali simboli.

Tabela 27: Ukrepi za preprečevanje smrti ilegalnih migrantov

	Pred dogodkom, ki ogroža življenje	Med dogodkom, ki ogroža življenje	Po dogodku, ki ogroža življenje
Migrant	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opozoriti ženske na nevarnosti prečkanja puščave. 2. Uvesti opozorilne sisteme za nevarne razmere. 	<ol style="list-style-type: none"> 3. Razdeliti navodila v mestih, kjer se zbirajo migranti, ki naj jih ti upoštevajo, ko so v težavah. 4. Povečati zmogljivost obmejne policije za iskanje in reševanje. 	<ol style="list-style-type: none"> 5. Vrnitev v mesta bližje teksaške meje. 6. Dovoljena vrnitev v domovino s strani mehiških oblasti.
»Kojot«	<ol style="list-style-type: none"> 7. Uvesti opozorilne sisteme za nevarne razmere. 8. Opozoriti »kojote« na kazenski pregon v primeru smrti migrantov. 	<ol style="list-style-type: none"> 9. Iskanje »kojotov« zaradi aretacije 	<ol style="list-style-type: none"> 10. Oblikovati delovne skupine za kazenski pregon »kojotov«, ko gre za smrt migranta.
Okolje	<ol style="list-style-type: none"> 11. Usmeritev na problematične čase in kraje. 12. Postavitev barikad na nevarnih mestih prehoda. 13. Namestitev vidnih opozorilnih znakov na nevarnih območjih. 	<ol style="list-style-type: none"> 14. Oglaševalska kampanja »Reši življenje – prijavi migranta«. 15. Označevanje puščave. 	<ol style="list-style-type: none"> 16. Stalno pregledovanje podatkov zaradi zaznavanja novih vzorcev nevarnosti.

36. Odgovorite na šest ključnih vprašanj

Ko končate analizo, pri kateri ste uporabili koncepte iz prejšnjih korakov, se vprašajte, ali ta izpolnjuje preizkus dobre novinarske zgodbe. Ali analiza daje primerne odgovore na šest ključnih vprašanj: **kaj, kje, kdaj, kdo, zakaj in kako?**

Te vprašalnice sestavljajo metodo analize zločina Barryja Poynerja, in sicer tako, da večji problem razčlenijo v njegove sestavne dele. Na primer, ko je po naročilu ministrstva za notranje zadeve preučil »ulične napade« v središčih mest Coventry in Birmingham (dve veliki mesti v Angliji), je ugotovil, da je policija te napade označila kot rope in tatvine. A njegova ugotovitev je bila, da ima večina incidentov precej drugačne značilnosti:

- ropi uličnih prodajnih kabin,
- ropi pijancev,
- tatvine denarja, ko so ga žrtve nesle na banko,
- tatvine ženskih torbic,
- tatvine denarnic ali denarja iz rok žrtvam po nekaj izmenjanih besedah,
- tatvine iz nakupovalnih vreč,
- žeparjenje na avtobusnih postajališčih.

To je precej bolj smiselna razvrstitev »uličnih napadov« in je prvi korak k razumevanju dogodkov. Poyner je nato pregledal poročila o kaznivih dejanjih in poskušal dobiti sliko, ki bi mu pomagala pri iskanju ukrepa.

Poročila o kaznivih dejanjih so precej različna, zlasti ko žrtev ni navzoča in ko ni prič. Vendar pa je Poyner poskusil poročila povzeti, da bi dobil sliko določenega problema (glejte okvir 18). V zvezi z vsakim dogodkom je poskušal odkriti:

- **Kaj se je zgodilo?** Za to je treba navesti zaporedje dogodkov in dejanja vpletenih (35. korak).
- **Kje se je to zgodilo?** Včasih se zaporedje dogodkov zgodi na več lokacijah. Na primer, storilci ukradejo avtomobil na parkirišču, v garaži ga razstavijo in sestavne dele, nato pa ga pustijo na odlagališču. Policija ima lahko informacije le o prvi in zadnji lokaciji. Če si ti lokaciji ogledamo, bomo morda lažje razumeli, zakaj ju je storilec izbral.

- **Kdaj se je dejanje zgodilo?** Lastniki hiš ali avtomobilov bodo morda vedeli samo, da so storilci vlomili v hišo ali ukradli avtomobil »enkrat med koncem tedna«. Za veliko kaznivih dejanjih pa žrtev lahko natančno pove, kdaj so se zgodila, zaradi česar je mogoče sklepati npr., ali je bila ulica zapuščena.
- **Kdo je bil vpleten?** Storilec je vsaj eden; žrtev je lahko več, čeprav nimajo neposrednega stika s storilcem. Obstajajo lahko prič ali tretje strani. Izjave prič in žrtev, zapisane v policijskih poročilih, lahko dajo veliko koristnih informacij, a včasih jih je treba osebno povprašati o dogodku.
- **Zakaj so delovali tako, kot so?** Pomembno je razumeti, katere posebne koristi je neka vrsta kaznivega dejanja prinesla storilcu. Pri tatvinah je motiv očiten, pri medosebnih kaznivih dejanjih in vandalizmu pa se do motiva dokopljete le v razgovorih s storilci (10. korak). Za preprečevanje so prav tako lahko pomembni tudi razumevanje ravnanja žrtev in prič ter odgovori na vprašanja, kot sta »Zakaj se nekatere žrtve odzovejo tako, da napadejo storilca?« in »Zakaj priče pogosto ne posredujejo?«.
- **Kako je storilec kaznivo dejanje izvedel?** O kaznivem dejanju lahko razmišljamo kot o procesu, ki ima od začetka do konca več korakov in ni le eno dejanje, ki se zgodi v določenem času. Na vsakem koraku se mora storilec odločati, morda mora sodelovati z drugimi, morda pa mora tudi uporabiti posebna znanja in orodja. To je zamisel, ki je podlaga Cornishevega »scenarija«, obravnavanega v 35. koraku. Ni vedno mogoče razviti podrobnega scenarija, kljub temu lahko analiza da jasno sliko o tem, kako je bilo kaznivo dejanje dokončano.

Ta pristop je Poyner uporabil pri analizi žeparstva na avtobusnih postajališčih. Podrobno je opisal kaznivo dejanje, in sicer je precej nejasno poročilo o dogodku dopolnil z opazovanji čakajočih na avtobus. Ugotovil je, da je največ žeparjenja ob popoldanski konici, zlasti ob petkih, ko so vrste čakajočih dolge. Skupine treh ali štirih mladeničev so postopale v bližini vrst, fantje so gledali izložbe

bližnjih trgovin, da ne bi vzbujali suma, hkrati pa so bili na lovu za primernimi žrtvami. Te so bile vedno moški srednjih let ali starejši, ki so imeli denarnice v zadnjih žepih hlač. (Mlajši moški so nosili tesno prilegajoče se hlače, denarnic pa niso imeli v zadnjih žepih.)

Ko so žrtve začele vstopati v avtobus, vstopnino so plačale ob vhodu, so se mladeniči prerinili na začetek vrste, skočili na vstopno ploščad avtobusa in začeli porivati potnike. Vozniku so zastavili kakšno nepomembno vprašanje, npr., kam pelje avtobus. Med tem pa je eden izmed mladeničev okradel žrtev. Žrtev je bila razdražena zaradi priverjanja in ni dojela, kaj se dogaja. Voznik je mladeniče nagnal z avtobusa, drugi potniki pa so se pritoževali. Mladi žeparji so zapustili avtobus in se izgubili v množici. Nikoli jih niso ujeli. Žrtev je šele pozneje ugotovila, da nima denarnice.

Analiza je dala štiri možne odzive:

- namesto plačevanja ob vstopu bi lahko uvedli vozovnice, ki jih lahko potniki kupijo, preden pridejo na postajališče;

- avtobusna postajališča bi lahko prestavili stran od glavnih pločnikov in jih uredili na način, podoben avtobusnim postajam. To bi storilcem otežilo prežanje na žrtve;
- uporabili bi lahko nekako zavetje, ki bi čakajoče vrste zakrilo, zaradi česar storilci potencialnih žrtev ne bi mogli že vnaprej identificirati;
- na kraju vstopa bi lahko postavili pregrade za čakajoče vrste, tako da storilci ne bi mogli skočiti na avtobusno ploščad.

Vedite, da ti ukrepi niso v običajni pristojnosti policije. Policisti redko pomislijo, da njihova vloga vključuje tudi na primer preoblikovanje avtobusnih postajališč. A naloga kriminalističnega analitika je zmanjšati kriminaliteto in morda boste morali prepričati policijske kolege, da je to v širšem smislu tudi njihova naloga.

Okvir 18: Delati kot arheolog

»Združevanje dogodkov prinaša nadaljnjo korist. V nekaterih primerih imamo na voljo precej manj podrobnosti kot v drugih, vendar pa so dejstva, ki jih poznamo, enaka. Manjkajoče podatke iz slabše opisanih dogodkov je mogoče rekonstruirati na podoben način, kot arheolog rekonstruira razbito posodo, najdeno med izkopavanji. Čeprav ima na voljo le nekaj kosov posode, lahko z znanjem o drugih podobnih posodah s precej veliko gotovostjo oriše obliko cele posode. Ta arheološki pristop je zelo koristen tedaj, ko poznamo podrobnosti, kaj so storilci počeli v primerih, v zvezi s katerimi so jih prijeli. Razumljivo je, da pričakujemo, da so storilci podobno ravnali v drugih sorodnih primerih, pa čeprav jih policija ni ujela.«

Vir: Poyner, B. (1986). *A Model for Action*. Laycock, G., Heal, K. *Situational Crime Prevention*, London, Her Majesty's Stationery Office.

37. Vedite, da je motiti se, človeško

Preprečevanje kriminalitete pogosto vključuje napovedovanje. Bodo storilci nekega kaznivega dejanja še naprej delovali tako, kot so v preteklosti? Bodo nedavne žrtve v bližnji prihodnosti znova postale žrtve? Bodo kriminalna žarišča postala varna ali pa bodo še naprej nevarna? Čeprav lahko na podlagi ravnanja v preteklosti najbolje napovemo prihodnost, pa to ni najbolj zanesljiva napoved.

Zgornji primeri se ukvarjajo z napovedovanjem prihodnosti. Toda v neznanke poskušamo prodreti tudi drugače, vključno z odzivi na probleme. S poligrafom poskušamo preveriti, ali oseba laže. S testom drog ugotavljamo, ali so ljudje v zadnjem času zaužili nedovoljene droge. Z detektorji kovin in napravami za pregledovanje prtljage uslužbenci na letališčih preverjajo, ali imajo potniki v kovčkih in torbah orožje. V vseh teh primerih želi pregledovalec dobiti sliko stanja. In prav tako kot pri napovedih prihodnosti lahko pregledovalec oceni pravilno ali napačno. Zato je zelo pomembno, da vemo, kako se lahko napovedi in druge ocene ponesrečijo.

Uporaben način preverjanja napak napovedi in ocen je primerjava napovedi z dejanskim dogodkom. Stolpca v tabeli 28 prikazujeta dve možni napovedi: *Da, do rezultata bo prišlo* in pa *Ne, do rezultata ne bo prišlo*. V vrsticah sta navedena dva dejanska rezultata: *Da, do rezultata je prišlo* in pa: *Ne, do rezultata ni prišlo*.

Dejanski rezultat	DA	NE
DA	A) pravilno prav pozitivno	B) napačno Negativno
NE	C) napačno pozitivno	D) pravilno prav negativno
Stopnja natančnosti	$(A+D)/(A+B+C+D)$	
Stopnja napačno negativnega	$B/(A+B+C+D)$	
Stopnja napačno pozitivnega	$C/(A+B+C+D)$	

Predstavljajte si veliko napovedi. Ko se napoved ujema z dejanskim stanjem, je pravilna. Okenci A in D vsebujeta število pravih napovedi. Stopnjo natančnosti s prištevanjem števila napovedi, ki spadajo v ti dve kategoriji, nato delite z vsemi napovedmi.

Poglejmo okenci B in C. Ko napovedovalec napove, da do rezultata ne bo prišlo, a do njega

dejansko pride, se ta vpiše v okence B. Temu se reče *napačno pozitivno*. Primeri v okencu C so položaji, v katerih je napovedovalec menil, da bo do rezultata prišlo, a se to ni zgodilo. To je *napačno negativno*. Stopnje napak lahko izračunate za obe vrsti, in sicer z deljenjem števila napovedi v vsakem okencu s skupnim številom napovedi.

Poglejmo hipotetični primer. Za omejevanje kriminalitete v najemniških stanovanjih policija spodbudi stanodajalce, naj preverjajo preteklost kandidatov. Morebitnih najemnikov, ki so v bližnji preteklosti storili kazniva dejanja, ne sprejmejo. Način predvideva, da bodo ljudje s kriminalno preteklostjo s svojimi dejanji nadaljevali v najetem prostoru ali njegovi okolici, zajema tudi mnenje, da ljudje brez take preteklosti tega ne bodo počeli. Tudi zagovorniki te politike bi se strinjali, da napovedi niso popolne, vendar pa bi bilo koristno vedeti dve stvari. Prvič, ali taka politika zmanjšuje kriminaliteto na območju najemniških stanovanj? Odgovor lahko prinese ocena. Katere so negativne posledice, čeprav se kriminaliteta zmanjša? Za odgovor na to vprašanje je treba izvesti analizo napak napovedi.

Če smo uspeli zbrati zadevne podatke, lahko sestavimo tabelo, podobno tabeli 29. Vidimo, da so napovedi policije pravilne. Toda, kako je z napakami? Je treba ukrepati pri ljudeh, ki nimajo kriminalne preteklosti, a vendar storijo kazniva dejanja? Ali je preveč nekdanih storilcev, ki zdaj ne počnejo nič nezakonitega, zavrnenih?

	Kriminalna preteklost		
	DA	NE	SKUPAJ
Poznejše kriminalno udejstvovanje			
DA	35	10	45
NE	35	496	531
SKUPAJ	70	506	576
Stopnja natančnosti			92,2 %
Stopnja napačno negativnega			1,7 %
Stopnja napačno pozitivnega			6,1 %

Večje omejitve za zmanjšanje kriminalitete, ki jo storijo ljudje brez kriminalne preteklosti, lahko zmanjšajo stopnjo napačno negativnega, lahko pa tudi povečajo stopnjo napačno pozitivnega, zlasti če je informacija, na kateri temelji odločitev, manj natančna od informacije, ki se trenutno uporablja. Na drugi strani lahko razlikovanje med kandidati s kriminalno preteklostjo zmanjša stopnjo napačno pozitivnega, a na račun povečanja stopnje napačno negativnega. Taki zasuki so precej pogosti.

Poleg tega lahko neko napako obžalujemo bolj kot drugo. Če so kazniva dejanja, ki jih stanodajalci želijo preprečiti, lažja, je lahko stopnja napačno pozitivnega previsoka. Če pa gre za preprečevanje hujših kaznivih dejanj, je stopnja napačno negativnega bolj skrb vzbujajoča. Posledice napak so zelo pomembne in ljudje se čeznje pogosto pritožujejo.

Drug predmet nestrinjanja so same stopnje napak. Take stopnje je pogosto težko oceniti. Oglejte si osenčena okenca v tabeli 29. V večini okoliščin bodo te številke ostale neznane. Stanodajalci lahko povedo, koliko kandidatov so zavrnilo zaradi kriminalne preteklosti, ne morejo pa povedati, kaj bi ti ljudje storili, če jih ne bi zavrnilo. V drugačnih situacijah je stvar drugačna: napačno pozitivno je lahko znano z neko stopnjo natančnosti, vendar pa je napačno negativno neznan. Pri pregledih na letališčih je napačno pozitivno znano, saj napovedim tihotapljenja sledi podrobnejši nadzor. Potnika, za katerega varnostno osebje meni, da ima strelno orožje, bodo temeljito pregledali, kar bo prvotno napoved potrdilo ali ovrglo. A napačno negativno ni znano z veliko gotovostjo. Potnika, ki mimo varnostnega osebja nekaj pretihotapi, morda ne bodo ponovno pregledali, zaradi česar ne moremo izvedeti, ali je šlo za napačno negativno.

V nekaterih okoliščinah je mogoče uporabiti pilotni test za natančno oceno napak, in sicer le z napovedmi, v zvezi s katerimi ne ukrepamo, temveč le pazljivo opazujemo, kaj se bo zgodilo. To je morda težko izvesti pri storilcih, ki svoja dejanja raje skrivajo, lahko pa poskusimo s potencialnimi žrtvami ali prizorišči kaznivih dejanj. Na primer, odziv na nek problem lahko vključuje napovedi, kateri kraji bodo najverjetneje prizorišča kaznivih dejanj, na teh lokacijah pa nato tudi posredujemo. Pred uvedbo tega ukrepa lahko izvedemo pilotno študijo, v okviru katere dogodke napovemo, v zvezi z njimi pa ne ukrepamo. Če so stopnje napak nesprejemljivo visoke, uvedba tega odziva morda ne bo koristna.

38. Prevzemite ključno vlogo pri odzivanju na kriminaliteto

Policija se trudi, zlasti če je bila vključena v podrobno analizo problema, okrepi izvajanje policijske dejavnosti. Učinek tega je ponavadi kratkotrajen. Že od samega začetka morate kolegom policistom pomagati pri iskanju trajnejše rešitve. Partnerji iz lokalne skupnosti lahko ponudijo to pomoč, a navadno vztrajajo pri svojem in vsiljujejo rešitve z omejenim učinkom. Rezultat je pogosto kompromisni paket odzivov na kriminaliteto, ki niso učinkoviti, lahko pa zadovoljijo eno ali drugo stran. Pravzaprav lahko nesporazumi v zvezi z rešitvami zavrejo zagon, na koncu pa ni mogoče ničesar pravilno izvesti.

To lahko preprečite, vendar pa morate najprej postati strokovnjak za rešitve. Na primer, če se ukvarjate s preprečevanjem tatvin avtomobilov, morate znati prepričljivo govoriti o neučinkovitosti vozil, ki so vabe, ali o kampanjah za zaklepanje avtomobilov. Če gre za vlome, morate poznati rezultate raziskav o protivlomnih alarmih ali boljši ulični razsvetljavi, saj lahko to predlagate kot rešitev. Prav tako morate temeljito poznati ugotovitve o premikih, saj inovativne rešitve pogosto ovirajo druge strani te teorije.

Da bi postali strokovnjak za rešitve, morate preučiti veliko literature, da izveste več o določenih odzivih (19. korak). Postati morate tudi strokovnjak za situacijsko kriminalno prewencijo, vedo, ki se ukvarja z zmanjševanjem

priložnosti za kriminaliteto. Situacijska prewencija uporablja enako metodologijo raziskovanja kot v probleme usmerjeno policijsko delo in je dosegla kar nekaj uspehov. Veliko znanja o premeščanju kriminalitete, razpršenosti koristi, ponovni viktimizaciji in več drugih konceptih, ki jih obravnavamo v tem priročniku, so razvili raziskovalci situacijske prewencije. Naslednjih pet korakov obravnava 25 tehnik situacijske kriminalne prewencije, ki jih delimo v pet glavnih skupin (glejte tabelo 30). Nick Tilley z univerze Nottingham Trent iz Velike Britanije jih imenuje mehanizmi, s katerimi tehnike dosega svoj preventivni učinek: povečanje truda, ki ga je treba vložiti v kaznivo dejanje, povečanje tveganja, zmanjšanje nagrad, zmanjšanje provokacij in odpravljanje izgovorov.

Zdaj se morda sprašujete, zakaj bi prevzeli to odgovornost. Kaj ni dovolj, da že nosite breme faz ocenjevanja, analize in ponovnega ocenjevanja? In čeprav bi to vlogo sprejeli, zakaj bi vas kdo poslušal? A če želite postati kriminalistični analitik za reševanje problemov, morate preseči tradicionalno analitično funkcijo. Postati morate enakopraven član tima za v probleme usmerjeno policijsko delo. Morda ste precej mladi, a vaša avtoriteta izhaja iz strokovnega znanja in ne iz delovnega mesta. Ljudje vas bodo poslušali, če boste predlagali nekaj novega ali če boste z dokazi podprli dobre zamisli drugih.

Tabela 30: 25 tehnik situacijske kriminalne prewencije

Povečanje truda	<ol style="list-style-type: none"> 1. Okrepi tarče 2. Nadzorovati dostop do prostorov 3. Izvajati preglede pri izhodu 4. Odvrčati storilce 5. Nadzorovati orodje/orožje
Povečanje tveganja	<ol style="list-style-type: none"> 6. Okrepi varovanje 7. Pomagati naravnemu nadzoru 8. Zmanjšati anonimnost 9. Uporabljati upravljavce prostorov 10. Okrepi formalni nadzor
Zmanjšanje nagrad	<ol style="list-style-type: none"> 11. Prikrivati tarče 12. Odstraniti tarče 13. Identificirati lastnino 14. Prekiniti trge 15. Onemogočati koristi
Zmanjšanje provokacij	<ol style="list-style-type: none"> 16. Zmanjšati frustracije in stres 17. Izgibati se sporom 18. Zmanjšati izzive in skušnjave 19. Nevtalizirati pritisk vrstnikov 20. Odvrniti od posnemanja
Odprava izgovorov	<ol style="list-style-type: none"> 21. Določiti pravila 22. Objaviti navodila 23. Zbuditi vest 24. Podpirati privolitev 25. Nadzorovati mamila in alkohol

Tabela 31: 7 kritik situacijske kriminalne prevencije in njihove zavrnitve

Kritika	Zavrnitev
1. Je poenostavljena in neteoretična.	Temelji na treh teorijah o kriminalni priložnosti: rutinska dejavnost, kriminalni vzorec in razumna izbira. Temelji tudi na socialni psihologiji.
2. Učinek ni dokazan; povzroči premeščanje kriminalitete in stanje pogosto poslabša.	Veliko študij primerov kaže, da zmanjšuje kriminaliteto, ponavadi z nekaj premeščanja.
3. Odvrča pozornost od glavnih vzrokov kriminalitete.	Dosega takojšnje rezultate in daje čas za iskanje dolgoročnih rešitev glede kriminalitete.
4. Je konservativen, upravljan pristop do problemov kriminalitete.	Ne obljublja več, kot lahko doseže. Od rešitev zahteva, da so uporabne in socialno sprejemljive.
5. Spodbuja sebično, izključevalno družbo.	Bogatim in revnim zagotavlja enako stopnjo varovanja.
6. Spodbuja velikega brata in omejuje osebno svobodo.	Družbo varuje pred nevarnostmi demokratični proces. Ljudje so pripravljeni prenesti sitnosti in manjše kršitve svobode, če jih to varuje pred kriminaliteto.
7. Okrivi žrtev.	Žrtvam pomaga, saj jim daje informacije o kriminalnih tveganjih in kako se jim izogniti.

Vedno se morate zavzemati za rešitve, ki lahko hitro zmanjšajo problem. To pomeni, da se morate osredotočiti na neposredne vzroke problema in ne na bolj oddaljene, posredne. To pomembno razliko je razvil Paul Ekblom z ministrstva za notranje zadeve ter jo je mogoče prikazati na primeru preteпов v barih s povzročanjem poškodb z razbitimi steklenicami in kozarci. Oddaljeni vzroki so lahko rasna diskriminacija, ki ustvarja generacijo nezadovoljne mladeži, pomanjkanje priložnosti za zaposlitev, ki ustvarja širšo socialno izključenost, in pa pomembnost slovesa »frajerja« v prikrajšani in razpuščeni skupnosti. Bolj neposredna, situacijska vzroka sta lahko neodgovorna strežba pijač, ki spodbuja pijančevanje v lokalnih barih in gostilnah, ter razpoložljivost steklenic in kozarcev, ki jih je mogoče zlahka uporabiti kot smrtonosno orožje.

Hitro in trajno zmanjšanje obsega kriminalitete je lahko posledica obravnave situacijskih vzrokov; obravnava oddaljenih vzrokov, čeprav imamo rešitve zanje, se izplača le v razmeroma oddaljeni prihodnosti – ko sedanje zainteresirane strani problem ne bo več zanimal. Med tem pa bo, če ne obravnavamo neposrednih vzrokov, žrtev poškodb z razbitimi steklenicami in kozarci še več.

Uvedba nekaterih situacijskih rešitev pa zahteva precej časa. Na primer, nevarnost, ki jo pomenijo kozarci in steklenice, lahko uredimo z zakonodajo, ki v barih in gostilnah zahteva uporabo izdelkov iz okrepljenega stekla, da se ob razbitju razletijo na drobne koščke. Da bi to dosegli, bi potrebovali

več let. Bolj stvaren bi bil pritisk skupnosti na lokalne gostilne, naj pijačo strežejo le v kozarcih iz okrepljenega stekla ali v plastičnih kozarcih, pijače v steklenicah pa naj ne prodajajo. To bi bilo mogoče doseči v precej krajšem času. Vaša posebna analitična vloga pri spodbujanju te rešitve bi lahko bilo zbiranje podatkov o verjetnih stroških za bare ter podatkov o zmanjšanih stroških zaradi poškodb in nege na urgenci. Pravzaprav boste verjetno vi (kdo pa drug?) dobili nalogo, da zberete podatke o izvedljivosti, stroških in kako bi javnost sprejela katerega koli izmed ukrepov, ki jih partnerstvo za reševanje problemov resno obravnava.

Dejstvo je, da si morate pridobiti znanje o široki paleti rešitev in biti pripravljeni bojevati se za dobre zamisli, če želite, da bo natančno analitično delo obrodilo sadove.

Za nadaljnji študij:

Clarke, R. (1997). *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. Monsey, Criminal Justice Press.

Von Hirsch, A., Garland, D., Wakefield, A. (2000). *Ethical and Social Perspectives on Situational Crime Prevention*. Oxford, Hart Publishing.

39. Povečajte tveganje izvršitve kaznivega dejanja

V tem koraku opisujemo najosnovnejšo kategorijo situacijskih ukrepov – namenjenih oteževanju izvajanja kriminalitete – začenši z oteževanjem dostopa do tarč. Situacijska prevenjaja je ena izmed 25 tehnik, ki jih zajema ta pristop. Vedite, da se tehnike precej prekrivajo. Na primer, okrepitev tarč otežuje kriminaliteto, lahko pa tudi upočasni storilce in poveča možnost, da jih policija ujame. Nekateri ukrepi se lahko uporabljajo za več namenov. Ko uporabljate to razvrstitev, ne izgublajte časa z razmišljanjem o tem, kam nek ukrep sodi – razvrstitev uporabite le za zagotovitev, da upoštevate najširši možni repertoar situacijskih odzivov na določen problem.

Okrepite tarče. Očiten in pogosto zelo učinkovit način oviranja vandala ali tatu so fizične ovire, kot so ključavnice, zasloni ali okrepljen material. Pred 30 leti so pri nas in v čezmorskih državah uvedli volanske ključavnice, kar je dolgoročno zmanjšalo tatvine vozil, zdaj pa to nadgrajujejo imobilizatorji zaganjalnika. Protivoltni zasloni, uvedeni v londonskih poštних uradih, so število ropov zmanjšali za 40 odstotkov, neprebojni zasloni za potnike pa so stroškovno učinkovito zmanjšali napade in rope taksistov v New Yorku (glejte *Robbery of Taxi Drivers*, Problem-Oriented Guides for Police No. 27, dostopno na <http://www.cops.usdoj.gov> in <http://www.popcenter.org>).

Nadzor dostopa do prostorov. Zadrževanje ljudi zunaj prostorov, kjer nimajo kaj iskati, na primer zunaj vojaških taborov, tovarn ali stanovanjskih blokov, ima dolgo tradicijo – pomislite na dvizna železna vrata, jarke in dvizne mostove srednjeveških gradov. To je tudi osrednji sestavni del koncepta branljivega prostora Oscarja Newmana, kar naj bi bil začetek znanstvenega interesa za situacijsko kriminalno prevencijo. Barry Poyner je opozoril, da sta montaža domofonov in rušenje povezovalnih poti med zgradbami močno zmanjšala rope v Londonu (glejte 24. korak). V nekaterih primerih nadzor dostopa zagotavlja, da imajo ljudje vozovnice in dokumente. Preoblikovanje vozovnic v obliko, preprostejšo za preverjanje, je močno zmanjšalo število slepih potnikov na trajektih v kanadskem Vancouvru. Pregledovanje prtljage in potnikov na letališču je na začetku 70. let zmanjšalo število ugrabitev letal po vsem svetu, in sicer z okoli 70 na 15 letno.

Pregledi pri izhodu. Namen pregledov pri izhodu je zagotoviti, da ljudje, ki zapuščajo zgradbo, prostor ali kako drugo območje, niso ničesar ukradli oziroma da so plačali vse potrebne pristojbine in davke.

Potniki na washingtonski podzemni železnici morajo vstaviti vozovnice v avtomatska vrata ne le pri vходу, temveč tudi pri izhodu. To sta torej dve priložnosti za preverjanje, ali je bila vozovina plačana. Potniki na newyorški podzemni železnici morajo vozovnico vstaviti le enkrat, in sicer ob vstopu, kar pa zmanjšuje priložnost za zaznavanje slepih potnikov. Druga primera pregledov pri izhodu so mejne kontrole pri izstopu iz države ter uporaba elektronskih oznak na knjigah iz knjižnice in na blagu. Te oznake sprožijo alarm, ko izposoja knjig ni bila zapisana, ali ko tat označen izdelek želi odnesti iz trgovine. Študije so pokazale, da to precej zmanjšuje število tatvin v trgovinah in tatvin knjig v knjižnicah.

Odvračanje storilcev. V Veliki Britaniji so na nogometnih tekmah skupine nogometnih navijačev na tribunah ločene, in sicer zato, da se preprečijo pretepi, prihodi in izhodi navijačev pa so časovno razporejeni, tako da se izogonejo čakanju, med katerim pride do težav. Ureditev odhoda avtobusa takoj po zaprtju barov pomeni izogibanje še eni izmed britanskih manj uglednih tradicij, tj. pretepom po zaprtju lokalov. To sta primera odvrčanja storilcev od tarč kriminalitete, situacijske tehnike, ki je rezultat teorije o rutinski dejavnosti. Drugi primeri so programi zapor cest, ki so povzročili zmanjšanje velikega števila kaznivih dejanj (glejte *Closing Streets and Alleys to Reduce Crime*, Problem-Oriented Guides for Police, Response Guide No. 2, dostopno na <http://www.cops.usdoj.gov> in <http://www.popcenter.org>). Zapore cest so pomagale zmanjšati celo streljanja iz vozečih vozil v Los Angelesu (glejte spodnjo tabelo 32).

Tabela 32: Povečajte trud za izvršitev kaznivega dejanja

Okrepitev tarč:

- volanske ključavnice in imobilizatorji zaganjalnika
- protivoltni zasloni na bankah in poštних uradih
- neprebojni zasloni za taksiste

Nadzor dostopa do prostorov:

- domofoni za stanovanjske komplekse
- dostop z elektronsko kartico do garaž in pisarn
- oblikovanje branljivih prostorov za javna stanovanja

Pregled pri izhodu:

- vozovnica je potrebna tudi pri izhodu
- izvozni dokumenti
- elektronske oznake za trgovine in knjižnice

Odvračanje storilcev:

- ločitev navijačev nasprotnikov na nogometnih stadionih
- zapore cest
- ločeni toaletni prostori za ženske

Nadzor orodja in orožja:

- varnejše pištole
- okrepljeni kozarci za pivo
- zaustavitev vhodnih ključev na javnih telefonih za preprečevanje dejavnosti prepodajalcem drog
- fotografije na kreditnih karticah in odtisi palcev na čeki

Nadzor orodja in orožja. Saloni na Divjem zahodu so zahtevali od obiskovalcev, da na vходу predajo pištole, ker so se želeli izogniti strelnim obračunom alkoholiziranih gostov. V zadnjem času so razvili »varnejše« pištole, s katerimi lahko strelja le njihov lastnik ali ki izstrelijo voščene kroglice ali pomirjevala. Da bi preprečili uporabo razbitih kozarcev kot orožja, veliko britanskih barov zdaj uporablja pivske kozarce iz okrepljenega stekla. Prva komercialna uporaba »identifikacije klicatelja« (v New Jerseyju konec 80. let) je zmanjšala število obscenih telefonskih klicev za 25 odstotkov. V 34. koraku boste našli seznam različnih načinov, ki so jih mesta uporabljala za nadzor javnih telefonov pri preprodaji drog, vključno z blokado vhodnih klicev in prepovedjo javnih telefonov na nekaterih lokacijah. Reprogramiranje javnih telefonov na avtobusnem terminalu na Manhattnu je preprečilo nezakonit dostop do mednarodnih telefonskih storitev, s čimer so uničili več milijonov dolarjev vredno goljufijo. Strožji varnostni postopki za dostavo kreditnih kartic so sredi 90. let povzročili precejšen upad goljufij s kreditnimi karticami (11. korak).

Okvir 19: Rešitev za streljanje iz vozečih vozil

Tolpe pogosto rešujejo medsebojne spore tako, da na člane nasprotnih tolp streljajo iz vozečih avtomobilov. Ta streljanja je težko preprečiti samo z delom z mladino ali s poostrenim policijskim delom. Novo rešitev, operacijo slepih ulic, so preizkusili na območju desetih ulic v Los Angelesu, kjer je bilo največ streljanja iz vozečih avtomobilov in umorov med tolpmi. Policija je na najbolj ogrožene ulice postavila prometne ovire. Te slepe ulice so avtomobilom na eni strani ulice preprečevale vhod, tisti, ki pa so v ulico vstopili na drugi strani, so se morali po isti poti tudi vrniti. To je ne le otežilo delo strelcem, ampak je povečalo tudi tveganje zanje, saj so se morali vrniti po isti poti, med tem pa so njihove tarče morda že pripravile svoje strelno orožje.

Ovire so povzročile takojšnje zmanjšanje streljanja iz vozečih vozil in števila umorov. V letu pred operacijo slepih ulic, leta 1989, se je na tem območju zgodilo sedem umorov. V drugem zaporednem letu po namestitvi ovir so zabeležili le en umor. Ni bilo dokazov, da so se umori preselili v drugo soosesko. Po koncu operacije, ko so ovire odstranili, se je število umorov znova povzpelo na prejšnjo raven.

Vir: Lasley, J. (1998). »*Designing Out*« *Gang Homicides and Street Assaults. Research in Brief, National Institute of Justice*. Washington, U.S. Department of Justice.

40. Povečajte tveganje izvršitve kaznivih dejanj

Razgovori s storilci so razkrili, da jih bolj skrbi tveganje prijetja kot pa posledice po prijetju. To je smiselno, saj po prijetju ne morejo veliko vplivati na kazni, če pa so previdni, lahko veliko storijo za zmanjšanje tveganja prijetja. Zato si situacijska kriminalna prevencija prizadeva povečati tveganje prijetja in se ne ukvarja s kaznijo.

Povečanje varovanja. Cohen in Felson sta ugotovila, da je bilo povečano število vlomov v 60. in 70. letih delno posledica večjega števila žensk, ki so delale zunaj doma. To je pomenilo, da čez dan veliko domovanj, če ne kar cela predmestja, niso imela »ustreznih varuhov«. Neka druga raziskava je pokazala, da vlomilci svoje delo raje opravijo med tednom ob popoldnevih, ko ljudje niso doma. To pojasnjuje, zakaj naj ljudje, ko gredo na počitnice, objavijo časopis in o odhodu obvestijo sosedo. Način boljšega varovanja je tudi nošnja mobilnih telefonov ali nočni izhodi v skupini ljudi. O učinkovitosti teh rutinskih previdnostnih ukrepov ni veliko znanega, ocene sosedskih straž, edinega sistematičnega prizadevanja za razširitev varovanja, pa niso bile spodbudne. Vendar pa je bila »razpredena« sosedska straža, v okviru katere so bili po vlamu opozorjeni okoliški domovi, pomemben dejavnik uspešnega projekta v Kirkhoitsu v Angliji.

Pomoč naravnemu nadzoru. Lastniki hiš obrezujejo grmičevje v bližini oken in vrat, banke pa ponoči osvetljujejo notranjost, zato da izrabijo »naravni« nadzor, ki ga zagotavlja vsakdanja navzočnost ljudi. Okrepitev naravnega nadzora je tudi glavni cilj izboljšanja ulične razsvetljave in arhitekture branljivega prostora. Britanske študije so pokazale, da boljša razsvetljava v javnih stanovanjskih naseljih zmanjšuje kriminaliteto, pri čemer se ta ne preseli na drugo lokacijo (premeščanje kriminalitete). Ena izmed sestavin zgodnjega posredovanja CPTED za zmanjšanje števila vlomov na komercialni ulici v Portlandu v Oregonu je bila boljša razsvetljava zunanosti trgovin. Oscar Newman je poročal o uspehih pri zmanjševanju kriminalitete v javnih stanovanjskih naseljih, potem ko so uporabili načela naravnega nadzora. In ne nazadnje, vroče linije za obveščevalce in programi za zaustavitev kriminalitete so tudi poskusi, kako izkoristiti naravni nadzor, ki ga zagotavlja javnost.

Zmanjšanje anonimnosti. Ker ima veliko ljudi avtomobile, lahko obiskujejo službo daleč od doma. Ker so se nakupovalna središča preselila na obrobje mest, so propadle trgovine v središčih mest. Cenejša potovanja so povzročila povečanje turizma doma in tudi prek oceana. Na te načine ljudje vedno več časa preživijo med tujci. K anonimnosti so precej prispevale velike šole, saj se učenci in osebje na šoli slabo poznajo. Zmanjšanje anonimnosti je obetajoča, a redko uporabljena situacijska tehnika. Nekatere šole uvajajo šolske uniforme, delno tudi zato, da bi zmanjšale anonimnost učencev na poti v šolo in domov. Anonimnost zmanjšujejo tudi značke z identiteto taksistov in nalepke na tovornjakih z vprašanjem »Kakšen voznik sem?«, ob katerem je navedena brezplačna telefonska številka.

Uporaba upravljavcev prostora. Poleg svoje prvotne vloge nekateri delodajalci opravljajo tudi vlogo nadzornika. Ti »upravljavci prostora« so trgovski pomočniki, vratarji v hotelih in redarji na parkiriščih. Kanadska raziskava je ugotovila, da so stanovanjske zgradbe, ki imajo vratarja, manj dovzetne za vlome. Nagrajevanje tistih blagajničarjev v trgovini z elektronskim blagom, ki so odkrili ponarejene ali ukradene kreditne kartice, je pripomoglo k zmanjšanju izgub zaradi goljufij za skoraj milijon dolarjev. Vandalizem na velikem številu dvonadstropnih avtobusov na severu Anglije so močno zmanjšali, ko so na nekaj avtobusih namestili videokamere za voznike. V trgovinah z živili pa se je pokazalo, da na učinkovit način preprečujejo rope, če zaposlijo dva blagajnika, zlasti ponoči (glejte tabelo 33).

Okrepitev formalnega nadzora. Formalni nadzor izvajajo policisti in varnostniki v trgovinah, kjer potencialnemu storilcu pomenijo grožnjo. Nadzor lahko okrepijo protivlomni alarmi, videokamere in radarji. Študija o premožni skupnosti v bližini Filadelfije je pokazala, da veliko število protivlomnih alarmov v hišah zmanjša stroške policije, saj zmanjšuje stopnjo vlomov v širši skupnosti. Študije ministrstva za notranje zadeve so ugotovile precejšnje zmanjšanje števila več kaznivih dejanj po namestitvi videokamer v britanskih mestih (glejte *Video Surveillance of Public Spaces*, Problem-Oriented Guides for Police, Response Guide No. 3, dostopno na <http://www.cops.usdoj.gov> in <http://www.popcenter.org>). Ocena učinka radarjev, ki so jih uporabili po vsej

državi Viktorija v Avstraliji, je pokazala, da se je zmanjšala prehitra vožnja in da je bilo za 45 odstotkov manj smrtnih žrtev na cestah. Močno oglaševano patroljiranje na kolesih, ki ga je na parkirišču, od koder se ljudje peljejo v center mesta z javnim prevozom, v Vancouveru vpeljalo zasebno podjetje za varovanje, je precej zmanjšalo število tatvin avtomobilov. Ko je varnostno osebje začelo sistematično dnevno prešteti zelo ogroženo blago, kot so videokorderji in kamkorderji, se je v skladišču trgovine z elektronskim blagom v New Jerseyju zmanjšalo število tatvin, ki so jih storili zaposleni, za več kot 80 odstotkov. Dobre nove načine okrepitve formalnega nadzora daje povezava med podatki o posameznikih, kot je to prikazano v študiji Eckharta Kuhlorna. Ugotovil je, da je računalniško preverjanje izjav, povezanih z

osebnimi dohodki, ki so jih prosilci naslovili na dva ločena švedska vladna oddelka, zmanjšalo število goljufij v zvezi s socialnimi prejemki. Ko so ljudje zaprosili za dodatek za stanarino, so dajali izjave o manjših osebnih dohodkih. Ko pa so zaprosili za nadomestilo za bolezen, so v izjavah navedli podatke o višjih dohodkih. Možnost navzkrižnega preverjanja izjav o dohodkih je te goljufije precej zmanjšala.

Za nadaljnji študij:

Painter, K., Tilley, N. (1999). Surveillance of Public Space: CCTV, Street Lighting and Crime Prevention. *Crime Prevention Studies*, 10. Monsey, Criminal Justice Press. (Del dostopen na <http://www.popcenter.org>.)

Tabela 33: Ukrepi ki zmanjšujejo število ropov v trgovinah z živili (Rezultati 14 študij)

Ukrepi	Število študij, ki to dokazujejo*
Dva ali več blagajničarjev	10
Ustrezno ravnanje z gotovino	8
Ni skritih vhodov	6
Bližnje trgovine	5
Dober pregled nad pročeljem trgovine	5
Obratovalni čas samo podnevi	5
Varnostna tehnologija	5
Blagajnik v varni kabini	4
Usposabljanje uslužbenecv	4
Dober pregled nad notranjostjo trgovine	3
Bencinska črpalka pred trgovino	3
Blagajnik na sredini trgovine	3
Trgovina na živahni ulici	2
Navzočnost varnostnika	2

* Vse študije niso vključevale vseh ukrepov.

Vir: Hunter, R., Jeffery, C.R. (1997). Preventing Convenience Store Robbery through Environmental Design. Clark, R. *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. Monsey, Criminal Justice Press.

Tabela 34: Povečanje tveganja za kaznivo dejanje

- Izboljšano varovanje:*
- spodbujanje rutinskih preventivnih ukrepov, kot so puščanje znamenj o prisotnosti, ko je dom v resnici prazen, nošenje mobilnega telefona in nočni izhodi v skupinah
  - »razpredena« sosedska straža
- Pomoč naravnemu nadzoru:*
- izboljšana ulična razsvetljava
  - oblikovanje branljivega prostora
  - sosedske straže in vroče linije za obveščevalce
- Zmanjšanje anonimnosti:*
- tablice z imenom taksista
  - nalepke »Kakšen voznik sem?«
  - šolske uniforme
- Uporaba upravljavcev prostorov:*
- usposabljanje uslužbenecv za preprečevanje kriminalitete
  - nagrajevanje pazljivosti
  - podpora živžgačev (ki razkrivajo nepravilnosti)
- Okrepitev formalnega nadzora:*
- radarji in naključni testi z alkokotestom
  - videonadzor v središčih mest
  - usmerjene patrolje na kolesih na parkiriščih

41. Zmanjšajte koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem

Teorija razumne izbire pravi, da storilci kaznivih dejanj vedno iščejo koristi. Te koristi niso vedno le materialne, kot npr. pri tatvinah, saj kaznivo dejanje lahko prinaša še veliko drugih koristi, tudi potešitev spolnih potreb, prinašajo lahko omamo, razburjenje, maščevanje, spoštovanje vrstnikov in tako naprej. Pomemben del situacijske kriminalne prevencije je torej, da razume koristi različnih kategorij kaznivih dejanj in išče načine za njihovo zmanjšanje ali odpravljanje.

Prikrivanje tarč. Lastniki domovanj poskušajo vlomilce prelisčiti tako, da nakit in druge dragocene predmete skrivajo. Zastirajo okna in tako tatovom preprečujejo, da bi si ogledovali, kaj je v hiši. Nekateri v javnosti ne nosijo zlatih verižic, drugi pa svojih avtomobilov čez noč ne puščajo parkiranih na ulicah, zlasti če so njihovi modeli privlačni za nedovoljeno vožnjo, na primer honda in acure. Tabela 35 spodaj predstavlja podatke britanske raziskave o kriminaliteti, ki kažejo na to, da so avtomobili, parkirani na ulici, precej bolj ogroženi od avtomobilov, parkiranih v garažah ali na dovozih. Vse to so načini prikrivanja tarč in zmanjševanja skušnjave. Druge strategije prikrivanja so manj očitne. Na primer, spolno nevtralni sezname telefonskih števil lahko ženske obvarujejo pred obscenimi telefonskimi klici, neoznačena blindirana vozila pa lahko zmanjšajo tveganje za rop med vožnjo.

Tabela 35: Tatvine avtomobilov in parkirno mesto, Anglija in Wales, britanska raziskava o kriminaliteti

Mesto parkiranja	Kazniva dejanja* na 100.000 avtomobilov na 24 ur
Domača garaža	2
Dovoz/pomožna garaža	40
Druga ulica	327
Javno parkirišče	454

* Vključujejo tatvino vozila, tatvino iz vozil, poskuse in namerno škodo.

Vir: Clarke, R., Mayhew, P. (1998). Preventing Crime in Parking Lots. Felson, M., Peiser, R. *Reducing Crime through Real Estate Development and Management*. Washington, Urban Land Institute.

Odstranitev tarč. V španski cerkvi nameščen aparat za kreditne kartice je prinesel več koristi: donatorji so za davčne olajšave prejeli potrdila, cerkev je prejela več sredstev, zaradi negotovinskega

darovanja pa je cerkev z odstranitvijo tarče uspela zmanjšati tudi tveganje tatvin. Zgodnejša uporaba enake situacijske tehnike izvira iz časa kalifornijske zlate mrzlice. Zaradi velikega števila ropov poštnih kočij je nek rudnik začel ulivati zlato v 180-kilogramske palice. Roparji na konjih tako težkih predmetov niso mogli odnesti. Sodobnejši primeri odstranitve tarč so spremembe javnih telefonov. Na zelo tveganih lokacijah v Veliki Britaniji so, da bi preprečili razbijanje stekla, kioske zamenjali s kabinami, nameščenimi na stene, s predplačniškimi karticami, na katerih je mogoče shraniti večje količine denarja, pa so odstranili pomembno tarčo tatvin. Najizrazitejši primer odstranitve tarč je bila uvedba sistema natančne voznine in blagajn na avtobusih, kar je v New Yorku in v 18 drugih mestih v poznih 60. letih izrazito zmanjšalo število ropov avtobusnih voznikov.

Identifikacija lastnine. V razvitih državah morajo biti motorna vozila registrirana in imeti morajo svojo identifikacijsko številko vozila (VIN), kar je namenjeno podpori obdavčitve, ukrepi pa zmanjšujejo tudi število tatvin. Ena izmed zadnjih držav, ki je zahtevala registracijo vozil, je bila zvezna država Illinois (leta 1934), to pa je število tatvin vozil z 28.000 v predhodnem letu zmanjšalo na okoli 13.000. Ameriški zvezni zakon proti tatvinam motornih vozil iz leta 1984 je predpisal, da morajo biti vsi večji sestavni deli »zelo ogroženih« avtomobilov označeni s številko VIN. Policijski programi »identifikacije operacij« so imeli slabši uspeh, a Gloria Laycock z Inštituta za kazenskopravne znanosti Jill Dando je ugotovila, da je označevanje lastnine, izvedeno v treh manjših skupnostih v Walesu, s hkratnim obširnimi medijskim obveščanjem, prepolovilo število prijavljenih vlomov v domove.

Prekinitev trgov. Kriminalisti in policisti so namenili razumevanju in odpravi trgov z ukradenim blagom malo pozornosti. Le težko so pridobili podatke o teh trgih, raje so lovili tatove in vlomilce, skrivanju ukradenega blaga pa niso namenili pozornosti, delno tudi zato, ker so kazni za skrivanje precej mile. A če ne bi bilo trgov z ukradenim blagom, bi bilo manj stalnih vlomilcev in manj tatvin s tovarnjakov, ki prevažajo tobak in alkohol. Mike Sutton je z nedavnim delom za ministrstvo za notranje zadeve znova vzbudil zanimanje za odpravljanje trgov z ukradenim blagom. Ukrepi za odpravo trgov morajo biti

prilagojeni naravi trga, vključevali pa naj bi policijsko sistematsko spremljanje transakcij v zastavljalnica, represivne ukrepe za nezakonite ulične prodajalce in spremljanje manjših prodaj prek časopisnih oglasov, s čimer je mogoče odkriti prodajalce povratnike. Policijske operacije, npr. lažne trgovine z rabljenim blagom, niso dober način odkrivanja storilcev in se jim je treba izogibati, saj je nedavna raziskava pokazala, da lahko celo spodbujajo tatvine okoli take trgovine.

Onemogočanje koristi. Namestitev ležečih policajev je dober način onemogočanja prehitre vožnje. Avtoradijev z varnostno kodo ni mogoče uporabljati, če tat ne pozna PIN številke, in študije v ZDA in Avstraliji so pokazale, da so avtomobili s takimi radiji manj ogroženi. V trgovinah preprečujejo tatvine ploščice s črnilom. Če hočemo ploščice odstraniti z blaga, spustijo črnilo, pri čemer se npr. oblačilo uniči. Tatovi oblačil ne morejo niti nositi niti prodati, kar odpravlja njihovo motiviranost za tatvino.

Za nadaljnji študij:

Sutton, M., et al. (2001). Tackling Stolen Goods with the Market Reduction Approach. *Crime Reduction Research Series, volume 8*. London, Home Office.

Tabela 36: Zmanjševanje koristi (dobička)

Prikrivanje tarč:

- parkiranje v garaži ali na dovozu za avtomobile, ki so zanimivi za nedovoljeno vožnjo
- spolno nevtralni telefonski imeniki
- neoznačena blindirana vozila

Odstranitev tarč:

- odstranljivi avtoradiji
- ženska zavetišča
- predplačniške kartice za javne telefone

Identifikacija lastnine:

- označevanje lastnine
- licenciranje vozil in označevanje delov
- žigosanje goveda

Prekinitev trgov:

- preverjanja zastavljalnic
- nadzor časopisnih oglasov
- ulični prodajalci z dovoljenjem

Onemogočanje koristi:

- ploščice s črnilom na blagu
- čiščenje grafitov
- onesposobitev ukradenih mobilnih telefonov

Tabela 37: Onemogočanje koristi grafitov

Grafiti na vlakih newyorške podzemne železnice so v 70. in 80. letih postali že skoraj blagovna znamka tega mesta, pogosto jih je bilo videti v začetnih prizorih filmov, ki so se dogajali v New Yorku. Vodstvo podzemne železnice je s številnimi strategijami izvajanja zakona in okrepitvami tarč poskusilo odpraviti grafito, a neuspešno. Nato pa so s preprosto zamisljivo uspeli: če so na očiščene vagone znova risali grafito, so vagone umaknili s proge in jih znova očistili. To je grafitarjem onemogočilo, da bi v javnosti razkazovali svoje umetnine. Ker je bilo vagonov ogromno, so za čiščenje potrebovali šest let. Danes so vagoni podzemne železnice podobni vagonom v drugih mestih.

	Očiščeni vagoni						
	Leto	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Cilj	–	1720	3434	4707	5946	6221	
Dejansko stanje	400	1915	3454	4839	6077	6245	

Vir: Sloan-Howitt, M., Kelling, G. (1997). Subway Graffiti in New York City: »Getting up« vs. »Meaning it« and »Cleaning it«. Clarke, R. *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. Monsey, Criminal Justice Press.

42. Zmanjšajte provokacije

Ko je Richard Wortley preučeval zapore in bare, je opazil, da gneča, neudobje in nesramno vedenje v obeh okoljih izzivajo nasilje. Na podlagi tega je trdil, da je situacijska kriminalna prevencija preveč osredotočena na priložnosti za kriminaliteto in zanemarljivo dogajanja v situacijah, ki pospešujejo ali povzročajo kriminaliteto. Kot rezultat te študije sta Clarke in Cornish vključila pet tehnik za zmanjševanje »provokacij« v novo razvrstitev situacijskih tehnik.

Zmanjšanje frustracij in stresa. Vsi postanemo jezni, če je natak naravnost, ko se ljudje vrivajo prek vrste ali ko imajo vlaki nepojasnjeno zamudo. Včasih postanemo tako jezni, da postanemo celo nasilni. Temu se je mogoče izogniti z boljšimi storitvami (dobro delovno prakso). Vendar pa pritožbe običajno spregledajo, če prizadeti nimajo veliko moči. Na primer, zaporniki se večkrat zamenjajo pritožujejo, da ne morejo jesti, ko so lačni, ali gledati izbranih televizijskih programov, čeprav je to mogoče preprosto rešiti, in sicer z boljšim časovnim razporedom obrokov in zagotovitvijo več televizijskih sprejemnikov. Čakanje na uporabo telefona, kar je še en vir frustracij zapornikov, je mogoče izboljšati z računalniškimi sistemi za določanje uporabe telefona (glejte okvir 20). Izbruh jeze in nasilja so lahko posledica izjemnega neugodja – preglasen hrup, prerivanje, pomanjkanje sedežev. Tako stanje opazimo v klubih, barih in na letališčih (pri čakanju na let, ki ima zamudo), vedno pa pripelje do težav. Več sedežev, sproščujoča glasba in šibkejša svetloba v teh okoljih zmanjšujejo nelagodje in stres.

Izogibanje sporom. V Veliki Britaniji so skupine navijačev nasprotnih ekip na stadionih ločene, prihod in odhod pa sta časovno urejena tako, da navijači med čakanjem ne povzročajo težav. Cene voženj s taksiji z letališča Kennedy v New Yorku do Manhattan so določene na enotno ceno 45 \$, kar preprečuje goljufije in spore v zvezi z voznino. Da bi uvedli sporazumno upravljanje množice na Veliki nagradi moto GP v Avstraliji, so lahko motociklisti upravljali prostore za taborjenje za druge motocikliste, spodbudili pa so jih tudi k oblikovanju pravil za uporabo prostorov. To je preprečilo prepire med policijo in motociklisti. V preteklih letih so namreč ravno prepiri zaznamovali to prireditev.

Zmanjšanje izzivov in skušnjav. Zdravniki naj ne bi izvajali podrobnih telesnih pregledov pacientk brez navzočnosti medicinske sestre ali receptork. Tak pristop varuje zdravnika pred različnimi obtožbami, prav tako pa zmanjšuje skušnjave za spolno zlorabo pacientk ali dajanje neprimernih ponudb. Zakoni, ki obsojenim pedofilom prepovedujejo zaposlitev na delovnih mestih, ki vključujejo stike z otroki, ne varujejo le otrok, temveč odraslim pomagajo pri krotitvi spolne sle. Ker že samo pogled na strelno orožje sproža občutke nasilja, je to dober razlog za ureditev prikazovanja orožja. Dejstvo, da veliko spolnih prestopnikov ima ali uporablja nasilno pornografijo, je razlog za nadzor nad tovrstnim gradivom. In ne nazadnje, zmanjševanje skušnjav je osnova nasvetov za previdno ravnanje z denarjem v javnosti in za previdnost mladih žensk, ko se ponoči kje znajdejo same.

Nevtralizacija pritiska vrstnikov. Veliko staršev nasprotuje stikom svojih otrok z vrstniki zaradi slabega vpliva, šole pa skupine povzročevalcev težav razdelijo v različne razrede. Vendar pa so pod pritiskom vrstnikov otroci in tudi starši. Zaposleni lahko novo zaposlene uvedejo v tatvine na delovnem mestu, mlade moške pa k pretiranemu pitju pogosto spodbujajo prijatelji. Neka avstralska oglaševalska kampanja, ki je nameravala uvesti močan odvračilni ukrep – naključne preizkuse alkoholiziranosti – je uporabljala slogan »Dobri prijatelji ne pustijo, da piješ, ko voziš«. Ameriška oglaševalska kampanja pa je uporabila slogan »Prijatelji ne dovolijo, da bi sedel pijan za krmilo«.

Odvrnitev od posnemanja. Vsi novi televizijski sprejemniki imajo čip, ki staršem omogoča, da blokirajo televizijske programe, ki prikazujejo nasilje. Čeprav naj ne bi bilo povezave med filmi z nasilno vsebino in nasiljem v družbi, pa obstajajo dokazi o posnemanju kaznivih dejanj, saj poročila o nenavadnih hudodelstvih včasih spodbudijo posnemanje. Pokazalo se je tudi, da učenci, ki svoje učitelje vidijo pri nezakonitih računalniških dejavnostih, taka kazniva dejanja pogosteje storijo tudi sami. Pogosto je tudi posnemanje pešcev, ki cesto prečkajo pri rdeči luči. Kolikokrat ste prevozili rdečo luč in ste, ko ste pogledali v vzratno ogledalo, ugotovili, da je enako storil voznik za vami? Dokazano je bilo tudi, da bodo mizice v parkih, ki so že popraskane in porisane, vandali še

naprej uničevali. Taka odkritja porajajo programe »hitrega popravila« za preprečevanje vandalizma. Wilson in Kelling sta to načelo razširila v znanem članku o »razbitih oknih«, in sicer z navedbo, da je treba manjše znake propada v skupnosti takoj odpraviti, na primer beračenje in nagovarjanje prostitutk, saj se lahko sicer položaj hitro poslabša, ker se na območju slabšega nadzora kmalu naselijo izkušenejši storilci.

Za nadaljnji študij:

Wortley, R. (2001). »A Classification of Techniques for Controlling Situational Precipitators of Crime.«
Clarke, R. *Security Journal*, 14, 63–82.

Tabela 38: Zmanjšanje provokacij

Zmanjšanje frustracij in stresa:

- učinkovite čakalne vrste in prijazna pogostitev
- več razpoložljivih sedežev
- pomirjajoča glasba in šibka svetloba

Izogibanje sporom:

- ločeni prostori za nogometne navijače nasprotnih moštev
- manjša gneča v lokalih
- enotne cene prevozov s taksiji

Zmanjšanje izzivov in skušnjav:

- nadzor nasilne pornografije
- pedofili ne smejo opravljati dela, pri katerem bi imeli stike z otroki
- nasvet o izogibanju spolni viktimizaciji

Neutralizacija pritiska vrstnikov:

- »Idioti pijejo alkohol, ko vozijo.«
- »V redu je reči NE!«
- ločevanje povzročevalcev težav v šoli

Odvrnitev od posnemanja:

- hitra popravila poškodovanih predmetov
- posebni čipi v televizijskih sprejemnikih, ki omogočajo blokado programov
- pregled podrobnosti načina delovanja, z namenom izogniti se kaznivim dejanjem
- kazniva dejanja posnemanja

Okvir 20: Goljufije s telefoni, Slot time in Victoria's Secret na Rikers Islandu

Rikers Island v bližini letališča La Guardia v New Yorku je ogromen sistem desetih zaporov. V njih prestajajo kazen različni zaporniki, njihove pravice do telefonskih klicev pa so odvisne od njihovega statusa. Pazniki naj bi v dnevniko zapisovali uporabo telefonov in urejali čas, ki vsakemu zaporniku pripada za telefonske klice. Na začetku 90. let je ta sistem propadel. Zaporniki so razvili svoj sistem, imenovan »slot time«, letni stroški za telefonske klice pa so poskočili na več kot 3 mio dolarjev. Najmočnejši zaporniki so nadzorovali telefone, s katerimi so pogosto klicali na pozivnike in ohranjali posle z drogami v zunanjem svetu. Zaporniki so klicali tudi telefonske številke, ki so ponujale spolne usluge, in s številkami ukradenih kreditnih kartic plačevali medkrajevne klice ter opravljali nakupe. Nancy La Vigne, ki je ta problem preučevala kot dodiplomska študentka na univerzi Ritgers, navaja: »Ženske zapornice so se dokopale do kataloga proizvajalca spodnjega perila Victoria's Secret, kar je pomenilo, da so v zaporu bivale najbolj oblečene zapornice – dokler vmes ni posegla roka pravice.«

Vodstvo zaporov je vpeljalo močno varovan računalniški sistem telefoniranja, ki je zelo omejeval uporabo telefona, v skladu s statusom zapornika. Zaporniki so do telefonov dostopali s črtnimi kodami na identifikacijskih karticah in z vnosom številke PIN. Ta sistem je stroške telefoniranja takoj zmanjšal na polovico, zmanjšalo pa se je tudi število pretefov zaradi dostopa do telefonov. Pravzaprav je študija La Vignejeve pokazala, da je stopnja pretefov padla s 6,7 na 1000 zapornikov v letu pred novim sistemom na 3,6 na 1000 zapornikov po uvedbi sistema.

Vir: La Vigne, N. (1994). Rational Choice and Inmate Disputes over Phone Use on Rikers Island. Clarke, R. *Crime Prevention Studies*, 3. Monsey, Criminal Justice Press.

43. Odpravite izgovore za izvrševanje kaznivih dejanj

Peta kategorija situacijskih tehnik priznava, da storilci moralno sodijo svoja dejanja in pogosto opravičujejo svoje ravnanje, da bi »nevtalizirali« moteče občutke krivde ali sramu. Njihovi izgovori so: *Zaslужil si je, Saj sem si samo sposodil, Samo klofuto sem ji primazal.* Ti izgovori so lahko zlasti pomembni za običajne ljudi, ki se odzivajo na skušnjave utaje davkov, vožnje v opitem stanju, spolno nadlegovanje zaposlenih in tatvine delodajalčeve lastnine.

Določitev pravil. Vsaka organizacija ima pravila obnašanja za svoja področja. Npr. podjetja urejajo delovni čas zaposlenih in trgovine od zaposlenih zahtevajo, da upoštevajo stroge postopke za ravnanje z gotovino. Organizacije, kot so bolnišnice, knjižnice in hoteli, morajo poleg tega urejati vedenje ljudi, ki jim ponujajo storitve. Vsako nejasnost v zvezi z ureditvijo bo stranka izrabila v svoj prid. Pomemben del situacijske prevencije je torej določanje pravil – uvedba novih pravil ali postopkov (in pojasnitev že obstoječih), zato da se odpravijo kakršne koli nejasnosti v zvezi s sprejemljivostjo vedenja. Da bi se izognile neizkoriščenim rezervacijam, veliko restavracij potrdi rezervacije samo, če klicatelj pusti telefonsko številko, na kateri je dosegljiv. Nekatere restavracije zahtevajo tudi številko kreditne kartice, da lahko neizkoriščene rezervacije zaračunajo. V Kaliforniji so zahtevali, da ima ribič vedno pri sebi dovoljenje za ribolov, zato jih več tudi upošteva pravila nakupa dovoljenja.

Objava navodil. Delovna pravila so pogosto določena v pogodbah o zaposlitvi, pravila podjetij za kreditne kartice, ponudnikov telefonskih storitev in zavarovalnic pa najdemo v pogodbah o storitvah. Uredbe, ki se nanašajo na javna mesta ali prostore, so lahko javno objavljene, da se preprečijo izgovori o nepoznavanju pravil ali da se ljudem jasno pove, kje ta pravila veljajo. Na cestah je veliko prometnih znakov, ki urejajo vožnjo ali parkiranje. Študije so pokazale, da opozorilni znaki močno zmanjšujejo nedovoljeno parkiranje na mestih, rezerviranih za voznike invalide. Znaki so postavljeni tudi na več drugih območjih – v parkih, na fakultetah, tranzitnih progah in v stanovanjskih naseljih – ter urejajo več vrst obnašanja. Čeprav so taka objavljena navodila pogosta, obstaja le malo ocen o njihovi učinkovitosti, kljub temu pa so to bistvena orodja izvajanja zakona in se v prizadevanjih za reševanje problema pogosto uporabljajo.

Zbujanje vesti. Ta situacijska tehnika se razlikuje od »neformalnega družbenega nadzora« v dveh pomembnih vidikih. Prvič, nanaša se na posebne oblike kriminalitete, ki se pojavlja v diskretnih, zelo omejenih okoljih, in drugič, zbujajo očitke vesti v trenutku storitve posebne vrste kaznivega dejanja in trajno ne spreminja splošnega odnosa do kršenja zakona. Napisi na vhodih v trgovine npr. navajajo »Tatvine v trgovinah so kaznive«, na avtobusnih terminalih na Manhattnu pa so napisi »Tukaj velja kajenje za nezakonito, sebično in nesramno vedenje«. Znaki za omejitev hitrosti imajo takojšnji učinek (brez kaznovanja), saj vozniki, ki vozijo prehitro, hitrost takoj zmanjšajo.

Podpiranje privolitev. Ko je v 19. stoletju italijanski kriminolog Cesare Lombroso predlagal, da bi kaznovali z zaporem vsakogar, ki bi opravljal malo potrebo na ulici, je njegov učenec Enrico Ferri predlagal bolj praktičen način reševanja tega problema: gradnjo javnih stranišč. To je primer pospeševanja privolitve, ki je velikokrat uporabljena tehnika. Sem štejemo tudi sofinanciranje prevozov s taksiji za tiste, ki so popili preveč alkohola, zagotavljanje košev za smeti in »tabel za grafite« (za javna sporočila) ter izboljšavo postopkov zapisovanja izposoj v knjižnicah, kar skrajšuje zaostanke in s tem zmanjšuje izgovore za neupoštevanje pravil za izposajo knjig. Shearing in Stenning ponujata v članku o Disney Worldu krasen vpogled v načine, kako nadzor in upravljanje množice – uporaba označenih pločnikov, znakov, fizičnih ovir (ki onemogočajo napačno smer) in navodil vedno razpoloženi zaposlenih – močno zmanjšujeta priložnosti za kazniva dejanja in neprimerno vedenje v tematskem parku (glejte okvir 21).

Nadzor drog in alkohola. Kriminaliteto pospešujejo droge in alkohol, ki v človeku zmanjšujejo zadržke ali slabijo zaznavanje in sposobnosti, zato se storilci slabše zavedajo, da kršijo zakon. O pomembnosti situacijskega nadzora nad pitjem alkohola je bilo veliko govora. Johannes Knutsson, direktor za raziskovalno dejavnost na norveški policijski akademiji, je opozoril, da omejitev alkohola, ki ga lahko posameznik prinese v švedsko letovišče ob praznovanju kresne noči, pripomore k zmanjševanju pijanosti in izgredov. Majhna skupnost Barrow na Aljaski je leta 1994 uvedla popolno prepoved prodaje alkohola, da bi omejila

pijančevanje, zaradi česar se je število klicev na pomoč, povezanih z uživanjem alkohola, zmanjšalo za 81 odstotkov, število kaznivih dejanj za 43 odstotkov, število odstranjevanja pijanih oseb z javnih prostorov pa za več kot 90 odstotkov (glejte predložitev za Goldsteinovo nagrado na <http://www.popcenter.org>). Na veliko avstralskih območjih z nočnimi lokali veljajo prostovoljni dogovori med lokali, namenjeni spodbujanju odgovornega pitja alkohola, ki so zmanjšali število z alkoholom povezanih kaznivih dejanj. Univerza Rutgers je določila, da se lahko na študentskih zabavah pivo streže iz sodčkov in ne iz zabojev, saj je zaboje lažje skriti, nek študent pa je tudi izjavil: »Če imaš en sodček, v vrsti pa čaka 20 ljudi, bo vsak dobil manj alkohola, kot pa če imaš hladilnik, iz katerega pivo kar leti.«

Tabela 39: Odprava izgovorov

Določitev pravil:

- pogodbe o najemu
- kodeksi o nadlegovanju
- hotelska registracija

Objava navodil:

- »Parkiranje prepovedano.«
- »Zasebna lastnina.«
- »Pogasite taborni ogenj«

Zbujanje vesti:

- cestni znaki z omejitvami hitrosti
- podpisi za carinske deklaracije
- »Tatvine v trgovinah so kaznive«

Podpiranje privolitve:

- preprosto zapisovanje izposoje v knjižnicah
- javna stranišča
- koši za smeti

Nadzor drog in alkohola:

- samotestiranje vsebnosti alkohola v krvi v barih
- posredovanje strežnega osebja
- prireditve, na katerih se alkohol ne toči

Okvir 21: Prihod v Disney World

- Znaki opozarjajo voznike, ki se v tematski park pripeljejo z avtomobili, na Disneyjev radio, ki prinaša informacije.
- Znaki usmerjajo voznike na parkirišča, cestne oznake pa kažejo pot.
- Redarji z nasmehom na obrazu usmerijo obiskovalce na parkirno mesto, iz zvočnikov pa zadoni opozorilo, naj zaklenejo avtomobile.
- Obiskovalci so napoteni na posebne vlakce, ki jih odpeljejo do enotirne železnice.
- Posneta obvestila opozorijo obiskovalce, da morajo stati za varnostnimi ograjami.
- Obiskovalce opozorijo na lokacijo njihovega parkirnega prostora (npr. Racman Jaka 1).
- Prijazno jih prosijo, naj se usedejo, naj ne iztegujejo rok in nog iz vagonov ter naj pazijo, da otroci ravnajo enako.
- Preden se izkrcajo, jih napotijo do enotirne železnice, ovire pa preprečujejo, da bi ubrali napačno pot.
- Na ploščadi spremljevalci vodijo obiskovalce v skupinah, ki so dovolj številčne za zapolnitev enega vagona enotirne železnice.
- Varnostna vrata na ploščadi se odprejo šele, ko vlak prispe.
- Vsaka zamuda je objavljena, prav tako tudi pričakovan čas prihoda.
- Na vlaku obiskovalce zaprosijo, naj »zaradi lastne varnosti« ostanejo na sedežih.
- Potnike obveščajo o načinu izkrcanja in jih napotijo k prvi zabavi.
- Znova jih opozorijo, naj pazijo na otroke in naj ne pozabijo svojih stvari.
- Obiskovalce med čakanjem na zabavo razvrstijo v vrste, ki nakazujejo čakalne dobe; čakajoče v vrsti zabavajo Disneyjevi liki.
- Ko obiskovalci zapuščajo prizorišče zabave, jih do naslednjega vodijo znaki, usmerjevalne ovire in spremljevalci.

Vir: Shearing, C., Stenning, P. (1997). From the Panopticon to Disney World: The Development of Discipline. Clarke, V.R. *Situational Crime Prevention: Successful Crime Studies* (2. edition). Monsey, Criminal Justice Press.

44. Ugotovite, kdo je odgovoren za reševanje problema

Dosti problemov nastane zato, ker veliko ustanov (podjetij, vladnih agencij ali drugih ustanov) svojih dejavnosti ne izvaja na načine, ki preprečujejo kriminaliteto, temveč jo celo povzročajo. Na kratko povedano, veliko problemov nastane, ker ena ali več ustanov ni zmožna ali nima volje za izvajanje preventivnih strategij ali ker so te ustanove namenoma ustvarile okoliščine, ki spodbujajo kriminaliteto. To ustvarja tvegane lokacije (28. korak) in druga koncentriranja kriminalitete.

Reševanje problemov pogosto zahteva dejavno sodelovanje ljudi in ustanov, ki niso odgovorni za okoliščine, ki so pripeljale do problema. Posamezniki (ali institucije), odgovorni za problem, so odgovornost za problem s svojih ramen preložili na ramena javnosti in policije. Zato je pomemben cilj vsakega reševanja problema te subjekte prisiliti, da prevzamejo odgovornost. Za vsak problem morate odgovoriti na tri vprašanja o odgovornem za reševanje problema:

- Kdo je odgovoren za reševanje problema?
- Zakaj je odgovorni za reševanje problema dovolil, da je problem nastal?
- Kaj je potrebno za to, da odgovorni za reševanje probleme uvede preventivna dejanja?

Kdo je odgovoren za reševanje problema?

Ko problem na nekem mestu nastane, je ponavadi preprosto ugotoviti, kdo je odgovoren. Odgovoren za reševanje problema je lastnik lokacije. Če nastane problem v parku, je lastnik tisti, ki je odgovoren za delovanje parka – navadno je to lokalna uprava ali kakšna zasebna agencija.

Težje je identificirati odgovorne za probleme, ki so razpršeni po več območjih. Če je razpršen problem osredotočen na neki lokaciji, potem je lahko ta lokacija vir dogodkov v okolici, odgovoren pa je lahko lastnik osrednje lokacije. Trgovec z nepremičninami, ki ima v lasti veliko zapuščenih zgradb v soseski, je odgovoren za reševanje kriminalitete, povezane s temi nepremičninami.

Če obstaja posebna skupina posameznikov (starejših, otrok s posebnimi potrebami ali žrtev nasilja v družini), ki so tarče kriminalitete ali prekrškov, so za reševanje problema odgovorni družinski člani. Če so kake agencije odgovorne za dobro počutje teh skupin, potem so te agencije morebitne solastnice problemov. Kalifornijska prometna policija je med poskusom zmanjševanja

števila smrtnih žrtev na cestah med delavci migranti identificirala podjetja, ki so bila specializirana za prevoz teh delavcev. Podjetja so bila odgovorna za reševanje problemov, a niso ravnala odgovorno. Določitev odgovornosti je hitro uredila ta podjetja, vključno s pregledi vozil, ki so uvedli uporabo sedežev in varnostnih pasov za določene vrste vozil za prevoz migrantov ter ostreje kaznovali kršitev pravil varnosti. Število smrtnih žrtev v prometnih nesrečah, v katerih so bili udeleženi kmetijski delavci migranti, se je močno zmanjšalo. Ta akcija je leta 2002 dobila Goldsteinovo nagrado za odličnost v reševanju problemov.

Zakaj je odgovorni za reševanje problema dovolil, da je problem sploh nastal?

Obstajajo štiri temeljne razlage, ki samostojno ali skupaj veljajo za večino problemov:

1. Ustanova morda *ni sposobna* preprečiti kriminalitete. Razlog za to je lahko, da se *ne zaveda* učinkov, ki ga ima njeno delovanje na kriminaliteto, ali pa nepoznavanje načinov preprečevanja kriminalitete. Razlog je lahko pomanjkanje virov, tudi kadar se ustanova zaveda, da njene dejavnosti pomagajo ustvarjati kriminaliteto. Pomembno je tudi priznati pomembnost institucionaliziranih *postopkov*. Spremembe postopkov vzamejo preveč časa in so drage, tako s finančnega vidika kot z vidika osebja. Nov postopek nadzora inventarja zaradi preprečevanja tatvin v trgovinah in tatvin zaposlenih bi težko uvedli, saj bi zaposlenim prinesel prevelike spremembe pri opravljanju dela.
2. Nekatere ustanove morda niso pripravljene preprečevati kriminaliteto, ki jo spodbujajo, ker menijo, da je za obravnavo kriminalitete izključno *odgovorna policija* (npr. bencinske črpalke z visoko stopnjo voznikov, ki odpeljejo, ne da bi gorivo plačali, vidijo tatove kot problem in ne kot posledico lastne pomanjkljive politike načina plačevanja). Namesto da bi priznali vlogo priložnosti za kriminaliteto, nekateri raje vztrajajo izključno na krivdi storilca. Po takem mnenju je vloga policije, da s strožjim izvajanjem zakonov kriminaliteto zmanjša. Omejitve tega pristopa smo obravnavali v 3. koraku. Drugi vzrok nepripravljenosti za preprečevanje kriminalitete je mnenje, da policija posega v

pravice lastnika imetja. Trгоvec morda meni, da lahko blago razstavlja, kakor koli želi, in da policija ne sme vsiljevati ali celo predlagati drugih načinov razstavljanja blaga, ki bi morda preprečevali tatvine v trgovinah.

3. Nekatere ustanove morda niso pripravljene ukrepati tudi zaradi stroškov obravnavanja problema; s tem ko kriminaliteto prezrejo, več pridobijo kot izgubijo. Morda menijo, da so *stroški* prevencije večji od njene koristi. Varnostniki v lokalih so dragi, kakovostni varnostniki pa še toliko bolj. Če stroškov problema ne nosi lokal, potem ni potrebe po tem, da bi lokal kril stroške prevencije. V bistvu taki lokali stroške kriminalitete in prevencije prenašajo na druge, s čimer zmanjšujejo lastne stroške.
4. Nekatere ustanove imajo lahko od kriminalitete *dobiček*. Tak primer je trgovina z rabljenim blagom, ki ne preverja lastništva blaga na svojih policah. Avtomobilske delavnice lahko ukradene avtomobilske dele kupijo ceneje kot originalne, kar povečuje njihov dobiček.

Kaj je potrebno, da bi odgovorni za reševanje problema preventivno ukrepali?

Herman Goldstein je na grobo skiciral hierarhijo intervencij, namenjenih preložitvi odgovornosti za probleme s policije na ustanove, ki so odgovorne za reševanje teh problemov (glejte tabelo 40).

Bolj ko se bližamo vrhu Goldsteinovega seznama, manj so intervencije usklajene in bolj prisilne. Višje ko smo na seznamu, bolj se težavnost intervencije povečuje, skupaj s stroški neuspeha policije.

Vrednost informacij in temeljite analize se torej proti vrhu seznama povečuje. Kot ugotavlja Goldstein, je ta hierarhija le približen kazalec tovrstnih trendov in ne njihov natančen opis. Kljub temu pa je koristna za načrtovanje sklopa odzivov na problem – začnemo z najbolj usklajenim in proti vrhu lestvice nadaljujemo samo, če je to potrebno in če imamo na voljo podpirne informacije.

Prelaganje odgovornosti za reševanje problema lahko ustvari pravne in politične konflikte. Ustanove, ki so imele od problema koristi ali ki pri prevzemu odgovornosti pričakujejo stroške, se verjetno ne bodo strinjale s tem, da morajo ukrepati. V zadnjih dveh desetletjih smo doživljali veliko lažnih alarmov, a v veliko pristojnostih institucijah je težko preseči slabo kakovost tehničnih sredstev in neakovostno namestitve, ki sta glavna krivca za visoko stopnjo lažnih alarmov. Jasno je, da bodo najcenejši in najmanj nadležni preventivni ukrepi deležni najmanj odpora (45. korak). A če se ti odzivi izkažejo kot neučinkoviti, ima policija pogosto težko izbiro: ali zahteva višjo stopnjo odgovornosti tistih, ki so odgovorni za reševanje problema in tvega politični konflikt ali pa še naprej zapravlja davkoplačevalski denar za problem, ki ga je povzročilo nekaj posameznikov. V teoriji se zdi odgovor jase, v praksi pa je to pogosto težka odločitev.

Za nadaljnji študij:

Scott, M. (2005). Policing for Prevention: Shifting and Sharing the Responsibility to Address Public Safety Problems. Tilley, N. *Handbook of Crime Prevention and Community Safety*. Cullompton, Villan.

Tabela 40: Hierarhija načinov prelaganja posedovanja (po Hermanu Goldsteinu)

<p>Najmanj usklajeni/najbolj težavni</p> <p>Najbolj usklajeni/najmanj težavni</p>	<p>Uvedba civilnega ukrepa Zakonodaja, ki določa sprejem preventive Zaračunavanje policijskih storitev Umik policijskih storitev Javna sramota Ustanovitev nove organizacije, ki prevzame lastništvo Angažiranje druge organizacije Usmerjene zahteve za primerjavo Jasne neformalne zahteve Izobraževalni programi</p>
---	--

45. Izberite ukrepe, ki jih je mogoče izvesti

Izskanje primerne ukrepa je lahko težaven proces. Morda boste večkrat razočarani, ko bodo obetavne intervencije zavrjnene zaradi stroškov ali težavnosti ali pa zaradi pomanjkanja sodelovanja. A problem je mogoče rešiti na več načinov. Vaša ekipa bo sčasoma pristala na ukrep, ki izpolnjuje nekaj osnovnih zahtev:

- ni preveč ambiciozen ali drag;
- usmerjen je na bližnje, neposredne vzroke in ne na oddaljene, bolj posredne, kar omogoča takojšnji učinek;
- mehanizem, s katerim naj bi vsak ukrep vplival na problem, je jasno določen.

Torej, vaših skrbi je končno konec in zdaj si lahko oddahnete, kajne? Nikakor! Še večje težave kot dogovarjanje o ukrepih prinaša zagotovitev, da bo ukrep dejansko izveden. Tega ne morete zagotoviti sami, a če poznate pasti izvajanja, lahko sodelovanje vodite tako, da se izognete neprimernim odzivom, ki vodijo v različne pasti. Tim Hope in Dan Murphy sta te pasti identificirala med preučevanjem projekta za preprečevanje vandalizma v enajstih šolah v Manchestru v Angliji.

Ukrepe, ki naj bi jih izvedli na vsaki šoli, so izbrale skupine lokalnih vladnih uradnikov, šolskega osebja in policistov. Večina škode je bila bolj posledica nepremišljenosti kot zlonamernosti. Uporabiti je bilo mogoče dve možni rešitvi, in sicer situacijske odzive za varovanje zgradb ali zagotoviti rekreacijske dejavnosti, ki bi otroke usmerile v neškodljive dejavnosti. Le ena izmed enajstih skupin je predlagala boljšo rešitev za preživljanje prostega časa. Predlagani situacijski odzivi so bili večinoma osnovni ukrepi za okrepitev tarč (rešetke na oknih, okrepljeno steklo in višje ograje), čeprav so predlogi vključevali tudi načrt za spodbujanje lokalnih prebivalcev, naj bodo pozorni na dve bližnji šoli, in pa načrt za preselitev igrišča na manj ranljivo območje.

Vsa priporočila so bila uresničena le na dveh šolah. Na treh šolah niso uresničili nobenega, na preostalih šestih šolah pa niso uspeli uresničiti enega ali več priporočil. Ta neuspešna izvajanja priporočil pač niso močno vplivala na vandalizem. Hope in Murphy sta opredelila pet glavnih ovir za izvajanje, s katerimi so se srečali v vseh ameriških projektih reševanja problemov.

- 1. Nepričakovane tehnične težave.** Za osem šol so skupine predlagale zamenjavo lomljivih oken s polikarbonskim steklom ali okrepljenim steklom. Vendar pa niso namestili niti ene take šipe. Mestni arhitekti so polikarbonsko steklo prepovedali, ker v primeru požara preprečuje izhod in oddaja strupene hlape. Okrepljeno steklo je pred postopkom okrepitve treba razrezati po meri, a šipe so na voljo v veliko velikostih in težko bi imeli pripravljenih nekaj šip v vseh velikostih. Možnost dobave stekel po naročilu so zavrnil, saj je bila čakalna doba zanje šest tednov.
- 2. Neprimerni nadzor izvajanja.** Na eni šoli so se odločili, da bodo igrišče prestavili na manj tvegano območje. Kjer je bilo prej igrišče, naj bi zasadili cvetlične grede, za to pa je bila odgovorna vladna agencija, ki ni prišla dlje od ocene dela. Preselitev igrišča so dodelili pogodbenemu izvajalcu, zasebnemu gradbenemu podjetju, a so zaradi nesporazuma gradbena dela opravili le na polovici predlaganega območja. Dve leti pozneje se stopnja vandalizma ni spremenila, cvetličnih gred ni bilo, šola pa je dobila nekoristen raven del pločnika.
- 3. Neuspešno usklajevanje ukrepa med različnimi agencijami.** Vsa priporočila, za katera je bil odgovoren oddelek šolskega sistema za vzdrževanje zgradb, so bila uresničena, a pri priporočilih, pri katerih so bili odgovorni drugi oddelki ali agencije, ni bilo tako. Na primer, eno izmed priporočil se je nanašalo na prebivalce v bližini dveh šol. Ti naj bi bili pozorni na vedenje učencev po koncu pouka, karkoli sumljivega pa naj bi sporočili policiji. To je zahtevalo sodelovanje šolske administracije, ravnatelja, osebja in učencev in pa treh vej policije – kriminalne prevencije, odnosov s skupnostjo in lokalne policije. Zamisel je bila vsem všeč, a nihče ni hotel prevzeti pobude.
- 4. Nasprotujoče si prednosti.** Med izvajanjem programa je moral šolski sistem zaradi širšega vznemirjenja lokalnih vladnih uslužbencev in potrebne reorganizacije šole (zmanjšanje števila otrok na šoli) zadostiti še drugim zahtevam. Spremenjeno število šolskega osebja je povzročilo preemstitve osebja, ki je

sodelovalo v projektu proti vandalizmu. Ne preseneča, da je osebe projektu vandalizma dalo manjšo prednost.

- 5. Nepričakovani stroški.** V nekaterih primerih so stroški nekega poteka projekta pretehtali njegove koristi. Na primer, na šoli, kjer je bil najhujši problem vandalizem, so se odločili, da bodo med počitnicami vpeljali varnostne obhode. Za obhode po šoli so zaposlili vzdrževalce na šoli, ki so delo opravljali v prostem času. To se je takoj izkazalo kot učinkovito pri zmanjševanju vandalizma, zamisel pa so razširili še na večere in konce tedna. Druge šole so zahtevale enako varovanje, vzdrževalci pa so želeli izkoristiti priložnost dodatnega zaslužka. Na koncu je postal strošek previsok, projekt pa so ukiniteli.

Nekaterih težav pri izvajanju projektov ne moremo napovedati in določen del izbranih ukrepov nikoli ne bo uresničen. Jasno pa je tudi, da lahko pri nekaterih vrstah ukrepov pričakujemo težave (povzeli smo jih v okvirju 22 in 23). V nekaterih primerih se zdi učinek tako obetaven, da se je zanj vredno potruditi, čeprav obstaja tveganje za neuspeh. A vnaprejšnja opozorila nam omogočajo, da se ustrezno pripravimo na težave.

Za nadaljnji študij:

Hope, T., Murphy, D. (1983). Problems of Implementing Crime Prevention: The Experience of a Demonstration Project. *The Howard Journal*, XXII, 38–50.

Laycock, G., Tilley, N. (1995). Implementing Crime Prevention. Tonry, M., Farrington, D. *Building a Safer Society*. Chicago, University of Chicago Press.

Okvir 22: Pričakujte težave pri izvajanju, ko ukrep:

- zahteva usklajeno delovanje več ločenih agencij;
- zahteva veliko časa in vključuje več korakov, ki morajo potekati v zaporedju;
- morajo uresničiti ljudje, ki njegovega namena ne razumejo dobro;
- ni deležen velike podpore v partnerskih ekipah;
- ni deležen podpore višjih uslužbencev.

Okvir 23: Pričakujte tudi probleme, ko je za izvajanje ukrepa odgovorna agencija:

- ki ne spada v okvir partnerstva;
- ki ima slabe finančne vire ali je v razsulu;
- ki ji rešitev ne bo prinesla veliko neposrednih koristi.

46. Ocenite proces odzivanja na kriminaliteto

P prvi korak pri ponovnem ocenjevanju je vrednotenje procesa. Ocena odgovori na vprašanje: »Ali je bila intervencija izvedena po načrtu in kako je bila spremenjena za namene izvajanja?« Kot prikazuje slika, se ocena procesa osredotoča na vire, ki so bili aktivirani (vložki), in na dejavnosti, dosežene s temi viri (rezultati), ne preveri pa tega, ali je bil odziv učinkovit pri zmanjšanju problema (rezultati). Za to potrebujete oceno učinka. Ocena učinka vam pove, ali se je problem spremenil (47. do 53. korak).

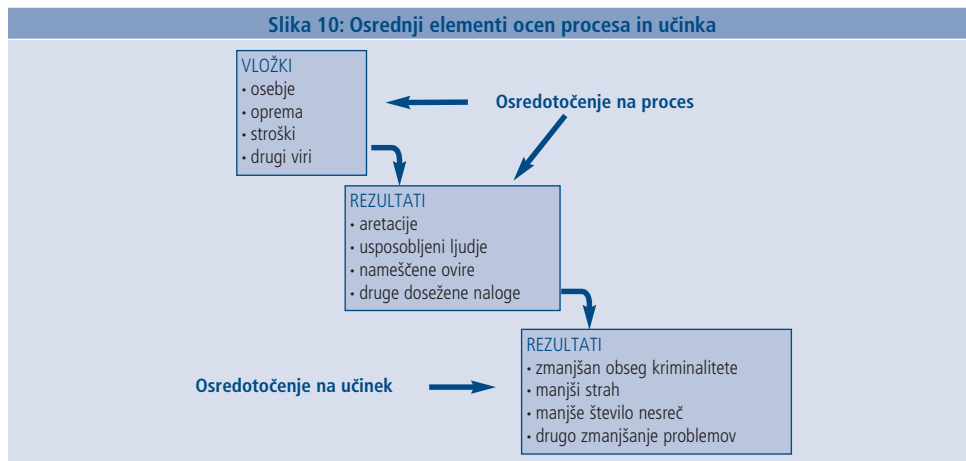
VLOGE OCEN PROCESA IN UČINKA

V projektu POP sta potrebni obe vrsti ocen. V sliki 10 so povzeti možni sklepi, ki temeljijo na ugotovitvah obeh vrst ocen.

- A) Ukrep je bil izveden v skladu z načrti in ni drugih razumnih razlag, da bi ga omejili, zato prepričljivo dokazuje, da je ravno ta odziv povzročil izboljšanje stanja.
- B) Ukrep je bil izveden v skladu z načrti, a problem se ni zmanjšal, zato je očitno, da je bil ukrep neučinkovit.

Kaj pa, če ukrep ni bil izveden v skladu z načrti? V tem primeru je težko priti do koristnega sklepa.

- C) Če se je problem zmanjšal, lahko to pomeni, da je bil ukrep po naključju učinkovit ali pa je k temu prispeval kak drug dejavnik.
- D) Če se problem ni zmanjšal, ni mogoče ničesar sklepati. Morda je izvedeni ukrep napačen in bi bil učinkovit kak drug ukrep, lahko pa ni učinkovit noben način odziva. Če načrtovani ukrep ni bil izveden, ni mogoče ocenjevati učinka.

Tabela 41: Razlaga rezultatov ocen procesa in učinka

		Odziv, izveden po načrtu	Odziv, ki ni bil izveden po načrtu
Rezultati ocene učinka	Problem se je zmanjšal, drugih vzrokov ni.	A) Dokaz, da je odziv povzročil zmanjšanje problema.	C) Odziv je bil učinkovit po naključju ali pa so zmanjšanje problema povzročili drugi dejavniki.
	Problem se ni zmanjšal.	B) Dokaz, da je bil odziv neučinkovit.	D) Izve se malo koristnega.

Ukrep je zapleten mehanizem z več sestavnimi deli, pri vsakem pa se lahko kaj zalomi (45. korak). Ocena procesa preveri, kateri sestavni deli so bili uspešno izvedeni. Kontrolni seznam ocene procesa poudari vprašanja, ki si jih morate zastaviti.

Časovno razporejanje dejavnosti v odzivanju na problem je pogosto izjemno pomembno. Zato je koristno, da ustvarite časovni raspored, ki prikazuje čas uresničitve ključnih sestavnih delov. Koristno je tudi opisati, kdaj so se zgodili drugi nepričakovani dogodki, in pa spremljati objavo v medijih, tako da lahko preverite pričakovane koristi (52. korak).

Čeprav vas lahko nepričakovan razvoj dogodkov prisili v to, da spremenite ukrep, lahko nekaj teh razvojnih dogodkov napovemo, in sicer z razumevanjem vsega, kar se lahko pri ukrepu ponesreči. Nekaj možnih odgovorov je:

- 1. Morda problema ne razumete dovolj dobro.** Morda ste se premalo osredotočili na ponovne žrtve, kar lahko povzročijo neustrezne domneve o problemu, ali pa je bila analiza pomanjkljiva (na primer, morda niste upoštevali ponovne viktimizacije). Če lahko med razvojem ukrepa identificirate šibke točke v analizi, lahko pripravite načrt novih možnosti (načrt za obravnavo ponovne viktimizacije, če se to izkaže za potrebno).
- 2. Sestavni deli projekta so se zalomili.** Kontrolni seznam ocene procesa kaže, da obstaja veliko možnih točk neuspeha.

Vendar pa vsi sestavni deli niso enako pomembni za uspeh. Poleg tega je včasih mogoče napovedati sestavne dele, ki imajo malo možnosti za uspeh. Na primer, skupine državljanov imajo zelo različne sposobnosti za izvajanje nalog. Če so zagotovljeni presežki ali rezervni načrti, lahko to zmanjša neuspeh sestavnih delov.

- 3. Storilci se lahko na vaš ukrep odzovejo negativno** (11. korak). Pričakujete in načrtujete lahko nekatere oblike negativnega prilagajanja. Včasih lahko lokacije geografskega premeščanja kriminalitete določite že pred ukrepom, za njihovo reševanje pa lahko sprejmete vnaprejšnje zaščitne ukrepe.
- 4. Mogoče nepričakovane zunanje spremembe vplivajo na ukrep.** Lahko se zgodi, da se zmanjša proračun partnerske agencije, zaradi česar mora ta agencija omejiti svoja prizadevanja v zvezi s problemom. Ker problem ne bo izginil sam od sebe, je edini izhod, da spremenite načrte.

Za ocene procesov potrebujete informacije. Te informacije bodo večinoma posredovali člani tima za reševanje problema, zato je pomembno, da ti zapisujejo svoje dejavnosti. Katere dejavnosti se zapisujejo in kdo jih podrobno popisuje, sta vprašanja, na kateri je treba odgovoriti med načrtovanjem ukrepa.

Okvir 24: Kontrolni seznam ocene procesa

Kdo mora ukrepati?

Policijske enote Vladni partnerji Skupine v skupnosti Podjetja Drugi

Kaj morajo storiti? _____

Ali imajo zmožnost ukrepanja?

Zakonski organ Lokalni organ Viri Strokovno znanje

Kdaj naj ukrepajo?

Datum in čas _____ Usklajevanje z drugimi _____

Kdo ali kaj naj bo deležen ukrepa?

Ljudje _____ Kraji _____

Je bil ukrep primerno izveden?

Vrsta _____ Intenzivnost _____ Trajanje _____

Ali obstajajo rezervni načrti za:

neuspele načrte neuspeh sestavnega dela prilagoditev zunanje spremembe

47. Primerjajte podatke

Ko ocenjujete ukrep, morate odgovoriti na tri vprašanja:

1. »Kateri ukrep je bil izveden?« Na to vprašanje odgovori ocena procesa (46. korak).
2. »Ali se je problem zmanjšal?« Odgovor na to da primerjava stopnje problema pred in po ukrepu.
3. Če se je problem zmanjšal, se vprašajte: »Ali je to zmanjšanje povzročil ukrep ali pa je vplivalo kaj drugega?« Za zmanjšanje problema navadno obstaja več različnih razlag.

Za odgovor na tretje vprašanje boste potrebovali nadzor. Namen nadzora je izločiti druge razlage. Različne alternativne razlage zahtevajo različne vrste nadzora, kot so opisane spodaj:

Sprememba velikosti. Če bi se število najemnikov v neki stanovanjski zgradbi zmanjšalo, bi pričakovali tudi manjše število vlomov, saj je manj morebitnih žrtev. Zmanjšano število tarč je alternativa za razlago, da je za manj vlomov zaslužna intervencija. Da bi preverili spremembo, delite število vlomov pred ukrepom in po njem s številom zasedenih stanovanj pred ukrepom in po njem. V tabeli 42 spodaj je prikazano zmanjšano število vlomov, kar je bilo delno posledica zmanjšane števila zasedenih stanovanj. Ko to upoštevamo, še vedno opazimo učinek ukrepa. Če sta časovni obdobji pred vlomom in po njem različno dolgi, preverimo tako, da ju znova delimo s številom mesecev pred vlomom in po njem in tako dobimo število vlomov na zasedeno stanovanje na mesec.

	6 mesecev prej	6 mesecev po	Sprememba
Vlomi	41	20	-21
Zasedena stanovanja	83	73	-10
Vlomi/ zasedeno stanovanje	0,494	0,286	-0,208

Cikli dejavnosti. Človeška dejavnost v dneh, tednih in mesecih niha. Nekateri najbolj običajni cikli vključujejo vožnjo v šolo ali službo ter prosti čas, praznike in počitnice. Taki cikli povzročajo redne spremembe v obsegu problemov. Da bi

preverili cikel, primerjajte enak del cikla pred ukrepom z enakim delom po ukrepu.

Dolgoročni trendi v problemu. Problemi se lahko pred ukrepom poslabšajo ali izboljšajo (26. korak). Tudi brez pojasnjevanja trendov bi morda lahko sklenili, da je bil ukrep ustrezen, dejansko pa bi se to lahko vseeno zgodilo. Obstajata dva načina za preverjanje trendov. Prva metoda obsega merjenje problema v dolgem obdobju pred ukrepom, tako da je mogoče identificirati nek trend. Večja odstopanja od obstoječega trenda po ukrepu so dokaz, da je ukrep učinkoval. Pričakovani učinek (52. korak) je zmanjšanje problema zaradi ukrepa, nastopi pa preden je ukrep popolnoma izveden. Tega moramo razlikovati od daljših trendov pred izvajanjem.

Druga metoda zajema primerjavo med ljudmi ali kraji, ki so predmet ukrepa, z ljudmi in kraji, ki niso predmet ukrepa. Drugi skupini pravimo kontrolna ali primerjalna skupina. Kontrolna skupina mora biti v zvezi s problemom podobna skupini na kateri se izvaja ukrep. Kontrolna skupina vam pove, kaj bi se zgodilo s skupino, pri kateri smo izvajali ukrep, *če ta skupina ne bi bila deležna intervencije*. Če se skupina ukrepa spremeni v primerjavi s kontrolno skupino, je to dokaz, da je ukrep učinkoval.

Drugi nepričakovani dogodki. Ko se ukrep izvede, se spremeni veliko stvari, ena izmed njih lahko vpliva, da se problem zmanjša. Ob manjšem številu prometnih nesreč je namesto ukrepa, namenjenega zmanjšanju števila prometnih nesreč, vzrok uspeha lahko počasen promet zaradi del na cesti, ki potekajo istočasno kot izvajanje ukrepa. Standardni pristop je uporaba kontrolne skupine. Kontrolno območje je koristno samo, če nanj vplivajo enaki dejavniki kot na območje ukrepa. Tako lahko štetje nesreč na cestah, kjer se izvaja ukrep, in kontrolnih cestah, pri čemer na obeh vrstah cest potekajo cestna dela, pove, ali delo na cestah zmanjšuje število prometnih nesreč.

Sprememba v merjenju problema. Primerjava pred ukrepom in po njem je veljavna le, če ste problem merili na enak način pred in po ukrepu. Spremembe merjenja lahko povzročijo večje spremembe pri problemu. Pred ukrepom in po njem uporabite enake postopke merjenja. Opazovanja pred ukrepom in po njem morajo potekati na

istem kraju in ob enakem času, opazovati morate iste stvari, zapisati pa jih morate na enak način. Fotografije pred ukrepom in po njem morajo biti posnete ob enaki svetlobi in pod enakim kotom, na enaki razdalji in za enako veliko območje fotografiranja. Sogovorniki morajo biti pred ukrepom in po njem isti, postaviti morate enaka vprašanja, v enakem vrstnem redu. V uradnih dokumentih preverite, ali so prakse beleženja enake.

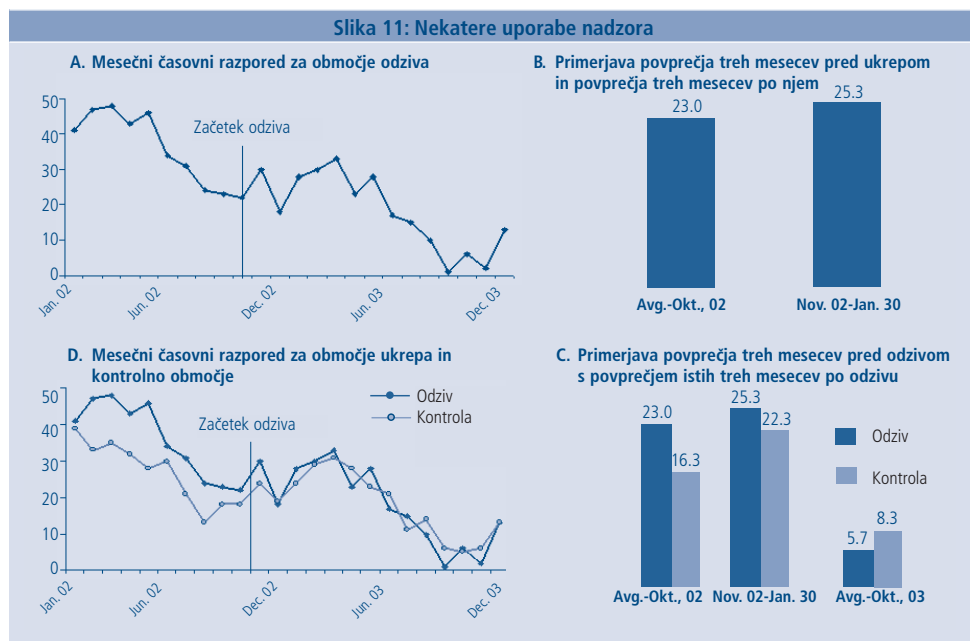
Naravno zmanjšanje skrajnosti. Veliko problemov postane izjemno problematičnih. Ukrep se torej izvaja, ko je problem zelo resen. A nihalo bo tudi razmeroma stabilen problem. Problem, ki je trenutno izjemno resen, lahko postane spet običajen, pa čeprav v zvezi z njim nihče ni ukrepal (temu pravimo »regresija k sredini«, velja pa tudi za nenavadno nizke vrednosti). Primerjalni območni nadzori morda ne bodo koristili, če je območje ukrepa na vrhu, nadzorovano območje pa ne. Zato raje preverite dolgotrajno nihanje pred ukrepom, da ugotovite, ali je bil problem izjemno resen.

Slika 11 na koncu poglavja prikazuje nekaj uporab nadzora. Slika A znotraj slike 11 prikazuje 24-mesečno časovno razporeditev, pri čemer je bil ukrep uresničen novembra prvo leto. Izrazit letni cikel in padajoči trend nista posledica ukrepa. Stanje v novembru po ukrepu kaže nasprotni učinek.

Slika B predstavlja stanje pred ukrepom in po njem (povprečje avgust–oktober 2003 v primerjavi s povprečjem november 2003–januar 2004), ki nakazuje poslabšanje problema po ukrepu.

Na sliki C je dodano primerjalno območje. Takojšnja primerjava pred ukrepom in po njem pokaže, da se je stanje na območju, kjer je potekal ukrep, v primerjavi s primerjalnim območjem izboljšalo, vendar pa zaradi cikličnih učinkov tem ugotovitvam na zaupamo preveč. Primerjava treh mesecev pred ukrepom s tremi enakimi meseci leto pozneje pojasnjuje ciklični razpored kriminalitete.

Ker pa je nekaj izboljšanja v obeh skupinah mogoče pripisati splošnemu padajočemu trendu, daje slika D boljšo sliko učinka ukrepa. Pred ukrepom je območje obravnave stalno slabše od primerjalnega območja, po ukrepu pa je stanje na obeh približno enako. Prav tako skrb vzbujajoča novembrska konica očitno ni povezana z ukrepom, saj nastopi tudi v nadzornem trendu. Ukrep se zdi učinkovit, a ne dramatično, zato lahko njegove izboljšave zlahka skrivajo dejavniki, ki bi jih bilo treba upoštevati v analizi – trendi, cikli in nepričakovani dogodki.

48. Upoštevajte geografsko in časovno premeščanje (selitev) kriminalitete

Kriminaliteta se začne geografsko premeščati, ko ukrepanje zaustavi priložnosti za kazniva dejanja ali prekrške na nekem prostoru.

Storilci svoje dejavnosti preselijo na druge lokacije. Tudi časovno premeščanje kriminalitete je posledica uspešne intervencije, samo da v tem primeru storilci dejavnosti premaknejo na druge ure ali dneve.

Za storilce preselitev na drugo lokacijo ni preprosta, saj so lahke priložnosti za kazniva dejanja ali prekrške omejene (16. korak). Tarče so morda na nekem kraju koncentrirane, na drugem jih pa ni (16. korak). Ranljive potencialne žrtve je mogoče najti na nekaterih lokacijah, na drugih pa ne (29. korak). Na nekaterih prostorih je nadzor slab, na drugih ne (28. korak). Priložnosti so lahko kriminalna žarišča, lahko pa so skrite pred storilci daleč proč ali pa kot take niso prepoznavne.

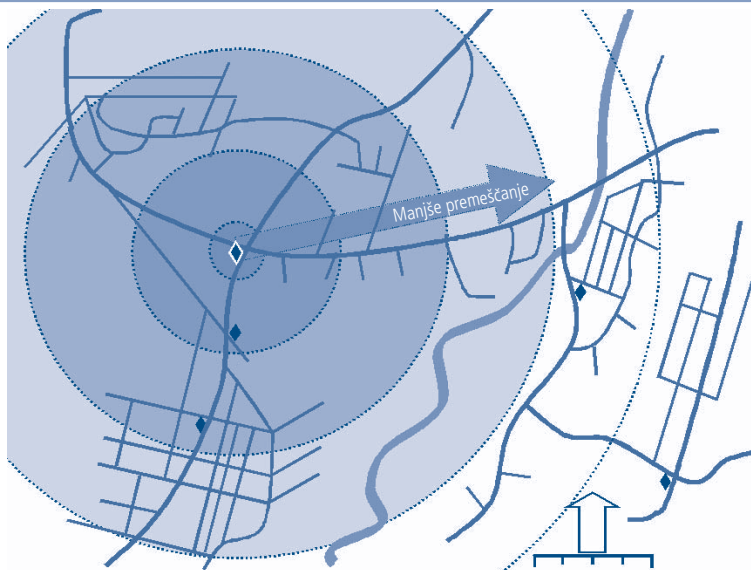
Ko je neko nevarno mesto obvladano, storilci navadno ne iščejo novega daleč proč. Ko storilci selijo svojo dejavnost, se bodo najverjetneje premaknili na mesto, ki je blizu prvotnemu kriminalnemu žarišču. Verjetnost, da bodo storilci dejavnost preselili drugam, se z oddaljenostjo od prvotnega kriminalnega žarišča zmanjšuje, kot je to prikazano na sliki 12. Poleg tega pa vsa mesta niso primerna za storilce. Priložnosti niso enakomerno porazdeljene po zemljevidu.

Na zemljevidu so kraji, ki imajo značilnosti prvotnega kriminalnega žarišča, označeni z diamanti. Tisti, ki so najbližje prvotni lokaciji, bodo najbolj verjetno kraj premika. Poleg oddaljenosti lahko premike omejujejo naravne ovire. Na sliki 12 je prikazana reka, ki teče severovzhodno/jugozahodno in ki zmanjšuje možnosti za premike proti vzhodu. Ker to veste, lahko uporabite protiukrepe za premik, in sicer z ukrepanjem na najranljivejših lokacijah.

Če pride do geografske ali časovne selitve kriminalitete, je najverjetneje, da se bo kriminaliteta premaknila na lokacije in čase, zelo podobne prejšnjim. Takšno premeščanje kriminalitete zahteva od storilcev manj truda, učenja in tveganja kot pa selitev na druge kraje in čase. Verjetneje je, da bodo storilci počakali na konec učinka ukrepa, kar pojasnjuje ugotovitev Lawrencea Shermana, da učinki represivnih ukrepov sčasoma pojenjajo. Če storilci ne morejo počakati na konec učinka ukrepa, se bo kriminaliteta preselila na najbolj znane lokacije in čase. Kot navajata Paul in Patricia Brantingham, je mogoče napovedati najverjetnejše lokacije selitve kriminalitete. A za to je treba podrobno poznati priložnosti za kaznivo dejanje v trenutnem položaju.

Če se kriminaliteta geografsko preseli, lahko to izkrivi sklepe o učinkovitosti. V tabeli 43 je prikazano, kako se to lahko zgodi. V tem

Slika 12: Zmanjšanje geografskega premeščanja kriminalitete z oddaljenostjo od epicentra kriminalnega žarišča

Tabela 43: Uporaba sosednjih in oddaljenih kontrolnih območij pri preverjanju geografskega premeščanja kriminalitete

	Pred	Po	Razlika	Ocenjen neto učinek
Obravnavano območje	100	75	-25	
Območje tik ob obravnavanem	100	110	+10	-35
Oddaljeno območje	100	100	0	-25

primeru obstajajo tri podobna območja z enakim številom kaznivih dejanj pred uvedbo ukrepa: 1) obravnavano območje; 2) območje tik ob obravnavanem območju in 3) območje, oddaljeno od obravnavanega območja. Na obravnavanem območju se je število kaznivih dejanj zmanjšalo za 25 dejanj. A na območju tik ob obravnavanem območju se je zgodilo 10 kaznivih dejanj več. Mogoče je domnevati, da bi se na tem območju, če se kriminaliteta ne bi obravnavala, število kaznivih dejanj povečalo za 10 kaznivih dejanj. Tako znaša neto zmanjšanje 35 kaznivih dejanj (25 kaznivih dejanj manj na obravnavanem območju in 10 kaznivih dejanj, ki so bila preprečena).

Dotatna kazniva dejanja so lahko tudi posledica geografskega premeščanja kriminalitete. Za primerjavo bi bolj ustrezalo oddaljeno kontrolno območje. Oddaljeno primerjalno kontrolno območje nakazuje, da če območje ne bi bilo obravnavano, se kriminaliteta ne bi spremenila ne na obravnavanem ne na sosednjem območju. Posledica je, da je obravnavna povzročila 25 kaznivih dejanj manj na obravnavanem območju, a 10 kaznivih dejanj več na sosednjem območju (selitev), kar pomeni skupno zmanjšanje za 15 kaznivih dejanj. Čeprav je program učinkovit, pa ne dosega prvotnih pričakovanj. V 51. koraku smo opisali formule, s katerimi pri oceni učinkovitosti upoštevamo selitev kriminalitete.

Pri ocenjevanju poskusite izbrati dve primerjalni območji, da odkrijete geografsko preseljevanje (in razpršenost, 51. korak): območje blizu obravnavanega, ki ima podobne priloznosti za

kriminaliteto, in območje, ki se uporablja kot kontrolno območje. Kontrolno območje ne sme biti kontaminirano s premeščanjem, in sicer zaradi oddaljenosti ali pa s kako drugo oviro (npr. cesto ali reko). Za uspešno izbiro kontrolnega območja in območja premika morate poznati običajne vzorce gibanja storilcev, saj mora biti kontrolno območje zunaj ozemlja njihovega gibanja, območje premika pa mora biti znotraj ozemlja njihovega gibanja.

Časovna selitev kriminalitete je za storilce preprostejša od geografske, saj zahteva manj truda. Časovno premeščanje se lahko zgodi v okviru 24 ur, če je npr. preventiva omejena le na določen čas, preostali čas pa ni pokrit. Lahko nastopi v okviru enega tedna ali pa čez daljši čas.

Če ocena primerja čase s preventivnim odzivom s časi brez preventivnega odziva, lahko pride do kontaminacije časovnih kontrol. V tabeli 44 se preventiva dogaja ob sobotah in nedeljah. Po preventivni obravnavi je povprečno število kaznivih dejanj v teh dveh dnevih padlo za 25, število kaznivih dejanj ob ponedeljkih in petkih pa se je povečalo za 10. Je to tako zaradi časovnega premika? Dnevi sredi tedna so lahko bolj primerni za kontrolo, saj imajo manj skupnega z dnevi ob koncu tedna kot ponedeljek in petek.

Običajna oblika časovnega premeščanja je počakati na konec učinka prevencije. Represivni ukrepi so še posebej občutljivi za to obliko premika časa, saj so časovni že po definiciji. Če je intervencijo mogoče ohraniti (za razliko od

Tabela 44: Dnevi v tednih za preverjanje časovnega premeščanja

	Dnevi v tednu	Pred	Po	Razlika	Ocenjen neto učinek
Obravnavano območje	Sobota in nedelja	100	75	-25	
Območje tik ob obravnavanem	Ponedeljek in petek	100	110	+10	-35
Oddaljeno območje	Od torka do četrta	100	100	0	-25

represivnih ukrepov), storilci ne morejo počakati na konec učinka odziva. Spopasti se morajo s težavno izbiro, in sicer s selitvijo kriminalitete na manj privlačne kraje ali tarče, z uporabo nove taktike ali izvrševanjem drugih kaznivih dejanj. Če te možnosti povzročajo preveč težav, ne prinašajo koristi, so tvegane ali kako drugače neprilučne, bodo storilci morda storili manj kaznivih dejanj.

Za nadaljnji študij:

Brantingham, P., Brantingham, P. (2003). *Anticipating the Displacement of Crime Using the Principles of Environmental Criminology*. Clarke, R. *Crime Prevention Studies*, 16. Monsey, Criminal Justice Press.

Eck, J. (2002). *Assesing Responses to Problems: An Introductory Guide for Police Problem-Solvers*. Washington, U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services. (Dostopno na <http://www.popcenter.org> in <http://www.cops.usdoj.gov>.)

49. Preverite premeščanje (selitev) kriminalitete k drugim žrtvam, uporabo drugih taktik storilcev in storitev drugih kaznivih dejanj

Poleg geografskega in časovnega premeščanja kriminalitete lahko storilci zamenjajo tarče, spremenijo svoje taktike ali pa vrste kaznivih dejanj.

Premeščanje k drugim tarčam pomeni, da se storilci z varovanih tarč premaknejo k drugim tarčam. Ko so leta 1970 uvedli ključavnico volanskega droga za vse nove avtomobile v Veliki Britaniji, je delež tatvin teh vozil padel z 20,9 odstotka v letu 1969 na 5,1 odstotka v letu 1973. Vendar pa je obseg tatvin avtomobilov ostal skoraj nespremenjen, saj so se storilci z novih, varovanih vozil usmerili k starejšim, nevarovanim avtomobilom. To je eden izmed nekaj ugotovljenih primerov, ko je premik k drugim tarčam izničil večino koristi preprečitve, vsaj kratkoročno. Dolgoročno so te naprave zmanjšale obseg ukradenih avtomobilov za začasno uporabo. Ta primer govori o tem, da se storilci zlahka preusmerijo k zelo podobnim tarčam. Premik k drugim tarčam je malo verjeten, če alternativne tarče niso podobne starim tarčam.

V 42. koraku je prikazano, kako lahko geografski ali časovni premik kriminalitete kontaminira kontrolne skupine. Če pri oceni preventivnega prizadevanja uporabljamo ciljno kontrolno skupino, lahko pride do podobne oblike kontaminacije. Predstavljajte si ukrep za zmanjšanje števila tatvin ženskih torbic v nakupovalnem središču, katerih žrtve so starejše od 60 let. Da bi ocenili, kakšen bi bil trend tatvin torbic starejših žensk, če glede tega ne ukrepamo, izmerimo tatvine torbic, katerih žrtve so ženske med 45. in 59. letom starosti. Če bi se tatovi, ne da bi mi to vedeli, z varovanih starejših žensk premaknili k nevarovanim ženskam srednjih let, bi sklepali, da se je število tatvin torbic povečalo brez ukrepanja. Ob primerjavi spremembe te kontrolne ciljne skupine s spremembo obravnavane skupine bi napačno napihili učinkovitost obravnave. Boljša kontrolna skupina bi bile mlajše nakupovalke (npr. ženske med 30. in 44. letom starosti) ali, še bolje, tatvine denarnic moških nakupovalcev. Čeprav nobena od teh alternativ ni popolna, gre za izboljšavi, saj bi pričakovali precej manj preusmeritev kriminalitete k drugim tarčam. Za kontrolno območje lahko izberete tudi drugo nakupovalno središče, pri čemer

pazite na geografsko razpršenost ali kontaminacijo premika, 48. in 51. korak.

Taktična sprememba kriminalitete je, ko storilci spremenijo svoje taktike ali postopke. Da bi uničili boljše ključavnice, uporabljajo npr. drugačno orodje. Računalniški hekerji lahko za premagovanje izboljšane varnosti spremenijo svoje programe. Na medicinskem področju lahko nekatere bakterije hitro mutirajo, tako da zdravilo, ki je učinkovalo na eno obliko bakterije, postane manj učinkovito, ko mutacije prevladajo. Možnost za spopad s takim problemom je uporaba zdravila širokega spektra, ki je učinkovito v boju z več mutacijami. Podobno je na kriminalnem področju, ko varujejo ukrepi »širokega spektra« pred novimi metodami storilcev in tudi pred spremenjenimi taktikami. Intervencije širokega spektra storilce prisilijo k večjim spremembam ravnanja, ki pa jih morda ne bodo mogli izvesti. Paul Ekblom opisuje nameravano spreminjanje taktik, ki je sledilo namestitvi ovir, namenjenih preprečitvi ropov »prek pulta« v britanskih poštnih uradih; nekateri storilci so poskušali razbiti ovire s težkimi kladivi. Ta sprememba taktike ni bila posebej uspešna. Tovrstne ovire so primer intervencije širokega spektra, saj so uspešno premagovale nove taktike.

Pozorni morate biti tudi na prehod k drugim vrstam kaznivega dejanja. Storilci lahko s tatvine vozil presedlajo na vlome v vozila. Včasih ocenjujemo odzive na eno vrsto kriminalitete s primerjavo trendov v podobni vrsti kriminalitete, za katero niso izvajali preventivnega ukrepa. Na primer, tatvine iz vozil lahko izberemo kot kontrolno skupino pri oceni intervencije za tatvine vozil.

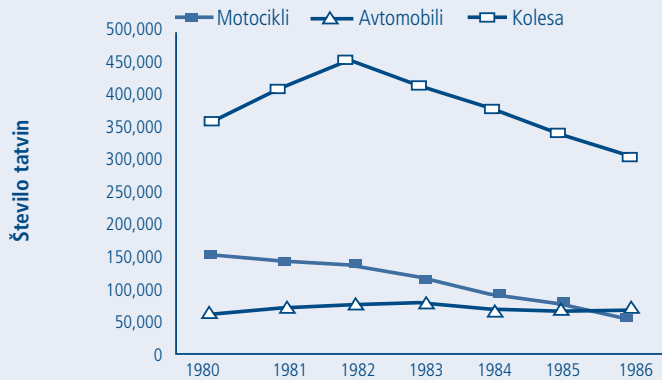
Enaka načela kontaminacije in varovanja, ki veljajo za druge oblike premeščanja kriminalitete, veljajo tudi za spreminjanje taktik in preusmeritev k drugi vrsti kaznivega dejanja. Če je taktika ali vrsta kaznivega dejanja zelo podobna obravnavani taktiki ali vrsti kaznivega dejanja, lahko sprememba kontaminira te kontrole. Drugačne taktike ali vrste kaznivega dejanja bodo manj verjetno predmet kontaminacije. Toda, če se kontrole preveč razlikujejo, niso uporabne. Za ta problem ni popolne rešitve, zato je treba sprejemati kompromise. Pogosto je težko vedeti, ali se premeščanje ali spreminjanje sploh dogaja,

Graf 9: Študija preusmeritve k drugi tarči: zakon o obvezni uporabi čelad in zmanjšanje števila tatvin motociklov

V Nemčiji (in tudi drugod) je bila posledica zakona o obvezni uporabi čelad veliko zmanjšanje tatvin motociklov. Po uveljavitvi tega zakona leta 1980 so storilci, ki so prežali na motocikle, morali prinesiti s sabo čelado, drugače so tvegali, da jih bodo hitro odkrili. Graf 9 prikazuje, da se je do leta 1986 število tatvin motorjev zmanjšalo na približno tretjino ravni iz leta 1980, s 150.000 je padlo na okoli 50.000. (Postopen upad verjetno odseva strožje izvajanje in vedno večjo ozaveščenost o zahtevi.) To dejstvo kaže, da je za tatvine motociklov izredno pomembna priložnost, in sicer bolj, kot smo si mislili. Nemški raziskovalci so zaradi odličnih podatkov o tatvinah lahko raziskali, ali je upad tatvin motociklov povzročil preusmeritev k drugim tarčam, avtomobilom ali kolesom, torej drugim vrstam osebnega prevoza.

Drugi dve črti prikazujeta skupno število tatvin avtomobilov in koles v državi v istem letu. Ti dajeta omejen dokaz o preusmeritvah, saj se je število tatvin avtomobilov med letoma 1980 in 1986 povečalo za skoraj 10 odstotkov, z okoli 64.000 na 70.000. Tudi število tatvin koles se je med letoma 1980 in 1983 povečalo, a ob koncu obdobja je znova upadlo na raven, nižjo od tiste v letu 1980. Če povzamemo, je jasno, da se je le majhen del tatov 100.000 motornih koles, ki so bila rešena zaradi zakona o uporabi čelad, preusmeril k tatvinam drugih vozil.

Naslednja razlaga pove, zakaj to ni presenetljivo. Motocikli so izredno privlačni za storilce. Za mlade moške, ki sestavljajo večino tatov, so motocikli veliko bolj privlačni za vožnjo kot kolesa. Čeprav je njihov namen samo priti domov v poznih nočnih urah, motor ponuja bistveno prednost, zlasti če morajo premostiti večkilometrsko razdaljo. Motocikle je v primerjavi z avtomobili tudi lažje ukrasti, saj je v avtomobile treba najprej vlomiti, šele nato lahko storilec zažene motor. Prav tako kot vožnja s kolesom, je tudi vožnja z avtomobili veliko manj razburjiva kot vožnja z motocikli, za njihovo upravljanje pa potrebujemo več znanja.

Vir: Mayhew, P., et al. (1989). Motorcycle Theft, Helmet Legislation and Displacement. Clarke, R.V., Weisburd, D. *Howard Journal of Criminal Justice* 28, 1–8.

težko pa je tudi oceniti učinkovitost intervencije. Zaradi teh težav lahko pride do več oblik sprememb hkrati. Včasih ena oblika sprememb v kriminaliteti povzroči drugo obliko. Preusmeritev k drugi tarči lahko spremeni taktiko, če pa nove tarče niso tam, kjer so bile stare, pride tudi do geografskega premeščanja.

Selitev kriminalitete in drugih sprememb ne boste našli, če jih ne boste iskali. To pomeni, da morate problem podrobno preveriti in premisliti o najverjetnejših oblikah premeščanja in preusmerjanja kriminalitete. Ali obstajajo druge priložnosti za kazniva dejanja ali prekrške, podobne tistim, ki se jih trudite odpraviti? Bodo storilci na vašem območju te priložnosti zlahka odkrili? Iskanje priložnosti s selitvijo in spreminjanjem kriminalitete še pred dokončanjem

ukrepa vam daje dve prednosti. Prvič, razvijete lahko ukrepe za odkrivanje teh sprememb, če do njih pride, drugič, in kar je pomembneje, morda boste uspeli razviti protiukrepe, ki bodo delovali preprečevalno.

Za nadaljnji študij:

Ekblom, P. (1987). Preventing Robberies at Sub-Post Offices: An Evaluation of a Security Initiative. Felson, M. *Crime Prevention Unit Paper 9*. London, Home Office.

Webb, B. (1994). Steering Column Locks and Motor Vehicle Theft: Evaluations from Three Countries. Clarke, R. *Crime Prevention Studies*, 2. Monsey, Criminal Justice Press. (Dostopno na <http://www.popcenter.org>.)

50. Bodite pozorni na nove storilce

Tri načela tega priročnika so: 1) problemov ne ustvarjajo samo storilci; 2) ljudje ne morejo izvrševati kaznivih dejanj, če ni priložnosti zanje; in 3) sprememba priložnosti lahko močno zmanjša pojav. Iz tega sledi, da imajo odzivi na kriminaliteto, osredotočeni samo na odstranitev storilcev, omejene učinke. Odstranitvi nekaterih storilcev lahko sledi kratkoročno zmanjšanje problema, čez nekaj časa pa ti isti storilci znova zgrabijo priložnosti ali pa jih uporabijo novi storilci. Temu včasih pravimo nadomeščanje storilcev. Naravna nadomestitev storilcev lahko poteka počasi, zlasti če so priložnosti nejasne. A če je nekdo priložnosti odkril v preteklosti, jih bodo drugi v prihodnosti. Če smo stare storilce odstranili tako, da smo jih zaprli za rešetke, se bodo nekateri po izpustitvi vrnili na stara pota in ponovno izrabljali priložnosti.

Novi storilci, ki izrabljajo priložnosti, lahko prispevajo k dolgoročnim ciklom kriminalitete. Primer tega so npr. bančni roparji v ZDA. Nekaj let je število bančnih ropov veliko, nato pa nekaj let manjše, a pozneje se bo cikel ponovil. Ena od hipotez v zvezi s temi cikli pravi, da v letih z največ ropi banke uvajajo preventivne ukrepe, večino storilcev pa ujamejo in spravijo za zapahe. Tako so bančni roparji onesposobljeni. Sledijo leta, ko je bančnih ropov manj in postane varovanje bank ohlapnejše, priložnosti za bančne roparje pa večje. Novi storilci izkoriščajo slabo varovanje in tako se začne nov val ropov in prevencije. Ta hipoteza opozarja na dejstvo, da za učinkovitost ni dovolj le izvajanje zakonov, ampak je treba koristiti prevencije ohranjati.

Dejansko se pogosto dogaja, da beremo o poskusih reševanja problemov, ki se začnejo z opisom neuspešnih prizadevanj. V vsaki situaciji se ali stari storilci vračajo ali pa jih nadomestijo novi storilci. Obstajajo tri vrste okoliščin, ki pomenijo za novince priložnosti za kazniva dejanja:

1. Priložnosti med običajnimi dnevnimi opravki. Policija npr. aretira mladeniče, ki v središču mesta kradejo iz nezaklenjenih avtomobilov, a nezaklenjeni avtomobili ostajajo na istem mestu. Nekdo v množici ljudi, ki so vsak dan v središču mesta, bo opazil te avtomobile in poskusil srečo. Če bo uspešen, bo še naprej kradel iz avtomobilov.

2. O priložnostih za kaznivo dejanje se izve prek neformalnih mrež prijateljev in znancev. Tisti, ki že imajo izkušnje z izrabljanjem priložnosti za kazniva dejanja ali prekrške, bodo morda prosili druge za pomoč ali pa jih povabili k sodelovanju. Ker smo le redkokdaj 100-odstotno uspešni pri odstranjevanju vseh storilcev za daljša obdobja, postopa naokrog veliko ljudi, ki lahko novince opozorijo na priložnosti in jih vpeljejo v kaznivo dejavnost.
3. Priložnosti za kazniva dejanja prek rekrutiranja. Preprodajalec ukradenega blaga bo morda zaposlil nove vlomilce, če mu stari vlomilci ne dostavljajo več blaga. Zvodnik bo zaposlil nove prostitutke, da bodo zapolnile mesta starih prostitutk. Tolpe nadomeščajo stare člane z novimi. Odrasli preprodajalci drog so zaradi strožjih kazni ob obsodbah najemali za najbolj tvegane naloge mladoletnike, saj so kazni za mladoletne preprodajalce precej milejše od kazni za odrasle.

Kako izveste, da so na delu novi storilci? Najboljša metoda je primerjava imen storilcev, povezanih s problemom pred ukrepom, z imeni storilcev, povezanih s problemom po ukrepu. Če so imena različna, potem imate opravka z novimi storilci. Težava pri tem je, da je popoln seznam dejavnih storilcev redko na voljo. Tako ni jasno, ali nova imena res pomenijo nove storilce, ali pa gre za stare udeležence v dejanjih, ki pa so bili odkriti šele kasneje.

Zelo koristni so lahko razgovori s storilci. Ti lahko povedo, kdaj so začeli sodelovati v nekem problemu, kako so postali udeleženi in kdo drug je še udeležen. Dajo vam lahko tudi informacije o taktičnih in drugih premikih. Storilci pa včasih tudi niso pripravljeni na sodelovanje ali pa so nezanesljivi (10. korak).

Včasih lahko s podrobno preiskavo metod izvrševanja kaznivih dejanj dobite vpogled v to, ali imate opravka z novimi storilci. Če se taktike temeljito razlikujejo od prejšnjih, je velika možnost, da so na delu novi storilci, možno pa je tudi, da so stari storilci spremenili taktike.

Za nadaljnji študij:

Matthews, R. (1997). Developing More Effective Strategies for Curbing Prostitution. Clarke, R. *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. Monsey, Criminal Justice Press.

Okvir 25: Združevanje represivnih ukrepov in okoljskih sprememb: nadzor prostitutk v Finsbury Parku

Roger Matthews opisuje problem s prostitucijo v londonski soseski Finsbury Park. Policija je več let ponavljala represivne ukrepe, vendar ni uspela nadzorovati trga prostitucije, saj so se prostitutke vračale na isto območje. Ko so represivne ukrepe združili z uličnimi ovirami, zaradi katerih moški, ki so se prevažali v avtomobilih, niso uspeli najti teh prostitutk, se je raven prostitucije močno zmanjšala. Matthews pravi, da je bila kombinacija strategij – odstranitev storilk z izvajanjem zakona in onemogočanje priložnosti z uličnimi ovirami – tista, ki je povzročila upad. Eden izmed pomembnih razlogov za uspešnost teh intervencij je bil, da prostitutke niso resnično želele služiti denar na ta način. Le nekaj med njimi je bilo odvisnic ali pod nadzorom zvodnikov. Najpogostejši razlogi, ki so jih prostitutke navajale za svojo dejavnost, so bili, da lahko tako zaslužijo več kot s kakšnim drugim delom, da so rade neodvisne in da rade spoznavajo veliko različnih moških. Veliko prostitutk je v Finsbury Park prišlo z vlakom iz oddaljenih krajev. Več skupaj jih je najelo sobo v bližnjem hotelu ali pa so storitve nudile v avtomobilih. Ko niso delale kot prostitutke, so večinoma delale kot točajke, barske plesalke ali prodajalke v trgovinah. Razmeroma majhna predanost prostituciji in drugi načini služenja denarja lahko pomagajo pri razlagi, zakaj so raziskovalci zbrali le malo dokazov o premikih prostitutk iz Finsbury Parka na druga londonska območja.

51. Bodite pozorni na nepričakovane koristi

Učinke preventivnih ukrepov lahko močno podcenjujete, če ne upoštevate razpršenosti koristi (13. korak). Vaš sklep je lahko, da se ni vredno truditi ali da je bil trud brez uspeha za reševanje problema. To je zlasti tako, če razpršenost kontaminira vašo kontrolno skupino.

Kontrolne skupine vam povedo, kaj bi se zgodilo, če se v zvezi s problemi ne bi nič ukrenilo (47. korak). Kontrolne skupine morajo biti čim bolj podobne obravnavani skupini, vendar pa nanje obravnava *ne sme vplivati*. Če se prevencija razširi na kontrolno območje, boste dobili zavajajoč občutek, da bi se zadeve izboljšale, tudi če ukrep ne bi bil izveden. Zaradi napačnega sklepa boste podcenjevali učinkovitost programa. (V 48. koraku poiščite povezana vprašanja o premeščanju kriminalitete.)

Kate Bowers in Shane Johnson predlagata dva načina izbire kontrolnih območij, ko sta mogoča selitev kriminalitete ali razpršenost koristi. Prvi način je ustvariti dve koncentrični coni okoli obravnavanega območja. Prevencija se lahko razširi na sosednje tamponsko območje, a ne kontaminira zunanjega kontrolnega območja. To je mogoče, če sta kontrolni in obravnavani območji zelo podobni, razpršenost ali premeščanje kriminalitete pa ne dosežeta kontrolne cone. Če ti pogoji niso izpolnjeni, je treba uporabiti drugo možnost. Pri tej se uporabijo mesta premeščanja/razpršenosti v bližini obravnavanega območja, a kontrolna območja so močno ločena od obravnavanega območja in območja razpršenosti/premeščanja. Kontrolna območja se izberejo posebej zaradi njihove podobnosti z obravnavanim območjem in ločenosti od njega. Izbrati je mogoče več kontrolnih območij, izračuna pa se povprečje njihovih stopenj kriminalitete.

Slika 13 kaže primer za drugo možnost. Predstavljajte si ukrep za preprečevanje tatvin iz vozil na parkiriščih v središču mesta Charlotte (27. korak). Za ukrep izberemo eno od kriminalnih žarišč za tatvine. Sosednja nevarna mesta za tatvine so dobra mesta razpršenosti/premeščanja. Predhodna analiza je pokazala, da železniška proga skozi ta parkirišča prispeva k problemu, zato je tretje parkirišče proti jugu in zahodu te proge prav tako koristno mesto razpršenosti/premeščanja. Kontrolna parkirišča niso ob tej železniški progi in so dovolj oddaljena od mesta ukrepa, tako da razpršenost in premeščanje nista verjetna.

Da bi ugotovili splošen učinek ukrepa na problem (vključno z razpršenostjo ali premeščanjem), morate odgovoriti na štiri vprašanja. Vsako vprašanje ima preprosto formulo. Črke v formulah sledijo temu vzorcu.

- R je število ali stopnja kriminalitete na območju odziva.
- D je število ali stopnja kriminalitete na območju razpršenosti/premeščanja.
- C je število ali stopnja kriminalitete na kontrolnem območju.
- Podpisana a in b pomenita, kdaj je kaznivo dejanje štet; po začetku preprečevalnega ukrepa ali pred njim. Na primer R_a je stopnja kaznivih dejanj na območju odziva pred izvajanjem ukrepa, C_b pa je stopnja kriminalitete na kontrolnem območju po izvajanju ukrepa.

1. **Se je problem po ukrepu spremenil v primerjavi s prejšnjim stanjem?** Kazniva dejanja na obravnavanem območju pred ukrepom odštejte od obravnavanega območja po ukrepu in dobili boste bruto učinek (BU):

$$BU = R_b - R_a$$

Pozitiven rezultat pomeni, da se je problem zmanjšal. Ničla pomeni, da ni sprememb. Negativni rezultat pa pomeni, da ukrepanje ni rodilo uspeha.

2. **Je bil ukrep verjetni vzrok spremembe?** Bowersova in Johnson predlagata preverjanje razlike v razmerjih obravnavanega območja in kontrolnega območja pred ukrepom in po njem; to pomeni deljenje predukrepa s predkontrolno, nato pa od tega odštejemo rezultat deljenja poznejšega ukrepa s poznejšo kontrolno. To je neto učinek (NU):

$$NU = R_b/C_b - R_a/C_a$$

Če je neto učinek blizu ničli, je bil odziv verjetno neučinkovit, če pa je NU negativen, je ukrep stvari le še poslabšal. V vsakem primeru sta premeščanje in razpršenost nepomembna, zato lahko prenehate odgovarjati na to vprašanje. Če pa je NU pozitiven, obstaja verjetnost, da je ukrep povzročil izboljšanje. To

poveča možnost razpršenosti in premeščanja. Zato odgovorite na naslednje vprašanje.

- 3. Kakšen je relativni obseg premika ali razpršenosti kriminalitete?** Bowersova in Johnson za izmeritev predlagata tehtan količnik premika (TKP):

$$TKP = D_a/C_a - D_b/C_b : R_a/C_a - R_b/C_b$$

D_a je stopnja kriminalitete na območju razpršenosti/premeščanja po izpeljanem programu, D_b pa je stopnja kriminalitete na tem območju pred programom. Imenovalc je merilo učinkovitosti odziva, pomembnega za kontrolo. Učinkovit program bo imel v imenovalcu negativno številko. Števec pomeni relativno količino razpršenosti ali premeščanja kriminalitete. Števec je negativen pri razpršenosti in pozitiven pri premeščanju. Če je blizu ničle, ni ne razpršenosti ne premeščanja in TKP je nič (zato lahko preskočite 4. vprašanje). Če je TKP pozitiven, razpršenost obstaja (ne pozabite, rezultat deljenja dveh negativnih števil je pozitivno število), če pa je večji od 1, potem je učinek razpršenosti večji od učinka preventivnega ukrepanja. Če je TKP negativen, obstaja premeščanje. Ko je TKP med ničlo in -1 , premik uniči nekaj, a ne vsega učinka prevencije. Teoretično je TKP lahko manj kot -1 , kar pomeni, da je preventivni ukrep zadeve še poslabšal. Vendar pa raziskave kažejo, da se to zgodi le redkokdaj.

- 4. Kakšen je skupen neto učinek (SNU) preventivnega delovanja (vključno z razpršenostjo in premeščanjem)?**

Bowersova in Johnson za izračun SNU predlagata naslednjo formulo:

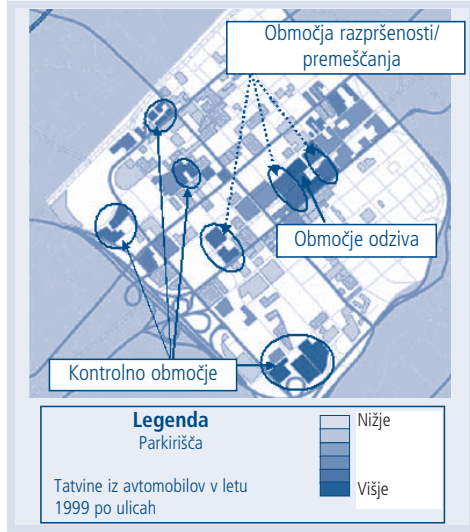
$$SNU = [R_b C_a/C_b - R_a] + [D_b C_a/C_b - D_a]$$

Prvi del prikazuje učinek prevencije na obravnavanem območju. Učinkovitejša je obravnava, večja je ta številka. Drugi del prikazuje raven razpršenosti ali premeščanja. Pri razpršenosti je pozitiven, pri premeščanju pa negativen. Bolj kot je SNU pozitiven, učinkovitejše je ukrepanje.

Za nadaljnji študij:

Bowers, K., Johnson, S. (2003). Measuring the Geographical Displacement and Diffusion of Benefit Effect od Crime Prevention Activity. Gale, G.W., Pack, R.J. *Journal of Quantitative Criminology* 19 (3), 275–301.

Slika 13: Izbira kontrolnih območij in območij razpršenosti/premeščanja

52. Pričakujte hitro zmanjšanje obsega kriminalitete

Storilci pogosto menijo, da se preventivni ukrepi že izvajajo, ko ti še sploh niso bili uvedeni. V takem primeru govorimo o »vnaprejšnjih koristih« prevencije. Čeprav lahko do teh vnaprejšnjih koristi pride po naključju, si lahko policija namensko prizadeva, da jih ustvari ali okrepi. V ta namen mora policija dobro poznati, kako storilci zaznavajo situacijo, imeti pa mora tudi metode za prikrievanje prave narave intervencije storilcem.

Martha Smith je s svojimi sodelavci dokazala vnaprejšnje koristih v 40 odstotkih študij o situacijski prevenciji. Navajajo šest možnih razlag za vnaprejšnje koristi:

1. Učinki **priprav-pričakovanj** so posledica mnenja storilcev, da je program že aktiven, čeprav se še ni začel izvajati. Na primer, javnost je lahko obveščena o programu označevanja lastnine, a stanovalci še niso bili mobilizirani. Nadzorne kamere so lahko že nameščene, a še niso aktivirane.
2. Učinki **promocije-dezinformiranja** nastopijo, ko storilci zaradi napovedane akcije ali govorice menijo, da se zakon prikrito že izvaja. Z dezinformacijami lahko s storilci manipuliramo vsaj kratek čas. A bolj kot dezinformiranje so lahko učinkovite usmerjene komunikacije. V okviru bostonskega projekta za zmanjšanje števila umorov mladih ljudi so uporabili pristop neposredne komunikacije s potencialnimi storilci in jih tako opozorili, da bo določeno ravnanje izzvalo represivne ukrepe.
3. Učinki **priprav-prekinitev** nastopijo, ko priprava preventivnega programa povzroči nadzor na krajih prevencije. Preverjanja stanovalcev lahko opozorijo storilce. Projekti reševanja problemov lahko v fazi analize ustvarijo pričakovane odzive, če se v skupnosti izvaja upoštevanja vredna vidna preiskava. Konec 80. let so policisti iz Newport Newsa kot del analize vlomov v soseski z visoko stopnjo vlomov izvedli preiskave od vrat do vrat. To je morda pripomoglo k poznejšemu upadu števila vlomov. Sherman in Eck sta v svoji kritiki učinkovitih policijskih strategij navedla, da policijsko delo od vrat do vrat na splošno zmanjšuje kriminaliteto.
4. Do **učinka preventivnega ukrepa** pride, ko se nekateri deli programa izvajajo že pred uradnim začetkom. Ocenjevalec lahko kot začetek celotnega programa navede datum 1. junij, a storilci zaznajo postopno izvajanje že v tednih pred 1. junijem, zato skladno s tem spremenijo obnašanje.
5. Učinki **priprav-usposabljanja** nastopijo, ko sta javnost ali policija zaradi načrtovanja, usposabljanja in preiskav bolj pripravljeni na obravnavo problemov, to novo znanje pa se uporabi pred začetkom programa. Na primer, začetek usklajenega programa proti tatvinam v trgovinah, pri katerem sodeluje več podjetij, je lahko določen za nek datum, a zaposleni so zaradi razprav in usposabljanja bolj pozorni že pred samim začetkom programa.
6. Do **motivacije** policistov ali javnosti pride zaradi podobnih razlogov kot do učinkov priprav in usposabljanja, samo da so vpleteni bolj motivirani, ne pa tako dobro opremljeni. Večja motivacija vodi v boljšo storilnost še pred izvajanjem ukrepa.

Upoštevanje časovnega razporeda, v katerem je skrbno zapisano, kdaj so bili deli ukrepa izvedeni, je koristno pri dokazovanju, da je vnaprejšnji učinek možen (46. korak).

Smithova in njeni sodelavci so opredelili tudi štiri ločene okoliščine, ki se zdijo kot učinki, a so dejansko rezultati napačne razlage ali nepopolne analize.

1. **Sezonske spremembe** lahko ustvarjajo lažne vnaprejšnje učinke, če se intervencija začne kmalu po sezonskem upadu kriminalitete. Nadzor sezonskih sprememb (26. in 47. korak) lahko odpravi ta problem.
2. Učinki **regresije** pomenijo izjemno visoke naravne upade kriminalitete, do katerih pride tudi, če se ne ukrepa (47. korak). Če je trend kriminalitete na določenem področju padajoč zaradi učinkov regresije, v istem obdobju pa se izvaja tudi program prevencije, bo naravni upad videti kot vnaprejšnji učinek. Preverjanje dolgoročnega povprečja stopnje kriminalitete (26. korak) pred ukrepom, kot je to

predlagano v 27. koraku, lahko odkrije učinek regresije, ki se kaže kot vnaprejšnji učinek.

3. Vnaprejšnji učinek je mogoče dobiti tudi tako, da vrsto kriminalitete (A) **pretirano dokumentiramo**, in sicer s spremembo klasifikacije drugega kaznivega dejanja. To se zgodi, če je bila neka vrsta kaznivega dejanja napihnjena, zato da bi pridobili finančna sredstva za obravnavo te vrste kaznivih dejanj, po prejemu denarja pa se klasifikacija spremeni nazaj na prvotno stanje. Ta lažni vnaprejšnji učinek je mogoče zaznati s preverjanjem nasprotnih trendov pri drugem kaznivem dejanju. Dve podobni kaznivi dejanji, ki imata nasprotno trende, zagotovita, da so odgovorne spremembe klasifikacije.
4. **Glajenje podatkov** (26. korak) za razkritje trenda, ki ga prikriva naključna variacija, lahko

pripelje do rezultatov, ki se zdijo vnaprejšnji učinki. Širše je drseče povprečje (na primer pet obdobji namesto treh) in večji ter hitrejši je upad kriminalitete po intervenciji, večja verjetnost je, da glajenje ustvarja lažni vnaprejšnji učinek. Primerjava zglajenih in nezglajenih podatkov bo razkrila ta lažni vnaprejšnji učinek.

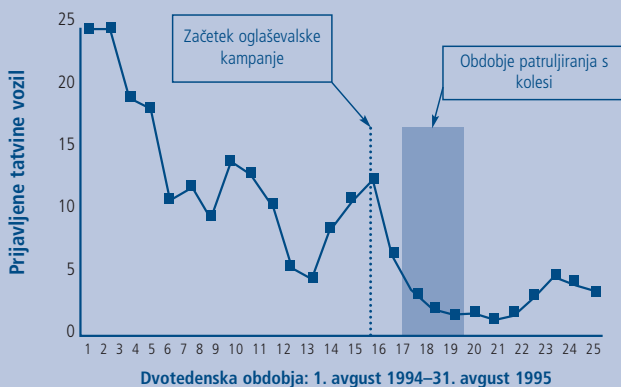
Za nadaljnji študij:

Sherman, L., Eck, J. (2002). Policing for Crime Prevention. Sherman, L. *Evidence-Based Crime Prevention*. New York, Routledge.

Smith, M., et al (2002). Anticipatory Benefits in Crime Prevention. Tilly, N. *Analysis for Crime Prevention. Crime Prevention Studies*, 13. Monsey, Criminal Justice Press.

Graf 10: Vnaprejšnji učinki publicitete

Paul Barclay in njegovi sodelavci so ocenjevali učinek patrolj na kolesih na tatvine avtomobilov z velikega javnega parkirišča za vozače zunaj Vancouvra v Britanski Kolumbiji. Število tatvin vozil se je po ukrepu zmanjšalo, vendar pa je padalo že nekaj tednov pred patroljiranjem, ker je bil ta ukrep najavljen v medijih. V tem primeru je vnaprejšnji učinek morda precej prispeval k splošni učinkovitosti patroljiranja. Čeprav je bilo za glajenje naključne variacije uporabljeno drseče povprečje, je upad števila tatvin med začetkom oglaševanja ukrepa in začetkom izvajanja patroljiranja prevelik, da bi bil posledica glajenja podatkov.

Vir: Barclay, P. et al (1996). Preventing Auto Theft in Suburban Vancouver Commuter Lots: Effects of a Bike Patrol. Clarke, R. *Crime Prevention Studies*, 6. Monsey, Criminal Justice Press.

53. Preverite pomembnost odzivanja na kriminaliteto

Kako veste, da je ukrepanje policije zmanjšalo problem? Večina problemov niha, čeprav se v zvezi z njimi ne ukrepa. Na primer, v povprečju se v nekem mestnem središču zgodi 32 tatvin vozil, a le redkokdaj se zgodi natančno 32 tatvin v tednu. V 95 odstotkih tednov se zgodi med 25 in 38 tatvin, v petih odstotkih tednov pa se zgodi manj kot 25 ali več kot 38 tatvin. Taka naključna variacija je običajna. Zmanjšanje števila tatvin vozil s povprečnih 32 na teden na povprečnih 24 na teden je lahko zgolj naključje in ne posledica ukrepa. O naključnosti razmišljajte kot o nepredvidljivem nihanju kriminalitete, ki je posledica velikega števila manjših vplivov. Torej tudi če policija ne ukrepa, se bo obseg kriminalitete spreminjal.

Test pomembnosti pove, kolikšna je možnost, da je sprememba kriminalitete posledica naključja. Večje razlike zelo verjetno ne povzročijo naključje. Težje je zaznati, ali je pomembna majhna razlika, kot pa ugotoviti pomembnost velike razlike. Prav tako je težje ugotoviti pomembno razliko v navadno nestanovitnem problemu s kriminaliteto, tudi če je ukrep učinkovit. In težje je ugotoviti pomembnost, če obravnavate le nekaj primerov (ljudi, krajev ali časov), kot če obravnavate več primerov (tudi če je bil odziv učinkovit). Ne morete nadzorovati obsega razlike ali nestanovitnosti problema, lahko pa zberete podatke o več primerih.

Pomislite na naslednjo običajno situacijo. Ugotoviti želite, ali se je kriminaliteta na nekem območju

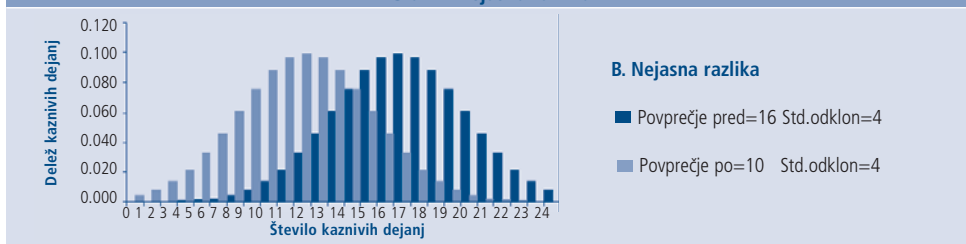
po ukrepu zmanjšala. Na voljo imate podatke o kriminaliteti za več tednov pred preventivnim ukrepom in podatke za več tednov po njem. Izračunate povprečje števila kaznivih dejanj na teden za vsakega od sklopov tednov in ugotovite, da se je kriminaliteta zmanjšala.

Na spodnjih grafih so prikazani trije možni rezultati. Grafi imajo dve porazdelitvi, za tedne pred ukrepom in za tedne po njem. Navpični stolpci vsake porazdelitve prikazujejo delež tednov z 0, 1, 2, ali več kaznivimi dejanji (na primer, v zgornjem grafu se je 6 kaznivih dejanj zgodilo v 20 odstotkih tednov po odzivu). Pri grafu A se porazdelitvi komaj prekrivata, ker je razlika v povprečju velika, standardna odklona obeh skupin pa sta majhna (22. korak). Tudi s podatki za več tednov lahko test pomembnosti kot vzrok izključi naključnost. V grafu B vidimo večjo prekrivnost razporeditev, razlika med povprečjema je manjša, standardna odklona pa sta večja. V takih situacijah za zaznavanje nenaključne razlike potrebujemo veliko več primerov. V grafu C vidimo skoraj popolno prekrivanje, razlika med povprečji je še manjša, standardna odklona pa še večja. Tu lahko precejšnjo razliko razkrije le študija z zelo velikim številom primerov. Manj očitna je razlika v kriminaliteti, več primerov boste potrebovali za zagotovitev, da naključje ni bilo vzrok razlike.

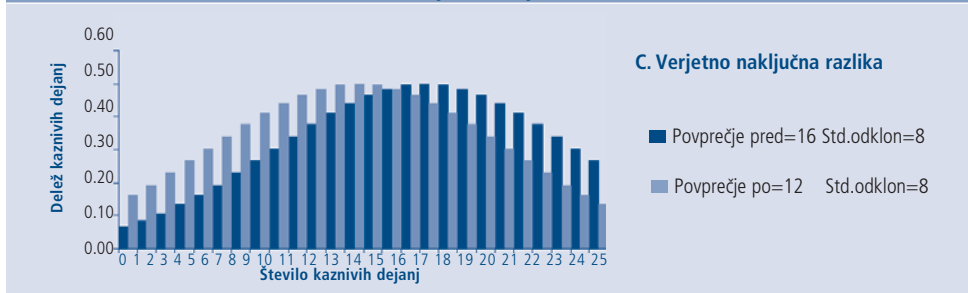
Graf A: Jasna razlika

Graf B: Nejasna razlika

Graf C: Verjetno naključna razlika

Teorija verjetnosti omogoča uporabo povprečja, standardnega odklona in števila primerov za izračun verjetnosti, da je vzrok razlike naključje. Če je verjetnost, da je sprememba v problemu posledica naključnega nihanja, manjša od petih odstotkov, razlago o naključnosti kot vzroku spremembe zavrnemo. Pet odstotkov se imenuje stopnja pomembnosti. Skratka, ker je verjetnost, da je naključje vzrok, manjša od *stopnje pomembnosti* (5 odstotkov), lahko predpostavimo da je nekaj drugega povzročilo spremembo in ne naključje. Čeprav je pet odstotkov običajna stopnja pomembnosti, lahko izberete strožje merilo, recimo en odstotek. Strožje merilo pomembnosti izberete, večja je verjetnost, da boste odziv napačno označili kot neučinkovit, ko bo dejansko učinkoval. Ta vrsta napake se imenuje napačno negativno (glejte 37. korak). Morda strožjo stopnjo (merilo) pomembnosti izberete zato, ker je strošek odziva tako visok, da morate biti prepričani o njegovem delovanju.

Občasno analitiki uporabijo manj strogo stopnjo pomembnosti, na primer 10 odstotkov. Blažja ko je izbrana stopnja pomembnosti, večja je verjetnost, da boste po pomoti uvedli ukrep, ki ne bo deloval. Ta vrsta napake se imenuje napačno pozitivno (37. korak). Bolje, da izberete blažjo stopnjo pomembnosti, če je problem resen, ukrepi problema niso posebej dobri, ob tem pa vas skrbi, da boste po pomoti zavrnili dober ukrep.

Stopnje pomembnosti lahko uporabite na dva načina. V zgornji razpravi smo jih uporabili kot pragove za zavrnitev: pod stopnjo zavrnemo naključno možnost, nad stopnjo pa jo sprejmete kot vzrok. Stopnjo pomembnosti vedno izberite pred izvedbo testa pomembnosti, da se izognete »poigravanju« s številkami, zato da bi dobili zeleni rezultat.

Za odločanje na podlagi dobre obveščeniosti je bolje, da stopnjo pomembnosti uporabite kot pomoč

pri odločanju skupaj z drugimi dejstvi (resnost problema, stroški programa, absolutno zmanjšanje problemov itd.). Ta pristop uporablja veliko ved, recimo medicina. Če uporabljate ta pristop, namesto stopnje pomembnosti uporabite vrednost p . Vrednost p je natančna verjetnost, da je sprememba problema posledica naključja. Vrednost p 0,062 vam pove, da obstaja približno šestodstotna verjetnost, da boste z ukrepanjem naredili napačno pozitivno napako. Grobo rečeno to pomeni, da bo pri 100 takih odločitvah odločitev o zavrnitvi naključnosti v korist ukrepa okoli šestkrat napačna. To, ali vi oziroma vaši sodelavci želite »sklepati take stave«, pa je odvisno od veliko stvari.

Pomembno je, da razlikujete med pomembnim in smiselnim. »Pomembno« pomeni, da razlika zelo verjetno ni posledica naključja, »smiselno« pa pomeni, da je razlika dovolj velika, da je pomembna. Pri dovolj velikem številu primerov je celo majhna razlika pomembna. A to ne pomeni, da je vredna truda. Pomembnost je mogoče izračunati. Smiselnost je strokovno mnenje.

Preverjanje pomembnosti je lahko zelo zapleteno, saj za različne situacije obstaja veliko različnih testov pomembnosti. Pri izbiri si lahko pomagata s koristnimi spletnimi stranmi ali knjigami, zahtevane izračune pa opravlja veliko računalniških statističnih programov. Toda če je od rezultata testa pomembnosti ali vrednosti p veliko odvisno, vi pa niste najbolje podkovani v teoriji verjetnosti ali statistiki, je bolje, da strokovno pomoč poiščete na lokalni univerzi ali v drugih organizacijah, ki redno opravljajo statistične izračune.

Za nadaljnji študij:

Crow, E., et al. (1960). *Statistics Manual*. New York, Dover.

Spletna stran z veliko koristnimi povezavami: http://www.prndata.com/statistics_sites.htm.

54. Povejte razumljivo zgodbo

Namen vašega dela je pomagati ljudem pri ustrežnejšem odločanju. Da bi pomagali tistim, ki odločajo, morate povedati razumljivo zgodbo, ki vodi od pomembnega vprašanja do možnih odgovorov in učinkovitih ukrepov. Da bi bilo vaše sporočanje učinkovito, morate poznati občinstvo in vprašanja, na katera je treba odgovoriti. Vaša zgodba mora obravnavati njihove posebne potrebe, torej jo lahko predstavite v pisnem poročilu ali ustno (58. korak).

Pri tem se ne omejujte le na naštevane načinov odkrivanja, analiziranja, odzivanja ali ocenjevanja. To je dolgovezno, ljudem pa ne pomaga pri učinkovitem odločanju. Svoje analitično delo morate predstaviti v zgodbi, ki vključuje potrebe občinstva.

Vaše delo lahko pomaga odgovoriti na štiri osnovna vprašanja. Ta vprašanja ustrezajo fazam procesa SARA:

1. Kakšna je narava problema? (Opazovanje)
2. Kaj povzroča problem? (Analiza)
3. Kaj je treba ukreniti v zvezi s problemom? (Ukrepanje)
4. Ali je ukrep prispeval k zmanjšanju problema? (Ocena)

Jasno je, da je treba ta vprašanja podrobneje obravnavati na podlagi dejstev problema, ki se proučuje. Na primer, lokalni prebivalci se pritožujejo zaradi nočnega hrupa in smeti na ulici. Namesto vprašanj splošnega opazovanja lahko razvijete sklop posebnih vprašanj na podlagi testa CHEERS (14. korak):

- Kakšna je narava hrupnih dogodkov? (Dogodki)
- Kako so si ti dogodki podobni? (Podobnost)
- Ali prebivalce motijo ponavljajoči se nočni hrup in smeti? (Ponovitve)
- Kdo, kdaj in kje se dogajajo ti izgredi? (Skupnost)
- Kako ti dogodki motijo ljudi? (Škoda)
- Kdo pričakuje, da bo policija problem obravnavala? (Pričakovanje)

Odgovor na splošno vprašanje – Kakšna je narava problema? – zahteva odgovor na sklop bolj specifičnih vprašanj.

Vaša prva naloga pri pripovedovanju razumljive zgodbe je, da se odločite, na katera vprašanja želite odgovoriti. Nato svojo zgodbo strukturirajte okoli osnovnih teorij in pristopov, opisanih v tem priročniku (npr. test CHEERS, trikotnik kriminalitete ali pravilo 80 : 20). To so okviri. Okvir je splošna »lupina zgodbe«, ki povezuje več med seboj povezanih dejavnikov in ki jo je mogoče uporabiti za različne probleme. Vaša izbira okvirov je odvisna od problema, vaših ugotovitev in potreb oblikovalcev odločitev. Zagotovite, da so osnovno vprašanje, okvir, ugotovitve in odgovori logično povezani. Preverite vrzeli v logiki. Zdaj pa orišite svojo zgodbo. Vodijo vas lahko štiri osnovni orisi zgodbe. Podrobnosti zgodbe so odvisne od posebnosti problema.

Ne držite se orisov kot pijanec plota, saj gre le za izhodišča za spodbujanje zamisli. Raje jih oblikujte v skladu s časom, ki ga imate na voljo, in predvsem v skladu s problemi ljudi, ki jim je zgodba namenjena. Poskusite si zamisliti njihova vprašanja in zgodbo orišite v skladu s tem. Čeprav smo v orisih uporabljali tehnične izraze iz tega priročnika, boste v svoji predstavitvi morda morali uporabiti splošnejše izraze. Če vaše občinstvo ne pozna terminologije za analizo problema, jo uporabljajte manj ali pa sploh ne.

Štirje orisi zgodbe

1. Kakšna je narava problema?

- A. Organizacija strukture, npr. elementi CHEERS
- B. Sistematični opis dokazov o vrsti in obstoju problema:
  - Kakšna je narava dogodkov?
  - Kako so si ti dogodki podobni?
  - Kako pogosto pride do teh dogodkov?
  - Kdaj in kje se dogodki zgodijo?
  - Komu dogodki škodujejo in kako?
  - Kdo pričakuje, da bo policija ta problem obravnavala?
- C. Implikacije za analizo in skupinsko reševanje problema:
  - Vprašanja, na katera je treba odgovoriti.
  - Vprašanja o opredelitvi in merjenju.
  - Partnerji, ki se morajo vključiti.
- D. Povzetek.

2. Kaj povzroča problem?

- A. Organizacija okvira za problem, npr. trikotnik za analizo problema.
- B. Sistematični opis problema, ki daje odgovore na naslednja vprašanja:
  - Kdo so storilci?
  - Kdo ali kaj so tarče?
  - Na katerih krajih in kdaj se problem pojavi?
  - Kaj storilce in tarče združuje na istem mestu?
  - Zakaj nihče ne posreduje in prepreči teh srečanj?
  - Kaj pospešuje oziroma ovira problem?
- C. Implikacije za splošno obliko odzivov, ki ustrezajo informacijam:
  - Dostop ali nadzor storilca.
  - Obnašanje ali zaščita žrtve/tarče.
  - Dostop ali upravljanje prostora.
- D. Povzetek.

3. Kaj je treba ukreniti v zvezi s problemom?

- A. Organizacija okvira za odziv, npr. situacijska kriminalna prevencija:
  - Storilci.
  - Tarče/žrtve.
  - Kraji.
- B. Sistematični opis strategije odziva:
  - Povečanje tveganja ali prizadevanja.
  - Zmanjšanje izplena izgovorov ali provokacij.
  - Kdo bo izvedel ukrepe, kdaj in kje?
  - Potrebni dodatni viri.
- C. Implikacije in pričakovani rezultati:
  - Neposredni rezultati.
  - Premeščanje kriminalitete.
  - Razpršenost.
  - Drugi stranski učinki.
  - Način izvedbe ocene.
- D. Povzetek.

4. Ali je policijski ukrep zmanjšal problem?

- A. Organizacija strukture, npr. načela ocenjevanja.
- B. Sistematični opis ocene:
  - Je bil ukrep izveden v skladu z načrti?
  - Se je problem spremenil?
  - Zakaj obstaja verjetnost, da je ukrep neposreden vzrok spremembe?
  - Obseg premika, množičnosti in drugih stranskih učinkov.
- C. Vplivi na nadaljnje ukrepe:
  - Je prizadevanje za reševanje problema zaključeno?
  - Kateri nadaljnji ukrepi so potrebni?
  - Je treba izvesti nadaljnjo analizo?
  - Je treba ukrep spremeniti?
- D. Povzetek.

55. Izdelajte pregledne zemljevide

Zemljevidi imajo pomembno vlogo pri prikazovanju težav, zato morajo biti jasni. Vsebovati morajo čim več pomembnih in ne nepomembnih informacij. Na voljo je več priročnikov o dobrih kartografskih načelih (glejte sliko 14 in Preberite več).

Z zemljevidom projekta za reševanje problema, ki ga je izvedla norveška policija, bomo predstavili uporabo zemljevidov pri pripovedovanju zgodbe. Sliki 14 in 15 prikazujeta, kako lahko z zemljevidi opišemo probleme in rešitve. Johannes Knutsson z norveške nacionalne policijske akademije in Knut-Erik Svik iz policijskega okoliša Vestfold sta nameravala obravnavati neregistrirane taksije v majhnem mestu Tñsberg (36.000 prebivalcev). Ob koncu tedna se v 30 velikih gostinskih lokalih zbirajo množice ljudi. Avtocesta je ob petkih in sobotah zaprta za osebna vozila. Zaprto je tudi parkirišče. Po avtocesti lahko vozijo le registrirani taksiji in avtobusi. Vendar so večino dela na tem območju prevzeli neregistrirani taksiji, delno tudi z zastraševanjem registriranih taksistov. Voznikom neregistriranih taksijev je bilo pripisanih več hudih kaznivih dejanj, čeznje pa so bile tudi številne pritožbe.

Zemljevida slike 14 prikazujeta okoliščine problema. Slika na levi je zemljevid ulic. Prikazuje veliko značilnosti, ki za problem niso pomembne, ne prikazuje pa značilnosti, ki so pomembne za problem. Slika na desni je močno popravljena verzija tega zemljevida. Vsebuje le pomembne značilnosti, dodane pa so tudi prej izpuščene pomembne značilnosti, zaradi česar dobimo precej boljše sliko okoliščin.

Slika 15 vsebuje dva zemljevida, ki povzemata sklepne ugotovitve analize in pomembne značilnosti ukrepa. Zemljevid na levi prikazuje primarne poti neregistriranih taksijev. Vozniki teh taksijev pobirajo stranke ob cestnih ovirah in na parkiriščih. Na zemljevidu se tudi vidi, da so postajališča za avtobuse in registrirane taksije preveč oddaljena od ljudi, ki obiščejo to območje. Ko se bari po tretji uri ponoči zaprejo, je potreba po prevozu velika in neregistrirani taksisti so v boljšem položaju, da zadovoljijo povpraševanje. Zemljevid na desni predstavi ukrep, kako so avtocestne ovire premaknili in tako neregistriranim taksijem preprečili dostop do potencialnih strank; pri parkiriščih so pozno ponoči postavili ovire

in jim tako onemogočili dostop, postajališča registriranih taksijev in postajališča avtobusov pa so premaknili bližje lokacijam, ki so bile za stranke bolj priročne. Ta zemljevid je pomemben del ocene procesa (46. korak).

Prikazani zemljevidi lepo prikazujejo naravo problema in ukrepe v zvezi z njim. Rezultat tega projekta je bila skoraj popolna odprava težav z neregistriranimi taksiji v Tñsbergu, ne da bi ob tem prišlo do nemirov.

Knutsson in Svik sta močno poudarila pomen zemljevidov s prikazom značilnosti, ki jih tipični geografski informacijski sistem ne bi pokazal, kar je dobra praksa. Veliko informacij o problemih v računalnikih ni na voljo.

Za nadaljnji študij:

Boba, R. (2005). *Crime Analysis and Crime Mapping: An Introduction*. Thousand Oaks, Sage Publications.

Harries, K. (1999). *Mapping Crime: Principles and Practice*. Washington, National Institute of Justice, Crime Mapping Research Center.

Knutsson, J., Knut-Erik, S. (2004). *Gypsy Cabs in Tñsberg*. Submission to the Herman Goldstein Awards. (Dostopno na <http://www.popcenter.org>.)

Seznam nasvetov za označevanje kart Jerryja Ratcliffea najdete na: <http://www.jratcliffe.net>.

Okvir 26: Priprava uporabnih zemljevidov

1. Prepoznajte koristne informacije za svoje občinstvo (in nekoristne, odvečne).
2. Zemljevidi naj bodo preprosti. Odstranite vse značilnosti, ki ne prispevajo k razumevanju problema.
3. Izogibajte se grafičnim podobam, ki privlačijo več pozornosti kot podatki sami.
4. Vključite podrobnosti, ki občinstvu pomagajo razumeti problem, čeprav to pomeni ročni vnos informacij.
5. Vključite merilo in po potrebi tudi orientacijo
6. Za intenzivnost nevarnih mest uporabite smiselne stopnje. Na primer, slabšanje problema prikažite z vedno močnejšimi barvami (rumena do rdeče).
7. Uporabite pravilno dimenzijo zgoščenosti kriminalitete: pike za kraje (in včasih žrtve), črte za koncentracije vzdolž ulic in cest ter območja za soseske.
8. Ob zemljevidih uporabite tudi tabele in slike.

Slika 14:
Umestitev problema in prikaz njegovih okoliščin

Slika 15:
Analiza problema in prikaz ukrepa

56. Uporabite preproste tabele

Tabele so učinkovito orodje za pripovedovanje zgodb, a morajo biti preproste. Toda programska oprema, s katero ustvarjamo tabele, dodaja nepotrebne in moteče elemente – vrstice in oznake za razlago podatkov – analitiki pa tabel ne urejajo vedno tako, da bi bil smisel prepoznaven.

Predstavljajte si, da želite opozoriti na način razstavljanja piva, ki pospešuje tatvine v trgovinah. Nekateri trgovine imajo pivo zloženo na policah ob glavnem vhodu, druge pa v zadnjem delu. Pokazati želite, da je v trgovinah, ki pivo razstavljajo v svojem zadnjem delu, manj tatvin kot v tistih, ki pivo razstavljajo ob vhodu. Tabela 45 tega ne sporoča. Podatki so slabo organizirani, podoba je moteča.

V tabeli 46 so podatki primerno organizirani. Osrednji elementi so odstotki. Ker same številke ne povedo glavnega sporočila, a so za bralca, ki išče podrobnosti, lahko koristne, so vnešene v oklepajih. Tabela 46 pa namesto v vrsticah (kot v tabeli 45) navaja odstotke v stolpcih.

Ko preučujemo razmerje, pri katerem lahko en dejavnik povzroča drugega, je vzroke najboljše vnesti v stolpce in uporabiti odstotke. Nato se primerjava izvaja po vrsticah. Tako je razvidno, da v 29 odstotkih trgovin s pivom, ki razstavljajo blago spredaj, ni bilo tatvin, v trgovinah, ki imajo pivo razstavljeno zadaj, pa v kar 83 odstotkih ni bilo tatvin. Nasprotno pa so v 46 odstotkih trgovin s pivom, razstavljenim spredaj, tri tatvine ali več, v trgovinah s pivom, razstavljenim zadaj, pa ni bilo nobene tatvine.

Tabela 46 je bolj jasna. Mejne črte niso v krepkem tisku, ampak le vrstice. Edina črta je tista, ki razmejuje naslov in vsebino. Namesto črt je medprostor tisti, ki bralca vodi po vrsticah in stolpcih. Ker je že v naslovu navedeno, da so pomembne številke v odstotkih (in da so količine navedene v oklepajih), ni treba v vsakem okencu vključiti simbola za odstotke. Ostane le skupna količina stolpca. Ta bralcu pove, da je pomembna vsota navpična. Vsi odstotki so zaokroženi na eno decimalko, kar omogoča razvrstitev števil v stolpcih in preprostejšo razlago. Zaradi vseh teh sprememb je večina vsebine tabele podatkovna, podoba ni v ospredju.

Problem ima pogosto več vzrokov. Čeprav lahko tabela prikazuje večje število vzrokov, ena sama tabela ni dovolj sporočilna, kadar preučujete več kot dva vzroka. Osnovna načela sestave tabele ostajajo enaka:

- vsi vzroki so navedeni v isti smeri (po navadi v stolpcih);
- povzemanje sledi smeri vzroka (po stolpcih navzdol);
- primerjava vzrokov gre v nasprotno smer (po vrsticah, če so vzroki navedeni v stolpcih).

Tabela 47 je tridimenzionalna, ker se preverjajo tri zadeve (prejšnji tabeli sta bili dvodimenzionalni). Tabela 47 odgovarja na vprašanje: ali je razmerje med lokacijo razstavljenega blaga in tatvinami različno za dve različni trgovski verigi (Drink-Lots in Tippers). Odgovor je negativen. Za obe trgovski verigi velja enak osnovni vzorec, ki je razviden v tabeli 46. V obeh primerih povzamemo stolpec ter primerjamo trgovine, ki razstavljajo blago spredaj in trgovine, ki razstavljajo blago zadaj. To napoveduje, da bo v vsaki trgovini, ki ima pivo razstavljeno nekje zadaj, manj tatvin, ne glede na ime trgovske verige.

Tabela 47 prikazuje samo isto vrsto trgovine. Nespremenljivi so lahko tudi drugi dejavniki, če menite, da so pomembni. Na primer, trgovine lahko združimo po velikosti (majhne, srednje in velike) ter ločeno za vsako velikost analiziramo razmerje med lokacijo razstavljenega blaga in tatvinami. Za to potrebujemo tri dele tabele, drugače pa velja isto načelo.

Bodite pozorni na nekaj drugih značilnosti tabele 47:

- če dodate neobdelane številke (v oklepajih) v okencih Drink-Lotsa ustreznim okencem pod Tippersom, dobite same številke v tabeli 46. Z drugimi besedami, tabela 46 postane povzetek tabele 47. A tabele 47 ne morete izpeljati iz tabele 46;
- ker tabela 47 vsebuje dva možna vzroka problema, smo dodali navpično črto, ki pozornost usmerja na dve vrsti trgovin;
- oznake vrstic se nanašajo na obe vrsti trgovin, zato jih ni bilo treba podvajati;
- zaradi zaokroževanja odstotki včasih presegajo 100. V nekaterih primerih so te vsote lahko malo pod 100, po navadi 99,9. Taka majhna odstopanja niso moteča.

Če nenehno sestavljate enake tabele za iste oblikovalce odločitev, jim pokažite nekaj različnih oblik tabel z istimi podatki. Ugotovite, katera oblika jim najbolj ustreza, in jo uporabljajte.

Tabela 45: Lokacija in tatvine piva (junij)			
Lokacija razstavljenega blaga			
	Spredaj	Zadaj	Skupaj
Število prijavljenih tatvin			
0	7 (17,5 %)	33 (82,5 %)	40
1–2	6 (46,15 %)	7 (53,85 %)	13
3 ali več	11 (100 %)	0 (0 %)	11
Skupaj	24 (37,5 %)	40 (62,5 %)	64

Tabela 46: Odstotek trgovin, ki so prijavile tatvine piva (številke v oklepajih)		
Lokacija razstavljenega blaga		
Tatvine v juniju	Spredaj	Zadaj
0	29,2 (7)	82,5 (33)
1–2	25,0 (6)	29,2 (7)
3 ali več	45,8 (11)	0,0 (0)
Skupaj	100,0 (24)	100,1 (40)

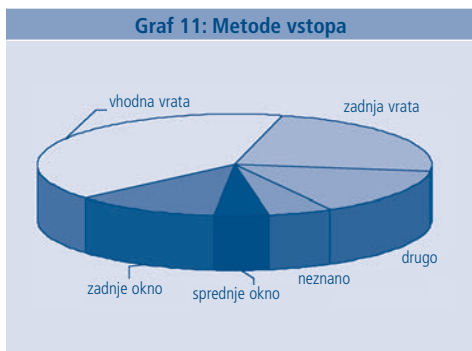
Tabela 47: Odstotek tatvin, ki so prijavile tatvine piva, po trgovinskih verigah (številke v oklepajih)				
Tatvine v juniju	Trgovine Drink-Lots		Trgovine Tippers	
	Spredaj	Zadaj	Spredaj	Zadaj
0	30,8 (4)	84,2 (16)	27,3 (3)	81,0 (17)
1–2	23,1 (3)	15,8 (3)	27,3 (3)	19,0 (4)
3 ali več	46,2 (6)	0,0 (0)	45,5 (5)	0,0 (0)
Skupaj	100,1 (13)	100,0 (19)	100,1 (11)	100,0 (21)

57. Uporabite preproste slike

Podobno kot tabele in zemljevidi so uspešna orodja za predstavljanje informacij tudi slike in grafi, a samo, če so preprosti. Slike tvorita dva dela – podoba in vsebina. Vsebina je tista, ki jo želite predstaviti občinstvu. Namen podobe pa je, da vsebino razloži hitro, preprosto in pravilno. Preprostost pomeni ohranjanje podobe na minimalni ravni. Najpogostejša napaka je dodajanje elementov, ki motijo pripovednost zgodbe. Da bi to ponazorili, začenjamo s primerom slabo oblikovane slike oziroma grafa. Nato bomo pokazali, kako poenostavitev omogoča jasnejšo in sporočilnejšo sliko.

Graf 11 je strukturni krog, ki naj bi prikazoval, kako vlomilci vstopajo v domovanja. Tridimenzionalna podoba popači sporočilo. Kot bomo videli pozneje, so vrata največji problem, zadnja okna pa so na četrtem mestu, za »drugim«, na seznamu vstopnih točk vlomilcev. 3D-učinek poudari pomembnost sprednjih izrezov (v tem primeru so to sprednja okna, najmanj verjetna vstopna točka), hkrati pa zmanjšuje pomembnost izrezov v ozadju. Edina dobra lastnost strukturnega kroga je, da prikazuje, kako vsi deli prispevajo k celoti. To je pri 3D-učinku izgubljeno. Bodite pozorni, da je treba za prikaz šestih kategorij uporabiti več odtenkov in vzorcev, kar še povečuje nejasnost.

Graf 12 prikazuje motnje, ki jih povzročijo 3D-učinki v grafih s stolpci. Primerjava višine stolpcev je otežena, saj se mora bralec odločiti med sprednjim zgornjim robom stolpca in zadnjim zgornjim robom. 3D-učinek ne priporočamo.

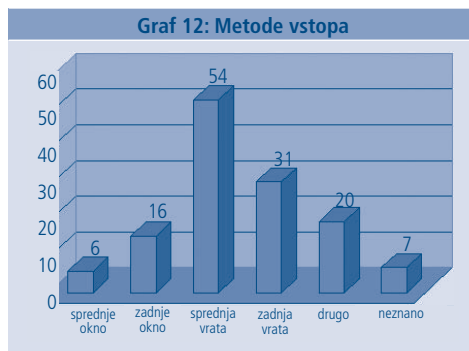

Graf 12 ima še nekaj drugih značilnosti, zaradi katerih je manj uporaben: površinsko senčenje, ki zakrije kontrast med stolpci in ozadjem, odvečne oznake stolpcev in oznake navpičnih osi, moteče pa so tudi vodoravne črte. Okvir grafa je odveč.

Preprost stolpcični graf na grafu 13 prikazuje informacije zelo jasno, ker so bile odstranjene vse moteče lastnosti grafa 12. Če bi želeli, da vsak stolpec prikazuje natančen odstotek, bi označili vrhove stolpcev. Vendar pa bi v tem primeru morali odstraniti navpično os, saj ta prinaša iste informacije.

Podatki na grafu 13 so bili ponovno organizirani. Namesto količin vlomov graf prikazuje odstotek vseh. To sporoča dve stvari: katere metode so pogostejše in kateri del celote vsaka metoda predstavlja. Če morate prikazati relativni prispevek k celoti, namesto torte uporabite odstotke v grafu s stolpci.

Druga značilnost grafa 13 je, da so kategorije razvrščene smiselno: od največje do najmanjše. To opozarja, na kaj se mora bralec osredotočiti. V strukturnem krogu je smiselni red težko prikazati, saj nima očitnega začetka in konca. Torej, ni razlogov za uporabo strukturnih krogov, saj grafi s stolpci bolje predstavljajo informacije. Ko delate s podatki v kategorijah, so grafi s stolpci preprostejši in učinkovitejši.

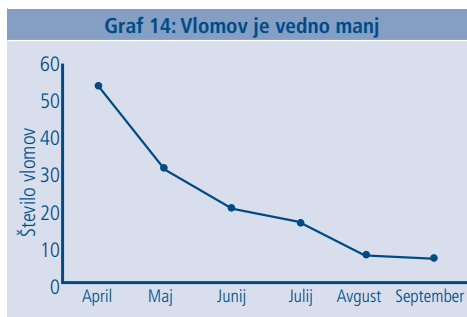
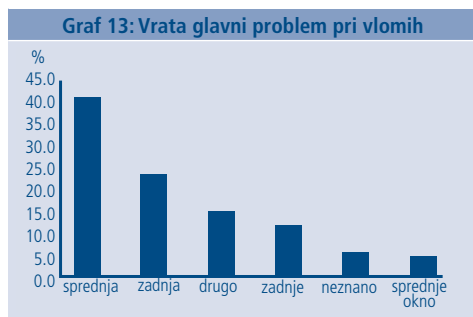
Ne pozabite na naslov grafa. Pri grafu 13 že naslov jasno predstavi zgodbo. Ne samo, da je to veliko bolj zanimivo kot »Metode vstopa«, je tudi nedvoumno sporočilo. Skratka, graf 13 je sam po sebi zadosten. Bralec dojame sporočilo, ne da bi moral brati spremljevalno besedilo.

Zadnji graf 14 prikazuje graf s krivuljo. Take grafe uporabljamo za prikaz podatkov iz več časovnih obdobj. Na grafu 14 so prikazani podatki za šest mesecev. Pike prikazujejo štetje vlomov, krivulja pa nenehno povezavo. Navpično os označite, tako da graf sam sporoča zgodbo. Na tem grafu je takoj jasno, da navpična os prikazuje število vlomov in ne stopenj vlomov.

Če želite prikazati število dogodkov v vsakem časovnem obdobju, označite pike, a odstranite navpično os, ki je v tem primeru odveč. Vendar bodite previdni. Zaradi numeričnih oznak vsakega časovnega obdobja je lahko graf težko berljiv. Če v okviru iste slike prikažete več grafov (npr. trend vlomov za več policijskih okrožij), pazite, da so različne krivulje jasno označene in na grafu zlahka ločljive.

Za nadaljnji študij:

Kosslyn, S. (1994). *Elements of Graph Design*. New York, W. H. Freeman.

- Okvir 27: Oblikovanje učinkovitih slik**
- Naj bodo preproste. Ne pretiravajte z elementi.
  - Ne uporabljajte površinskih učinkov, npr. tridimenzionalne slike.
  - Izogibajte se strukturnim krožnim grafičnim prikazom.
  - Za podatke v kategorijah uporabite grafe s stolpci.
  - Za trende v časovnem obdobju uporabite grafe s krivuljami.
  - Oznake uporabljajte učinkovito.
  - Pravilno izberite naslove.
  - Naslovi naj bodo samozadostni, brez pomoči spremljevalnega besedila.

58. Organizirajte učinkovite predstavitve

Predstavitve začnite z osnovnim vprašanjem, z okvirjem se pomikajte po opisu ugotovitev, končajte pa s sklopom specifičnih sklepov (54. korak). Grafično gradivo pripravite po navodilih v 55. do 57. koraku. V tem koraku se bomo osredotočili na zgodbo, ki jo predstavljate, v 59. koraku pa si bomo ogledali, kako je treba predstavitve izvesti, vključno z uporabo PowerPointa.

Glavni namen vaše predstavitve je odgovoriti na posebna vprašanja, ki bodo pomagala pri odločanju, sestavlja pa jo:

- sklop diapozitivov, zbranih v okviru zgodbe,
- grafični motiv ali oris, ki pozornost slušateljev usmerja na zgodbo.

Diapozitivi prikazujejo ugotovitve analize. Govornik, inšpektor Šmid, ima dva cilja. Prvi cilj je odgovoriti na vprašanje: »Kaj je vzrok problema?« Drugi cilj je začeti razpravo o možnih ukrepih. Naslovni diapozitiv postavlja vprašanje (in predstavi govornika) in skupaj z drugim do četrtem diapozitivom sestavlja uvod. Drugi diapozitiv okrepi sklop že dogovorjenih točk, ki so temelj za nadaljevanje, tretji diapozitiv oriše predstavitve, četrty diapozitiv pa povzema zbrane podatke.

Okvir je predstavljen na petem diapozitivu. Inšpektor Šmid uporabi trikotnik kriminalitete. Poudari vse ugotovitve, ki sledijo temu trikotniku. (To je mogoče samo, če slušatelji poznajo trikotnik. Če ga ne, mora inšpektor Šmid uporabiti drug okvir.) Da bi okreplil to sporočilo in da se slušatelji ne bi razšli, inšpektor Šmid uporablja trikotnik med celotno predstavitvijo ugotovitev z manjšimi, a pomembnimi spremembami: osenčeno stranjo in spremembo barv, ko se diapozitivi premikajo od tarč in varuhov do krajev in upravljavcev ter do storilcev in skrbnikov. Okrogla puščica na petem diapozitivu nakazuje vrstni red v nasprotni smeri urinega kazalca, v katerem bo inšpektor Šmid predstavil ugotovitve. Na tem diapozitivu je torej hkrati podal svoj okvir in oralis glavne ugotovitve.

Od šestega do trinajstega diapozitiva so tabele, slike in zemljevidi, ki občinstvu povedo o elementih, opisanih v okviru. Graf s stolpci lahko prikaže ukrepe za zaščito tarč. Zemljevid z lokacijami lahko prikaže kraje, na katerih problem prevladuje, v primerjavi s tistimi, kjer ga ni. Fotografije lahko prikažejo še posebej pomembne značilnosti teh točk. Tabela lahko prikaže pogostnost aretacij storilcev.

Štirinajsti diapozitiv povzema ugotovitve. Pri tem trikotnik prikazuje vse strani osenčene, kar poudarja dejstvo, da so ločene ugotovitve del večje celote. Zadnji diapozitivi navajajo možne odzive, ki so v skladu z ugotovitvami, in pa tiste, ki niso. Čeprav inšpektor Šmid predstavlja strokovno mnenje, je namen teh zadnjih diapozitivov začeti razpravo na podlagi prejšnjih ugotovitev. Oblikovalci odločitev so tisti, ki imajo zadnjo besedo.

Pomembno je, da slušatelji ostanejo osredotočeni na širšo zgodbo in da se ne izgublajo v podrobnostih. Metodi, s katerima to dosežemo, sta: uporaba stalnega motiva (recimo trikotnika na sliki) ali poudarjenega orisa. Ko uporabljate diapozitiv z orisom, ga prikažite pred vsako temo. Tema, ki jo predstavljate, je na orisu poudarjena, druge teme pa so zasenčene. Med predstavitvijo inšpektorja Šmida se diapozitiv z orisom prikaže štirikrat, pred vsako glavno temo.

Uporabite lahko izročke diapozitivov, vendar pa obstaja nekaj omejitev. Spremembe v zadnjem trenutku lažje izvedete na diapozitivih kot na izročkih. Če pričakujete večje spremembe v zadnjem trenutku, se izročki morda ne bodo ujemali s slikami. Črno-bele fotokopije barvnih diapozitivov pogosto niso razločne. Če uporabljate PowerPoint, z možnostjo »povsem črno-belo« v meniju tiskanja barvne diapozitive začasno pretvorite v črno-bele za tiskanje.

Večine oblikovalcev ne zanima na tak način kot vas odločitev za metode, ki ste jih uporabili pri analizi problema. Zato opisu metod ne namenjajte preveč časa, razen če je prav to predmet predstavitve. Namesto tega povzemite glavne elemente (glejte četrty diapozitiv). Za metode lahko pripravite ločene diapozitive, ki jih imate v rezervi, uporabite pa jih, če vas kdo iz občinstva povpraša o metodah.

Za nadaljnji študij:

RAND (1996). *Guidelines for Preparing Briefings*. Santa Monica, CA. Dokument je dobljen na: <http://www.rand.org/publications/CP/CP269/CP269.pdf>.

Ratcliffe, J.H. (2004). *Jerry's Top Ten Crime Mapping Tips*. Dokument je dobljen na: <http://www.jratcliff.net/papers/Jerry%27s%20top%20ten%20mapping%20tips.pdf>

1

Kaj je vzrok problema XYZ?

Inšpektor Jože Šmid
Oddelek za analizo kriminalitete

2

Kakšen je problem XYZ?

- Veliko prijavljenih dogodkov X.
- Zgoščenost v sektorju Y.
- Prvič dokumentirano leta 1986.
- Izvajanje zakonov ni uspešno.
- Skupno drugim policijskim enotam.

3

Ta predstavitev prikazuje:

- uporabljene vire podatkov,
- kako so bili podatki organizirani,
- zakaj imamo ta problem,
- možne ukrepe.

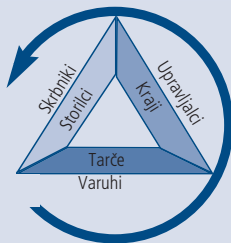
4

Analiza problema XYZ

- Izvedel jo je oddelek za analizo kriminalitete.
- Podatki so iz različnih virov:
  - prijavljeni dogodki X;
  - razgovori s trgovci in nakupovalci;
  - razgovori s storilci;
  - pregled posnetkov video nadzora
- Strokovnjaki iz drugih policijskih enot.

5

Elementi problema XYZ

6-13

Diapozitivi, ki opisujejo tarče in varnostnike.

Diapozitivi, ki opisujejo kraje in upravljavce.

Diapozitivi, ki opisujejo storilce in skrbnike.

14

Vzroki problema XYZ

Kratek povzetek prejšnjih diapozitivov.

15

Neskladni ukrepi

Tarče in varnostniki.

- a)
- b)

Kraji in upravljavci.

- a)
- b)

Storilci in skrbniki.

- a)
- b)

16

Skladni ukrepi

Tarče in varnostniki.

- a)
- b)

Kraji in upravljavci.

- a)
- b)

Storilci in skrbniki.

- a)
- b)

59. Postanite učinkovit govornik

Vsak strokovnjak mora včasih predstaviti svoje delo, večine predstavljanja pa postajajo prav tako pomembne kot večine dobrega pisanja. Ključ dobre predstavitve je dobra priprava. Naslednje točke izhajajo iz različnih virov, vključno z našimi izkušnjami – dobrimi in slabimi.

Priprava

Nikoli ne »improvizirajte«. Tudi izkušeni govorniki so pogosto živčni, zato naj vas trema pred nastopom ne skrbi. S temeljito pripravo boste imeli tremo pod nadzorom.

1. Poznajate svojo temo.
2. Spoznajte svoje občinstvo, tudi druge govornike.
3. Določite dolžino predstavitve.
4. Pripravite se, da boste končali nekaj minut prej, a si kljub temu vzemite toliko časa, kot ga potrebujete.
5. Vadite svojo predstavitev in izmerite čas trajanja.
6. Po potrebi vaje ponovite.

Na dan predstavitve si ogledjte prostor, v katerem bo predstavitev potekala.

Prepričajte se, da razumete svoje predstavitevno okolje, saj boste tako dosegli tri cilje. Prvič, nič vas ne bo presenetilo, drugič, to vam omogoča, da pripravite rezervni načrt, in tretjič, (ostali) boste mirni. To je zlasti pomembno, ko svoje delo predstavljate na konferenci ali na kakšni drugi prireditvi zunaj svoje agencije. Hotelski konferenčni prostori imajo zelo različne postavitve.

1. Ali je oprema, ki jo potrebujete, na mestu?
  - različne table
  - kreda/marker
  - projektorji
  - mikrofoni
  - laserski kazalec
2. Ali znate uporabljati opremo?
3. Ste jo preizkusili?
4. Ali veste, kako poklicati tehnika?
5. Ali znate zasenčiti luči?
6. Ali so v prostoru deli, od koder slušatelji predstavitve ne bodo dobro videli ali slišali?

Projektor

Sodobna oprema za predstavitve je zapletena in se hkrati rada kvari. Podučite se o njenem delovanju in pripravite rezervne načrte. Če čas to omogoča, najprej izvedemo poskusno predstavitev z uporabo opreme. Med poskusno predstavitvijo je dobro, da nekdo sedi na različnih mestih v prostoru in si ogleduje najbolj zapletene diapozitive. Čeprav ne morete stvari prilagoditi, lahko slušatelje opozorite. (Na primer, tiste, ki sedijo na levi ali na desni strani, opozorite, naj se premaknejo bolj v sredino, saj boste predstavili grafične prikaze, ki s skrajno levih ali desnih sedežev niso dobro vidne.)

1. Projektor postavite na prostor, ki je za slušatelje in za vas najprimernejši.
2. Prepričajte se, da ni oviran pogled na zaslon.
3. Po potrebi pri predstavitvi diapozitivov prosite za pomoč.
4. Prepričajte se, da lahko slušatelji na zadnjih sedežih diapozitive dobro vidijo.
5. Po potrebi zastrite zavese ali žaluzije.
6. Nikoli ne predvidevajte, da bodo stvari potekale po načrtu.

Slog predstavljanja

Čeprav je poznavanje gradiva bistvenega pomena, mora biti tudi slog predstavljanja slušateljem všeč. Prepričajte se vsaj, da se slušateljem ni treba truditi, da bi vas razumeli. Izkazovanje spoštovanja slušateljem je izjemno pomembno.

1. Ne berite s svojih zapiskov tudi, če ste udeležencem izročili kopije svoje prezentacije.
2. Pomagajte si z opornimi točkami (če boste uporabljali kartice, ne boste izgubili rdeče niti).
3. Začnite vljudno (zahvalite se predsedujočemu, predstavite se, pozdravite slušatelje itd.).
4. Če je mogoče, med govorjenjem stojte (tako nadzorujete slušatelje).
5. Pri dolgih predstavitvah se odločite, kdaj boste stali (vendar ne hodite nervozno naokrog).
6. Slušateljem ne zakrivajte pogleda na diapozitive.
7. Prepričajte se, da vas slišijo.
8. Ne govorite prehitro (okoli 120 besed na minuto je optimalno).
9. S slušatelji ohranjajte očesni stik (a ne samo z eno osebo!).
10. Prepričajte se, da slušatelji zaznavajo, kdaj je primerno zastavljati vprašanja – med predstavitvijo ali po njej.

11. Ponovite vprašanja, tako da jih vsi slišijo, odgovarjajte zgoščeno, osebo, ki je zastavila vprašanje pa pobarajte, ali je z odgovorom zadovoljna.
12. Prepričajte se, ali so izročki jasni (in da jih imate dovolj).
13. Končajte pravočasno.
14. Poskusite uživati!

Programska oprema za predstavitve

PowerPoint in druga podobna programska oprema za predstavitve omogoča, da slušatelji prejemajo informacije na dva načina hkrati – vizualno in slišno. Tako bo bolj verjetno, da bo predstavitev razumljiva in da si bodo slušatelji zapomnili ključne točke. Elektronske predstavitve pomenijo štirikratno nevarnost. Prvič, predstavitev lahko postane standardizirana in je za zahtevnejše slušatelje lahko hitro dolgočasna. Drugič, predstavitev lahko postane tako zapletena, da slušatelji bolj spremljajo medij kot sporočilo. Tretjič, večja zahtevnost pogosteje pomeni motnje. In četrtič, predstavitve lahko preglasijo vprašanja slušateljev. Večplastna ekstravaganca slušatelje zdolgočasi in zapravlja njihov čas. Zapomnite si naslednje načelo: Bodite enostavni!

1. Ne berite z diapozitivov – kar poveste, ne sme biti le ponovitev besedila na diapozitivu.
2. Glejte občinstvo in ne diapozitivov.
3. Začnite z naslovom predstavitve, svojim imenom in delovnim mestom (a ne predstavljajte svojih kvalifikacij).
4. Uporabite le eno obliko prehoda diapozitivov, ki je preprosta, da občinstvo ostane osredotočeno na glavnih točkah.

Posamezni diapozitivi PowerPointa

Tudi posamezni diapozitivi naj bodo preprosti. Težko je prebrati veliko besedila na enem diapozitivu. Vsak diapozitiv naj bo telegrafski. Osredotočati se mora na bistvo, ne pa da slušatelje od bista odvrta. Diapozitivi naj bodo berljivi in razumljivi.

1. Poudarite le eno točko.
2. Predstavite le toliko podrobnosti, da obravnavate točko.
3. Izogibajte se motečim zvočnim učinkom, animacijam, naborom črk in prehodom.
4. Uporabljajte temno ozadje (npr. temno modro) in pa svetlo obarvana besedila (npr. rumena).

5. Uporabljajte dovolj velike nabore črk in kontrastne barve (ki pa se ujemajo, npr. modra in temno oranžna se ne ujemata nasprotujeta, modra in rumena pa se).
6. Izogibajte se tankim črtam in črkam, ki na ozadju niso dobro vidne. Tak problem so zlasti grafi s krivuljo in zemljevidi.
7. Izogibajte se pretirani uporabi rdeče barve – uporabljajte jo le za poudarjanje pomembnih točk.
8. Ko je mogoče, namesto besed uporabite grafike.
9. Uporabljajte jasne in preproste slike, zemljevide in tabele.
10. V grafih in razpredelnicah uporabljajte kratke zgoščene fraze, ki niso pripovedne.
11. Zagotovite, da bo vsaka fraza povezana z glavno točko diapozitiva.

In ne nazadnje, bodite previdni

Pričakujte, da se bo kaj zalomilo. Če se projektor pokvari, bodite pripravljeni z diapozitivi za diaprojektor. Če pade v vodo tudi to, uporabite izročke. Če se pripravite na motnje, boste manj nervozni, slušatelji pa bodo z vami sočustvovali.

1. Izogibajte se tehnologijam, ki se hitro pokvarijo, in pa tistim, ki jih ne poznate.
2. Za okvare opreme in programske opreme imejte rezervni načrt.
3. Kot nadomestke za diapozitive priskrbite izročke.

Za nadaljnji študij:

Ratcliffe, J.H. (2004). *Jerry's Top Ten PowerPoint Tips*. Dokument dobljen na: <http://www.jratcliffe.net/papers/Jerry%27s%20top%20ten%20powerpoint%20tips.pdf>

Ratcliffe, J.H. (2004). *Jerry's Top Ten Presentation Tips*. Dokument dobljen na: <http://www.jratcliffe.net/papers/Jerry%27s%20top%20ten%20presentation%20tips.pdf>

60. Prispevajte k bazi znanja

Današnja dognanja o problemih, s katerimi se ukvarja policija, pred 20 leti niso bila znana. Raven znanja je v veliki meri posledica izmenjave znanj med strokovnjaki in raziskovalci iz ZDA, Kanade, Velike Britanije in drugih držav. 54. do 59. koraki opisujejo, kako znanje posredovati vodstvu v policijski enoti in skupnosti. Vaša dolžnost je tudi, da svoje delo izboljšujete z izmenjavo znanja zunaj tega okvirja.

Pri prenašanju znanja kolegom uporabljajte dva načina. Prvi vključuje pisna gradiva. Objavite jih lahko v poročilih, strokovnih revijah ali časopisnih člankih. Drugi način so predstavitve na strokovnih konferencah in srečanjih. Najučinkovitejša strategija za sporočanje informacij je kombinacija obeh načinov.

Pisna poročila lahko pomenijo bogato zbirko podrobnih in koristnih informacij, ki jo lahko drugi uporabljajo kot referenčno gradivo. Pisne informacije lahko posredujete na več načinov. Lahko jih objavite na spletni strani, in sicer v obliki, ki omogoča prenos z interneta. Lahko jih objavite v strokovnih revijah. Krajše povzetke, katerih namen je zbuditi pozornost ljudi, lahko objavite v strokovnih okrožnicah in drugem periodičnem tisku. Če uspete novinarje prepričati, da pišejo o vaših prizadevanjih, lahko dosežete še širši krog bralcev. Krajši in lažje dostopni članki dosežejo širše občinstvo, a vsebujejo tudi manj informacij.

Konference omogočajo neposredno sporočanje, zastavljanje vprašanj, posredovanje odgovorov in razprave o najnovejših razvojnih dosežkih. Neformalne razprave so koristne za izmenjavo mnenj o zamislih, ki pa še niso zrele za objavo. Kolege pa lahko tudi zaprosite za nasvete o zahtevnejših problemih.

V ZDA in Veliki Britaniji vsako leto potekajo konference o v reševanju problemov usmerjenem policijskem delu, po svetu pa potekajo tudi druge policijske konference o analizi kriminalitete, na katerih lahko predstavite nova spoznanja o reševanju problemov.

Razmislite tudi o konferencah z drugih področij, zlasti če ste sodelovali s partnerji s teh področij. Glavne slabosti konferenc so omejen čas za predstavitve gradiva, pomanjkanje stalnih

posnetkov dogajanj na konferenci in razmeroma nizko število sodelujočih. Tudi sodelujoči lahko posredujejo informacije tistim, ki se konference niso udeležili.

Celovita strategija sporočanja mora vsebovati naslednje:

1. Tisti, ki jih zanimajo podrobnosti, morajo imeti na voljo tehnično poročilo, in sicer na lahko dostopni spletni strani, od koder ga lahko tudi snamejo.
2. V splošnem interesu je, da mora občinstvo imeti na voljo kratke članke v časopisih ali revijah, skupaj s povezavami na spletno stran.
3. Strokovnjaki in akademiki morajo imeti na voljo daljše članke v strokovnih revijah.
4. Majhna, a vplivna skupina strokovnjakov mora sodelovati vsaj na eni predstavitvi na strokovni konferenci.

Poleg tega lahko tistim, ki jih vaša tema zanima, pošljete kopije člankov. S tem ne sporočate le svojih zamisli, ampak pridobite tudi nasvete o načinu sporočanja zamisli drugim.

Strokovnjake predvsem zanima naslednje:

1. Odkritja novih ali spreminjajočih se problemov.
2. Napredki v analitičnih metodah, ki lahko dajo odgovore na nova vprašanja ali pa na stara odgovorijo natančneje in z manj napakami.
3. Novi načini odzivanja na probleme ali novi načini uporabe starih ukrepov.
4. Dokazi o učinkovitosti, pomanjkanju učinkovitosti ali stranskih učinkih ukrepov.

Vsaka izmed teh tem je lahko študija primera vašega posebnega problema. Osnovni oris koristne študije primera obsega štiri točke:

1. Nezadovoljstvo s starim stanjem – zakaj je standardno razumevanje ali praksa v nekaterih okoliščinah nezadostna.
2. Iskanje alternativnih možnosti – način odkrivanja novega razumevanja ali prakse.
3. Dokazi, ki podpirajo alternativne možnosti – primerjava starih in novih pristopov.
4. Sklepne ugotovitve in vplivi – povzetek tega, na kaj morajo biti ljudje zaradi novih informacij pozorni.

Ta oris sledi procesu SARA. Ocenjevanje problema opozori na nezadovoljstvo z nekaterimi okoliščinami. Analiza pomeni iskanje novega razumevanja problema. Ukrep zahteva sistematično primerjavo alternativnih pristopov in izbiro posebnega novega pristopa. Ocenjevanje pa povzema to, kar smo se naučili iz te izkušnje.

Tabela 48 prikazuje, kako lahko ta oris uporabimo za vsako izmed štirih študij primerov. Te vrste študij primerov lahko združimo, če to zahtevajo okoliščine. Nova tehnika za analizo problema lahko razkrije novo vrsto problema. V takih okoliščinah lahko združimo prvi dve vrsti študij primerov.

Podobno lahko opis novega odziva na problem vključuje oceno, kar združuje zadnji dve vrsti študij primerov. Možne so tudi druge kombinacije.

Na koncu vas želimo v imenu kriminalistične analize kot poklica in kriminologije kot vede prositi naslednje. Ne glede na to, kako močno

si želite, da bi bili prepričljivi, se nikoli ne vdajte skušnjavi, da bi dokaze napihovali. Nič ne bo vašega ugleda in ugleda vaših kolegov okrnilo bolj kot spoznanje drugih, da ste se z dejstvi poigrali. Drugi lahko uberejo bližnjice ali sklepajo prehitro. Kriminalistični analitiki pa so vztrajni in verodostojni, čeprav so okoliščine tvegane. Če odgovora ne poznate ali če problem razumete le delno, to povejte. Tako vam bodo ljudje, potem ko boste odgovor poznali, zaupali.

Enaindvajseto stoletje postaja stoletje analize v policijskem delu, k čemur lahko veliko prispevate. Čez sto let bo analiza sestavni del policijskega dela in veliko se bo spremenilo. Prav gotovo bo tehnologija drugačna. Pomembneje pa je, da bodo naši nasledniki vedeli veliko več kot mi o kriminaliteti in njenem preprečevanju. In to zato, ker vi in vam podobni postavljate pomembna vprašanja, zbirate in analizirate podatke ter posredujete rezultate pošteno in jasno.

Tabela 48: Štiri vrste študij primerov

Oris	1. Nov problem	2. Nova analitična tehnika	3. Nov ukrep	4. Novi dokazi o učinkovitosti
I. Nezadovoljstvo	Odkritje situacijske anomalije.	Zakaj je stara tehnika omejena?	Zakaj je star ukrep omejen?	Negotovost učinkovitosti ukrepa v nekaterih okoliščinah.
II. Iskanje	Raziskovanje drugačnega.	Kako je bila odkrita nova tehnika?	Kako je bil odkrit nov ukrep?	Težave pri oceni ukrepa v teh okoliščinah.
III. Dokazi	Primerjava starega in novega problema.	Sistematična primerjava stare tehnike z novo, na podlagi objektivnih meril.	Sistematična primerjava starega ukrepa z novim, na podlagi objektivnih meril.	Uporabljene metode ocene in rezultati.
IV. Sklepne ugotovitve	Kaj to pomeni za reševanje problemov?	Okoliščine, v katerih je nova tehnika še posebej koristna.	Okoliščine, v katerih je nov ukrep še posebej koristen.	Okoliščine, v katerih je treba ukrep uporabiti, in pričakovani rezultati.

Pomen izrazov

<u>IZRAZ</u>	<u>OPREDELITEV</u>	<u>KORAK</u>
3D-označevanje kart	Visoko ločljivo označevanje zemljevidov, ki prikazujejo lokacije znotraj zgradb.	24
Akutna kriminalna žarišča	Kriminalna žarišča, ki nastanejo nenadoma, tj. ne obstajajo dolgo časa, niso kronična (glejte kronična kriminalna žarišča in kronični problemi).	23
Akutne težave	Začasni sklopi ponavljajočih se dogodkov, ki lahko izginejo brez reševanja problema, lahko pa se razvijejo tudi v kronične probleme.	14
Akutno začasno kopičenje	Zelo visoka zgoščenost kriminalitete v majhnem delu 24-urnega cikla.	25
Analiza	Druga faza procesa SARA, ki vključuje sistematičen pregled problema z namenom identifikacije možnih vzrokov, ki bi bili dovzetni za ukrepe.	4, 5, 6, 7, 8, 14, 15, 16, 18, 20, 23, 32, 33, 35, 36, 38, 44, 46, 52, 54, 55, 58, 60
Aoristična analiza	Statistična metoda za določitev 24-urnega ritma kaznivih dejanj takrat, ko natančen čas storitve ni znan.	25
Bližnje ponovitve	Glejte Virtualne ponovitve.	29
CHEERS	Akronim za elemente opredeljevanja problema: skupnost, škoda, pričakovanje, dogodki, ponovitve in podobnost.	14, 15, 54
Cikli	Redna nihanja kriminalitete, ki ustrezajo dnevnim, tedenskim, mesečnim, letnim ali celo daljšim spremembam v človekovi dejavnosti.	22, 25, 26, 47, 50
CompStat	Policijski upravljalni sistem, s katerim so začeli v New Yorku. Uporablja najnovejše informacije o kriminalnih vzorcih (pogosto obdelanih z geografskim informacijskim sistemom), in sicer zato, da so geografske enote (npr. okoliši in okrožja) odgovorne za zmanjševanje kriminalitete.	3, 4, 5

<u>IZRAZ</u>	<u>OPREDELITEV</u>	<u>KORAK</u>
CRAVED	Akronim, ki opisuje značilnosti predmetov, ki so največkrat tarča tatov, pomeni pa predmete, ki jih je mogoče skriti, odstraniti, ki so na voljo, imajo neko vrednost, in v katerih je mogoče uživati.	28, 31
Časovno združevanje	Koncentracija ali zgoščenost kriminalitete v 24 urah (glejte Akutno, Razpršeno in Usmerjeno časovno združevanje).	25
Distribucija	Distribucija kaže, koliko primerov ali kolikšen del primerov ima vsaka od vrednosti za spremenljivko.	22
Drseče povprečje	Metoda za zmanjšanje naključnega nihanja v časovnem razporedu, in sicer s ponovnim izračunom vrednosti za vsak podatek na podlagi povprečja predhodnih časovnih obdobj (glejte Glajenje).	26, 52
Generatorji kriminalitete	Območja, ki privlačijo veliko število ljudi, a razlogi za to niso povezani z motivacijo za kaznivo dejanje.	17
Geografsko ali krajevno premeščanje kriminalitete	Storilci se preselijo z enega območja na drugo.	12,13,46,48
GIS	Okrajšava za geografski informacijski sistem. Računalniške zbirke podatkov, v katerih so vse informacije povezane z geografskimi lokacijami, tako da je podatke mogoče označiti na karti. To omogoča primerjave različnih območij in krajev v zvezi z isto informacijo, omogoča pa tudi preverjanje, kako se informacije geografsko razlikujejo. GIS je srčika vseh sodobnih postopkov označevanja kriminalitete na karti.	2, 24, 29
Glajenje	Odstranitev naključnih nihanj iz časovne razvrstitve z uporabo drsečega povprečja (glejte Drseče povprečje).	26, 52

IZRAZ	OPREDELITEV	KORAK
Hipoteza	Domneva o problemu, ki je lahko pravilna ali napačna in ki jo lahko dokažemo ali pa tudi ne.	20, 50
Interkvartilni razpon	Zgornje in spodnje meje 50 odstotkov primerov, ki so v mediani.	22
Intervencija	Ukrep, ki se uporabi za problem (imenovan tudi obravnava ali ukrep – glejte Ukrep).	4, 7, 11, 20, 35, 40, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52
Kljubovanje	Storilci izzivajo legitimnost preventivnih prizadevanj, tako da storijo več in ne manj kaznivih dejanj.	11
Količinska lestvica	Merilna lestvica, na kateri so enaki intervali med razvrščenimi vrednostmi in ničlo, ki je teoretično pomenska. Za podatke na količinski lestvici lahko uporabimo kateri koli matematični postopek.	22
Kontaminacija premeščanja kriminalitete	Kriminaliteta se med ocenjevanjem preseli v kontrolno skupino ali območje, kar zmanjšuje učinkovitost ukrepov (glejte Kontaminacijo razpršenosti).	48, 49
Kontaminacija razpršenosti ali množičnosti	Do nje pride, ko med ocenjevanjem razpršenost koristi vpliva na kontrolno skupino ali območje. Vodi v podcenjevanje obravnave (glejte Kontaminacijo premeščanja kriminalitete).	51
Kontrole (v študiji primerov s kontrolnimi skupinami)	Pri študiji primerov s kontrolnimi skupinami so kontrole tisti ljudje, kraji, časi ali dogodki, ki dajo raziskovalni rezultat, v nasprotju s primeri, ki tega rezultata ne dajo. Na primer, v študiji primerov s kontrolami, kjer obravnavamo bare z velikim številom napadov, so primeri lokali, v katerih pride do veliko napadov, kontrole pa so lokali, v katerih je napadov malo ali pa jih sploh ni (glejte Primeri in Študija primerov s kontrolnimi skupinami).	32, 33

<u>IZRAZ</u>	<u>OPREDELITEV</u>	<u>KORAK</u>
Kontrole (za analizo)	Statistični in oblikovni postopki ocene za ločevanje učinka enega dejavnika na rezultat od drugih učinkov. Skupina ljudi ali območij, kjer niso izvajali ukrepa, primerjana s tistimi, kjer so ukrep izvajali, in sicer za prikaz, kaj bi se zgodilo s skupino, če ne bi bilo ukrepanja (glejte Kontrolna skupina).	47, 48, 49, 51
Kontrole (za storilce)	Ljudje ali situacije, ki zmanjšujejo pripravljenost ali zmožnost potencialnega storilca, da stori kaznivo dejanje.	9, 15, 17, 39, 42, 43, 48
Kontrolna skupina	Skupina ljudi ali območje, ki je podobno obravnavani skupini ali območju, a ni deležno obravnave. Uporablja se pri oceni za preverjanje vpliva drugih, neobravnavanih vplivov na kriminaliteto.	47, 49, 51
Korelacija	Merilo povezave med dvema značilnostma.	33
Kraj, mesto	Zelo majhno območje, na primer naslov, ulični vogal sprednja stran uličice (glejte Trikotnik kriminalitete, Brlog).	2, 12, 13, 17, 18, 20, 27, 30, 32, 38, 39, 40, 48
Kraji (zgradbe)	Kraji s posebnimi funkcijami, kot npr. šole, podjetja in restavracije.	15, 18, 20, 23, 25, 27, 28, 30, 34, 38, 39, 42, 43, 44, 48
Kriminalna žarišča	Geografske koncentracije kriminalitete.	2, 5, 16, 17, 18, 23, 48, 55
Kriminalno nevtralna območja	Območja s primernim nadzorom vedenja, ki ne privlačijo niti storilcev niti tarč.	17
Kronična kriminalna žarišča	Dolgotrajna kriminalna žarišča (glejte Akutna kriminalna žarišča).	23
Kronični problemi	Dolgotrajni ponavljajoči se dogodki, ki ne kažejo znakov zboljšanja in so odporni na tradicionalno policijsko delo.	14

<u>IZRAZ</u>	<u>OPREDELITEV</u>	<u>KORAK</u>
Mediana	Merilo osrednje tendence, ki primere razdeli v dve enaki skupini, polovico pod vrednostjo mediane in polovico nad vrednostjo mediane.	22
Mesta razpršenosti/ premeščanja kriminalitete	Območja, ki se uporabljajo za zaznavanje razpršenosti koristi in premeščanja kriminalitete, ki so ločena od kontrolne skupine in obravnavane skupine.	51
Mesta, ki omogočajo kriminaliteto	Kraji, kjer vedenje ni urejeno.	17
Ministrstvo za notranje zadeve	Britanska različica ameriškega ministrstva za pravosodje, ki je financirala veliko raziskav o kriminalni prevenciji.	10, 19, 39, 38, 40, 41
Modus	Merilo osrednje tendence, ki prikazuje vrednost, ki jo ima največje število primerov.	22
Naključno nihanje	Kratkoročne spremembe v problemih, ki jih povzroči veliko število zelo majhnih vplivov.	26, 53
Napačno negativno	Napaka, pri kateri tisti, ki napoveduje odločitev, napove, da se nekaj ne bo zgodilo, a se. Znano tudi kot napaka tipa 1.	37, 53
Napačno pozitivno	Napaka, pri kateri tisti, ki odloča, napove, da se bo nekaj zgodilo, a se ne. Znano tudi kot napaka tipa 2.	37, 53
Nekontrolirana študija primera	Primerjava težavnih ljudi, krajev, časov ali dogodkov, ne da bi preverili podobne netežavne ljudi, kraje, čase ali dogodke. Rezultati take študije so pogosto zelo zavajajoči.	32
Nevarna območja	Vrste kriminalnih žarišč, ki prikazujejo dele mesta ali soseske, v katerih je kriminaliteta zgoščena.	23
Nevarne črte	Vrste kriminalnih žarišč, predeli ulic, v katerih je kriminaliteta zgoščena.	23

<u>IZRAZ</u>	<u>OPREDELITEV</u>	<u>KORAK</u>
Nevarne točke	Vrste kriminalnih žarišč, lokacije z visoko stopnjo kriminalitete.	23
Nominalna lestvica	Vrednosti so le poimenovane, ni jih mogoče razvrstiti.	22
Obnašanje	Eno izmed dveh meril za razvrščanje problemov, ki opisuje vidike škode, namena in razmerij med storilcem in tarčami (glejte Okolja).	15
Obravnava	Glejte Odziv ali Intervencijo.	48, 49, 51
Obravnavana skupina	Glejte Odzivna skupina.	49, 51
Obravnavano območje	Območja, na katera se skuša vplivati preventivno, v nasprotju s kontrolnimi območji (glejte Skupino odziva).	48, 51
Obravnave širšega spektra	Ukrepi kriminalne prevencije, ki so učinkoviti pri veliko metodah storitve kaznivega dejanja.	49
Obseg	Merilo razpršenosti, ki prikazuje najmanjšo in največjo vrednost v razpršenosti.	22, 25
Ocena procesa	Ocena načina izvajanja ukrepa.	46, 47, 55
Ocena učinka	Ugotavljanje, ali je ukrep pozitivno vplival na problem.	46
Ocenjevanje	Četrta faza procesa SARA, ki vključuje učinkovitost ukrepa.	1, 4, 7, 24, 37, 38, 46, 54, 55, 60
Ocenjevanje	Prva faza procesa SARA, ki vključuje identifikacijo, potrjevanje in razvrstitev problema.	1, 7, 14, 16, 18, 38, 54
Odziv	Tretja faza procesa SARA, ki vključuje razvoj in izvajanje intervencije, oblikovane za zmanjšanje problema. Označuje tudi preventivno obravnavo ali uporabljen ukrep (glejte Intervencijo ali Obravnavo).	2, 4, 5, 6, 7, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 23, 26, 29, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 60
Odzivna skupina	Ljudje ali kraji (mesta), v katere je usmerjena prevencija, v nasprotju s kontrolno skupino.	47

IZRAZ	OPREDELITEV	KORAK
Ogrožene tarče	Osebe ali predmeti, ki jim grozi napad ali poškodba (glejte Žrtev).	26, 27
Okolja	Merilo za razvrščanje problemov, ki opisuje, kje je problem (glejte Obnašanje).	15, 28, 30
Okvir, zgodba	Splošna »lupina zgodbe«, ki povezuje več interaktivnih dejavnikov in ki jo je mogoče uporabiti pri različnih problemih.	54, 58
Opozorilni razlogi	Razlaga za ponovno viktimizacijo, ki pravi, da so nekateri še zlasti ranljivi, in sicer zaradi svojega poklica ali lastništva iskanih izdelkov (glejte Pospeševalni razlogi).	29
Ordinalna lestvica	Merilna lestvica, na kateri je vrednosti mogoče razvrstiti, a za vrednosti ni mogoče uporabiti drugega matematičnega postopka.	22
Označevanje kriminalitete na zemljevidih	Preiskovanje geografske množičnosti kriminalitete, kar prikažemo na zemljevidih. Glejte Geografski informacijski sistem.	1, 4, 5, 16, 17, 21, 23, 24, 29, 55, 58
Podoba	Vrstice in oznake, uporabljene v tabelah in slikah (glejte Vsebino). Manjša količina je potrebna za razlago vsebine, vendar pa vsebino motijo velike količine.	56, 57
Policijsko delo ob pojavu »razbitih oken«	Predlagana policijska strategija, ki temelji na načelih, da se majhni prekrški povečajo in uničijo življenje v skupnosti ter da majhni prekrški spodbujajo hujše prekrške, zato mora biti policija pozorna nanje.	5
Policijsko delo v skupnosti	Policijsko delo v skupnosti se osredotoča na kriminaliteto in prekrške s policijskimi storitvami, ki vključujejo vidike tradicionalnega izvajanja zakonov in tudi prevencije, reševanja problemov, angažiranosti skupnosti in partnerstev	1, 3, 4, 5

<u>IZRAZ</u>	<u>OPREDELITEV</u>	<u>KORAK</u>
Ponovna viktimizacija	Ponovna oškodovanost s kaznivim dejanjem.	8, 28, 29, 30, 33, 38, 46
POP	Glejte V probleme usmerjeno policijsko delo.	4, 5, 6, 8, 14, 19, 46
Pospeševalci	Fizični predmeti, disocialne razmere ali kemične snovi, ki storilcem pomagajo pri kaznivih dejanjih ali nemirih.	34
Pospeševalci, fizični	Stvari, ki povečajo zmožnosti storilca, pomagajo premostiti preventivne ukrepe ali spodbujajo odklone.	34
Pospeševalci, kemični	Snovi, ki povečajo zmožnosti storilca, da ne upošteva tveganja, nagrad in izgovorov.	34
Pospeševalci, socialni	Situacije, ki podpirajo pospeševanje kriminalitete ali prekrškov, in sicer z okrepitevijo nagrad za kazniva dejanja, legitimiranjem izgovorov za kazniva dejanja ali s spodbujanjem kriminalitete.	34
Pospeševalni razlogi	Razlaga za ponovno viktimizacijo, ki nakazuje, da nagrade za prvo kaznivo dejanje storilca spodbudijo, da kaznivo dejanje ponovi na isti žrtvi ali pa pove drugim storilcem, ki nato prav tako napadejo to žrtev (glejte Opozorilni razlogi).	29
Postopen ukrep	Intenzivnost ali oblika ukrepa oziroma odziva se poveča, ko se poveča število ponovnih viktimizacij. Intervencija, ki se uporablja za zmanjšanje ponovne viktimizacije.	29
Poti	Poti, ki povezujejo vozlišča.	16
Povprečje	Merilo osrednje tendence, imenovano tudi aritmetična sredina, ki ga izračunamo tako, da seštejemo vrednosti vseh primerov in vsoto delimo s številom primerov. Povprečje je koristno za podatke o razmerjih in simetrično distribucijo.	22

<u>IZRAZ</u>	<u>OPREDELITEV</u>	<u>KORAK</u>
Pravilo 80 : 20	Načelo, da je v večino dogodkov vpletenih nekaj ljudi ali krajev.	18, 20, 22, 30, 31, 54
Premeščanje (selitev) kriminalitete	Storilci spremenijo svoje vedenje (izberejo drug čas, kraj, spremenijo taktiko delovanja ipd), da bi zaobšli preventivne ukrepe.	1, 4, 11, 12, 13, 38, 40, 46, 48, 49, 50, 51, 54
Premeščanje kriminalitete, izvrševanje drugih kaznivih dejanj	Storilci spremenijo vrsto kaznivega dejanja.	12, 13, 49
Premeščanje kriminalitete, sprememba časa storitve kaznivega dejanja	Storilci zamenjajo čas izvajanja kaznivih dejanj.	12, 13, 48, 49
Premeščanje kriminalitete, sprememba taktike izvršitve kaznivega dejanja	Storilci zamenjajo metodo storitve kaznivega dejanja.	12, 13, 49
Premeščanje kriminalitete, spreminjanje cilja napada	Storilci zamenjajo vrsto tarče ali žrtve.	12, 13, 49
Preprečevanje kriminalitete z okoljskim oblikovanjem	Sklop načel za oblikovanje in postavitev varnih zgradb in javnih prostorov.	24
Prilagoditev	Dolgoročne spremembe v obnašanju storilcev kot odziv na kriminalno prevencijo.	11, 46
Priložnost	Skrajšano za »strukturo priložnosti za kaznivo dejanje«, pomeni pa fizične in socialne ureditve, ki omogočajo kazniva dejanja.	9, 12, 38, 44, 48, 50
Primeri	Ljudje, kraji in dogodki, ki jih preučujete – storilci, tarče, žrtve, zgradbe, časovna obdobja (npr. meseci ali redni), kazniva dejanja itd. Pri študijah primerov s kontrolnimi skupinami so primeri problematični ljudje, kraji ali dogodki (glejte študija primerov s kontrolnimi skupinami in Kontrole).	22, 32, 33, 37, 53

IZRAZ	OPREDELITEV	KORAK
Priročniki POP	Povzetki raziskav in praks v zvezi s posebnimi problemi, ki vključujejo tudi priporočila glede posebnih ukrepov. Dostopno na www.popcenter.org in www.cops.usdoj.gov .	3, 19
Privlačnost, kriminaliteta	Območja priložnosti za kriminaliteto, ki jih storilci dobro poznajo.	17, 28
Problemi (sedeče) »race«	Problemi, za katere je značilna trajna vključenost ponovnih žrtev (glejte Trikotnik kriminalitete). Žrtve so neprestano v stiku s potencialnimi storilci na različnih mestih, a ne okrepijo previdnostnih ukrepov, njihovih varuhov pa ni ali so neučinkoviti.	8, 15
Problemi vzdrževanja kriminalnih žarišč	Problem, za katerega je značilna trajna vpletenost ponavljajočih se krajev (glejte Trikotnik za analizo problema, Kraj). Nastopi, ko se novi potencialni storilci in nove potencialne tarče srečajo na kraju, kjer je upravljanje slabo in se vzdržujejo kriminalna žarišča.	8, 15
Problemi lačnega »volka«	Problemi, za katere je značilna trajna vpletenost storilcev povratnikov (glejte Trikotnik kriminalitete). Ti problemi se pojavijo, ko lahko storilci najdejo začasno ranljive tarče in kraje.	8, 15
Protiukrepi za premeščanje kriminalitete	Prevenција za preprečevanje pričakovanega premeščanja.	48
Provokacije	Fizične oblike ali način upravljanja krajev, ki izzovejo neprimerno vedenje.	34, 38, 42, 54
Razmerje obetov	Merilo povezanosti med dvema značilnostima; koristno pri uporabi študije primerov s kontrolami.	33
Razpršeno časovno združevanje	Relativno enakomerna ali naključna razpršenost kriminalitete v vsem 24-urnem ciklu.	25

<u>IZRAZ</u>	<u>OPREDELITEV</u>	<u>KORAK</u>
Razpršenost koristi	Zmanjšanje kriminalitete prek cilja načrta prevencije; množitelj učinkovitosti.	11, 13, 38, 47, 49, 51
Razpršenost koristi, časovna	Dodatna prevencija v času.	13
Razpršenost koristi, geografska	Dodatna prevencija po območju.	13
Razpršenost koristi, taktična	Preprečene dodatne metode.	13
Razpršenost koristi, tarča	Zaščitene dodatne tarče.	13
Razpršenost koristi, vrsta kriminalitete	Blokada dodatnih oblik kriminalitete.	13
Regresija k sredini	Težnja nenavadno visokih ali nizkih ravni kriminalitete, da se pomaknejo nazaj na običajne ravni.	47, 52
Rezultat	Vpliv ukrepa na problem.	11, 33, 37, 46, 54
Rezultati	Dejavnosti, dosežene z ukrepom.	46
Robovi	Meje med območji, kjer ljudje živijo, delajo, nakupujejo ali se želijo zabavati.	16
SARA	Akronim za postopek reševanja problema (glejte Ocenjevanje, analiza, odločanje za ukrepe (odziv) in ponovna ocena).	7, 21
Scenariji	Standardni ukrepi, ki jih storilci izvedejo v določenem vrstnem redu (za kaznivo dejanje).	35, 36
Situacijska kriminalna prevencija	Veda o zmanjševanju priložnosti za kriminaliteto.	1, 13, 16, 34, 38, 41, 54
Skrbnik	Nekdo, ki storilca dobro pozna in ki ima to moč, da ga nadzoruje.	25, 28
Standardni model	Policijsko delo, ki za preprečevanje kriminalitete uporablja predvsem patroljiranje, hitre ukrepe in nadaljnje preiskave.	3
Standardni odklon	Merilo razpršenosti, uporabno za simetrično distribucijo in podatke o razmerjih.	22, 53

<u>IZRAZ</u>	<u>OPREDELITEV</u>	<u>KORAK</u>
Stopnja kriminalitete	Razmerje med kaznivimi dejanji in tarčami (številom ljudi) za neko območje. (glejte Tveganje, kriminaliteta).	9, 17, 20, 24, 26, 27, 28, 32, 37, 42, 44, 49, 51
Stopnja pomembnosti	Prag, pod katerim zavrnamo možnost, da je razlika med dvema sklopoma statističnih podatkov posledica naključja. Prag za zavrnitev je pogosto 5 odstotkov (glejte Test pomembnosti).	53
Storilci povratniki	Ljudje, ki ponavljajo kazniva dejanja ali prekrške (glejte Volk).	3, 18, 30
Stroški	Izdatki ali stiske, povezani s kriminalnimi dogodki ali preventivnimi ukrepi	6, 12, 38, 40, 44
Študija primerov s kontrolno skupino	Sistematična primerjava težavnih ljudi, krajev, časov ali dogodkov z netežavnimi, zato da se ugotavljajo lastnosti, ki lahko povzročajo problem. Ta študija je zlasti koristna, ko so težavni primeri le zelo majhen del vseh primerov.	17, 32, 33
Tamponsko območje	Lokacija okoli kraja ali območja. Pogosto območje okrog zgradbe, kriminalnega žarišča ali obravnavanega območja.	16, 51
Tarča	Oseba ali predmet, ki jo/ga storilec napade, vzame ali poškoduje (glejte Žrtev).	2, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 38, 39, 41, 44, 47, 48, 49, 52, 54, 58
Test pomembnosti	Statistični postopek, ki se uporablja za določitev, ali je razlika med dvema skupinama števil posledica naključja.	53
Trend	Stalno povečanje, zmanjšanje ali stabilna raven kriminalitete v nekem časovnem obdobju.	2, 20, 22, 26, 47, 49, 52, 57
Trikotnik kriminalitete	Glejte Trikotnik za analizo problema.	8, 35, 54, 58

IZRAZ	OPREDELITEV	KORAK
Trikotnik za analizo problema	Grafika, ki prikazuje šest glavnih elementov teorije rutinske dejavnosti – storilci, skrbniki, tarče/ žrtve, varuhi, kraji in upravljavci – ter se uporablja za organiziranje analize problemov.	8, 16
Tvegane lokacije	Kraji, kjer se pogosto dogajajo kazniva dejanja ali prekrški.	18, 20, 23, 27, 28, 29, 34, 44
Tveganje, kriminaliteta	Verjetnost, da bo tarča vpletena v kaznivo dejanje.	6, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 26, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 38, 39, 41
Učinek časovnega okna	Podcenjevanje ponovne viktimizacije zaradi upoštevanja fiksnega časovnega obdobja.	29
Upravnik	Oseba, odgovorna za nadzor vedenja na neki lokaciji.	5, 8, 24, 28, 30, 33, 38, 40, 58
Usmerjeno časovno združevanje	Združevanje kriminalitete v določenih časih v 24-urnem obdobju.	25
V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo	Policijsko delo, namenjeno spreminjanje razmer, ki omogočajo ponavljanje kriminalitete. Ne zanaša se samo na odzivanje na incidente ali njihovo preprečevanje s preventivnimi patruljami.	1, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 15, 19, 21, 28, 38, 55, 60
Virtualne ponovitve	Viktimizacija tarč, ki so si zelo podobne, a niso identične (kot v primeru« ponovnih žrtev ali krajev). Imenovane tudi »bližnje« ponovitve.	29
Vnaprejšnje koristi	Koristi iz kriminalne prevencije, ki nastanejo pred začetkom izvajanja kriminalne prevencije.	11,46,52
Vnaprejšnje koristi, izmišljene	Vnaprejšnje koristi, ki so posledica glajenja (tj. uporabe drsečega povprečja).	52
Vnos	Viri, uporabljeni v ukrepu.	46
Vozlišča	Namembni kraji, kot so domovi, delovna mesta, trgovine, zabavišča, šola (glejte Poti).	16

<u>IZRAZ</u>	<u>OPREDELITEV</u>	<u>KORAK</u>
Vrednost p	Verjetnost, da je razlika med dvema sklopoma statističnih podatkov posledica naključja (glejte Test pomembnosti).	53
Vsebina	Informacije v tabeli ali sliki.	56, 57
Zaznavanja, storilcev	Način, kako storilci vidijo situacije in preventivne ukrepe.	11, 34
Zaželeni izdelki	Stvari, ki tatove še posebej privlačijo.	18, 28, 29, 31
Žrtev	Človeška tarča ali lastnik ukradenega blaga ali poškodovane lastnine (glejte Tarčo).	1, 2, 4, 6, 8, 10, 14, 15, 16, 18, 21, 22, 23, 25, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 42, 44, 46, 47, 48, 54, 55
Žrtev, ponovna	Oseba ali kraj, ki utrpi več kaznivih dejanj ali prekrškov (glejte Problem race).	18, 23, 28, 29

Prevod in priredba besedila sta bila končana 3. novembra 2008.

